

se mysticè nobis insinuans, quod apud ipsam Petri nauiculam, apud Romanam Ecclesiam, totius Christianae doctrinae autoritas & magisterium remaneret. Huius igitur tam authentica, tantaeque magistrae iudicio me totum, mea quoque omnia scripta, seu scribenda plenè subiicio, integre submitto, cuius & protectionem, ubi contra Dei inimicos pugnauero; correctionem, ubi errauero; approbationem, ubi rectè sensero, instantissimè posulo totis votis. Contra has quoque difficultates omnes & singulas, dulciter me confortat ille fortis adiutor, apud quem non est impossibile neque difficile omne verbum. Scio namque, Domine Deus, scio, quod te sustinentes non despicias, non deseris, non relinquis, sed sustines, doces, foues, circumdas, roboras & confirmas. Hac igitur fretus fiducia, sub inuictissimis signis tuis militaturus continuè accipio causam tuam.

Dignantibus autem opusculum istud inspicere, pro quotationibus textus Aristotelis, aduertendum, quod ubi Auerroes commentando exponit, quotatio sumitur secundum partitiones ipsius & particulas commentorum; alibi autem secundum diuisiones capitulorum apud alios conuersas.

CAPIT.

CAPITVLA PRIMI LIBRI.

CAP. I.

Primum praemittit duas suppositiones: quarum prima est, Deus est summè perfectus & summè bonus, in tantum quod nihil perfectius vel melius esse potest. Secunda est, Nullus est processus infinitus in entibus; sed est in quolibet genere unum primum.

COROLLARIUM.

I. Pars.

Habet Corollarium morale continens 40. partes, contra 40. errores, quarum prima est contra Protagoram dubitantem Deum esse.

II. Contra Diagoram & insipientem negantes Deum esse.

III. Contra dubitantes vel negantes Deum habere realiter, aequialenter vel supereminenter omnem virtutem & quamlibet bonitatem, & vniuersaliter quicquid melius est habere quam non habere, omnium modo omnimodè bonum esse, & omnimodam bonitatem habere, quod melius est esse & habere, quam non esse, & non habere, ac omne vitium & malitiam non habere: & vniuersaliter omnem bonum non habere, quod non habere est melius quam habere, aut aliquod habitum aliquo alio modo bonum non habere, quod non habere est melius quam habere, aut quicquam frustra superfluum habere: vel non semper esse summè felicem, beatum, actiualem seu actum, ita quod nihil felicius, beatius, vel actiuus esse possit.

IIII. Contra negantes Deum esse virtutis & bonitatis cuiuslibet simpliciter infinitum.

V. Contra dicentes Deum non plenè sibi sufficere sed alio indigere.

VI. Contra credentes Deum non necessariò, sed contingenter esse summè perfectum & Deum, ipsumque esse mutabilem, irascibilem, placabilem, tristabilem, letabilem aut passibilem: nouerit quicquid alia passione; opinantes quoque quod Deus sit nomen accidentale & non essentiale simpliciter.

VII. Contra negantes Deum esse omnipotentem actum, & nullipotentem passum: id est, non posse ab alio quicquam pati.

VIII. Contra opinantes Deum non esse substantiam & potentiam rationalem, habentem intellectum & liberam voluntatem cognoscentem actualiter & volentem; putantes quoque voluntatem diuinam non esse vniuersaliter efficacem, id est, non impedibilem, non frustrabilem, non defectibilem nullo modo.

IX. Contra credentes Deum aliquid ignorare.

X. Contra fingentes Deum ex membris humanis, vel alijs seu quibuscunque diuersis componi, negantesque ipsum esse substantiam simplicissimam, impartibilissimam, nullam compositionem, partibilitatem, magnitudinem habentem, magnitudinem scilicet corporalem.

XI. Contra Zabios & sapientes eorum Caelum pro Deo colentes.

XII. Contra adoratores Solis vel Lune, Martis vel Iouis, cuiuscunque signi caelestis, vel quorumcunque signorum, & vniuersaliter cuiuslibet partis caeli.

XIII. Contra fabricantes sibi Deos temporales, homines, animalia, arbores, ignem aut quancunque rem talem.

XIIII. Contra negatorios & negantes, qui multitudinem onerosam Deorum equalium eiusdem speciei, seu naturae adorant.

XV. Contra fingentes multos Deos equales, naturae seu speciei differentes.

XVI. Contra ponentes confusionem multorum Deorum: inaequalis virtutis, & disparis dignitatis, siue eiusdem speciei, siue alterius.

XVII. Contra negantes Deum esse unicum, & non plures, affirmantesque esse possibile plures esse: negantesque necesse esse simpliciter esse unicum & non plures, affirmantesque esse possibile plures esse.

XVIII. Contra ponentes multa principia prima simpliciter contraria inuicem, quorum nullum reducatur ad aliud, nec omnia ad aliquod. Vnam illis commune: puta bonum & malum, ac consequenter

Capitula primi Libri.

quenter ulterius somniantes duos Deos huiusmodi sive plures.

XIX. Contra Poetas mentientes Deum hominibus studiosis aut alijs invidere.

XX. Contra fabricantes Deos inhonestos & turpes, comedentes, bibentes, mulieribus commiscuentes, in rebus aut ludis inhonestis, turpibus, & Scenicis delectantes.

XXI. Contra Idololatrias.

XXII. Contra Arianos.

XXIII. Contra Donatistas.

XXIII. Contra Sabellianos.

XXV. Contra non distinguentes, sed concedentes simpliciter Deum esse infinite virtutis & potentie infinite, etiam intensive.

XXVI. Contra Pictores Dei ipsum varijs qualitibus, attributis, habitibus vel actibus accidentibus, & realiter diversis ab eo, aut quibuslibet accidentibus accidentem aliquo depingentes.

XXVII. Contra desperationem sive ex magnitudine, sive ex multitudine peccatorum.

XXVIII. Contra Cainitas credentes Deum nullam peccatorem ad gratiam reconciliationis admittere, nisi prius tantum vel amplius merendo satisfecerit, & satisfaciendo meruerit quantum deliquit.

XXIX. Contra Pelagianos seu Cainitas fingentes Deum nulli beneficium gratis dare; sed tantum pro suo merito precedente.

XXX. Contra indoctos artis amandi, nescientes Deum esse propter se ipsum amandum, & cetera propter Deum, omnesque actus humanos, ad ipsum propter se finaliter ordinandos, ipsiunque esse super omnia diligendum: putantes quoque hominem, pro quantisunque bonis lucrando sive servando, aut quantisunque malis pœnalibus habitis amovendis, sive non habitis præcavendis potentem ista non facere, non peccando debere saltem scienter quicquam etiam minimum facere, contra Deum, contra præceptionem, contra prohibitionem divinam, ipsum vel ieiunium quomodolibet offendendo, contra conscientiam regulam divinitus institutam, vel quomodocunque quantumlibet minimum scienter peccare.

XXXI. Contra effraenes dicentes omnia bonis & malis equaliter evenire, malum aliquod impunitum, vel bonum aliquod irremuneratum manere: mentientesque Deum quencumq; abundanter punire, scilicet ultra condignum vel etiam ad condignum, & parce quempiam premiare, scilicet citra condignum vel non ultra condignum; fingentes quoque divina pietati & misericordie infinite nunquam congruere punire quodcumque delictum; sed totum semper dimittere misericorditer impunitum.

XXXII. Contra Philosophos præsumentes se posse cognoscere Deum plenè, & eius quamlibet actionem; deridentes propterea Christianos credentes nonnulla de Deo, & de actionibus eius miris, de actionibus etiam creaturæ virtute divina, quæ per viam rationis humane nesciunt demonstrare.

XXXIII. Contra Philosophos negantes possibilitatem creationis, admirationis & recreationis.

XXXIII. Contra Philosophos negantes possibilitatem creationis mundi.

XXXV. Contra Philosophos & hæreticos, negantes possibilitatem Conceptus & partus Virginis, dicentesque Christum nequaquam de sancta Maria semper Virgine natum esse.

XXXVI. Contra Epicureos & Sadduceos, dicentes spiritum nullum esse, immortalitatem quoque anime rationalis irrationabiliter abnegantes: & contra Auerrois astruentem omnes homines unicam animam rationalem habere.

XXXVII. Contra Philosophos negantes motum cœli & generationem hominum posse cessare, mortuos posse resurgere cum suis corporibus: bonos posse ad cœlos conscendere, & malos descendere ad inferna, & utroque posse sic vivere in æternum.

XXXVIII. Contra Philosophos & Hæreticos negantes meritum temporale posse rationabiliter premiari premio sempiterno, aut peccatum temporale posse iuste puniri pena æterna.

XXXIX. Contra Philosophos & Hæreticos negantes resurrectionem mortuorum futuram ad vitam beatam vel miseram secundum differentiam meritum: concedentesque ipsam esse futuram, sive statim post mortem, sive post spatium magni anni in corporibus bestialibus, vel humanis, alienis vel proprijs ad vitam mundanam bestijs vel hominibus solitam temporalem, per quam quorundam maiorem resurrectionem futuram ad vitam & beatitudinem sempiternam, & nullorum ad penam & miseriam sempiternam, putantes quoque bonos æternam beatitudinem possessuros, non tamen in Cœlo, malisque æternam miseriam habituros, non tamen in inferno: sed ambos in terra communiter permansuros: dicentes insuper corpora bonorum nequaquam ad meliorem, sinceriores & cœlestiores conditionem in futura beatitudine transformanda, aut immortalia tunc futura

Capitula Primi Libri.

futura; sed in statu pristino remansura, corpora vero malorum viventia in æternis supplicijs æternaliter minime duratura; fingentes etiam impudenter felicitatem æternam bonorum futuram debere consistere in carnis voluptatibus consuetis, aut in aliquo alio seu quibuslibet alijs præter Deum.

XI. Contra Aristotelem astruentem mundum non habuisse principium temporale, & non fuisse creatum, nec generationem hominum terminandam; neque mundum seu statum mundi præsentem ullo tempore finitum. Contra Anaximandrum quoque Platonem, Anaxagoram, Empedoclem, & Maurorum vaniloquos circa idem.

CAP. II.

Quod Deus est omnium aliorum necessarius conservator: habet Corollarium habens tres partes.

COROLLARIUM.

- I. Quod nulla res creata sufficit aliam conservare.
- II. Est, quod necesse est Deum per se & immediatè servare quamlibet creaturam.
- III. Quod necesse est Deum servare quamlibet creaturam immediatius quacunque causa creata.

CAP. III.

Quod Deus est necessaria causa efficiens cuiuslibet rei factæ: habet Corollarium habens tres partes.

COROLLARIUM.

- I. Quod nulla res potest aliquid facere sine Deo.
- II. Quod nulla res potest aliquid facere, nisi Deus per se & immediatè faciat illud idem.
- III. Quod nulla res potest aliquid facere, nisi Deus faciat illud idem immediatius quolibet alio faciente.

CAP. IV.

Quod qualibet creatura mouente, Deus necessariò commouet: habet Corollarium 4. partium.

COROLLARIUM.

- I. Quod nihil potest quicquam mouere sine Deo idem per se & propriè commouente.
- II. Quod nihil potest quicquam mouere, sine Deo immediatè idem mouente.
- III. Quod nihil potest quicquam mouere, sine Deo idem mouente immediatius alio mouente quocunque.
- IV. Quod nulla propositio tribuens quodcumque creatum cuiusque cause secundæ est immediata simpliciter.

CAP. V.

Quod Deus non est mutabilis ullo modo: habet Corollarium 5. partium.

COROLLARIUM.

- I. Quod Deus essentialiter & præsentialiter necessariò est ubique, nedum in mundo, & in eius partibus: universis.
- II. Verum etiam extra mundum in situ seu vacuo imaginario infinito.
- III. Unde & immensus & incircumscriptus veraciter dici potest.
- IV. Unde & videtur patere responsio ad Gentilium & hæreticorum veteres quæstiones, Vbi est Deus tuus, & Vbi Deus fuerat ante mundum?
- V. Unde & similiter clarè patet, quod vacuum à corpore potest esse, vacuum verò à Deo nequaquam.

CAP. VI.

Quod Deus habet distinctam scientiam omnium. Habet Corollarium, Quod Deus habet distinctam scientiam omnium nedum præsentium, præteritorum & futurorum; verum & omnium possibilem & impossibilem, imaginabilem & cognoscibilem quouis modo, unde & omniscientis, sive & omnipotens veraciter dici potest.

CAP. VII.

Obijcit contra sextum, & soluit.

CAP. VIII.

Quod Deus habet volitionem & amorem communiter & specialiter ad quacunque.

CAP. IX.

Quod voluntas divina est causa efficiens cuiuslibet rei factæ, mouens seu motrix cuiuslibet motionis, ac universaliter omnium amantissima genetrix, nutrix, & vivifica conservatrix. Habet Corollarium, Quod omnia quæ facta fuerunt, facta fuerunt à voluntate divina, & quæ facta erunt, facta erunt ab ea.

CAP.

Capitula Primi Libri.

CAP. X.

Quod voluntas diuina est vniuersaliter efficax, insuperabilis & necessaria in causando; non impediibilis nec frustrabilis ullo modo. Habet Corollarium, Quod ad Deum velle facere seu fieri quippiam per se, vel per aliud quodlibet quouis modo, necessario sequitur sicut fieri illo modo, nec modo nostro conando alias vires apponit, nec est in eo ultra intellectum distans & voluntas consentientem alia virtus excusiva ponenda; nec aliter se habet operans, quam quiescens, & quod voluntas diuina est primum principium liberum.

CAP. XI.

Quod primum principium necessarium & verum incomplexum est Deus; & quod principium complexum primum simpliciter est de Deo: puta Deus est, Deus scit omnia, Deus vult omnia, vel aliquid simile.

CAP. XII.

Offendit quale sit illud primum principium quia affirmatiuum, & quod sit illud quod Deus est, seu Deus est Deus.

CAP. XIII.

- Ex istis quasi corollarie 12. partes inferi.
- I Quod actus est simpliciter prior potentia.
 - II Quod esse est prius simpliciter quam non esse.
 - III Quod necessarium est prius possibili contradictionis.
 - IV Quod necessarium est prius impossibili.
 - V Quod pure necesse esse, seu pure necessitas, est prius simpliciter quolibet alio, ac radix prima, & fundamentum primum omnium aliorum.
 - VI Quod principium primum complexum summe & pure necessarium est & firmum.
 - VII Quod necessarium nequaquam recte per possibile vel per impossibile arguitur.
 - VIII Quod necesse esse, non potest simpliciter definiri.
 - IX Quod affirmatiua est prior qualibet negatiua, & quod qualibet negatiua vera reducitur ad aliam affirmatiua priorem & causam veritatis illius.
 - X Quod prima causa cuiuslibet negationis vera est in Deo.
 - XI Quod Deus est prima causa cuiuscunque non esse.
 - XII Quod prima causa cuiuslibet impossibilitatis & repugnantie est in Deo.

CAP. XIV.

Quod diuina voluntas est causa cuiuslibet futuri atque prateriti, quare ipsum est tale. Et habet Corollarium: Si Deus esse desineret, nihil esset prateritum nec futurum, verum nec falsum, possibile vel impossibile, necessarium vel contingens, nec etiam posset esse: ex quo & oppositum sequitur euidenter, videlicet ipsum Deum, & sic aliquid praefuisse, esse & fore. O quam necessarium est hunc esse, quem tam impossibile est desinere unquam esse, & quod Deum quolibet non esse, contradictionem necessarium conuenit & importat: & quod necesse esse, videtur maxime proprium nomen Dei.

CAP. XV.

Quod res scite non sunt cause diuinae scientie.

CAP. XVI.

Contra quosdam dicentes quod res scite sunt causa sine qua non diuinae scientie, sed non causa.

CAP. XVII.

Distinguit scita diuina, quia quaedam praecedunt quodammodo eius scientiam, & quaedam sequuntur: ostenditque haec esse causam quoquo modo diuinae scientie, illa nusquam. Et habet Corollarium, quod diuina scientia, quae est notitia eius simplex, est per se causa cuiuslibet rei factae, non solum causa sine qua non.

CAP. XVIII.

Distinguit diuinam scientiam in incomplexam quodammodo & complexam: distinguit similiter scitibilia complexa in priora quodammodo & posteriora voluntate diuina: & ostendit quod priora sunt causa quoquo modo diuinae scientie complexae: posteriora vero nequaquam, sed quod Deus per voluntatem suam scit illa.

CAP. XIX.

Obijcit & respondet.

CAP.

Capitula primi Libri.

CAP. XX.

Distinguit similiter voluta, in priora & posteriora voluntate diuina, & ostendit quod voluta posteriora, non sunt causa volutionis diuinae, nec causa sine qua non; & quod voluta priora sunt alia causa eius.

CAP. XXI.

Obijcit & respondet, distinguitque rationabile & iustum per prius voluntate diuina, per posterius & per mixtum.

CAP. XXII.

Quod Deus habet volutionem vel nolitionem actualem distinctam contra obiectum quodlibet voluntatis. Et habet Corollarium quod Deus vult omne verum, & non vult positum, seu respuat omne falsum. 2. Quod si Deus vult aliquid antecedens, vult quodlibet eius consequens, & non vult positum omne sibi repugnans. 3. Quod quorundamlibet repugnantium unus habet velle, alterius vero nolle. Quod ad Deum velle quodcunque consequitur ipsum nolle eius oppositum; & contra, quod ad Deum non velle quodcunque affirmatiue vel negative significatum, consequitur ipsum oppositum eius velle. Quod ad Deum non nolle quodcunque consequitur ipsum oppositum eius nolle. Quod ad Deum nolle positum quodcunque consequitur ipsum nolle idem etiam priuatiue, & similiter de coeverso quod quicquid qualitercunque est, Deus vult illud sic esse: & quicquid qualitercunque non est, Deus non vult illud sic esse.

CAP. XXIII.

Quod tam scientia Dei quam eius voluntas immutabilis est omnino: Et habet Corollarium, quod Deus nullam nouiter diligit neque odit, nec magis aut minus una vice quam alia, nec prees aut quacunque merita bona, vel mala fleunt aut mutant voluntatem diuinam in minimo, huc vel illuc; & quod omne saluandum, aut damnandum, praeuicandum vel puniendum sub quocunque gradu voluit ab eterno saluari, vel damnari, praeuicari similiter vel puniri sub eodem gradu et eadem; & hoc necdum voluntate conditionali, aut indeterminata, sed ita absoluta & determinata, sicut vult in praesenti vel finali iudicio, aut post videri.

CAP. XXIII.

Obijcit contra immutabilitatem diuinae scientie & respondet.

CAP. XXV.

Obijcit contra immutabilitatem diuinae voluntatis & soluit.

CAP. XXVI.

Quod tota vniuersitas rerum est bona, & nulla res per se mala: Et habet Corollarium, quod bonum, & per se malum, seu bonitas & pura malitia non sunt contraria, sed opposita priuatiue.

CAP. XXVII.

Quod omnia à providentia diuina eueniunt.

CAP. XXVIII.

De Fato.

CAP. XXIX.

De casu & fortuna.

CAP. XXX.

Quod res voluntarie diuinae providentiae legibus gubernantur.

CAP. XXXI.

Quod actiones voluntarie diuinae providentiae supponuntur.

CAP. XXXII.

Quod omnia proueniunt à Deo providentiae actualiter disponente, non solummodo permittente.

CAP. XXXIII.

Quod respectu cuiuscunque est Dei permissio, est & eius volutio actualis.

CAP. XXXIV.

Si, & quomodo, Deus vult, & non vult peccatum.

CAP. XXXV.

Contra Pelagium quod gratia gratis datur à Deo, non praecedentibus meritis comparatur: Et habet Corollarium, contra Castianum medientem, dicendo Deum dare quibusdam gratiam suam gratis absque merito praecedenti: quibusdam vero non nisi prius ipsam recipere mereantur; quare & quod nullus seruus peccati mortalis potest propriis tantum viribus liberari.

CAP. XXXVI.

Contra Procuratores Pelagii asserentes, quod etsi merita non sint causa collationis gratiae principalis: sunt tamen causa sine qua non confertur.

CAP. XXXVII.

Contra quosdam Pelagianos dicentes hominem posse ex se tantum debere preparare; quod si faciat, Deus dabit sibi gratiam suam gratis.

CAP.

Capitula Primi Libri.

CAP. XXXVIII.

Contra quosdam Pelagianos dicentes, quod Deus praeuenit hominem in gratiae collatione pulsando, & homo ipsam acceptionem gratiae aperiendo & consentiendo, ex se tamen pulsanti, & sic ipsam quodammodo promerendo.

CAP. XXXIX.

Contra quosdam putantes hominem ex se tantum posse mereri primam gratiam de congruo, non de condigno. Et habet Corollarium contra quosdam alios recentissimos Pelagij defensores fingentes, quod licet homo nullo modo possit primam gratiam promereri, potest tamen ipsam proprijs tantum viribus impetrare.

CAP. XL.

Quod gratia quae est habitus gratis datus à Deo una cum voluntate humana est causa efficiens proprie cuiuslibet boni & meritorij actus sui.

CAP. XLI.

Quod gratia prius naturaliter, quam voluntas humana efficiat actus bonos. Et habet Corollarium quodam Deus, quam gratia eius creata efficiat proprie prius naturaliter quemlibet actum bonum creaturae rationalis, quam ipsa; & quod Auctores dicentes Deum facere opera nostra bona, non excludunt, sed includunt Dei gratiam eadem // similiter facientem, dicentesque gratiam Dei facere opera nostra bona, non excludunt, sed includunt Deum eadem similiter operantem.

CAP. XLII.

Quod Deus prius naturaliter efficiat quemlibet actum bonum voluntatis create, quam gratia. Et habet Corollarium, quod Deus, & Spiritus Sanctus, dicatur quoquo modo charitas, & gratia, quia ebare & gratis nequam Deus diligit se & hominem, verum etiam quia homo similiter diligit Deum & proximum.

CAP. XLIII.

De penitentia saluari secundum opiniones diversas, & de clauium potestate. Et habet Corollarium quod illud est prius secundum naturam, siue prius naturaliter alio, quod est causa illius quod a liquid à quo ad aliud tenet consequentia subsistendi, & non è contra est prius illo secundum naturam. Quare & quod non omne à quo non conuertitur consequentia subsistendi est prius secundum naturam, sed secundum superioritatem seu consuetudinem secundum consequentiam, siue secundum quemlibet alium talem modum, quod non quicquid est prius alio secundum naturam potest esse sine illo; nec etiam quicquid potest esse sine alio, & non è contra, est prius isto secundum naturam, sed secundum aliquem alium modum iam dictum: nisi fortassis prius secundum naturam dicatur equivoce tribus modis.

CAP. XLIV.

De Praedestinatione secundum quid nominis.

CAP. XLV.

Quod Praedestinatio realiter sit ponenda, quid sit, quot modis dicatur, quod non sit propter opera, sed secundum Dei gratuitam voluntatem. Et habet Corollarium quod nullus praedestinatur aut reprobatur propter opera quia faceret si vultius viuere, nec vultius saluatur propter opera vel damnatur.

CAP. XLVI.

Contra quosdam concedentes praedestinationem & reprobationem ad gloriam & ad penam, sed negantes has esse ad aliquos certos gradus. Et habet Corollarium quod omnes gradus gratiarum, meritorum, prosperitatum, aduersitatum, gloriae siue penae, in praesenti & in futuro similiter sunt praedestinati à Deo aeternaliter & distincte.

CAP. XLVII.

Obijci & respondet.

CAP.

Capitula secundi Libri.

CAPITVLA SECVNDI LIBRI.

CAP. I.

Quod Liberum Arbitrium sit, & quid sit.

CAP. II.

De actu Liberi Arbitrij & eius obiecto. Et habet Corollarium quod non ideo dicitur Liberum Arbitrium, quia libere potest velle & nolle quodcumque, sed quia libere potest velle quodcumque obiectum suum volatile, & nolle quodcumque obiectum suum inuisibile.

CAP. III.

Quod nulla causa inferior potest necessitare voluntatem creatam ad rationalem & liberum actum suum ad meritum proprie, vel peccatum. Et habet Corollarium, Quod voluntas creaturae rationalis non est passiva tantummodo, sed actiua: & quod voluntas per causas secundas sufficientissime disposita ad agendum, potest una vice non agere, & alias egerere liberum actum suum: quare & quod bonis in aequalibus propositis voluntati: non necessarius videri malus: immodè & propositio boni honesto, & malo inhonesto delectabili, tamen multum vel nihil, potest seienter bono illo neglecto eligere illud malum. Quare & quod cum recta ratione in intellectu, est error possumus in affectu. Quod etiam appetitus irrationalis non necessitat hominem ad agendum, Quod corpora caelestia non necessitant voluntatem: Quod Diabolus non necessitat voluntatem; & quod nulla tentatio necessitat voluntatem: Quod tamen parum malum voluntati offensum ipsam necessitat ad non volendum & parum bonum ad non nolendum possumus, id est, ad non odendum ipsam voluntas naturalis necessitate necessario hoc non potest, ubi etiam offensus consequenter quod forte multum deceret, & plurimum expeiret Theologus & perfectus catholicus Apostologram & alias tales sententias non negare.

CAP. IIII.

Quod Liberum Arbitrium tentatum, non potest proprijs viribus, sine Dei auxilio & eius gratia tentationem aliquam superare.

CAP. V.

Quod Liberum Arbitrium quantacunque gratia creata suffulsum sine alio Dei auxilio speciali non potest tentationem aliquam superare.

CAP. VI.

Quod illud Dei auxilium speciale, est voluntatis eius inuicta.

CAP. VII.

Quod nullus non tentatus, solus Liberi Arbitrij viribus, sine gratia, vel cum gratia quantacunque creata absque alio Dei auxilio potest peccatum aliquod curare. Et habet Corollarium, quod diuina voluntas, sicut tentatus à ruina conseruat: sic & non tentatus, tam à tentatione, quam à peccato praeseruat.

CAP. VIII.

De perseverantia quid sit, & quod nullus viator quantacunque gratia creata subnixus, solus Liberi Arbitrij viribus, vel etiam cum adiutorio gratiae possit perseverare finaliter sine alio Dei auxilio speciali.

Et habet Corollarium, quod nullus viator solus Liberi Arbitrij vel gratiae viribus aut amborum consuetum sine alio Dei auxilio speciali potest perseverare per aliquod tempus omnino.

CAP. IX.

Quod nec homo nec Angelus cum quantacunque gratia ante lapsum potuit perseverare finaliter, vel ad tempus sine alio Dei auxilio speciali.

CAP. X.

Obijci & respondet.

CAP. XI.

Quod perseverantia non est aliquod donum Dei creatum à charitate & gratia realiter differens & distinctum.

Capitula secundi Libri.

Et habet Corollarium quod nomen Perseuerantia nullam rem absolutam essentialiter significat, sed accidentaliter & relativè, Charitatem videlicet suæ iustitiæ cum respectu futuræ permanentiæ continendæ usque in finem, & quod non improbabiler posset dici perseuerantiam esse ipsam relationem huius.

CAP. XII.

Obijcit & respondet.

CAP. XIII.

Quod illud auxilium sine quo nullus perseuerat, & per quod quilibet perseuerat, est Spiritus Sanctus divina bonitas & voluntas.

CAP. XIII.

Quod Perseuerantia gratis detur à Deo, non meritis comparetur.

CAP. XV.

* bonorum

De Perseuerantia sempiterna de confirmatione videlicet * beatorum & causa ipsius, quod ipsa est æterna charitas Dei voluntas.

CAP. XVI.

De Perseuerantia sempiterna, seu obstinatione malorum in malo, & causa ipsius.

CAP. XVII.

Quod nulla creatura rationalis potest confirmari vel obstinari immutabiliter per naturam.

Et habet Corollarium, quod nulla creatura rationalis est aut esse potest immutabilis, inuertibilis aut impeccabilis per naturam.

CAP. XVIII.

Contra quosdam dicentes actum Liberi Arbitrii nihil esse.

CAP. XIX.

Obijcit & respondet.

CAP. XX.

Quod cuiuslibet actus voluntatis create, Deus est necessarius cooperator.

Et habet Corollarium, quod quicquid effecerit voluntas creata, necesse est ut & illud efficiat increata, & quicquid operata fuerit voluntas angelica, vel humana, necesse est, ut & illud cooperatorum divina; & quod omnem actum voluntatis create totum efficiat voluntas creata, & totum similiter increata.

CAP. XXI.

Rejicit sex falsas responsiones quarum prima dicit, quod ideo solum Deus dicitur facere omnem actum voluntatis create quia facit omnem voluntatem creatam; quæ sola verè & propriè efficit suum actum: Secunda, quod Deus ideo dicitur facere actum bonum voluntatis create quia facit charitatem seu gratiam effectricem illius: Tertia, quod Deus conservat voluntatem: Quarta, quod Deus facit obiectum & omnia mouentia voluntatem: Quinta, quod permittit: Sexta, quod Deus efficit propriè omnem actum bonum voluntatis, sed penitus nullum malum & corrigit ipsas generaliter & coniunctim.

CAP. XXII.

Specialiter corrigit primam harum.

CAP. XXIII.

Secundam.

CAP. XXIII.

Tertiam.

CAP. XXV.

Quartam.

CAP. XXVI.

Quintam.

CAP. XXVII.

Sextam.

CAP. XXVIII.

Obijcit contra vigesimum & respondet.

CAP. XXIX.

Quod voluntas increata & creata, in efficiendo actum voluntatis create non sunt coæquales, nec coæquales in ordine naturali.

CAP. XXX.

Quod in omni actione communis voluntatum increata & create, increata creatam naturaliter antecedit.

Et

Capitula tertij Libri.

Et habet triplex portissima, unum naturale, quod est in omni causatione comuni Deo & causa secunde, Deum causare prius naturaliter quàm causam 2^{am}. aliud Theologicum Deum videlicet conditionaliter prius videlicet 3^{am}. Logicum, nullam scilicet propositionem tribuere quatenus causatione cuiusque cause inferiori & posteriori voluntate divina, seu aliud quicquam positum inferius cuiusque, sub Deo esse ac primo simpliciter, nisi fortassis propositio dicatur de primo simpliciter ratione primitivis subiecti, non cause, plurima tamen tales secundum quid & in certo genere sunt de primo.

CAP. XXXI.

Obijcit & respondet.

Et habet Corollarium notabile quod sacra Theologia pium & prudentem lectorem requirit.

CAP. XXXII.

Quod in omni non actione Deo & creature communi prius naturaliter est, Deum ibi non agere, quàm ipsam: idem, quia Deus certam actionem per creaturam non agit, ideo creatura illam non agit; & non è contra.

CAP. XXXIII.

Obijcit & respondet.

Et habet Corollarium nedum videlicet entia ad suum esse verè, & non entia ad suum non esse Deo necessario indigere; Deum quoque non solum super entia, sed & super non entia tenere dignissimè principatum.

CAP. XXXIII.

Per præmissa allicit homines ad timorem & amorem, ad confidentiam, ad patientiam & humilitatem, ad orationem, & ad gratias referendas: Et habet Corollarium multiplex omnibus gratis gratum.

CAPITVLA TERTII LIBRI.

CAP. I.

Quod Deus potest necessitate quodammodo omnem voluntatem creatam ad liberum actum suum & ad liberam cessationem & vacationem ab actu: Et habet Corollarium, quod aliqua necessitas & libertas ac meritum, casus, & fortuna iustem non repugnant, de sui quoque præsentia prædeterminationis & gratiæ, cum Libero Arbitrio ac merito concordia generali.

CAP. II.

Quod Deus quodammodo necessitat quamlibet voluntatem creatam ad quemlibet liberum actum suum, & ad quamlibet liberam cessationem ac vacationem ab actu, & hoc necessitate naturaliter precedente: Et habet Corollarium, quod aliqua necessitas antecedens & libertas ac meritum non repugnant; & quod nulla causa inferior sed tantum superior, scilicet Dei voluntas est necessitas antecedens respectu sui effectus: & quod omnia quæ sunt, fiunt, & eveniunt de aliqua necessitate ipsam naturaliter precedente.

CAP. III.

De contingente ad utrumlibet secundum opiniones diversas, & quod ipsum est.

CAP. IIII.

Quid sit contingens ad utrumlibet: Et habet Corollarium, quid sit libertas contradictionis, & quis sit actus liber libertate contradictionis.

CAP. V.

Quasi Corollarie ex præmissis 13. partes infert. Prima est, quod propositiones de contingenti aequaliter convertuntur per oppositas qualitates. II. Quod aliqua consequentia bona non est necessaria simpliciter, neg. ut nunc, sed contingens aequaliter. III. Quod aliqua causa indeterminata, scilicet non prædeterminata ad agendum agit. IIII. Quod omnis & solus actus liber libertate contradictionis est contingens aequaliter.

Et

Quod

Capitula tertij Libri.

CAP. XXXVI.

Contra tertiam.

CAP. XXXVII.

Contra quartam.

CAP. XXXVIII.

Contra quintam.

CAP. XXIX.

Contra sextam.

CAP. XL.

Corripit negantes reuelationem in verbo.

CAP. XLI.

Recitat diuersos modos secundum diuersos videntes in verbo obijci, & soluit.

CAP. XLII.

Reducit adhuc opinionem trigessimam tertiam & eius hypothese per viam reuelationis in proprio genere; & primo de Domino Iesu Christo, & recitat unam responsionem dicentem, quod Christus potuit decipi, & refellit.

CAP. XLIII.

Tractat aliam responsionem.

CAP. XLIII.

Recitat tertiam responsionem.

CAP. XLV.

Ventilat quartam responsionem.

CAP. XLVI.

¶ primo

Contra eandem opinionem & hypothese per viam reuelationis in proprio genere, de puris creaturis scilicet Angelis.

CAP. XLVII.

Contra eandem opinionem & hypothese per eandem viam de puris hominibus.

CAP. XLVIII.

Recitat 4. Responsiones & corrigit.

CAP. XLIX.

Recitat autem 10. opinionem, dicentem quod in futuris reuelatus est ordinata vel absoluta necessitas, in alijs vero nulla.

CAP. L.

Respondet secundam sententiam Philosophorum & Theologorum, quod Deus vult & scit necessarium, quicquid vult & scit necessitate sequente immutabilitatis, immobilitatis, stabilitatis, & ordinata non precedente, & simpliciter absoluta, non naturali, violenta, aut inuita, non contraria, sed consentanea summæ & maxime libertati.

Et habet Corollarium, quod omnem actum volitionis & cognitionis diuinæ præsentem, necesse est necessitate sequente prædicta semper fuisse, & similiter semper fore; quare & quod omnia quæ præsentialiter sunt, fiunt, aut eueniunt, simili necessitate sunt, fiunt, & eueniunt in presenti; & quod omnia quæ eueniunt simili necessitate eueniunt in futuro: immo & quod omnia quæ nunc fiunt, de aliqua necessitate præcedente nunc fiunt; & quod omnia quæ eueniunt de aliqua necessitate præcedente eueniunt in futuro.

CAP. LI.

De aternitate.

Et habet Corollarium, quod unicum & idem est instans & immutabile penitus in tota aternitate, & quod tota aternitas non est multiplicior neq. maior suo instanti, nec instans aternitatis ipsa simpliciter neq. minus, quare & quod idem est realiter aternitas & sui instans: Amplius autem & quod in nequaquam obijciuntur aternitas tota, magna, longa, etiam infinita fuisse quæq. esse & fore, aliquid insuper in ipsa fuisse esse & fore; quamobrem & quod de Deo & actus eius in se ipso dicitur transumptive fuisse, est, & erit, de actionibus tamen eius extrinsecus proprie temporaliter dicitur fecit, & facit, & faciet.

CAP. LII.

Per viam aternitatis ostendit sententiam 5.º prædictam.

Et habet Corollarium 3.º partium notandarum, obijci, & soluit.

CAP. LIII.

Contra promptulos accusatores, faciles indices & præcipites damnatores; & ponit 3.º capitula quæ sibi videntur erronea, implorans humiliter auctoritatem Ecclesiæ quatenus determentis vitaret.

THO.

THOMÆ DE BRADWARDINA

AD SVOS MERTONENSIS,

EPISTOLA PRIOR.

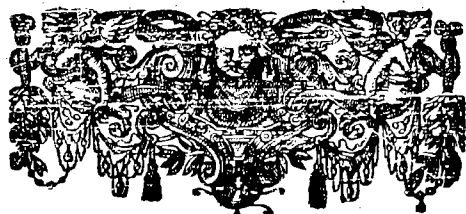

Dilectis Fratribus & amicis, Custodi ac Scholaribus Aulæ de Merton in Oxon Spiritus Sanctus gratiam septiformem. Aliquot es accidisse conperi, ut in rerum difficilium tractatione, aut insipientia relatoris auditorem corrumpere, aut temeritas auditoris relatorem infamaret. Quapropter æquè cauendū mihi videtur, ut potissimum illic, ubi sine periculo aliud sentiri non potest, nec facile præsumamus asserere, nec aliena temerè dijudicare. Noui ego quanta, ut dicit B. Aug. somnia cor humanum pariat, atque eo iudicio quo in sui cognitione fallitur, cætera quoque quæ propter ipsum sunt, non rectè suspicatur. Quid enim hoc esse putatis, quod de rerum veritate tam diuersa sentire solent homines? Nunquid non vna est veritas? Ecce, ut interim de Deo taceamus, quid est quod dialectica tot diuersas, & tam aduersas, ne dicam peruersas habet sententias. Nunquid non omnes nouerunt vnum id quod est, & amore fallendi diuersa finxerunt? Non sic ego puto, sed narrant quique somnia sua, & ea quæ primum ipsi in se opinione decepti sunt, postmodum alios nescientes seducunt. Et sicut B. Iob amicis suis arrogantibus, & de se plusquam oportebat præsumptibus dicit, omnes iam non solum secum mouerant, sed exortam quoq. à se sapientiam putant. Dignum ergo est ut id ipsum in nostra nos assertionem veritatis, tot iam videmus esse diuersos. Quia enim de longe veritas videtur, iudicia parit, & tantum de ipsa potest quisq. quantum ipse est. In nobis quippe quod dierum cognitione percipimus, eo modo cordis intellectus de hijs quæ extra sunt ad veritatem iudicat, quo se interius animus in repræsentatione figurat. Vnde necesse est, ut dum mens interius prauè afficitur, intellectus quoq. in iudicio eorum quæ foris sunt decipiat. Hæc ipsa est causa quæ etiam aliquando in

vita-

veritate sensuum, controuersia verborum generare solet: quæ tamen tunc veniale sit, cum pertinax non fuerit. Hanc igitur nos, qui Dei verbi tractatores & inquisitores veritatis esse videmur, si inter nos forte, ut affolet, aliquando inuenimus, citius in id ipsum redeamus: ne si cæperimus nostra dicta pertinaciter defendere, aliud putemur sapuisse.

Illud quod de causa Dei contra Pelagium charitas vestra à me querere dignata est, iam pridem inter quosdam sapientes ventilatum fuisse didici : atque ex hijs quid senserunt quibus magis credendum esse existimamus tum alijs de ipsis, tum ipsis de se referentibus agnoui. Ego autem cum sapius hac materia pulsari soleam, talem me esse profiteor, qui nollem hinc aliquid ab omnibus vel tam curiosè ac superstitiosè inquiri, vel tam fidenter asserti. Vnde nunc quoq; gemina in hac re consideratione coarctor, cum videam me & prudentiæ vestræ debere silentium, & bonitati responsum. Inter hæc ipia etiam rei difficultas occurrit, quæ fortassis non poterit à me, ita vt decet compendiosè discuti. Cum ego si modum in dicendo transiero timeam superstitiosus videri ; volo tamen & multo magis volo aliquando in parte inscientiæ argui, quam charitatis contemptor videri ; & verba incòposita habere, quam cor peruersum. Valete semper in Domino nostro Iesu Christo, qui est via ducens à deuo, veritas firmans in promisso, & vita conformans in termino.

THO-

H O M A
BRADWARDINI

LIBER I.

C. A. P. I.

Præmittit 2. suppositiones, quarum 1. est, Deus est summè perfectus & bonus, in tantum quod nihil perfectius, vel melius esse posset.

2. *Est, Nullus est processus infinitus in entibus, sed est in quolibet genere unum primum.*

N primis firmissimè supponatur, quod Deus est summè perfectus & bonus, in tantum, quod nihil perfectius vel melius esse possit. Hæc autem suppositio possit euidenter ostendi, ex magnitudine perfectionis & bonitatis ipsius, quæ est simpliciter infinita, sicut rationibus Philosophicis & Theologicis possit multipliciter demonstrari. Hanc etiam suppositionem testari videtur pater Philosophorum Hermogenes. sive Hermes, Mercurius triplex, Tismegistus triplex, in philosophia ter maximus, Rex Aegypti; Philosophus & Propheta, de Verbo æterno 34. dicens de Deo; Ipse totus est plenus atque perfectus: & infra 35. Ipse sanctus & incorruptus, & sempiternus est, & si quid potest melius nuncupari: Deus enim summum bonum: quam & contestari videtur eius filius Aristor. in de Mundo 11. sic dicens: Potius æstimandum, quod & conueniens est & magis apud Deo: & in alia translatione; Melius autem *scribitur*, quod *accidit* & melius est, & Deo maxime conueniens: Et 12. Met. 39. Deus est vnus, æternus, infinitè nobilitatis. Et Boetius 3. de consolat. Philosoph. Prosa 10. Deo nihil melius cogitari potest. Viginti quatuor etiam definitionum seu propositionum de Deo à 24. Philosophus editarum 5. sic ait: Deus est quo nihil melius excogitari potest. Quibus etiam concordant Anselmus Prolog. 2. Credimus, inquit Deo, re esse aliquid quo nihil melius cogitari possit: Qui & Monologion 15. Sicur, inquit, nefas est putare, quod substantia supremæ nature sit aliquid, quo melius sit aliquo modo non ipsum: sic necesse est, vt sit quicquid omnino melius est, quam non ipsum. Hoc etiam Richard. 1. de Trinit. 20. sic testatur: Omnes quicquid optimum iudicant incunctanter Deo attribuant. Et Augustinus 1. De doctr. Christian. 4. Omnes pro excellentia Dei certatim dimicant, nec quisquam inueniri potest, qui hoc Deum credat esse, quo melius aliquid est: Itaque hoc omnes consentiunt Deum esse; quod cæteris rebus

3

bus

bus omnibus anteponunt. Vnde & Propheta: Magnus, inquit, Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis, Pla. 144.

Secundo supponatur ad præsens, quod nullus est processus infinitus in entibus, sed est in quolibet genere unum primum. Hoc enim est alibi demonstratum, quod & fere omnes Philosophi & vere omnes Theologi contestantur. Verum ne tantas suppositiones, sine tanulla probatione improbabili supponere videar, ecce saltē brevis insinuatō virisq; Dicatur siquidem causa compendij *A* aliquid tam perfectum & bonum, quod nihil perfectius vel melius esse posset. Sumatur quoque possibile ad communem modum loquendi, vel si oportet maxime absolute, pro illo viz. quod per se & formaliter simpliciter contradictionem, seu repugnantiam non includit: Ex quo scilicet, posito & admissio pro possibili absolute secundum speciem obligationum, quæ positiō nominatur, nusquam in consequentia bona & formaliter simpliciter, sequitur impossibile absolute, quod scilicet per se & formaliter simpliciter contradictionem includit. Omnis namque repugnantia contradictionem importat & parit. Huiusmodi autem modus sumendi possibile & impossibile hinc fundatur, quia omne, vel est possibile, vel non possibile, quare & impossibile isto modo. Possibile igitur est *A* esse, seu *A* potest esse, aut posset esse, quis non statim assentiat? Quis hoc posito & admissio pro possibili absolute, se non a contradictione defendat? Si autē possibile sit *A* esse aut si *A* potest, aut posset esse, *A* est, imo & necesse est *A* esse, & *A* est necesse esse, & hoc per se. Dicatur siquidem ad modum Philosophorum loquendi illud necesse esse, quod per se, & de se necesse est esse, necessitate absolute: quod scilicet non potuit, nec potest, nec poterit non esse, & possibile esse // *opposito modo*, quod scilicet potuit, potest, aut poterit esse & non esse. Nam necesse esse perfectius est & melius, quam possibile esse, præsertim in bono perfecto & summe perfecto. Non enim posset recedi ab illo, nisi illud vel totaliter, vel partialiter irrecuperabiliter omittendo, quod nullus dubitat esse malum. Est quoque necesse esse in bono perfecto actus bonus perfectus completus in bono, & purus a potentialitate imperfecta incompleta, & a corruptibilitate mala. Possibile vero esse privationem huius actus puri, potentialitatem imperfectam incompletam habilitatem ad malum, & corruptibilitatem importat. Nonne & esse forte & firmū, imō summe forte & firmū, præsertim in bono perfecto & summe perfecto, melius & perfectius iudicandum, quam esse debile & infirmum? quare & necesse esse, quam possibile esse, quod & multis alijs rationib; posset ostendi: sed cuius mens intrinsecus non sentit? Cuius animus non consensit? Si quis autē ex abundantē testes desideret, ecce Arist. qui 9. Met. 1. 3. & post diffuse dicit, & probat actum præcedere potentiam 3. modis; scilicet ratione, id est definitione; substantia, id est perfectione; & tempore, scilicet in individuo generante: sed est contra in individuo generato. Qui & infra 19. docens, quod in hominibus actus est melior potentia, & in malis deterior, ita scribit: Melior & honorabilior studiosa potentia actus: necesse autem & in malis, finem & actum esse deterorem potentia. Et supra 17. Sempiterna, inquit, priora substantia sunt corruptibilibus; est autem nihil potentia sempiternum. Ratio vero hæc: omnis potentia similis contradictionis est, quod ergo possibile esse, contingit esse & non esse. Idem ergo possibile esse, & non esse; possibile vero non esse, contingit non esse, contingens autem non esse corruptibile est, aut simpliciter aut hoc ipsum quod dicitur contingere non esse. Nihil ergo incorruptibile simpliciter, potentia ens simpliciter, nec eorum quæ ex necessitate sunt, & quidem ipsa prima. Nam si hoc non essent, nihil vique essent: Vbi & videtur talem innuere rationem; Illud quod est per se, non dependens ab alio, bonum naturæ, perfectiusq; est illo, quod non est per se, sed aliunde dependens: id quod est necesse esse est huiusmodi, respectu illius quod est possibile esse. Hunc & Averroes sequitur in Coment. quem & Averroes secutus 1. Met. 6. dicit, quod necesse esse secundū se non habet causam, & quod est possibile esse, per se habet causam, & probat, quod necesse esse, non habet aliquid aliud sibi coequalit, nec aliquid prius eo: sed ipsum per se ipsum est primum omnium aliorum. Qui & infra octavi 6. dicit, quod necesse esse est perfectum, & plusquam perfectum. Si igitur *A* potest esse, potest esse *A*, quare & potest esse necesse esse, cum hoc sit perfectius & melius, quā possibile esse, potestq; esse necesse esse per se. Esse namq; bonū per se, est sufficientius, dignius, perfectius & melius, quam esse bonum per aliud, alio indigere, & ab alio dependere, sicut cuiuslibet animus iudicat, & memorati Philosophi contestantur. Et si potest esse necesse esse per se, est necesse esse: imō & necessarii est ipsum esse necesse esse (alias enim esset possibile esse) sed hoc est impossibile esse. Ponatur enim in esse, sicut est possibile, quod *A* sit necesse esse, & hoc per se, & sequitur quod nunquam potuit, potest, aut poterit non esse, cuius oppositū dicebatur. Quod etiam semel est possibile esse, semper est possibile esse; & quod semel est necesse esse per se, sepe est necesse esse. Quicquid enim semel per se & formaliter simpliciter

- A** pliciter nullam repugnantiam implicat, neque vniquam; & quicquid semel, & semper: Conclusio namque quæ semel est formaliter simpliciter, semper sic fuit, & erit, quia est per se & absolute necessaria; quare nunquam potest deficere consequendo. Et quæ aliquando non est formaliter simpliciter, nec vniquam fuit aut erit; quia si esset aliquando, esset & semper. Cuius insuper animus concipit naturam de se possibilem veritatem in naturam de se necessariam, velē contra? Rursum paululum prælibandum, omne quod dicitur possibile, hinc potens, per aliquam potentiam hoc dicitur: & hoc vel per potentiam propriam, sicut res existens, habens potentiam actiuam vel passiuam, vel per potentiam alienam; sicut non entia possible fore, & effectus futuri dicuntur possible potentia adiuorum & passiuorum illorum, quia viz. hæc possunt illos agere, illa pati. Quodlibet etiam quod dicitur possibile potentia alicuius passiuæ, dicitur possibile potentia alicuius actiuæ: Quomodo namque potest possibile quicquam pati, quod nil potest agere? Aut quomodo potest effectus aliquis fieri, quem facere nihil potest?
- B** Et si quis quali ad videndum solem faciem requirit, sic ad istam veritatem per se notam testem deposcat: Ecce Averroes super 1. de Caelo & Mundo comm. 124. qui dicit possibile non est possibile, nil in respectu agentis & patientis, & impossibile est imaginari aliquid esse possibile in respectu patientis, & impossibile in respectu agentis, quoniam continget, vel sit patientis impossibile, & possibile impossibile. Omne ergo non ens, quod dicitur possibile hinc potens, sic dicitur per potentiam alicuius actiuæ. Si ergo *A* non est, & potest esse, per aliquam potentiam potest esse, & non per potentiam propriam, cum nullam habeat, cum etiam nihil omnino possit se facere & producere de non esse ad esse: Nam omne faciens aliquo modo præcedit, saltem naturaliter, suum factum; sed nihil seipsum præcedit: cum insuper secundum præmissa, omne non ens dictum possibile, sic dicatur per potentiam alicuius actiuæ, nec *A* potest esse per potentiam alienam. Hoc enim secundum prius ostensum, esse per potentiam alicuius actiuæ, quod posset facere *A*: sed nullum est tale, cum omne aliud ab *A* sit incomparabiliter minus *A* & impotens ipsum causare. Si etiam *A* cesset ab alio, non est *A* [Deus.] Perfectus enim est esse per se sufficienter, omnino incausabiliter & independentē ab alio, & summam & primam causam aliorum, quam ab alio dependere, & alteri subijci vel effectus. Non potest ergo *A* esse ab alio quouismodo, quod & posset ostendi per multas alias rationes. Per nullam ergo potentiam potest *A* esse, cuius oppositum dicebatur. Quare contradictionem includit, *A* non esse, & posse eū; & verum est, & necessarium est *A* posse esse: falsum ergo & impossibile est, *A* non esse. Quapropter verum & necessarium est *A* esse. Quamobrem & verum est, & necessarii Deum esse: esse quoq; tam perfectum & bonum, quod nihil perfectius vel melius esse posset. Secunda vero suppositio sequitur ex hac prima: Sequitur enim ex ipsa Deum esse primum & summum omnium entium; hoc vero notorio coassumpto, quod esse primum & summum est perfectius & melius, quam esse posterius & inferius alio, aut alteri coequalit. Si quis autem testem desideret, ecce Philosophus qui 2. de Caelo & Mundo 34. testatur expresse, quod sursum est honorabilius & diuinus; quam deorsum: & antierius, quam posterius. Qui & vna cum alijs Philosophis sæpē docet nusquam in eodem genere plura principia coequalia, & æquē prima simpliciter reperiri. Vnde & Apoc. 1. Ego sum *A* & *Ω*, principium & finis, primus & nouissimus.

Habet corollarium morale continens 40. partes contra 40. errores; quarum prima est, contra Protagoram dubitantem Deum esse.

Ex hijs autem, quasi posmatice videntur multi multipliciter aberrantes posse clare reduci ad semitam veritatis, dum tamen ipsa dignetur præcedere, sicut duxit.

Ex hijs ergo certificetur Protagoras, qui sicut recitat Lactantius 1. Institut. Diuinarum aduersus Gentes 1. Deos vocauit in dubium.

Contra Diagoram & insipientem negantes Deum esse.

Respicat Diagoras, qui, sicut ibi similiter recitatur, postea Deos exclusit. Sapiat etiam aliquando insipiens, qui recitante Propheta, dixit insipide, Non est Deus.

Contra dubitantes, vel negantes Deum habere realiter, æquialenter, vel supereminenter omnem virtutem, & quamlibet bonitatem: & vniuersaliter quicquid melius est habere,

bere, quam non habere, omnino nullo modo de bonis esse, & omnimodam bonitatem habere, quod melius est, esse & habere, quam non esse & non habere, ac omne vitium & malitiam non habere. & vniuersaliter omne illud non habere, quod non habere est melius quam habere, aut aliquid habitum aliquo alio modo habere, quod non habere esset melius quam habere, aut quicquam frustra superfluum habere, vel non semper esse summe felicem, beatum, actuale seu actum, ita quod nihil felicius, beatius, vel actualius esse posset.

Proficiant Deum esse facientes, sed dubitantes, vel negantes ipsum habere realiter, & quia-
lenter, vel supereminenter omne virtute & quamlibet bonitatem, & vniuersaliter quicquid
est melius habere, quam non habere, omnino modo omnimode bonum esse, & omnimodam
bonitatem habere, quod melius est esse & habere, quam non esse, & non habere, ac omne
vitium & malitiam non habere: & vniuersaliter omne illud non habere, quod non habere est
melius quam habere; aut aliquid habitum aliquo modo habere, quod non habere esset melius
quam habere; aut quicquam frustra superfluum habere, vel non semper esse summe felici-
tem, beatum, actuale seu actum, ita quod nihil felicius, beatius, vel actualius esse pos-
set. Aliis enim posset aliquid esse perfectius, melius, atque decentius, quam sit Deus, quod
Suppositio prima verat. Aequalitas etiam summa Dei per hoc specialiter demonstratur,
quod actus est melior & perfectior potentia, & precipue actus bonus potentia sua bona. Si-
cut ex ostensione primae Suppositionis apparet. Et si aliqua potentia ponatur in Deo; illa de-
necessitate est bona, sicut docent priores particulae huius partis. Nulla ergo potentialitas; sed
summa actualitas est in Deo, sicut prima Suppositio clare monstrat, quod & demonstratur
similiter per proximam particulam huius partis. Si namque Deus sit summe beatus & felix,
est summe actualis: Quis enim nesciat ista consistere non in habitu, sed in actu, quod & Phi-
losophi manifestant.

4. *Contra negantes Deum esse virtutis & bonitatis cuiuslibet simpliciter infinitae.*

Extendant se negantes Deum esse virtutis & bonitatis cuiuslibet simpliciter infinitae. Si
namque aliqua virtus eius aut bonitas esset tantum finita, posset augeri. Quare & Deo
aliquid melius esse posset, quod Suppositio prima damnat. Huius etiam refelluntur clarissime
per proximam partem huius. Secundum hanc autem Dei virtutem & potentiam infinitam, &
respectu ipsius iuxta praerecta superius de potentia existentium verum esse, quod Geometrae
supponunt lineam rectam posse quantumlibet petrahi in continuum & directum, & super
centrum quodcumque spatium quantumlibet occupando circulum designare, ut patet primo
Elementorum Euclidis: & Philosophi naturales medium posse quantumlibet subilari & simi-
lia: & vniuersaliter omne illud quod apud Logicos, seu quoslibet alios dicitur per se & ab-
solute possibile, quod scilicet per se contradictionem formaliter non includit, licet non sit
possibile per naturam, per potentiam scilicet naturalem.

5. *Contra dicentes Deum non plene sibi sufficere, sed alio indigere.*

Apertur dicentes Deum non plene sibi sufficere, sed alio indigere. Hoc autem ex 2. par-
tibus proximis, & ex prima Suppositione consequitur euidenter: Constat enim notorie
sufficientiam esse bonum. Quare & Philosophus in de Mundo 11. loquens de Deo, sicut
Non eget artificio, aut alieno adminiculo, velut nostri Reges indigent clietela propter impo-
tentiam. Et 1. de Coelo & Mundo 100. neque habet praeuium nihil, neque indigens corum,
qui ipsius bonorum vltimo est. Quare & 24. Definitionum de Deo a totidem Philosophis e-
dictarum 11. dicitur: Deus est semper existens, necessitate solus sibi abundanter sufficiens.
Quod & testatur Sadai vnum de nominibus Dei Hebraicis, quod, ut dicit Rabbi Mose de Du-
ce dubiorum, siue neutrorum 61. Idem est quod sufficientia, eo quod non eget essentia ali-
cuius entis, neque eget alio extra se ad firmiorem essentiam suam, sed sua essentia sufficit sibi.
Ieronymus etiam in lingua Latina & Hebraea peritus ad Marcellam de 10. nominibus, quibus
apud Hebraeos Deus nominatur, epistola 99. dicit, quod 10. horum nominum est Sadai, quod
robustum & sufficientem ad omnia perpetranda accipere possumus.

6. *Contra credentes Deum non necessario, sed contingenter esse summe perfectum & De-
um, ipsumque esse mutabilem, irascibilem, placabilem, tristabilem, letabilem aut pas-
sibilem*

A. *irascibilem non ita quocunque alia passione; opinantes quoque quod Deus sit nomen acci-
dentale, & non essentiale simpliciter.*

Mentur credentes Deum non necessario, sed contingenter esse summe perfectum & De-
um, ipsumque esse mutabilem non ita quocunque alia passione: opinantes quoque, quod Deus sit nomen acci-
dentale, & non essentiale simpliciter. Quod autem Deus sit necessario summe perfectus &
Deus, ex prima Suppositione consequitur euidenter: cum perfectius & melius sit sic esse,
quam contingenter, sicut patet ex praemissis in ostensione Suppositionis illius. Si insuper De-
us non necessario sit summe perfectus, & Deus, potest esse non talis: quod si ponatur repro-
babitur & oppositum eius probabitur, sicut prima Suppositio probatur. Quamobrem
neque Deus est mutabilis quouis modo; quia non ad melius, cum sit summe bonus; nec ad
B. deterius, cum sit necessario summe bonus (sicut proximo demonstratur) neque ad aequi-
bnum. Hoc enim superfluum videretur contra tertiam partem huius, nisi fortassis hoc face-
ret propter bonum proprium conservandum, & tunc indigeret motu contra quintam partem,
vel propter bonum creaturae: & sic adhuc indigeret motu, nec ipse sibi sufficeret ad faciendum
quod vellent. Si etiam Deus posset mutari ad bonum aequale, cur non ad minus? Si etiam De-
us perdat temporaliter & adquirat aliquam bonitatem, non semper habet omnimodam boni-
tatem, precipue infinitam contra tertiam partem huius & quartam. Si insuper Deus esset mu-
tabilis, esset potentialis, & non summe actualis, sed actus, contra vltimam particulam tertiae
partis huius. Ex his autem vterius patenter inferitur, quod Deus non est nomen accidentale,
sed essentiale simpliciter: praeterquam si imponatur ab illa summa perfectione & maxima bo-
nitate. Aliis enim Deus posset non esse Deus, atque mutari, contra 2. priores particulas huius
partis.

C. *Contra negantes Deum esse omnipotentem actiue, & nullipotentem passiue, id est, non
posse ab alio quicquam pati.*

Negantes, qui negant Deum esse omnipotentem actiue, & nullipotentem passiue; id est,
non posse ab alio quicquam pati. Quod enim sit omnipotens actiue tertia pars & quarta
demonstrant: Constat enim quod potentia actiua est virtus quadam & bonum, nec potest
pati ab alio; quia tunc esset mutabilis contra proximam, potestque eius impassibilitas, sicut
& eius immutabilitas demonstrari.

D. *Contra opinantes Deum non esse substantiam & potentiam rationalem, habentem intel-
lectum & liberam voluntatem, cognoscentem actualiter & volentem: putantes
quoque voluntatem diuinam non esse vniuersaliter efficacem, id est, non impedibilem,
non frustrabilem, non defectibilem vltimo modo.*

Ratiocinantur melius opinantes Deum non esse substantiam & potentiam rationalem, ha-
bentem intellectum & liberam voluntatem, cognoscentem actualiter & volentem; pu-
tantes, quoque voluntatem diuinam non esse vniuersaliter efficacem, id est, non impedibilem,
non frustrabilem, non defectibilem vltimo modo. Patet namque ex prima Suppositione Deum
esse, & esse substantiam, cum ipsa sit perfectior accidente, quare & substantiam acque poten-
tiam rationalem, cum ipsa irrationali rationabiliter praeratur: quapropter & habentem intel-
lectum & liberam voluntatem, quod & tertia pars ostendit; cognoscere quoque ac velle
actualiter, non tamen habitualiter, cum hoc sit perfectius, sicut & actus bonus potentia verius
bonum. Voluntas quoque diuina est vniuersaliter efficax modo dicto. Hoc enim est perfec-
tius, quam quod esset impedibilis, frustrabilis, aut defectibilis vltimo modo. Si etiam Deus
quicquam vellent, & illud non haberet, nec fieret, non esset summe beatus & felix, sed miser,
praeterquam cum nihil velit aut velle possit, nisi iuste per tertiam partem huius, quae & beatificat
ipsam summe. Quis enim nesciat felicitatem & beatitudinem esse bonum integrum & perfec-
tum, beatiusque quoque esse habere quodcumque iuste desideratum, seu volutum, quam
carere? Si namque propter minus volutum non habitationem non esset quis minus beatus, nec
propter non habitationem alterius, & eadem ratione adhuc vterius, & sic deinceps, quare nec
esset quis minus beatus, cum omnibus & singulis volutis & desideratis careret. Sed cuius ani-
mus

mus ita sentit, nisi fortitan intencari. Quare & Philosophus 1. Ethic. 9. dicit felicitatem esse bonum per se sufficiens & perfectum. Bocius quoque 3. de consol. Philosophiz Prosa 2. dicit, quod beatitudo est bonum, quo quis adepto, nil ulterius desiderare queat, quod quidem est omnium summum bonorum, cunctaque bona intra se continens: cui si quid absforet, summum esse non posset, quoniam relinquereetur extrinsecus quod posset optari. Liqueat ergo esse Beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum. Nonne etiam latius, iucundius, & desiderabilius est habere desiderata & voluta, quam ipse inuit carere? Quis hic dissentit? cuius animus non sic sentit? in Beatitudine vero summa, summa letitia, iucunditas & desideratio continetur. Deus autem est semper summè beatus per tertiam partem huius: quare nunquam aliquo voluto caret inuit. Amplius autem quis nesciat optime consequi? Si Deus potest hoc, & vult hoc, facit hoc, cum nihil deficiat requisitum, quod & Philosophia sepe testatur. Quare & ex opposito, si Deus non facit hoc, & vult hoc, non potest hoc aliquo possibili demonstrato: non est ergo omnipotens, sed impotens reputandus, contra 7. partem huius, quod & testatur 12. 24. Definitionum 24. Philosophorum de Deo, sic dicens: Deus est cuius voluntas est de seipso potentia.

Contra credentes Deum aliquid ignorare.

9.

Ignorentur credentes Deum aliquid ignorare. Tales autem videntur quidam Philosophi, & vulgares: apparent enim quibusdam, quod Aristoteles 12. Meta. 51. velit asserere Deum non cognoscere aliquid extra se; & quod Averroes ibi in comment. 51. velit asserere Deum non cognoscere vilia, neque singularia, quibus & Auicenna 8. Metaphysicæ suæ 6. & Algazel. 3. Metaphysicæ suæ primo, sententia sexta consentire videntur. Cicero quoque de Divinatione negat à Deo omnem præscientiam futurorum. De quorum similibus Iob. 22. recitatur hoc modo. Quid novit Deus? & quasi per caliginem iudicat, nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat. Et Psalmo 72. Et dixerunt, quomodo scit Deus, & si est scientia in excelsis. Et infra Psalmo 93. Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Sed hi omnes per tertiam partem & quartam facilius corriguntur: Constat enim quod sapientia, scientia & discretio approbata, vel reprobata præclarissime sunt virtutes.

Item per partem proximam Deus cognoscit actualiter, & si aliquid cognoscit, maxime videtur quod seipsum cognoscit. Perfectius quoque videtur seipsum cognoscere, quam penitus ignorare. Quare secundum primam Suppositionem seipsum cognoscit. Quomodo etiam secundum tertiam partem huius est Deus summè beatus, si nullo modo sentiat, percipiat, aut sciat se esse beatum? Deus igitur seipsum cognoscit, & non imperfectè & diminutè propter secundam Suppositionem & tertiam partem & quartam. Cognoscit ergo se perfectè & summè perfectè, ita quod nihil perfectius posset cognoscere, vel cognosci. Cognoscit ergo se secundum suam essentiam, & secundum omnes suas condiciones, relationes & circumstantias vniuersas. Sed non est res aliqua qua Deus non sit prior, superior, melior atque circumstantior, sicut Suppositio prima docet; cuius etiam Deus non sit causa, principium, & finis, sicut & Philosophi contestantur. Non est ergo res quam Deus non cognoscit propriè & distinctè; hæc enim cognitio perfectior est confusa.

Item vel scit Deus quod est aliquid aliud præter ipsum, vel nescit: Si sciat & non confusa, cum scientia distincta actualiter & perfectior sit confusa, distinctè ergo cognoscit aliquid extra ipsum, & quatuordecim vnum & omnia per partem quartam præmissam. Si nesciat esse aliquid præter ipsum, hoc est mirabilius & absurdum; Posset enim tunc verisimiliter credere nihil esse penitus præter ipsum, quare & decipi turpiter & errare contra tertiam partem huius.

Item secundum præmissa Deus cognoscit perfectè seipsum; cognoscit ergo & se esse potentem & infinitam, omnipotentem & voluntatis vniuersaliter efficacem secundum quartam, septimam, & octavam partes præmissas. Scit ergo se posse facere, destruere & movere aliquid extra ipsum. Quod si ponatur, tunc illud cognoscit; operatur enim non temere sed scienter, & non novit illud noviter propter sextam partem; & quia prius sciuit se posse & velle sic facere, & ita se facturum: æternaliter ergo illud novit, quare & quodlibet aliud similis rationis.

Item si Deus quidam verà nesciret, posset desiderare & velle seire illa; omnis enim rationalis natura naturaliter seire desiderat: quare & cum per partem proximam habeat voluntatem vniuersaliter efficacem, posset illa seire & non noviter; quia tunc non semper esset actualissimus, scientissimus, perfectissimus, beatissimus, & immutabilis penitus, contra tertiam partem & sextam: Necessariò ergo æternaliter omnia verà novit.

Item

A. Item quamquam aliquæ res sunt viles, scientia tamen illarum est prætiosa & nobilis, sicut testatur omnes Philosophi naturales de animalibus, partibus, & de generatione animalium pertractantes; præsertim in eis qui per scientiam viliam non vilescunt, vilescere non possunt. Deus autem teste sexta parte vilificari non potest: Ipse ergo omnia perfectè & distinctè cognoscit. Verum si quis subtilius considerare voluerit; inueniet, quod omnis natura, & res quælibet naturalis, & omnis essentia secundum illud quod est, bona est, & pulchra, sicut & Philosophi contestantur. Cur ergo non decet Deum bonum & pulchrum ista cognoscere? An forte quia sunt minus bona & pulchra quam ipse? Quomodo ergo [non] potest talia facere, & servare, per eius omnipotentiam & efficacissimam voluntatem, secundum proximas partes huius? Quomodo etiam decet hominem, tam dignam naturam & nobilem cognoscere viliora?

* Item, quomodo posset Deus congruè remunerare suos cultores, & suos contemptores bonos & malos, si ipsorum merita ignoraret?

B. Item, cur frustra porrigimus preces [Domino] Deo, si illas audire non possit? Amplius autem quis dubitat esse melius, ordinarius, atque decentius, ut Deus qui prima Suppositione probante (sicut in ostensione secundæ Suppositionis apparet) præest Mundo & alijs vniuersis, præsit omnibus sapienter, possit, sciat & velit expedire supplicationes sibi porrectas, bonos premiare, malos corrigere, vel punire? Alioquin minus haberetur stimulus spei & amoris, rumperetur forum timoris & effugeretur audacia delinquendi. Quare & totus ordo rerum humanarum tam ad Deum, quam ad proximum quassaretur. Si autem Aristoteles voluerit dicere, Deum non intelligere aliquid præter ipsum, quia quodlibet tale est vile, saltem respectu dignitatis diuinæ nihil est, sicut ex præmissis apparet. Eadem etiam rationem nihil aliud posset facere, aut mouere contra septimam partem huius. Illud etiam quod Averroes videtur arguere, Deum scilicet non habere scientiam particularium, & distinctam particularium & singularium, quia illa sunt infinita, & non determinantur à scientia, non debet mouere; quia Deus est simpliciter infinitus & quælibet virtus eius, sicut prima Suppositio & quarta pars demonstrant, Imò Deus est magis infinitus quacunque multitudine infinita, quam ponit Averroes particularium existentium, cuiuscunque speciei fuerint, aut etiam omnium specierum: quia quacunque tali multitudine infinita cuiuscunque speciei, est alia maior multitudo, viz. congregata ex illa, & alia simili alterius speciei: tota etiam multitudine infinita omnium particularium existentium posset aliqua maior esse, imò & dupla, tripla, quadrupla & deinceps simul, vel successiue. Deus autem est tam magnus & infinitus, quod nihil maius aut infinitius esse possit, sicut prima Suppositio & quarta pars ostendunt, quare & correspondet quælibet virtus eius. Scientia igitur ergo Dei & eius capacitas nulla multitudine finita, neque infinita singularium existentium vniuscunque speciei, vel pariter omnium saturatur: sed vnamquamque earum etiam totam multitudinem, si ponatur, ex omnibus congregatam excedit quodammodo infinitè. Quod insuper aliqui argumentantur, si Deus cognosceret singularia, cum illa sint mutabilia, & eius cognitio similiter esset mutabilis, verum esset, si illa cognosceret sicut homo alterabiliter passibiliterque ab eis: sed non sic illa cognoscit propter sextam & septimam partes huius; imò materialiter & actualiter, ac si oculis fixis per extramissionem videret partes fluminis succedentes.

Contra fingentes Deum ex membris humanis, vel alijs, seu quibuscunque diuersis componi, negantesque ipsum esse substantiam simplicissimam, impartibilissimam, nullam compositionem, partibilitatem, magnitudinem habentem, magnitudinem scilicet corporalem.

E. Respiciant compositores Dei, fingentes ipsum ex membris humanis, vel alijs, seu quibuscunque diuersis componi: Sciant quoque Deum esse substantiam simplicissimam, impartibilissimam, nullam compositionem, partibilitatem, magnitudinem habentem, magnitudinem scilicet corporalem. Si namque compositio talis esset in Deo, non repugnaret partibus distrahili, & ab invicem separari, quare nec totum mutari, minui, vel corrumpi, quod præmissa corrumpt. Quomodo igitur esset Deus summè perfectus, siue summiens & beatus, sicut præmissa testatur, si necessariò dependeret ab alijs, & alijs necessarijs indigeret? Actualius etiam atque potentius videtur ex se, & per se sufficienter existere, quam alieno iudicio, & admittente supportari. Deus autem est summè & vniuersaliter & potentius ita quod nihil actualius & potentius esse posset, sicut prima Suppositio, & alia priora demonstrant. Si enim Deus componeretur ex partibus, quælibet pars componens, vel saltem forma partes illas perficiens, vniens, & coniungens

10.

ingens eadem naturaliter, prior Deo; contra primam Suppositionem, sicut in ostensione A sequenda Suppositionis apparet. Ad hanc autem, vel Deus componitur ex partibus homogeneis, tantum, vel etiam heteromogeneis: Si tantum homogeneis, animalia & coelum perfectius componuntur contra primam Suppositionem, & tertiam partem huius: Si ex heteromogeneis paribus componatur, illae sunt dissimilis officii, disparis dignitatis, & non ea quae perfectius quare & aliqua earum non est summe & infinite perfecta contra quartam partem praemissam [huius].

Amplius autem si Deus ex paribus componatur, vel aliqua earum est infinite perfectioris simpliciter omni quaque, vel nulla: Si aliqua, ipsa esset Deus; sicut Suppositio prima monstrat, esset quoque superfluum, quod Deus plures partes haberet, cum illa sola sufficeret ad quicquid; contra tertiam partem huius: Si nulla, offenditur quarta pars huius. Ad idem tunc qualibet pars posset esse perfectior, & sic Deus, quod Suppositio prima damnat. Præterea partes Dei vel sunt finitæ, vel infinitæ in numero: Si finitæ, totus Deus est perfectionis finitæ B contra primam Suppositionem & quartam partem. Si infinitæ, idem sequeretur, quia quælibet illarum, cum sit tantum finitæ perfectionis, posset augeri: quare & similiter Deus totus infinitatem quoque || huius 2^a. Suppositio excludit, & tota simul natura, ac cuiuslibet animus, ipsam refugit & abhorret: altera particula huius partis consequitur ex priori & ex prima Suppositione cum tertia parte & quarta.

|| huius
modi

11.

Contra Zabios, & sapientes eorum coelum pro Deo colentes.

Rubescant Zabij & sapientes eorum coelum pro Deo colentes. Ipsi namque teste Averroes super 1. Met. comment. 41. credentes coelum esse æternum, æstimabant ipsum ex se esse motionis æternæ, nec oportere ponere principium aliquod nobilius ipso, quare & ut videatur, ipsum pro Deo colebant: sed isti per proximam corrigitur. Coelum insuper est virtutis & potentiae: finitæ est quoque mutabile, alterabile, illuminabile, & obscurabile: Deficiunt quoque coelo multæ perfectiones & bonitates possibiles; non est igitur Deus sicut præcedentia manifestant. Quare & Averroes ibi præmisit: hoc quidem, scilicet inuenire primum mouens simpliciter est valde difficile & clausum, & ideo ille locus fuit lapsus sapientum.

* & cuiuslibet
bonitatis.

12.

Contra adoratores Solis vel Lune, Martis vel Iouis, cuiuscunque signi celestis, vel quorumcumque signorum, & vniuersaliter cuiuslibet partis celi.

Essent adoratores Solis & Lune, Martis & Iouis, cuiuscunque signi celestis, vel quorumcumque signorum, & vniuersaliter cuiuslibet partis celi propter rationem de toto coelo præmissam.

D

13.

Contra fabricantes sibi Deos temporales, homines, animalia, arbores, ignem, aut quamcunque rem talem.

Errantur qui Deos sibi fabricant tales, || homines, animalia, arbores, ignem, aut quamcunque rem talem. Tales fuerunt quidam Gentiles antiqui, qui homines quosdam viuos, quosdam verum mortuos, Deos sibi fecerunt, sicut quamplures historie constanter: Vnde & Plato 2. Timæi. 3. Sic, inquit, nostra credulitas comes assertioni prisorum virorum, quod Terra Cælique filij sunt Oceanus & Thetis, horum porro Saturnus & Rhea & Phœbus, Saturni porro & Rheæ proles Iupiter & Iuno, & ceteri qui sunt in oratione & mentibus, & de quorum fraternitate fama celebratur, atque ex his alij nati sunt, qui putantur Di. Historie quoque Romanæ testantur, & recitat Aug. 4. de Ciuitate 27. quod Scipio doctissimus Pontifex Romanorum disputauit triplex genus Deorum, Poeticum, Philosophicum, Principum, seu Ciuium, de quorum secundo sic dicit: Secundum non congruit ciuium, quod habeat aliqua superuacua, aliqua etiam quæ oblit populis nosse. De superuacuis non magna est causa: Solet enim & a viris peritis dici, superflua non doceri. Quæ sunt autem illa, quæ prolixa in multitudinem nocent? Hæc, inquit, non esse Deos: Herculem, Esculapium, Castorem, Pollucem: Proditur enim a doctis, quod homines fuerint, & humana conditione defecerint. Tales fuerunt antiqui Babilonij, qui colebant Draconem, sicut Dan 14. recitatur. Tales etiam fuerunt Aegyptij veteres Bouem pro nomine adorantes. Vnde Solinus de Mirabilibus Mundi 7. agens de Aegypto & rebus eius, sic ait: Inter omnia que

|| temporales

A quæ Aegypti habet digna memoria, præcipue Bouem mirantur quem Apiden, seu Apim vocant, hunc ad testat collum Numinis, insignem albæ notæ macula, quæ dextero lateri eius ingemina comiculantis Lunæ refert faciem. Statutum enim spatium est, quod vi affuerit, profundo sacri fontis immersus necatur, ne diem longius trahat, quam licet. Mox alter, ne facie publico luctu requiratur, quem reperit centum Antistites Memphis persequuntur, ut incipiat ibi sacris initiatus sacer fieri. Delubra, quibus succedit aur incubat, mystice Thalmos nominant, dat omnia manifestantia de futuris, illud maxime, si de consulenti manu ciuium capiat: desique aduersatus Germanici Cæsaris dexteram prodidit ingruentia, nec multo post Cæsar extinctus citipueri Apim aggregatum sequuntur, & repente velut sympharici vultura præcitant. Bos illi ostenditur femina in anno semel, & supra non absque certis insignibus, quæ simul atque inuenta esset oblata est, eadem die neci datur. Apis natalem Memphis celebrant iactantque aureæ, quam proijciunt in vili stat: gurgite. Hæc solennitas per septem dies agitur, quibus diebus cum Sacerdotibus quidam crocodili inducias habent, nec attrectant lauant. Verum octauo die, carcerum iam peractis, velut reddita sciendi licentia solram relinunt, & citantem. Hunc autem Apim Papias in Elementario suo, & Isidorus 6. Etym. 44. dicunt esse Tauum Aegypti Serapi consecratum, cuius & imaginem affirmant Iudæos de Aegypto profectos sibi in eremo fabricasse. Sunt etiam quidam ceceiores, qui teste Marco de Venetijs. 3. de conditionibus, & consuetudinibus Orientis, huius regionum 25. In India Maior in regno Var bouem adorant, dicentes bouem rem esse sanctissimam, neque boues occidunt, neque carnes eorum ob reuerentiam comedunt: Cum, autem moriuntur boues, ad ipso domos suas perungunt, & infra eiusdem 28. dicit quod in prouincia Maabar, scilicet in maiori India, cum hij qui bouem adorant ad bella procedunt, quilibet tecum desert de pilis bouis syluestris. Credunt enim Bouem syluestrem tantæ sanctitatis esse, quod quicunque super se de pilis suis || portauerit in omni periculo tutus erit. Tales fuerunt & illi Indi, qui || et apparet ex epistola Alexandri ad Aristotelem de situ Indiarum, & eius vastitate colebant arbores Solis & Lune, quæ de quibuscunque interrogant, etiam, tacita cognitione sine pronuntiatione quacunque responsa vtriusque cunctis dabant, quibus & Sacerdos Indicus solenniter ministrabat: vbi & de interrogatione Alexandri & arborum responsione mirabili scribitur isto modo: Vidimus ab Occidente iurare fulgentibus Phœbi radices percussa arborum cacumina, & Sacerdos ait, sursum, inquit, omnes inuicemini, & de quibus rebus quicunque consulturus est, occulte cogitet, silentio, nemo palam pronunciet: Cum ego & amici, & consiliarios accuratis sumus inuicemini, ne inter nemorum densitatem, aliqua in motem hominum nos illuderet fallitas, mox interueniente nullo talidolo, vsque ad cacumina ramosque propeximus, itantibus vobis cominus diuina auribus occupauimus oracula. Cogitabam si deuotio orbe terrarum, in patriam triumphans ad Olympiadem matrem meam toro- resque meas charissimas reueri possem, cui subito Indico sermone tenuissimo respondit arbor: Inuide bellis Alexander, ut consulisti numen, vnus eris dominus orbis terrarum: sed vnus amplius in patriam non reuerteris, quoniam fata de capite tuo statuerunt. Tum ego oraculum cum ignorarem, interrogaui quale esset, Indicus interpretatur, quem ego partim muneribus, partim minis, ut quacunque arbores dicerent, iudicare cogi. Quare cognitis omnibus, percussis stentibusque, qui mecum erant in comitatu palamque, sic moris erat, & aliud consulturus eram, & intraturus vespertino tempore. Sed nolum exorari Lunæ, cum, iussus inuitat ad lucum iuxta sacras arbores constitissem, mox solita consuetudine adoramus, tres fidelissimos induceram mecum amicos, Perdican, & Diconam, & Philotem: quia nullum metuerebim vltra, nec in me quicquam erat metuendum, vbi neminem fas erat interfici. || Consului igitur, vbi moriturus essem, & tum ad primum Lunæ ortum percussa cornu splendoreque accepto, arbor Græce respondit: Alexander, inquit, plenum iam finem ætatis habes: sed sequente anno mense Maio in Babilone morieris: à quo minime speras, deperis. Et infra, intraui tertio consulturus ab eadem mihi sacratissima Solis arbore, cuius in ortem de manu percussoris habeam præcauendam: quemue exitum mater mea, sororesque meæ habiturae sint, arbor Græce dixit: Si mortis tux tibi insidiatorem prodidero, tubalro eo facile instantia fata mutabis, mihi quoque tres irascitur sorores, quod veridica oracula earum impensius prodiderim; scilicet Clotio, Lachelis & Atropos. Igitur ad annum & menses 8. in Babilone morieris, non ferro, ut suspicaris, sed veneno: Mater tua turpissimo, ac miserando quandoque exitu insepulta iacebit in vias, præda autem ferarumque: Sorores tux felices dictæ erunt: ut etiam, etsi breue superest tempus, Dominus tamen orbem terrarum eris, nunc modo caue, ne nos vltius scisciteris, vnde excede terminos lucum nostri: quæ omnia ita contigisse Iustianus & alij Historiographi contestantur.

|| omnia

|| habuerit,
|| sicut

|| consulo

Fuerunt

factum etiam multi qui ignem pro Deo colunt, et quod vincere & consumere alia videtur. Huius autem omnes possunt vel proximè facilius castigari. Deus enim ut præmissa circa rem suppositionem testantur, est necesse est. Nulla ergo creatura temporalis, generabilis, corruptibilis est Deus. Si etiam aliquis putet homo fieri Deum, vel homo esse a se, vel ab alio. Si a se, cur non alius homo similiter, cum sit eiusdem naturæ? aut cur non potest alius facere se Deum, sicut & ille se fecit? Si ab alio, ille alius videretur potius esse Deus, & ille est de quo suppositio 1^a canit. Quis etiam nisi irrationabilior bestia, potuerit bestiam Deum suum, arbitorem ignem, aut rem irrationalem quamcumque [rem] omnia vel alia nescientem, voluntatem inefficacem habentem, rem non omnipotentem, sed debilem, indigentem, passibilem, interfessibilem, destructibilem etiam, & si studuerit se saluare, contra 1^{am} suppositionem & partes præmissas? O miserabiliter miserabilis, miser homo, si tamen homo, cur non verecundaris naturam irrationalem, naturaliter viliorē, ignobiliorem, imperfectiorem & tibi subiectam adorare & coere pro Domino Deo tuo? cuius etenim animus non præponit Deum suum sibi ipsi, & omnibus alijs in ordine dignitatis, sicut suppositio 1^a docet?

14.

Contra nugatorios & nugaces, qui multitudinem onerosam deorum æqualium eiusdem speciei, seu naturæ adorant.

Refrænentur nugatorii & nugaces, qui multitudinem onerosam deorum æqualium eiusdem speciei seu naturæ adorant, quasi eis minus sufficiat vnus talis. Si namque suppositio 1^a sit vera, sufficit plenissime vnus Deus. Nam ubi nequaquam sufficeret, deficeret sibi perfectio & bonitas aliquis, quæ posset ei alterius adesse, quod & tertia pars & septima huius monstrant. Cum ergo ipse solus omniquaque sufficiat, cur sine causa superflue ponitur alius, aliique ponuntur, cum quilibet sapiens Philosophus vel alius; imò & ipsa natura hoc refugiat & deuter. Et si quis testem requirat, ecce Philosophus 3. de Cælo & Mundo 39. qui dicit, non necesse facere elementa infinita: omnia enim hæc scilicet composita reddentur finitis existentibus. Et infra 35. manifestum, quia multo melius finita facere principia, & hæc rem minima omnibus ipsidem futuris, quemadmodum dignificant & qui in disciplinis: Cur ergo multos Deos æquales colendo, hunc vnum insufficiens efficiunt? vel si hunc credunt sufficere, cur in huius iniuriam & contemptum, amorem, honorem, & gloriam, debitos ipsi soli, ab ipso vnico subtrahunt, alijsque impendunt? Qui etiam ita fingunt circa naturam diuinam, plurimum deuiant & aberrant? Non enim est multiplicabilis, nec pluralizabilis in multa in diuidua omnino similis rationis, quæ substantialiter & solo numero differant, sicut species naturales: imò nec posset esse aliud indiuiduum illius naturæ. Si enim posset, in conclusione primæ suppositionis: & eadem ratione qua vnum aliud posset esse, posset esse & aliud, & sic super numerum infinita: quare & actualiter essent, quod contra 1^{am} suppositionem interdicat.

Deus.

Item possibile est simpliciter absolute vnicum Deum esse. Quis non statim consentiat? Quis non hoc posito & admisso, pro possibili absolute ab omni contradictione facilius se defendat? & si sit possibile vnicum Deum esse, illum viz. quem secundum præmissa necesse est esse, qui & sit A necesse est ergo vnicum illum esse, & omnem alium Deum non esse. Sic enim B. alius quidam Deus, & secundum priora possibile est B. non esse Deum, quare & secundum sextam partem non esse B. ergo vel est impossibile esse vel possibile esse possibilitate contradictionis, quare & necesse est A. Deum non esse, sicut præhabita in ostensione primæ suppositionis lucide manifestant: vel breuius, omnem Deum necesse est esse Deum, sicut prima suppositio & sexta pars demonstrant: B non necesse est esse Deum, secundum præmissa, B ergo non est Deus. Multitudo quoque deorum æqualium si ponatur, nonne est aliquo modo perfectior vno Deo. Quare & nullus eorum est summè perfectus. Quamobrem esse Deum, sicut suppositio prima monstrat. Ille insuper vnicus verus Deus continetur totam. Non est ergo alius Deus talis: imò non esse potest, quia non simul cum illo propter causam præmissam, nec post istum corruptum, seu illo quomodocumque non esse [minut fore] sicut suppositio prima monstrat. Hæc autem ratio, de quocumque alio indiuiduo cuiuscunque alterius speciei, siue in naturalibus, siue in quibuslibet alijs per se padens non esse, nec posse esse plures mundos, sic ait: Neque vna necessitas plures esse mundos, neque contingat factos esse plures, siquidem ille ex tota est materia, quemadmodum est.

Sic

- A** Sic autem forte quod dicitur, magis erit manifestum. Et sequitur 94. Si enim est finitas curritas in nālo aut carne, & est materia summi caro: si ex omnibus vna fiat caro, & exiit in hac sumum, nihil vtiq; aliud, neque erit suum, neque contingit factum esse. Similiter autem est homini sunt materia carnes & ossa, si ex omni carne & omnibus ossibus homo fiat, & || *possibilibus* existentibus dissoluta esse, non vtiq; contingit esse alium hominem. Similiter autem & in alijs. Et sequitur 95. Cælum autem est quid singularium, & eorum quæ ex materia: sed si non ex parte ipsius constat, sed ex omni, non vtiq; erit aliud, neque continget factor esse plures propter omnem materiam comprehendam esse. Super quod Aueroes Comment. 95. dicit, quod demonstrationes ad impossibile sunt de genere ignorantum: sed hæc demonstratio probans Mundum esse vnicum, est propter quid. Habet enim causam pro medio termino, & ideo dat nobis scientiam huius rei cum sua causa, & ille est perfectissimus modorum. Quis etiam dubitat quid sit dignius, honorabilius atque perfectius, esse per se summum & primum sine pari, quam necessario parem habere, etiam esse nollet? Deus ergo per primam suppositionem parem non habet. Cur etiam non posset vnus deorum æqualium & numeraliter differentium, sicut Angeli vel homines, velle quod alius nollet, & e contra? Nulla enim videtur ratio, quare de potentia absoluta non sic posset, cum nullius eorum voluntas altero pendat, sicut nec ipse, nec sit idem numero, quod voluntas alterius, sicut nec ipse idem quod alius. Quare & quilibet eorum posset quemlibet alium, & quolibet alios impedire, & miserum, ac miseros facere, & e contra; quod prima suppositio, tertia pars & octaua resellunt. Huius autem rei testes sunt pene omnes Philosophi Naturales, Diuini & Morales: Omnes namque Philosophi Naturales (paucis exceptis) ponunt vnicum primum motorem, qui secundum eos est Deus. Diuini similiter ponunt expressius vnicum primum ens, vnicam primam causam, vnicum summum Deum. Vnde & Arist. 12. Metaph. ultimo. Entia non volunt disponi malè, nec bonum pluralitas principiarum. Vnus ergo Princeps, quod & probat Auicenna 1. Metaph. 6. & 7. sicut superius tangebatur; & Algazel 2. Metaph. suæ 1^a. Morales quoque Philosophi, de Politijs tractantes dicunt Monarchiam esse optimam politiam, præsertim si reperiatur vnus sufficienter idoneus, nec plures simul principari debere, nisi propter defectum vnus idoneus vnice principari. Hæc liber Ethicorum & Politicorum Arist. hæc Iura Ciuilia Gentium, hæc omnium ciuitatum, communitatum & Regnorum Legalia constantur. Rem etiam Militarem, & negotia bellica pertractantes, vnicum semper esse ducem supremum asserunt optimum. Hoc autem totum in minori mundo, in minori communitate scilicet virium hominis (vnde & omnes alie communitates humanæ originaliter deuiantur) magis apparet. Sunt enim in homine collegialiter sociatæ vires exteriores, interiores, sentus, appetitus, voluntas, & ratio. Sed quis ignorat vnicam istarum debere naturaliter principari, & alias subseruire? Vnde & Philosophus in Secreto secreto, Partis 3. Capitulo 8. Quando, inquit, creauit Deus altissimus hominem, constituit corpus suum ciuitatem quandam, & eius Intellectum Regem in ipsa: constituit ei 5. Bauios, scilicet 5. Sensus præstantes ei quocumque. Sic ergo in maiori Mundo, etiam in ciuitate mundi amplissima sentiendum. Sic enim dignissime honorabilissime & optimè conuenit ipsi Deo & alijs vniuersis: quare & per primam suppositionem necesse est sic esse. Non est ergo possibile, quod sint Dij multi, æquales, eiusdem speciei, solo numero differentes. Amplius autem secundum multorum Philosophorum & Philosophicorum virorum concordem sententiam, si sint Dij multi vniuersi nullus eorum per se & primo est Deus: sed omnes per aliquam vnā naturam priorem ipsi communem & communiter inhzrentem, quæ per se & primo est talis, & alij secundo per illam. Nullus ergo illorū est Deus, quia non primum & per se primum; sed tantum illa vnā natura communis, sicut prima suppositio manifestat. Perfectius quoque est esse bonum per se & primo, quam per aliud & secundo, sicut nullus ignorat, & Philosophi attestantur. Non est ergo Deus qui per se & primo non est Deus, sicut prima suppositio & tertia pars demonstrant. Quoniam insuper sunt hij Dij, qui non sunt actualissimi, purissimi, simplicissimi, & per se sufficientissimi, sed per aliud constituti, contra primam suppositionem, & partes præmissas.

Contra fingentes multos Deos æquales, naturæ seu speciei differentes.

15.

Paucant quoque fingentes multos Deos æquales, sed naturæ, seu speciei differentes; quorum vnus præsit Orienti, alius Occidenti; vnus Austro, alius Boreæ; vnus frugibus, alius vitibus; vnus paci, alius saluti; vnus vni speciei, & alius alijs præponatur. Hij quidem vt proximi, primæ suppositionis virtute facilius instruantur. Quis etiam non facie videat, si sint Dij multi diuersi speciei, vel naturæ, quodcumque istorum carere perfectione specifica & propria

pria alterius cuiuscunque, quare & non esse summè perfectum, quia aliquid perfectius esse potest. Quamobrem consequenter & nullum eorum esse Deum, sicut prima Suppositio & tertia pars demonstrant.

16. *Contra ponentes confusionem multorum Deorum inaequalis virtutis & disparis dignitatis, siue eiusdem Speciei, siue diuersae.*

CONFUNDANTUR ponentes confusionem multorum Deorum inaequalis virtutis, & disparis dignitatis; siue eiusdem Speciei, siue diuersae. Tales autem fuerunt nonnulli antiqui, qui tamen ponentibus Deos pares & simpliciter aequè primos, in hoc melius posuerunt, quod dixerunt, omnes praeter unum solum quem Iouem vocabant, illi vnicò subijci, sicut Principi siue patri. Vnde Philosophus 1. Polit. 8. Bene, inquit, Homerus Iouem appellauit, dicens, Pater virorumque Deorum, Regem horum omnium patrem dicens, & supra eiusdem 1. Deos, inquit, omnes dicunt regi. Hic etiam fuerat verus error veterum Romanorum. Vnde Aug. 4. de Ciuit. Dei 5. Quando autem possunt vno loco libri huius commemorari omnia nomina Deorum aut Dearum, quae illi grandibus voluminibus vix comprehendere potuerunt, singulis rebus propria disperientes officia numinum: Et infra 6. ipsum Iouem Deorum omnium deorumque Regem esse voluit. Hunc Varro credit etiam ab hijs coli, qui vnum Deum solum sine simulechro colunt, sed alio nomine nuncupari: per quos (ut credo) intellexit Iudaeos, vnde Iosephus 12. Antiquit. Iudaicae 2. refert, quod quidam Aristæus sapiens dixit Ptolomæo Philadelpho Regi Aegypti: Cognoui Iudeos factorem omnium Deum colere, quem nos Vena, id est, Iouem nominamus. Philosophus etiam in de Mundo, vltimo, ostendens quod Deus cum sit vnus, est tamen multinomius, dicit quod vocatur *Zeus* & *Iupiter*: quem & *Hermes* de verbo æterno 21. similiter Iouem vocat. Plato quoque, teste Ambrosio de bono mortis, Iouem, & Deum, & mentem totius dixit. Tartari etiam qui colunt magnum Deum & immortalem, Marco de Venetijs 1. de Conditionibus & consuetudinibus Orientalium Regionum § 8. referente, colant etiam Deum quem vocant *Natagay*: quem Deum terræ putant gerere quoque curam ipsorum ac fructuum terræ, filiorum & gregum ipsorum, & hunc maxime reuerenter. Hii autem horribiliter deuiant. Non enim est Deus, qui non est summè perfectus, sicut Suppositio prima monstrat.

17. *Contra negantes Deum esse vnicum, & non plures, affirmantesque esse possibile plures esse, negantesque necesse esse simpliciter esse vnicum & non plura, affirmantesque esse possibile plura esse.*

REUERANTUR negantes Deum esse vnicum, & non plures, affirmantesque esse possibile plures esse, negantesque necesse esse simpliciter esse vnicum & non plura, affirmantesque esse possibile plura esse. Tales autem fuerunt multi Philosophi & famosi. Nam sicut recitat Aug. 8. de Ciuit. Dei 12. Plotinus, Iamblicus, Porphyrius, Apuleius & Platonici ceteri, ac etiam ipse Plato sacra esse faciendia dijs plurimis putauerunt. Sed hii omnes dignentur agnoscere, quod nec sunt, nec esse possunt dii plures æquales vel inæquales, eiusdem Speciei vel diuersae, sicut partes priores lucide manifestant. Quod autem vnum sit, necesse esse simpliciter puta Deus, prima Suppositio clare monstrat, & quod sit vnicum, & non plura, ostendit prima particula huius partis. Nihil est enim necesse esse simpliciter, nisi Deus. Deus enim non habet aliquam causam, à qua dependeat in essendo, sicut prima Suppositio & quinta pars probant, nec habet aliquam partem sicut decima pars ostendit. Quodlibet ergo aliud à seipso posset possibile absolute Deum destruere & manere: Posset enim velle illud non esse; quare & iuxta partem octauam facere illud non esse, quod & pars septima per omnipotentiam Dei monstrat: praeter cum quodlibet aliud à Deo, sit minus eo, quia non summè perfectum, sicut prima Suppositio loquebatur: imo & impropotionaliter & infinite quodammodo minus eo, quia infinite quodammodo distans à summa perfectione predicta. Adhuc autem quis dubitat, esse possibile absolute esse vnicum necesse esse simpliciter, puta Deum? Quis non statim consentiat? Quis non hoc posito & admissio pro possibili absolute, ab omni repugnantia se facilius defender? Quodlibet ergo aliud à Deo, potest non esse * simpliciter. Quare & quodlibet aliud non est necesse esse simpliciter, sicut ex ostensione primæ Suppositionis potest euidenter ostendi. Amplius autem si non sit aliquod necesse esse simpliciter praeter Deum, nec potest esse aliquod aliud praeter eum, sicut ostensio primæ Suppositionis perspicue demonstrat, quod & si taligraphus ponat esse, destruetur continuo per præmissa. Illud quoque recitat Auicenna 1. Metaphysicæ sur 6. & 7. & Algazel. 2. Metaphysicæ sur 1.

Conti 2

A *Contra ponentes multa principia prima simpliciter contraria inuicem, quorum nullum reducatur ad aliud, nec omnia ad aliquod vnum illis commune; puta bonum & malum, ac consequenter vltimius somniantes duos Deos huiusmodi, siue plures.*

VERECUNDENTUR inuerecundè ponentes multa principia prima simpliciter contraria inuicem, quorum nullum reducatur ad aliud, nec omnia ad aliquod vnum illis commune: puta bonum & malum, ac consequenter vltimius somniantes duos Deos huiusmodi, siue plures. Huius autem erroris videtur Empedocles esse pater: videns enim nedum bona fieri, sed & mala, posuit vnum principium bonum, à quo bona cuncta procederent: aliud verò malum à quo procederent cuncta mala: quæ etiam amorem seu amicitiam, & litem seu odium aliquoties nominauit. Vnde Philosophus 1. Metaph. Capitulo 10. Quoniam, inquit, contraria bonis inesse videbantur, & non solum ordinatio & bonum, sed inordinatio & turpe; & plura mala melioribus, & praua bonis: Sic alius aliquis Amorem induxit & Litem, singula singulorum causam istorum. Si quis enim assequatur & accipiat ad intellectum, & non ad quem balbutit dictus Empedocles, inueniet Amorem quidem causam esse || bonorum, Litem verò malorum. Quare si quis dixerit quodammodo primum dicere Empedoclem bonum & malum principia, forsam benè dicit: si bonorum omnium ei bonum est causa, & malorum malum. Hunc & secutus Pythagoras duas alastogias, systichias, coelementationes, seu coordinationes, 10. viz. principiorum ex vna parte, & 10. ex altera dicitur posuisse, sicut breuiter tangitur 12. Metaph. || 37. vbi in nona Translatione habetur coelementatio, in Translatione verò quam Auerroes exponit alastogia: quod verbum Alexander & Auerroes similiter breuiter ad intellectum prædictum exponunt. Eustratius verò super illud Philosophi 1. Ethicorum 7. Probabilis autem videtur Pythagorici dicere de ipso, ponentes in bonorum coordinatione vnum comment. 56. plenius hoc exponens, sic ait: Duas systichias, id est, coordinationes Pythagorici exposuerunt, quæ sequendo ipsum Eustratium sic possunt describi:

1. Terminus.	Infinitum.
2. Perfectum.	Superfluum.
3. Vnum.	Multitudo.
4. Dextrum.	Sinistrum.
5. Masculinum.	Fœminum.
6. Rectum.	Curuum.
7. Lumen.	Tenebra.
8. Tetragonus.	Altera parte longius.
9. Quiescens.	Motum.
10. Bonum.	Malum.

Sequendo verò Alexandram, videtur quod descriptio deberet transponi, collocando viz. Bonum & malum in alastogiarum capitibus velut summa, aliaque sub ipsis: ita quod vna diceretur alastogia boni, altera verò mali, quod & conuenientius mihi videtur, licet textus quem exponit Auerroes dicat, quod intellecta per se & substantia: praua sunt alastogia vltima: Hoc enim intelligo ascendendo. Videtur quoque Alexander dicere, quod hi Pythagorici ordinant primum sub genere quod est bonum: vltimum verò in malo, quod si sit verum oportet tollere alia duo quæ ponit Eustratius, & loco eorum ponere ista duo. Ipsemet verò Philosophus 1. Metaph. 12. tam in ordinatis quàm in ordine discrepat ab vtroque. Ait enim: Alii 10. dicunt principia esse, secundum coelementationem dictam. Finitum, infinitum; Par, impar; Vnum, plura; Dextrum, sinistrum; Masculinum, fœminum; Quiescens, motum; Rectum, curuum; Lumen, tenebras; Bonum, malum; Quadrangulare, longius altera parte. Puto autem quod Philosophus non multum ponderauit, quia nec multum oportuit, horum ordinem in loco. Causa verò Pythagoræ (sicut ibi recitatur) fuit, quia denarius est perfectus, eo quod omnium comprehendit numerorum naturam. Quare & posuit 10. Sphæras celestes, quamobrem & fortassis voluit ponere 10. Deos. Hanc autem causam Pythagoræ, secutus Architas Pythagoricus, sicut recitat Boetius 2. Arithmet. 41. ante Aristotalem 10. prædicamenta constituit hæc famosi. Hii autem quidam alij succedentes motiuo Empedoclis prius tacto decepti, dixerunt, ut recitat Auerroes super 12. Metaphysicæ comment. 52. Duos Deos esse quorum vnus causat bona, alius verò mala. Huius autem erroris inuencor, potiusue sectator, fuit Manes Manicus, & innanis pars Manicheorum. Videtur

B

tut

tur ramen rationabilius ex præmissis, quod ipse & sui Empedoclini, seu Pythagorici sunt vocandi. De isto autem manẽ in Ecclesiastica Historia lib. 7. cap. 28. scilicet penultimo scribitur isto modo: Manes quidam secundum nomen suum insanians, etiam instinctu demonis agitatus, inquam hæresim docet, ubi & multa scribuntur de eo. B. etiam Aug. de Hæresibus 46. De isto Manẽ & Manichæis hæresique illorum pertractat, & alijs libris multis contra eos aliquem eorum conscriptis. Isidorus quoque 8. Etymol. 9. & recitatur in Canone causa 24. Quæstione vltima, Capitulo vltimo. Vbi & multi hæretici cum eorum hæresibus recitantur, cuius & secta peruersa, in aliquibus partibus licet paucis etiam usque hodie perseverat. Hii autem omnes dupliciter deviant, quare & sunt dupliciter reducendi: 1. quia asserunt multos Deos, contra proximo iam ostensa. 2. quia asserunt Deum malum: Nam quomodo posset esse aliquis Deus malus prima Suppositione & tertiâ parte huius constanter reclamante? Morituum quoque istorum nullum debet mouere, nam quælibet res existens, quatenus existens bona est, & nulla mala simpliciter, sicut iniqua ratio manifestat, & posteriores, profundiores ac famosiores Philosophi atque Doctores Catholici contestantur; quare nec inconueniens aliquod, si à Deo bono procedat. Quod autem de numero denario arguant, non valet denarium nec minutum, nec enim persuasionis Rhetoricæ vim attingit.

19

Contra Poetas mentientes Deum hominibus studiosis aut alijs inuidere.

Poenitentur Poetæ, mentientes Deum hominibus studiosis vel alijs inuidere: Tales fuerunt quidam antiqui, Philosopho r. Metaph. in Prologo recitante, sed hii, scilicet ut proximi, reselluntur, cum inuidere sit malum, quos & breuiter ibi refellit Philosophus, allegans Prouerbum, Multa mentiantur Poetæ.

20

Contra fabricantes deos inhonestos, & turpes, comedentes, bibentes, mulieribus commiscantes, in rebus aut ludis inhonestis, turpibus & scenicis delectantes.

Honestentur qui sibi Deos fabricant inhonestos & turpes, comedentes & bibentes, mulieribus commiscantes, in rebus aut ludis inhonestis turpibus & scenicis delectantes, & omnes qui sibi huiusmodi Deas fingunt. Tales autem fuerunt antiqui Babylonij, qui Beel Deum suum comedere putarunt & bibere, sicut Dan. 14. recitatur. Tales etiam fuerunt antiqui Romani & Græci, qui Deos suos comedere & fornicari credebant, & in rebus ac gestulationibus talibus delectari; quare & eis Ludos Scenicos dedicarunt; sicut ex eorum historijs satis constat. Tales videntur & Tartari, de quibus Marcus de Venetijs 1. de Condit. & Coniunctud. Oriental. Regionum 58. dicit, quod quilibet Tartarus habet in domo sua idolum Natigay Dei eorum prædicti, & idola vxoris suæ, & filij; & quando vadunt ad prandium, vel ad cenam, prius cum pinguedine carniū coctarum ora istorum Deorum suorum perungunt, partem quoque brodij extra domum effundunt, ut sic dii isti recipiant partem suam. De talibus autem dijs sicut recitat Aug. 8. de Ciuit. Dei. 13. opinabantur Gentiles, quod sicut dii boni & honesti sacris honoribus sunt placandi, vt iuuent; sic & dii mali & inhonesti ne ledant, quare & rebus suis diuinis Ludos Scenicos adiunxerunt. De talibus quoque dijs & Ludis accipiuntur eorum loquens Philosophus 7. Polit. vltimo, ita scribit; Totaliter quidem turpius quicquid ex Ciuitate, sicut aliquid aliud, oportet Legislatorem exterminare: ex dicere enim de facili quodcumque turpius, sit & ipsum facere prope. [Curandum] maxime quidem ergo ex iuuenibus, quatenus, neque dicant, neque audiant nihil tale. Si quis autem apparuit aliquid dicens aut agens, [aliquid] veratum, liberum quidem, non dum autem dignitatem de mentione in conuiuijs, de honestationibus punire & verberibus; seniore autem ætate hæc in honorationibus illiberalibus utilitatis gratia: Quoniam autem dicere aliquid talium exterminamus manifestum, quia & videre, aut picturas, aut sermones inhonestos. Cura quidem igitur est Principibus nihil neque sculptrum, neque picturam esse talium actionum, nisi apud aliquos deos tales, quibus & lasciuia attribuitur. Adhuc autem dimittit lex eos qui habent ætatem amplius prouectam, & proprijs & pueris cultu honorare deos: Iuniores autem neque lamborum, neque Comædiæ spectatores ponendum, antequam ætatem accipiant in qua existet communicare iam demeritatione, & ab ebrietate, & ab eo quod sit à talibus nocumento omnes impassibiles faciet disciplina. Nunc quidem igitur in transcurso horum fecimus sermonem: posterius autem insistentes oportet determinare magis, siue non oportet. Primo, siue non oportet dubitantes, & qualiter oportet: secundum præsens autem tempus meminimus tanquam necessariis; forte autem non bene dicebant

Abant quod tale Theodorus Tragœdiæ gesticator; Nulli enim vnquam permisit aut se inducere, neque vilium hypocritarum tanquam appropriatis Theatris primis auditibus: accedit autem idem hoc & ad hominum collocações, & ad eas quæ rerum: omnia enim emamus, prima magis; propter quod oportet iuuenibus facere omnia extranea quæ praua: maxime autem quæcunque ipsorum habent infectionem aut inhaesionem. Quid etiam Plato de Ludis Scenicis huiusmodi dijs exhibitis sentiat, audi; Aug. ubi prius narrante, quod etiam Poetas ipsos, qui tam indigna deorum maiestate atque bonitate carmina composuerunt, censet de ciuitate pellendos: Cui & concordat Scauola doctissimus Pontifex Romanorum, sicut gesta eorum testantur, & recitat Aug. 4. de Ciuit. Dei. 27. distincto triplici genere deorum, scilicet Poetico, Philosophico, & Ciuili: Primum dicit esse nugatorium, eo quod multa de dijs fingant indigna; quia viz. deos sic deformant, vt nec bonis hominibus comparentur, cum alium faciunt furari alium adulterare: sicitem aliquid aliud turpiter atque ineptè dicere, ac facere tres inter se deas certasse de præmio pulchritudinis, victas duas à Venere Troiam eueruisse; Iouem ipsum conuerti in Bouem, aut Cygnum, vt cum aliqua concumbat; Deam homini nubere, Saturnum filios deuorare. Nihil denique posse confingi miraculorum atque vitiorum, quod non ibi reperitur, atque ab deorum natura longè absit. Verum sicut priores, ad bonitatem deorum, seu Dei; ita istos ad honestatem prima Suppositio, & tertia pars adducit. Nonne honestas magna virtus & bonitas reputanda?

B Item si Deus comedat, vel hoc est propter necessitatem, aut propter voluptatem: Non propter necessitatem, sicut prima Suppositio, quinta pars, sexta & septima clare docent; tunc etiam posset corrumpi, quod corrumpitur per præmissa. Si propter voluptatem, quomodo non est interemptus, aut incontinens reputandus? contra tertiam partem huius: Deus etiam sufficit plenissime sibi ipsi ad plenissimam voluptatem, lætitiâ, gaudium, beatitudinem, & felicitatem perfectam, sicut quinta & tertia partes demonstrant. Omnis quoque vicissim comedendo delectans vicissim mutatur, & habet os & alia membra, ad actum huiusmodi requisita: Deus autem nequaquam, sicut sexta & decima partes ostendunt.

C Similiter etiam potest ostendi Deum non contingere mulierem, præsertim cum Deus sit necesse esse, & inimicabilis, non egens hærede, neque auxilio alicuius, sicut præmissa testantur. Si etiam Deus ita generaret, ex femina, siue dea; quid dignius quam Deum alium generaret? sicque essent dii multi contra 17. partem huius. Si etiam aliqua dea ponatur, videtur quod sit aliquo modo Deus, cum Deus sit nomen essentiale per sextam partem huius. Quare & erunt dii multi & disparis dignitatis; videtur namque quod dea sit imperfectioris conditionis quam Deus; contra 16 & 17 partes huius. Quomodo insuper talis dea honorabitur tanquam Deus, cum sit imperfectioris conditionis? quare & non summè perfecta: quapropter nec Deus, sicut prima Suppositio manifestat.

D

Contra Idololatras.

21.

Proiciant Idololatraz idola sua cuncta, masculina, fœminina, vel neutra, humana, bestialis, alteriusue figuræ. Talia siquidem idola multi antiqui Gentiles antiquitus coluerunt; nonnulli etiam usque hodie in partibus orientis huiusmodi idola colere perhibentur: Sed quodlibet idolum, si sit alicuius perfectionis, potentia, & virtutis, est tantum finitæ, & posset esse maioris; Deus autem nequaquam, sicut suppositio prima docet. Idolum etiam est factibile, & corruptibile: Deus verò necesse esse, sicut eadem suppositio manifestat. Idolum insuper indiget supportante, & pluribus alijs, & est mutabile, potentia irrationalis, compositum ex diuersis: Deus autem nequaquam, sicut quinta, sexta, octaua, & decima partes docent. Nonne etiam homo, bestia, arbor, coelum, Sol, & Luna, est perfectioris naturæ quam idolum, metallum, quodcumque lignum, lapis vel lorum? & tamen nullum istorum est Deus, sicut 13. 12. & 11. partes monstrant: quare nec aliquid idolum esse potest. Omnes quoque Idololatraz ponunt multitudinem idolorum, quare & deorum, contra 17. partem huius. Idola insuper ponuntur habere sexum & membra diuersa, quod potest refelli per præmissa in ostensione proximæ partis huius. Faciunt quoque Idololatraz idola sua de nobiliori, & ignobiliori, perfectiori, & imperfectiori materia: sed prima Suppositione probante, Deus esse non potest, quo aliquid perfectius reperitur. Idolum quoque factum de nobiliori materia: puta de auro, posset habere maiorem materiam, & forsitan puriorem, plures gemmas, & lapides meliores, quare & melius esse posset: Deus autem nequaquam. Hic fortassis Idololatraz respondebunt, dicentes, illud materiale idolum, non per se materialiter esse Deum; sed cum fuerit modo debito carminatum, dedicatum, & consecratum, recipere quandam virtutem,

Adhuc autem, si quis idolo tuo in loco tuo nomine cuiuspiam Angeli consecrato, exocer A eundem Angelum ad aliud idolum alibi, per consecrationem, carnationem, herbas, gemmas, thura, aromata, & omnia huiusmodi fortiora; nonne idolum tuum relinquere, aliudque adibit? Præterea, consecrationem cessante, & te vnâ cum alijs dormiente, quid Angelum inuitum tibi perpetuo detraheret? effectus enim continuatus, causam continuantem requirit. Quod autem aliqua vis characterum, herbarum, aromatum, aut gemmarum, haberet tantum dominum super tam potentem, & nobilem creaturam, esset omnino dissonum rationi, & contrarium ordini naturali. Quomodo etiam non est contrarium ordini naturali, quod homo inferior præsit superioribus Angelis imperando, mittendo, & sicut voluerit, compellendo? magis enim deceret, sicut videmus in qualibet politia, in quacunque familia, in omni domo congruè ordinari.

Dices forsitan, Trismegiste, sicut in libro tuo quandoque videris innuere, quod homo est perfectior & superior Angello in ordine naturali, cur ergo creaturæ tibi subiectæ te sub- B iocis, & ipsam pro Deo tuo honoras & colis? magis enim deceret e contra.

De animabus quoque humanis bonis & sanctis similiter arguendum, præsertim cum te auctore, recedentes a corpore celum scandant.

Amplius autem si efficias tibi Deum, videretur quod quoque modo maior, digniorque sis ipso, sicut faciens facto suo; & quod Deus tuus, si sit gratus, magis reatur te diligere, honorare, & colere, quam tu ipsum: magis enim fecisti pro eo. Esse namque ipsi dedisti sicut & pater: imò amplius quam pater filio suo dedit, cuius & esse continuè in nutu arbitrij tui pender. Potes enim per aliquid contrarium consecrationi priori ipsum resoluere, ipsumque per ignem, malum aut secum redigere in puluerem, & in nihilum. Nec ratio tua Hermes alicui rationali debet concludere animal: scis enim bene, sicut & Necromantici, & alij tenè sciunt, quod Demones, reprobi & maligni sunt præ seij sumorum, & multa mirabilia etiam in corporibus hominum operantur: non tamen sunt dii colendi ab hominibus; sed cauendi inquam inimici C ipsorum pestiferi, & callidi seductores.

Quidam verò subtilius respondentes, & ad veram religionem propinquius accedentes, dicunt, quod Deus verus, etsi sit vnus, & incorporeus, & simplex, habet tamen multas virtutes, quas, & per quas, seipsum ostendit, effectus plurimos corporales & sensibiles faciendo, à quibus & correspondenter multis nominibus appellatur. Vnde Philosophus in De mundo vltimo dicit, quod Deus cum sit vnus, est tamen multinomius secundum multitudinē illorum quæ innouat, & quorum est causa, & quod vocatur Iupiter, & alijs multis nominibus. Ostendebatur quoque superius per testimonia alia, quod Deus Iupiter appellatur. Quare & Albi- cius London, De origine deorum, siue in Poëtastro suo in Prologo, dicit Deum vocari Virtutem, quia vitam præstat; Sentinum, quia sensum: vocaturque Iupiter in æthere, Iuno in aëre, Diana in terra, & diuerso sexu, pro quo & allegat hos versus Valerij Soriani:

*Iupiter Omnipotens rerum Regumque rector,
Progenitor gentitrixq; Deum, Deus vnus & idem.*

Quare & isti responsales dicunt vltius, quod ipsi fabricant idolum tantummodo Deo vero, etiam multum dissimile & indignum: similiori tamen modo, & digniori, quo sciunt & possunt. Multa etiam idola fabricare se dicunt vnico Deo vero, propter multitudinem nominum, effectuum, & virtutum illius; sicut idola ista colunt, non propter ipsi idola vilo modo; sed vt per ipsum vnicum Deum verum, & multiplicem eius virtutem multipliciter venerantur: Et hæc videtur responsio sapientium veterum Romanorum. Sed vnam omnes idolorum cultores sic sapient, sic sentient. Verum ad quid, rogo, oportet tot nomina imponere vni Deo? tot & tam varia idola fabricare? cum posset compendiosius, breuius, leuius, & vtilius, vnico nomine proprio dici Deus, & similiter etiam sine idolo adorari: Ipso namque sub isto nomine adorato, coadorantur necessariò omnes eius virtutes; non enim realiter differunt hæc ab eo, sicut quinta & decima partes docent, & responsio conficitur. Qui autem Dei E virtutes non nisi singillatim, & per singula idola adorare voluerit, nunquam singulas adorabit: imò necesse est, vt plures incomparabiliter non adoret, quam vnquam adoret, etiam Deus habeat infinitas virtutes, sicut tertia pars demonstrat: ipse verò tantum finitas & paucas possit distinctè cognoscere, & tantum finita idola fabricare.

Nonne etiam compendiosius vtiliusque apparet, quod in quacunque necessitate habeas vnum certum refugium sufficientissimum omni quaque, sicut est Deus, quinta parte, septima, octaua, & nona testantibus, ad quod promptè semper supplicando recurras? quam quod secundum doctrinam Varronis, in infirmitate ad Esculapium, in bello ad Martem, in mari ad Neptunum, pro vino ad Liberum, pro aqua ad Nymphas, & ita in singulis necessitati- bus

A bus ad singulos Deos, nominare Deorum, seu Dei recurras? potes enim in multis necessitatibus incidere, vnde, nescias ad aliquem proprium Deum refugere deprecando, nisi totalis volueris fingere tibi aliquem nouum Deum, & ipsi idolum nouum fabricare: sed priusquam hoc feceris, forte peribis. Sufficit igitur tibi semper, vbique, in omnibus sufficientissimus, & omnipotentissimus, & clementissimus, vnicus verus Deus, & vnicum nomen eius, relictis multitudinē idolorum.

Cautat quoque sibi, quicumque subtilis & doctus, dum virtutes Dei multas & varias prædicat, dum ipsum variè nominat, & variè idola fabricat, licet ipse sanè intelligat, quod hæc virtutes in Deo nequaquam realiter differant; sed sint idem; & Deus realiter tantum vnus & simplex; ne forte rudes simplices & indoctos faciat credere, quod hæc virtutes realiter differant; quod etiam sint dii multi realiter differentes secundum multitudinem nominum, & differentias idolorum.

Contra Arrianos.

C Onuertantur aridi Arriani, non minimam partem Asiæ auertentes, qui teste Augustino Hæresibus 49. & Iuliano 8. Etymoi. 11. & in Canone vbi prius Personarum Diuinarum substantiam separant, ipsasque inæquales, & non coæternas confirmant: sed Filium creaturam temporalem patris, & Spiritum S. creaturam Filij temporalem: quoniam si sic esset, esset & pluralitas inæqualitatisque Deorum contra præmissa, & contra primæ Suppositionis edictum.

Quomodo etiam Deus esset, qui æternus & necesse esse non esset, sicut Suppositio prima monstrat, & præcedentia docuerunt:

Contra Donatistas.

C Reuertantur Donatistæ, totam fere Africam abducentes, similes & dissimiles Arrianis, dicentes diuinas Personas esse eiusdem substantiæ, sed magnitudinis inæquales: quia Filium minorem Patre, & Spiritum Sanctum vtroque, sicut nonnulli Hæretici, & Aug. de Hæresibus 69. & Epistola 32. ad Bonifacium contestantur. Sed hij dignentur agnoscere, quod Deus esse non potest, qui non est summè perfectus, sicut Suppositio 1^a. docet.

Contra Sabellianos.

R euertantur Sabelliani ponentes in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto vnitatem & identitatem essentiarum & personarum. Deum enim necesse est esse, & necesse est esse Deum, sicut Suppositio 1^a. monstrat, sicut superius est ostensum: sed tale quid impossibile est esse: vel si quod modolibet posset esse, Deus esse non posset. Si enim idem sit Pater & Filius; vel hoc est respectu sui ipsius, vel respectu alterius: Non respectu sui ipsius; nulla enim res seipsam gignit, efficit, aut producit (hoc enim contradictionem includit) || indice animo cuiuscunque, || teste quod & præcedentia manifestant: Si respectu alterius, Deus ergo Filius est ab alio a se, alio inquam personaliter & essentialiter. Illud ergo sic aliud, vel est Deus, vel non: Si est Deus, sunt dii multi, contra prius ostensa: Si non est Deus, Deus gignitur, & est à non Deo, cuius oppositum Suppositio 1^a. monstrat, sicut præcedentia declarabant. Nec potest quis pro Sabellio respondere, dicendo Deum non simul esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum; sed successiue cum voluerit, sigillatim nunc hunc, tunc illum, alias verò istum. Nam quando est filius, necesse est eum esse filium alicuius Patris, sue parentis: hæc enim ad inuicem necessario referuntur, sicut nullius animus permittitur ignorare. Sed nec potest esse filius sui, nec alterius, sicut superius est ostensum, hypothesi eius stante: esset quoque Deus E mutabilis contra sextam partem præmissam.

Contra non distinguentes, sed concedentes simpliciter Deum esse infinitæ virtutis & potentie infinitæ, etiam intensiue.

D istinguant & separent purum à vili, & verum intellectum à falso, qui dicunt Deum esse infinitæ virtutis, & potentie infinitæ. De infinitate siquidem secundum durationem tantummodo, vel secundum extensionem, seu secundum alios modos improprios, quos tangit Philosophus 3. Phys. nullus videtur velle debere intelligi tale dictum, sed secundum intensiorem

intensionem solummodo, quod & secundum infirmitatem huiusmodi potest habere duplicem A
intensionem: Vnum proprium, scilicet quod Deus proprie sit intensus, eiusque virtus & po-
tentia infinita, quasi lux quardam remissa intenderetur, donec esset infinite intensa; vel quod
ab initio esset infinite intensa, sicut caliditas, & qualitates alie naturales sub certis gradibus
sunt intense: Sed sic Deus non est intensus proprie infinitus, nec aliqua virtus eius. Quo-
quid enim proprie est intensus, irrepugnanter posset remitti. Posset ergo Deus & virtus eius
remitti, & esse imperfectior quam sit modo, quam potentiam cum eius actu, pars quarta &
Suppositio prima vetant.

Si etiam Deus proprie esset intensus, esset irrepugnanter possibile aliquid esse suppositum
remissius eiusdem speciei, seu nature: & cum Deus sit nomen essentiale, quia aliter Deus pos-
set non esse Deus, illud Suppositum remissius positum esset Deus, quare & secundum quartam
partem esset summè perfectum, quapropter & summè intensum. Prius insuper erat o-
stensum non esse possibile esse multos deos inæquales eiusdem speciei, siue nature: Sic etiam B
non posset Deus remissior intendi ad summum, & ad æqualitatem intensioris, cum sit eiusdem
nature: sicque posset esse dii multi æquales, eiusdem speciei, solo numero differentes: esset
quoque Deus mutabilis, quod erat superius reprobaturum.

Hoc idem posset & aliter multipliciter demonstrari, sed ista puto debere sufficere amatori
cuiuslibet veritatis. Est ergo Deus non intensus proprie, nec remissus, non intensibilis, nec re-
missibilis; sed indivisibilissimæ, immutabilissimæ, stabilissimæ, simplicissimæque nature:
Est tamen verè, licet improprie quodammodo infinite virtutis, infinite fortitudinis, infinite
potentie intensus; quod potest intelligi 3. modis. Primo respectu aliarum potentiarum actu-
arum, scilicet æqualiter, & etiam prævalenter: Nam quantumcumque actionem seu ef-
fectum potest ista potentia activa, puta caliditas & dupla huius & quadrupla, & ita deinceps,
posset Deus propria potentia, sine auxilio cuiuscunque, in super & maiorem: imò & si posset
esse caliditas infinita intensus & agere tantum, similiter posset Deus. Secundo, quantum ad C
speciem actionis: Potest enim Deus propria potentia de nihilo aliquid facere & creare, quod
nulla alia potentia quantumlibet magna potest. Tertio quantum ad mensuram actionis ex-
trinsecæ seu effectus: Omnem enim effectum, quem alia causa facit in aliquo tempore, posset
Deus facere in minori tempore quantumlibet & minore, imò etiam in instanti: Potest quo-
que Deus in aliquam operationem extrinsecam seu effectum, & maiorem in duplo, in qua-
druplo, & ita deinceps quantumlibet sine fine. Non est ergo aliquid maximum quod potest,
nec minimum quod non potest, quare veraciter dici potest potentia infinita. Nam secun-
dum Philosophum 1. de Cælo & Mundo 116. & per Auerroem in Comment. Potentia
activa definitur & terminatur per maximum, in quod potest, vel secundum subiectum forsan
intuentes, per minimum, in quod non potest.

26

Contra pictores Dei, ipsum varijs qualitatibus, attributis, habitibus, vel actibus acci-
dentibus accidentem aliquo depingentes.

Existant pictores Dei, ipsum varijs qualitatibus, attributis, habitibus vel actibus acci-
dentibus & realiter diuersis ab eo, aut quibuslibet accidentibus, accidentem aliquo depin-
gentes: Tales etenim qualitates & accidentia talia non essent infinite intensa propter præmissa;
neque finitè, propter quartam partem præmissam. Illa quoque accidentia vel essent infinita
numero, vel finita: non infinita, melius est enim perfici per finita & paucioribus indigere,
quam pluribus. Hoc ergo Suppositio prima non finit, nec secunda permittit: nec possunt
poni finita, quia tunc plura numero plus valerent. Sic quoque Deus non esset summè perfe-
ctus, nec haberet omnem potentiam & virtutem, quod tamen Suppositio prima monstrat.

Amplius autem quod Deus nullis accidentibus disponatur; imò nec aliquo accidente, at-
tentis prioribus clare patet: Si namque accidentibus aliquibus, aut accidenti alicui subiaceret, E
non esset actus purissimus, nec maxime actualis contra tertiam partem huius.

Rursum si Deus habeat aliquid accedens, vel illud est superfluum, vel necessarium, aut vtile:
non superfluum, propter tertiam partem huius; neque necessarium, vel vtile, propter 3^{am}.

Adhuc autem cum accedens possit adesse & abesse subiecto manente, si Deus per aliquid
accedens disponatur, est mutabilis contra sextam partem præmissam.

27

Contra desperationem suam ex magnitudine, siue ex multitudine peccatorum.

Respirent Cainitæ atque Iudaici, ex quantacunque magnitudine, vel multitudine scelerum
desperantes: Cainitæ dicuntur à Cain, qui propter iniquitatis suæ magnitudinem de-
venit

A venia desperavit: Maior, inquit, est iniquitas mea, quam ut veniam merear, Gen. 4.

Iudaici & Iudaici dicuntur, qui propter multitudinem peccatorum suorum desperant: Per-
tinaciter namque credunt, & mihi ipsi paucio tempore evoluto constanter dixerunt, quod li-
quis quarta vice peccaverit, non est ei possibilis venia, nec poenitentia medicina, quod intel-
ligendum est de eodem genere peccati, & de eo qui aliquando lapsus est in peccatum, & per
misericordiam Dei, & poenitentiam resurrexit; qui & post poenitentiam recidians secundo
est lapsus, & secundo similiter resurrexit, qui & adhuc recidians tertio labitur, tertio quoque,
resurgit; qui secundum ipsos, si quarto labitur, resurgere non valebit, sed omnis ei adiunxit
spes saluus. Hæc autem eorum opinio videtur eis fundari, Amos 1. ubi Dominus dicit ita:
Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum: & ita de tribus sceleribus
& quatuor, Gazæ, Tyri, Edom, Ammon, Moab, Iuda & Israel consequenter. Et qua-
renti mihi à quodam perito Iudæo, si contingat quencumque inter eos quarto peccare, quid fa-
ceret: respondit, Quod quicquid libuerit, sicut certissime Diabolo traditus & damnatus,
& tandem fortassis, in aliquo nemore aut deserto vagabitur errabundus, & aliqua se misera
morte perdet.

Sed iam hos, quàm illos prima Suppositio arguit, & reducit ad spem misericordie, venia
& salutis. Si namque Deus est summè bonus, ita quod nihil melius esse possit: est & summè
misericors, ita quod nihil misericordius possit esse, aut etiam cogitari. Est & simili modo
summè pius & clemens, summè dives & potens, summè liberalis, summè larges, summè
magnificus, & bonitatis omnibus summè bonus, & supra quam intelligi valeat summè ple-
nus, sicut tertia & quarta partes ostendunt: Quis enim vel leuiter hæsitat misericordiam, pie-
tatem, clementiam, potentiam, liberalitatem, largitatem, magnificentiam, & cetera talia esse
præclarissimas bonitates; Peccatum autem hominis quantumcumque magnum, finitum est,
& paruum. Posset enim augeri, possetque esse peccatum aliud maius isto, imò est quali-
tas nihilum. & inane respectu diuinæ misericordie, pietatis & clementie infinitissime infiniti-
tas, sicut quodcumque finitum, respectu cuiuslibet infiniti. Cur ergo tanta misericordia &
pietas, tanta clementia & potestas, non possit tantillum peccatum superare, tollere, & purga-
re? Cur tanta liberalitas, & tanta largitas, & tam magna magnificentia non possit debitorum
tantillum dimittere nilio prodigo poenitenti, humiliter supplicanti, & vnde redderet non ha-
benti: Cur non tantillum eius indigentiam plenissime releuare, imò & ultra hæc aliqua mag-
na munera ei dare? præsertim cum ex dimissionibus, & largitionibus talibus, ipsius diuinitas,
& copia infinite nulla inopia minuantur, nihil ei decreseat: sed quodammodo magis accret-
eat vnum inestimabile locale, vna clarissima margarita, vna præciosissima anima, vna dignis-
sima creatura, & per illam alie forsan multe. Cum etiam per hoc ciues eius domesticæ & ami-
ci magna gaudio gratulentur, & magis eum laudent, glorificent, & adorent.

Nonne potentius est posse hæc facere, quàm non posse? & nonne misericordius, & cle-
mentius, liberalius, & magnificentius est potentem sic facere misero, indigenti, veraciter
poenitenti, delitente proponenti, & humiliter supplicanti; quam auertere faciem, obstruere
aurem, cor, incompensabiliter obdurare, & fontem innumerabilis misericordie miseri præ-
paratum misericorditer obturare? Nonne ergo posse sic facere, atque sic facere convenientis-
simè conuenit bono Deo, ac decentissimè eum decet, sicut Suppositio prima monstrat. Qui
etiam dixerit vsque ad tantum, aut tantum, potest Deus peccatum dimittere, ablatere, & purga-
re, & ultra non potest; nonne bonitati, diuinæ potentie, & misericordie infinite simpliciter
omniunque finem præstat, limitem & mensuram? & ipsam quali sub modo comprimit
& coarctat: Quicunque ergo quantacunque magna magnitudine peccati deprellus iacere
poeniteat, indubitanter accedat, certam spem hauriat misericordie, venia, & salutis. Quare
& quicunque quantalibet multa multitudine peccatorum transiit confidenter redeat ad
spem vite. Quodlibet namque peccatorum suorum finitum est & paruum: quare & tota
multitudo similiter suorum omnium peccatorum, præsertim cum omnia illi, ut dicant, sint
quatuor, vel saltem finito & breui numero comprehensa: possetque tota illa multitudo ad-
huc peccando ulterius [in numero] adaugeri, possetque in malitia augmentari, & in duplo, &
in centuplo, & quantum volueris maior esse, si viz: qualibet veritas quodlibet peccatorum
simpliciter esset auctum, & proportionaliter augmentatum: potestque esse multitudo alia
peccatorum maior numero, & in malitia multipliciter maior illa. Hæc ergo multitudo fini-
ta est & parua, quasi nihil respectu diuinæ misericordie, & potentie, pietatis, & clementie,
largitatis, & magnificentie infinitissime infinite supra omnem numerum & mensuram, sicut
prima Suppositio cum tertia & quarta partibus clare monstrant, & cetera sicut supra.

Quis insuper audeat dicere, ad tantum, aut tantum numerum potest Deus peccata dimi-
tere,

tere, & manum pietatis extendere, & non ultra: Bonitas namque, potentia, sapientia, misericordia, & ceteræ Dei virtutes, sicut sunt infinite, simpliciter intelliguntur, sic enim innumerose, sicut prima Suppositio, cum tertia & quarta partibus manifestant. Vos etiam specialiter convenio, ô Iudæi: Nonne aliquo committente semel aliquam leuem gulam, superbiam, aut aliquod leue peccatum, & statim per poenitentiam resurgente, & sic 2° & 3° & adhuc 4° ex prava consuetudine & humana fragilitate peccante; nonne, inquam, posset quis committere prima vice vnum grande peccatum, puta horribilissimam blasphemiam, crudelissimum homicidium, turpissimum incestum, aliud peccatum æque ponderans, vel præponderans huic quarto peccato, hijs quatuor peccatis, & de illo quantumlibet graui & magno misericordiam consequi, & veniam impetrare, sicut præhabita docuerunt, quod & bene facitis concedendo. Cur ergo non de illo quarto peccato huic æquali, vel forte minori omnibus circumstantijs ponderatis?

Si insuper alicuius Patris aut Domini esset vnus Filius, siue seruus totus timorofus, proponeretque vitare offensam Patris aut Domini, quantum posset, & ad hoc multipliciter laboraret: ex ignorantia tamen aut fragilitate humana, semel offenderet Patrem aut Dominum, & statim cum lachrymis & omni satisfactione possibili reconciliationem diligenter querit & accipit, & sic secundo & tertio consequenter, qui & similiter quarto peccat, & simili modo vel deuotiori, si potest, reconciliationem requirit, cum firmo proposito nunquam amplius delinquendi; & hoc totum, non timore poenæ, sed amore iustitiæ, non timore seruitutis; sed amore deuotissimo filiali; essetque eiusdem Patris aut Domini alius filius, siue seruus totus superbus, contumax & rebellis, qui in contemptum Patris sui aut Domini proponeret semper peccare, nunquam poenitere, nunquam satisfacere, nec vnquam reconciliationem aliquam impetrare, & ita viuat sceleratissimè multis annis, semper pro viribus scelera sceleribus cumulando: nonne ille habiliior & dispositior est quam iste, ad misericordiam consequendam, & ad reconciliationem plenariam impetrandam? Alias etenim occasio nimia præberetur, ut homines velut porci peccatis suis lacerent vsque ad vesperam vite suæ, & tunc tandem quando vltimus peccare non possent, semel & simul de peccatis omnibus poeniterent, quantumlibet tepide, vel remissè: Sed quis quæso sic sapit, nisi qui despicit & infanti?

Tu quoque Iudæe, nonne vnquam quarto dimissi filio tuo, aut seruo extraneo delinquenti, humiliter & veraciter poenitenti; puto quod quinto, sexto, & septimo, immò & septuageties septies si oportuit & deinceps. Et si tu non fecisti, scio quod ego feci, & multi alij sepius sic fecerunt: Et nonne & Deus summè bonus est ita misericors, sicut miser peccator? immò incomparabiliter longè misericordior super omnem numerum & mensuram, sicut 1ª Suppositio clauissime manifestat. Quicumque ergo quantumlibet multa multitudo peccatorum grauatus, securè poeniteat, peccare desistat & spem certam accipiat gratiæ, vite & gloriæ consequende. Mortuum autem Iudæorum si intelligatur ad literam non facit pro eis. Veritas enim est quod Dominus quosdam peccatores de plurimis peccatis quandoque conuertit: quosdam autem de paucis, etiam de vno actuali aut originali tantummodo aliquoties non conuertit. Si autem moraliter exponatur, etiam non facit pro eis: Nam moraliter exponendo, primum peccatum potest intelligi malum illecebrosè, & voluntariè cogitare: Secundum malo consentire: Tertium opere adimplere: Vel primum est velle malum facere: Secundum malum oportunitatem faciendi: Tertium nacta opportunitate, opere consummare: Quartum verò peccatum est, ita finaliter permanere sine poenitentia aut correctione in vita præfenti, à quo peccato Dominus non conuertit in vita præfenti, quia tunc sic non finaliter permaneret, nec etiam post hanc vitam: Confitentur enim Iudæi, quod si ceciderit ligum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit, Eccl. 11.

28

Contra Cainitas credentes Deum nullum peccatorem ad gratiam reconciliationis admittere, nisi prius tantum vel amplius merendo satisfecerit, & satisfaciendo meruerit quantum deliquit.

Caveant Cainitæ credentes, & ideo forsitan desperantes, Deum nullum peccatorem ad gratiam reconciliationis admittere; nisi prius tantum vel amplius merendo satisfecerit, & satisfaciendo meruerit quantum deliquit. Nonne hoc intendebat Cain, cum dixit, Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear: quasi diceret, Si iniquitas mea esset minor & parua, possem satisfaciendo proportionaliter veniam promereri: sed si sic esset, qui semper peccauit grauissimè multis annis, vsque ad senectam aut senium, deberet necessariò desperare: Non enim potest tantum satisfacere & mereri, quantum deliquit, contra proximò præfinita.

Quomodo

A Quomodo insuper esset Deus summè misericors ita quod nihil misericordius esse posset, sicut prima Suppositio & præmissa testantur, si nulli offensam, aut debitam peccati dimitteret, nisi plena satisfactione præmissa? Non est hoc opus misericordix, sed iustitiæ & rigoris: imò non sic facere impietas atque crudelitas videretur: Nonne etiam homo bonus & misericors quandoque remittit iniuriam supplicanti sine satisfactione plenaria præcedenti? quanto magis Deus, qui prima Suppositione docente, incomparabiliter melior & misericordior demonstratur.

Contra Pelagianos seu Cainitas fingentes Deum nulli beneficium gratis dare, sed tantum pro suo merito præcedente.

B Palleant Pelagiani, imò potius Cainitæ, filij & sectatores Cain, fingentes Deum nulli beneficium gratis dare, sed tantum pro merito præcedente. Nonne inuit satis Cain, quod veniam nulli datur, nisi meruerit illam prius? quare & quod neque gratia est venia, seu quæ sit venia peccatorum. Pelagiani verò, filij & sectatores Cain, quod pater eorum dixit implicite, dicunt explicite, gratiam scilicet, secundum merita nostra dari: Et si gratia non gratis datur, quid aliud gratis datur? Nonne ideo apud Hesiodum, Homerum, Chrytippum, & alios veteres Græcorum Poetas, tres Gratiæ, Iouis filix, sorores, manibus implexis ridentes, iuuenes, virgines, veste soluta atque perlucida describuntur? Et ut de cæteris taceam, quare virgines, & veste soluta, nisi ut gratias beneficiorum gratuitas, nullum præmium intercedens prostruat, aut corrumperet? in quibus & secundum Senecam 1. de Benef. 3. nihil esse alligati decet nec ascripti. Non & ideo Philosophus 2. Rhet. suæ 11. definiens gratiam, sit, inquit, Gratia secundum quam dicitur, habens gratiam subuenire indigenti, non pro aliquo, neque ut aliquid sibi subuenient, sed ut illi aliquid. Hic igitur Cain maledictus est auctor & pater pestifer Pelagianorum pestilentium in hac parte: O generatio quàm peruersa, & filij infideles. Sed nonne si Suppositione prima docente, Deus est summè bonus, ita quod nihil melius esse posset; & est summè liberalis, ita quod nihil liberalius esse posset, aut etiam cogitari? Et nonne liberalius est dare quam vendere? gratis dare, quàm pro aliquo merito veluti quodam præmio præcedenti, aut etiam subsequenti? Nonne homo liberalis multa sic donat; cur ergo non Deus liberalior infinitè?

Contra indoctos artis amandi, nescientes Deum esse propter seipsum amandum, & cetera propter Deum, omnesque actus humanos ad ipsum propter se finaliter ordinandos; ipsamque esse super omnia diligendum, putantes quoque hominem pro quantiscunque bonis lucrandis siue seruandis, aut quantiscunque malis penalis habitis amouendis, siue non habitis præcauendis potenter ista non facere, non peccando debere saltem scienter quicquam etiam minimum facere contra Deum, contra præceptionem, contra prohibitionem diuinam, ipsum vel leuissimè quomodolibet offendendo contra conscientie regulam diuinitus institutam, vel quomodocunque quantumlibet minimum scienter peccare.

Si quis in hoc artem populo non nouit amandi, hic legat, & lecto carmine, doctus amet.

Sciat ergo omnis homo Deum esse propter seipsum amandum, & cetera propter Deum; omnesque actus humanos ad ipsum propter seipsum finaliter ordinandos, quare & Deum esse super omnia diligendum. Quapropter & nullum hominem pro quantiscunque bonis lucrandis, siue seruandis, aut quantiscunque malis penalis habitis amouendis, siue non habitis præcauendis, dum tamen posserit ista non facere, non peccando, debere saltem scienter quicquam etiam minimum facere contra Deum; contra præceptionem aut prohibitionem diuinam, contra conscientie regulam diuinitus institutam, vel quomodocunque quantumlibet minimum scienter peccare, ipsum vel leuissimè quomodolibet offendendo. Constat siquidem tantum bonum quantum est Deus, esse amandum, & non propter aliud, ordine congruo, naturali: non enim ad aliud naturaliter ordinatur. Quotiam secundum ordinem naturalem, vilius ordinatur ad dignius, & minus perfectum ad magis perfectum, & minus bonum ad maius: quodlibet autem contra Deum, est minus perfectum & bonum, quàm ipse, sicut Suppositio prima monstrat.

Item, dignius, perfectius & melius est esse amandum propter se, quam propter aliud, sicut

ex

ex præmissis apparet, nec aliquis dubitat. Cum ergo Deus sit amandus, est propter se amandus, sicut prima Suppositio, & tertia pars ostendunt.

Item, si Deus esset amandus propter aliud, secundum ordinem rectum amandi, illud esset magis amandum: finis enim magis amatur, quam id quod est ad finem; & id quod propter se amatur, quam illud quod solummodo propter aliud, sicut cuiuslibet animus experitur, testis quoque est Philosophus 1. Poster. 2. Semper, inquit, propter quod vnumquodque, illud magis est; ut propter quod amamus, illud amicum magis est: sed quod bonum magis amandum, summo & maximo bono Deo?

Item inter amanda, hoc quidem secundum ordinem dignum amandi est propter illud amandum, & illud propter aliud aliquid, & deinceps, & sic non est infinitus processus, sicut secunda Suppositio manifestat, sicut & cuiuslibet animus sibi dicit. Est ergo aliquid quod propter seipsum finaliter est amandum, & alia propter illud, & quid dignius tale, quam Deus.

Item secundum hæc eadem, aliquis est finis omnium entium || naturalis: finis autem secundum ordinem naturalem est perfectior, dignior, melior hijs quæ sunt ad finem, & propter seipsum amandus, & alia propter ipsum, sicut & hic præmissa, & Philosophi contestantur. Sed quid est perfectius, dignius & melius omnibus entibus naturalibus, nisi Deus? Ipse ergo est finis omnium naturalis, & propter seipsum amandus, & alia propter ipsum. Secunda particula sequitur ex hac prima, & ex præhabitis circa primam. Tertia particula sequitur ex secunda, & ex præhabitis circa primam: Constat enim hominem, cum sit rationalis creatura, rationabiliter debere omnes actus suos ad finem aliquem ordinare: quilibet autem finis intentus ab homine, si non sit ultimus, debet rationabiliter ordinari ad finem ulteriorem & ultimum qui est Deus. Quarta particula consequitur evidentiter ex prima & secunda particulis huius partis. Quinta particula videtur sequi ex quarta.

Item bonæ personæ & magnæ cauenda est offensa, & melioris ac maioris personæ magis quantum ergo cauenda est offensa personæ diuinæ, quæ melior & maior esse non possit, sicut Suppositio prima docet; certe tantum, quod pro nulla re debet scilicet committi.

Item dicat falligraphus, si audeat, oppositam partem huius, quæquam scilicet debere secundum exigentiam rationis, pro aliquo bono captando, aut aliquo malo vitando, quod potest non facere sine peccato, offendere Deum scienter, qui & ponatur sic Deum offendere faciendo A factum: vel ergo omnibus ponderatis A est recte factum omnino, vel peccatum, vel actus indifferens, siue neuter. Si recte factum, non offendit Deum, qui per primam Suppositionem, & tertiam partem rectissimus; iustissimus, & rationabilissimus comprobatur. Quomodo ergo offenditur, si quis in quocunque casu positus, rectissime, & rationabilissime, quia secundum exigentiam rationis rectissime operatur: etiam sicut ipsemet Deus consuleret & diceret. Quale insuper quæso factum Deo placebit, si factum rectissimum ipsi displicet & offendat: imo magis videtur quod si contemneret istam rectissimam rationem & sententiam ipsam Deum, non sic faciendo, offenderet Deum: siquæ ex utraque parte huius huij contradictorii, quicquid faceret, de necessitate Deum offenderet, quod diuinæ non congruit pietati, clementiæ, iustitiæ, bonitati.

Ad hæc autem si A sit recte factum, est meritorium, quare & secundum primam Suppositionem, & tertiam partem huius nequaquam puniendum à Deo, sed potius premiandum. Qui enim secundum tres partes præmissas quibusdam non recte sed & male agentibus, quodque dat bona, quomodo recte agentibus reddet mala; vel bona non reddet? & quomodo premiabit A factum, quod ipsum offendit, quod ei displicet, & quod odit. Præterea vel Deus iuste offenditur & irascitur pro A, vel iniuste: Si iuste, A est iniustum: Si iniuste, Deus est iniustus contra primam Suppositionem & tertiam partem huius. Si autem dicatur A esse peccatum, non deberet fieri, nec sic secundum exigentiam rationis. Quare si faciens A, omnibus ponderatis, faciat per omnia sicut debet, & secundum dictamen rectissime rationis, etiam sicut Deus ipse consuleret & diceret, non peccat. Quid est enim peccatum, nisi quædam obliquitas à rectitudine practice rationis? Præterea patet cuiuslibet, & testatur Philosophus 3. Top. quod necessaria sunt magis eligenda non necessarijs, etiam si illa fuerint meliora: Non peccare autem contra Deum, & vniuersaliter non peccare, saltem scienter, est necessarium cuiuslibet creature rationalis quia de substantia sue regulæ naturalis, rationis viz. siue synderesis, ipsi naturaliter || inditæ, & diuinitus institutæ ad ipsam in omnibus regulandum. Alia autem quæ sine peccato possunt dimitti, nequaquam ipsi necessaria indicanda. Nec potest quis dicere, quod A sit actus indifferens, siue neuter, tunc enim non offenderet mentem Deum, Cur etiam tunc ipsum offenderet, potius quam placaret. Si etiam A fiat ut debet omnino secundum falligraphum, cur actus indifferens reputandus, & potius recte factum?

Contra

A Contra effrenes dicentes omnia bonis & malis aequaliter euenire, malum aliquod impunitum, vel bonum aliquod irremuneratum manere; mentientesque Deum quæquam abundanter punire, scilicet ultra condignum, vel etiam ad condignum, & parce quæpiam premiari, scilicet citra condignum, vel non ultra condignum; fingentes quoque diuinæ pietati, & misericordiæ infinitæ nusquam congruere punire quodcunque delictum, sed totum semper dimittere misericorditer impunitum.

R Estrenatur effrenes, dicentes omnia bonis & malis aequaliter euenire, malum aliquod impunitum, vel bonum aliquod irremuneratum manere: mentientesque Deum quæquam abundanter punire, scilicet ultra condignum, vel etiam ad condignum, & parce quæpiam premiari, scilicet citra condignum, vel non ultra condignum: fingentes quoque diuinæ pietati & misericordiæ infinitæ nusquam congruere punire quodcunque delictum, sed totum semper dimittere misericorditer impunitum. Isti sunt multum rudes & grossi, bona & mala naturæ, siue Fortunæ palpabilia tantummodo perpendentes. Nonne secundum proximam partem huius, malis scienter peccantibus, & Deum offendentibus quantumlibet minimum, statim inseparabiliter euenit tantum malum, peccatum tam malum, quod pro quantiscunque bonis lucrands, siue seruands, aut quantiscunque malis pœnalibus habitis amouendis, siue non habitis præcauendis illud admittit, non deberent? Bonis verò è contra diuinæ præceptioni quociscunque sicut testantur scienter parentibus, statim inseparabiliter euenit tantum bonum, tam nobile meritum, & tam incomparabiliter præciosum, quod pro quantiscunque bonis non lucrands, siue non seruands: aut quantiscunque malis pœnalibus non tollendis, seu non cauendis, illud prætermittendo negligere non deberent, per proximò nunc præmissa de malis; quia tunc scienter diuinam iulsionem contemnerent & peccarent. Esti meritum ex necessitate seruientis Deo sit tam præciosum, tam magnum, tam bonum, quo modo meritum seruientis ex libertate spontanea nullum erit? O rudis anima & indocta, quæ bona & mala terrena & carnalia, minima & pœnæ nulla facit respiciat, & hæc moralia & spiritualia maxima non perpendit.

Nullus insuper iustus homo discretus & potens, permittit suis seruitoribus aut subiectis bonis & malis omnia || aequaliter euenire: sed differenter, secundum differentias meritum, || similiter melioribus providens meliora. Deus autem est quolibet homine iustus, discretus, & potentior infinitè, sicut prima Suppositio, & partes sequentes ostendunt. Vnde & euidenter apparet, quod nullum malum remanet impunitum. Quantum namque malum omnem scienter peccantem statim inseparabiliter sequitur, patet ex tricesima & ostensione primæ particule huius partis.

Nonne etiam omnis peccans eo ipso firmatus & culpabilis, vel peior & culpabilior, amittitque penitentiam libertatem, innocentiam, & immunitatem quam pius habuit, respectu illius peccati, sit Deo dissimilior, remotiorque ab eo? Et nonne hoc est pœna, & pœna quàm magna? & vnde hoc nisi à prima iustitia, à primo retributore emanat, qui est Deus, sicut || quibus & simili modo patet, quod Deus nullum bonum irremuneratum manere permittit. Absit enim quod Deus esset promior ad puniendum peccantes, quàm ad premiandum merentes. Hoc enim potius videretur crudelitatis, impietatis, & immisericordiæ, quàm summæ bonitatis, pietatis, & misericordiæ, contra 1^{am} Suppositionem, 3^{am} partem & 4^{am}. Deus autem nullum malum impunitum relinquit, sicut proximò docebatur.

Quantum etiam bonum inseparabiliter statim consequitur, omnem ex necessitate Deo debite seruientem, præcedentia manifestant. Quomodo ergo nullum bonum consequitur Deo liberaliter seruientem? Nonne insuper quicunque bene, meritorie & laudabiliter operatur, eo ipso est melior & laudabilior, quàm si nullatenus mereretur? Et nonne hæc inseparabilis remuneratio, meriti pulchra merces? & vnde talis remuneratio, talis merces, nisi à prima iustitia, primo retributore omnium, qui est Deus? sicut Suppositiones demonstrant.

Quomodo etiam deceret summè iustum, liberalem, potentem, & abundantem, indefectibilem thesaurorum amatores, & operarios suos, secundum doctrinam irrefragabilem irremuneratos relinquere, abieci vacuos, & facere ipsos æquales alijs vanis ipsum nequaquam amantibus, nec quicquam operantibus propter ipsum?

Nec Deus punit quæpiam abundanter ultra condignum; hoc enim est iniustum, impium, immisericos, & crudele: Deus autem nequaquam per seruiam partem huius, nec etiam ad condignum. Hoc enim videtur seruicilis, immisericordiæ, & rigoris, quæ longe absunt à Deo, imò & virtutes oppositæ plenissime sunt in eo, per tertiam partem, & quartam.

Nonne

Nonne etiam pro quacunque offensa, scilicet scienter in Deum commissa, posset iustitiae. A
pendi quancunque poena actualis damni & sensus etiam animae offendentis, pro qua-
tuncque namque tali poena seu etiam adhibitione vitandae non deberet committi, 30. huius
ius teste. Deus autem offensoribus suis suam poenam & parvam indigit, quare & posset ius-
te infligere quantumlibet graviores, remittit ergo misericorditer cuiuslibet offensori suo pu-
nito poenam maiorem incomparabiliter, quam infligit. Nec deest Deum parce quempiam
premiare citra condignum, hoc enim vel est impotentia, vel insulsum, & liberalitatis, par-
citas, tenacitatis, & avaritiae, quae longe sunt à Deo. immo & virtutes oppositae plenarie
sunt in eo per tertiam quartam & septimam partes huius. Vel planius fortius isto modo:
Deus vel vult reddere merentibus ad condignum & non potest, & tunc est impotens contra
septimam; vel potest, sed non vult, & tunc est iniustus, & liberalis & parcus, contra tertiam
partem huius.

Neque decet Deum premiare quempiam ad condignum tantummodo, & non ultra. B
Premiare namque operarium ad condignum, est iustum & necessarium, non gratia aut li-
beralitate. Ipse autem est superexcellensissime generosus, & superabundantissime liberalis,
per primam. Suppositionem, tertiam partem & quartam, nec per quancunque largio-
nem magnificam suae copiae minuentur. Non enim poterunt minui quomodo per septi-
mam & octavam.

Deus etiam secundum proximam particulam huius partis, quibuscunque immeritis immi-
cis & offensoribus suis malis, quam magna beneficia gratis donat, ipsos non modicum citra
condignum misericorditer puniendo, poenam quamplurimam remittendo. Quomodo ergo
debet, ut suis amatoribus & servitoribus secundum doctrinam 30. nullam gratiam faci-
at, nihil gratuite tribuat, nihil liberaliter largiatur, sed vix parce simplex debitum eis
reddat.

Nonne etiam homo liberalis & potens operarios suos quandoque ultra condignum re-
munerat? Deus autem est quolibet homine liberalior, & potentior infinitè per tertiam par-
tem & quartam. Neque pietati divinae & misericordiae infinitè repugnat punire peccantem. C
Non enim hoc facit tantum ex odio aut zelo vindictae: Hoc enim suam maximam bonita-
tem, pietatem & misericordiam nusquam decet, sed zelo correptionis, castigationis, emen-
dationis & glorificationis puniri si velit; alioquin aliorum per ipsum, semper autem propter
bonum, propter decorem & ordinem vincti. Est enim tam bonus & pulcher, tam
purus à malo & turpi, quod nihil finaliter potest intendere nisi bonum & pulchrum, sicut pri-
ma Suppositio & tertia pars ostendunt.

Nonne etiam quam misericors & pius est Deus, tam iustus & sapiens comprobatur, prima
Suppositio, tertia pars & quarta testantur? Sed quomodo decet summè sapientem &
iustum, peccantes non peccantibus, & non peccantes peccantibus per omnia coquare?

Nonne etiam ex superioribus clare patet, omnem peccantem statim insuperabiliter eo in-
so ex necessitate iustitiae indispensabilis iuste puniri, & vnde hoc, nisi à 1. iusto dispositore
conditorum, à 1. iustitia, à primaria veritate? Hoc ergo necessarium est à Deo, sicut Sup-
positiones ostendunt.

Quis etiam nesciat in omni recta politia duo requiri, quibus ciues retrahantur à vitijis, & ad
virtutum studia prouehantur. Timorem videlicet & amorem, timorem poenarum peccan-
tibus, & amorem praemiorum merentibus? Cur ergo non decet Deum institutorem atque
rectorem magnae politiae mundanae, similia ex similibus causis statere suis subditis vniuer-
sis? Nonne multos videmus spreto terrore poenarum peccantibus statutarum, effrenes dis-
currere ad illecebras peccatorum. Quanto magis hoc facerent, si nulla esset poena peccanti-
bus comminata? Quod & plurimi alij similiter facerent, qui nunc solo timore poenarum se
abstineant à peccatis.

32

Contra Philosophos praesumentes se posse cognoscere Deum plene & eius quamli-
bet actionem; deridentes propterea Christianos credentes nonnulla de Deo, & de
actionibus eius miris, de actionibus etiam creaturae virtute divina, quae per totam ra-
tionis humanae nesciunt demonstrare.

Reprimantur Philosophi praesumentes se posse cognoscere Deum plene, & eius quamlibet
actionem, cessentque deridere & contemnere Christianos, credentes nonnulla de Deo
& de actionibus eius miris, de actionibus etiam creaturae virtute divina, quae per totam ratio-
nem

Ans humana nesciunt demonstrare. Nonne anima tua parvula & finita? Deus autem supra
mensura magnus, & omnifariam infinitus; Infinitus itaque, quodammodo numerosus &
extensivus propter infinitatem omnimodam virtutum & bonitatum quas habet, sicut tertia
pars ostendit, infinitus etiam quodammodo intensivus, sicut quarta pars dicit. Quomodo ergo
potes capere cum plene discutere eum plene? cognoscere eum plene? Imò erubescere Phi-
losophe, & scientia superbiens, dedignare tam parvum Deum habere, ut tu parvus, per par-
vam mentem tuam totum ipsum scrutaris, omnia eius secreta rimeris, capias & cognoscas
plenarie ipsum totum. Deus namque sicut est infinitè entitatis, ita & infinitè veritatis &
plenarie ipsum totum. Deus namque sicut est infinitè entitatis, ita & infinitè veritatis &
cognoscibilitatis; quare à nullo finito per virtutem suam finitam plene cognoscitur: Sed
tantummodo à se ipso, per seipsum, per virtutem suam propriam infinitam, nisi fortassis
accommodet homini oculum suum, & virtutem suam cognoscitivam infinitam, totum
videlicet semetipsum, ut sic per ipsum totum Deum, possit quoquo modo cognoscere to-
tum Deum.

Adhuc quæso Philosophi, dic mihi quid plene cognoscis? puto non audere te dicere quod
parvulam vel minimam creaturam. Scio quod non perfecte cognoscis minimum atomum
in Sole, nec minimum pulverem terræ, neque minimam guttam aquæ. In omni namque cor-
pusculo infinitæ figuræ lineares, superficiales, & corporales diversæ numero, quantitate, qua-
litate & specie continentur. Quare etiam correspondenter conclusiones Geometricæ infinitæ,
etiam sese ordinabiliter consequentes, ita quod posterior sciri non potest, nisi per priorem.
In omni quoque corpusculo infinitæ species numerorum, & infinitæ conclusiones Arithme-
ticae continentur, etiam ordinatè ad invicem se habentes. Harum autem conclusionum in-
finitarum demonstratione scibilibus quot scis quæso Philosophi? Puto quod finitas & paucas.
Do tibi plures Philosophos quotcunque volueris, etiam infinitos, omnes summo ingenio
praeditos, summo studio deditos, per quantumlibet tempus, etiam per mille millia annorum,
circumitas conclusiones Geometricas aut Arithmeticas in scibilibus dispositas secundum ordi-
nem supra dictum. Vos ergo omnes pariter Philosophi infiniti, quot scitis de istis conclu-
sionibus infinitis? finitas proculdubio, finitas & paucas; quare & remanent infinitæ, quarum
propter sui difficultatem & vestri exilitatem, nullus vestrum per se aliquam scire potest; nec
omnes pariter scire possunt. Nonne ergo quilibet vestrum, & tota pariter omnium multi-
tudo magis nescit quam scit de rebus, & de scibilibus corpusculi cuiuscunque? Si ergo mini-
mum non potes plene cognoscere, quin imò necessario infinitè magis ipsum nescis, quam
cognoscis; Quomodo maximum cognoscere plene potes? Noli praesumere, agnosce te
hominem & humiliter confitere, te magis infinitè nescire Deum, quam scire.

Nonne etiam, ut videtur per Suppositionem secundam, & secundam Philosophicam dis-
ciplinam: Si aliquid sit difficile ad plenarie cognoscendum, & aliquid magis difficile, & ali-
quid adhuc magis & ita deinceps, aliquid est summè difficile, & quid nisi Deus? In creatu-
ris namque, sicut in conclusionibus Mathematicis ordinatis, posterior semper est difficilior
precedente, nec aliqua difficilissima, sicut nec vltima reperitur. Quid ergo difficilissimum cog-
nitum, nisi Deus? quod & eius immensitas, atque infinitas maxima numerosè quodammodo ac
extensivè & intensivè per primam Suppositionem tertiam partem si quicquam testata lucide
manifestant. In quacunque autem serie infinita conclusionum huiusmodi infinitè sunt,
quarum nulla propter sui difficultatem ab aliquo Philosopho, aliquibus Philosophis de-
monstrare proprie sciri potest. Quomodo ergo Deus difficilior cognitum infinitè quacunque
illarum, & omnibus illis simul, qui & scit omnes illas perfecte, & alias ac alias infinites infi-
nitas, sicut pars nona demonstrat, plenarie sciri potest. Sapiat ergo sobrie quicunque Phi-
losophus & istam veritatem pro maxima Philosophia agnoscat, nihil citra Deum posse cog-
noscere plene Deum nisi forte per eum. Si mihi non credit, credat professionis suae homin-
ibus viginti-quatuor Philosophis, qui totidem definitiones de Deo concorditer statuerunt,
quarum 16. ita canit: Deus est quem voces non significant, nec intellectus intelligunt prop-
ter dissimilitudinem; & 2. Deus inquit, est tenebra in anima post omnem lucem derelicta,
& 3. Deus est qui sola ignorantia mente cognoscitur. Vnde & Hermes de verbo æterno
35. Sensus, inquit, summi Dei sola veritas est, cuius veritatis in mundo nec quidem extrema
linea umbra dignoscitur. Quare & Plato in 2.º Prologo Timæi, sic ait: Opificem genito-
remque vniuersitatis non inuenire difficile est, quam inuentum impossibile est dignè profari.
Si ergo Philosophus incomparabiliter infinitè magis nesciat Deum quam sciat, quomodo
operationem eius quamlibet plene sciet? Si namque sit incomprehensibilis in essendo, cur
non similiter in agendo? cum adhuc quodammodo proportionetur agenti. Dic mihi, quæso
Philosophi, nonne es tu finiti & parvi ingenij? finitis & parvæ scientiæ sicut etiam
stantur;

stantur? Deus autem est infinitus, & infinita simpliciter omniaque, sicut 1.^a Suppositio A
 reitua, quarta, & nona partes ostendunt. Quam facilius ergo potest excogitare aliquid mira-
 bile faciendum, & modum aliquem mirabilem faciendi, ad cuius comprehensionem plena-
 riam ingeniositas tua ascendere non valebit? Et cum per eandem Suppositionem, tertiam
 partem & septimam Deus sit æqualis potentie ad quodlibet, quomodolibet faciendum, sicut
 ad excogitandum illud ut fiat, aut sic fiat, quam facilius potest facere aliquid opus mirabile,
 secundum modum aliquem mirabilem faciendi, ad cuius plenam indaginem, ingenium tuum
 extendere se non possit? Immo & operationem rei parvule naturalis, cognoscere plene non
 potes. Nonne parvula ignis scintilla illuminando & calefaciendo, causat infinitos circulos
 luminosos, & Sphæras se inuicem continentes, & inuicem se secantes, infinitas quoque Py-
 ramides luminosas, Pyramides visuales, secundum qualitates & differentias infinitas, infinitas
 quoque lineas radiosas, & radios visuales incidentes, reflexos, & refractos, si medium sit
 deforme, habentesque alias proprietates præclaras, & differentias infinitas, in quibus (sicut & B
 secundum præmissa) infinitæ conclusiones Geometricæ & Arithmeticæ continentur; sic &
 per se actus alie infinitæ, & quis has omnes potest plene cognoscere?

Nunquid etiam plene nos actionem magnetis in ferrum, & multas huiusmodi actiones,
 secretas nature proprietates, & modos huiusmodi actionum?

Amplius autem quam rem, aut quam actionem naturalem certe & perfecte cognoscis? In
 illa namque quam melius te putas cognoscere, alius tibi Philosophus contradicit, & quam-
 plures alij, tibi vni. Immo & tu ipse forsitan hodiernus, ubi ipse contradicis hesternus, aut
 tibi hodierno crastinus contradicis: vel si forte multi tibi contemporanei opinionum tuarum con-
 sentiant, transiet illa periodus, veniat alia, & tot fortassis vel plures, tam ingeniosi & studiosi, vel
 magis, tuam sententiam per aliquam probabilem rationem Sophisticam forte, vel veram, que
 tibi non paruit, reprobabunt; mirantes te tam turpiter delirasse, & tam aperta, tamque faci-
 lia ignorasse: Nonne processus temporis hæc demonstrat? Cui ergo sententia certitudinali-
 ter adharebo?

Nonne estis duo vel tres Philosophi tibi æquales, vel maiores sentirent, contrarium tuæ
 sententia, minus siemiter adhareres, etiam adhuc plures, etiam adhuc plures? Quare
 & videtur si quam multi seu omnes Philosophi & vulgares concorditer sentirent con-
 testanter oppositum, tu etiam ipso consentire, & a prioris sententia recedere. Quid
 ergo Philosophia huiusmodi naturalis, nisi fides firmata ex defectu rationis apparentis con-
 trarie fortioris, ex defectu multitudinis testium oppositum contestantis, qui defectus reduci-
 tur ad priorem? Quid ergo in talibus nisi fides, nec vlla sincera scientia certitudo? Quod &
 quædam secta Philosophorum non parua, scilicet Academicorum, minus superbe, & magis
 sobrie sapientiam planè sentit. Dicunt enim non contingere quicquam scire, quod intelli-
 gendum videtur in materijs dubijs, ubi probabilis contradictio reperitur.

Nonne etiam Philosophi, secundum consuetudinem audiendi & recipiendi a pueritia hæc, D
 vel illa, & secundum professionem Sectæ, quam tenent; puta Academicæ, Peripateticæ, Sto-
 icæ & similia, quamplurima gratis dicunt sine violentia rationis, sicut Philosophorum
 omnes libri lucide manifestant? Quod etiam ex isto clare penditur, quod quælibet harum
 Sectarum, probabiliter sustinet sententiam alteri displicentem, sicut & quilibet sciens, potest
 probabiliter sustinere absque contradictione evidenti, per indeclinabilem violentiam ratio-
 nis, in materijs probabiliter dubijs, satis multis, & forsitan vniuersis.

Quare & Philosophus in Prædicamentis, agens de hijs quæ sunt ad aliquid; fortasse, in-
 quit, difficile sit de huiusmodi rebus confidenter declarare, nisi sapiens petrastrat: Dubitare
 autem de singulis non erit inutile. Quid igitur in Philosophicis talibus nisi fides? Quare &
 Plato 2. Tim. 3. Diuinarum, inquit, potestatum, quæ Demones nuncupantur, præstare ra-
 tionem maius est opus, quam ferre valeat hominis ingenium. Ergo compendium ex cre-
 dultate sumamus. Credamus ergo hijs qui apud Seculum prius, ubi & Cæcilius sentit E
 idem. Vnde & Hermes de verbo æterno 35. Contingit, inquit, hominibus, ut quasi per
 caliginem, quæ in celo sunt videamus, quantum possibile est per conditionem humani sen-
 sus: Hæc autem intentio pro videndis tantis angustissima est, nobis latissima, cum viderit fe-
 licitate conscientia.

Aristoteles etiam 2. Metaph. 1. De veritate, inquit, theoria, sic quidem difficilis est, sic
 verò facilis. Signum autem est, neque digne nullum adipisci ipsam posse, nec omnes exortos
 esse: Et infra; Sicut, inquit, Nicticororum oculi ad lucem diem habent, sic & animæ no-
 stræ intellectus ad ea quæ sunt omnium nature manifestissima. Quænam 6. Ethic. 9. Opor-
 tet, inquit, attendere expertorum, & seniorum, & prudentium, in demonstrabilibus enun-
 tiationibus

A tionibus & opinionibus, non minus demonstrationum. Et 1. Ethic. 2. Operetur inquit
 discit, credere. Et 2. de Cælo 34. dicitur: Quod videre oportet qualiter habens & credendo pri-
 us humano modo, aut firmitus: & supra 1. eiusdem 22. Accidit, inquit, hoc sufficienter, ut
 ad humanam dicere fidem. Ecce quomodo isti Philosophi, in suis Philosophicis fidem fide-
 liter proficiunt? Et si Philosophi hoc faciant in materia naturali, cur non parantur Christia-
 nos similiter facere in morali? In ipsa namque secundum Philosophum sufficit minor tuatio,
 & minor requiritur certitudo.

Erras quoque non parum Philosophæ, credendo te posse demonstrare probare omnem
 operationem diuinam: Nam secundum partem octauam Deus est potentia rationalis, libere
 voluntatis. Non est ergo ratio demonstrandi voluntatem suam naturaliter antecedens, quæ
 ipsum ad singula faciendam, vel non faciendam compellat: Sed sicut tu potes multa libere facere
 & dimittere, sic & Deus: Quorum si hoc voluerit facere, illud dimittere rationabile est sic
 esse, quia iustum est sic esse, per tertiam partem huius: rationabile, inquam, ratione conco-
 mitante & sequente voluntatem diuinam, non naturaliter præcedente. Nec potes obuiare,
 dicendo Deum debere semper facere melius possibilem, & hanc rationem necessitatem ip-
 sus præcedere voluntatem, & ipsam in suis agendis necessario regulare. Deus enim non po-
 test facere melius, scilicet optimum quod potest facere. Si enim posset, poneret quod æt
 A. vel ergo A. est Deus, vel non: Si est Deus, est aliquis Deus factus, & nouus, & dii multi,
 contra primam Suppositionem, & 17. partem huius: Si non est Deus, est minus per-
 fectum & bonum, quam Deus, & non indiuisibiliter, sed diuisibiliter per latitudinem infinitam,
 sicut facile est Philosopho demonstrare. Cum ergo per quartam & septimam partes
 huius, Deus sit potentia infinita, & plene omnipotens, potest facere aliquid melius & melius,
 & melius sine fine.

Quis etiam dubitat Deum posse facere res meliores quam sint? Non enim impeditur ex
 defectu scientia propter primam Suppositionem, & quartam partem; nec ex defectu poten-
 tia propter eandem Suppositionem tertiam, quartam, & septimam partes huius. Secundum
 hoc etiam, Deus non esset potentia rationalis & libera, vel talium non summa libera in agen-
 do, contra primam Suppositionem, octauam partem, & quartam. Secundum hanc quoque
 sententiam, cum omnia eueniant a providentia, & voluntate diuina, sicut Philosophi con-
 sentiant, omnia semper euenirent, sicut & Deus semper cuncta veller, & faceret de necessitate
 simpliciter absolute, contra primam Suppositionem, & tertiam partem huius, cum alijs mo-
 dus faciendi sit perfectior, quod & Philosophi ipsi negant. Videris quoque Philosophum ver-
 bis proprijs laqueari, nonne dicendo Deum necessario facere melius, id est, optimum possibi-
 lium fieri, inuis alia esse possibile fieri, & Deum posse facere alia?

Si etiam Deus semper faciat melius, cum melius sit legem bonam & veram diuinitus dari
 hominibus, quam non dari: Deus dedit hominibus talem legem, & quam legem, si non le-
 gem sanctissimam Christianam?

Verum cum secundum præmissa Deus non possit plene cognosci ab homine, per scruti-
 nium naturale; imò infinitè magis nesciatur necessario, quam sciatur, & multiplex operatio
 eius possibilis saltem similiter: Cur non posset Deus, si vellet, aliqua sumptus secreta & etiam
 operationum suarum, quando voluerit, quibus voluerit, & quo modo voluerit reuelare per
 Angelos, per Prophetas, aut etiam per seipsum? Nonne tu potes secreta cordis tui, & actio-
 num tuarum, alijs qui ea inuestigare non possunt, per triptum, aut alios reuelare? Cessent
 ergo Philosophi contemnere Christianos credentes quædam eis diuinitus reuelari de Deo,
 & de eius operibus que nesciunt demonstrare, dum tamen sciunt ea a demonstrationibus ve-
 stris contradictorijs defensare. Nonne debet cuiuslibet Christiano, imò & prophano pro de-
 monstratione sufficere, Deus dicit? Ipse enim errare & mendari non potest, per primam Sup-
 positionem, & tertiam partem huius. Huiusmodi autem sunt Articuli fidei Christianæ.

E Scio Philosophæ, & confidenter me scire affirmo, quod non est Articulus aliquis magnus,
 vel parvus, de substantia fidei Christianæ, quam Deus non prius multis temporibus ante fidei
 huius exordium, per Prophetas solennes, velut per quosdam prænuntios reuelauit; sicut cui-
 dent ostendunt libri authenticæ Novi & Veteris Testamenti. Non enim est Articulus fidei
 Christianæ, qui etiam Philosopho iudice non corrupto, non sophistico, non proteruo, sed
 indifferente, solido, sobrio, & veritatis amico, efficaciter possit fundari in Veteri Testamento,
 in veteribus Prophetis, sicut & constanti quibus veraciter contigit. Præteritis namque
 Historijs, Constantinus Imperator Romanorum, per Syluestrum Papam, ad fidem Christi
 Romæ conuersus, & ab Helena regina matre sua, relictis idolis, in Deum Iudæorum cre-
 dente, & tunc in Iudæa agente graueret increpatus, eo quod in Christum hominem cruci-
 fixum,

fixum, potius quam in Deum Iudeorum credere maluisse: Rogavit Reginam, quatenus secum adduceret Magistros sapientissimos Iudeorum, disputaturos cum Doctoribus Christianorum: Quæ veniens secum adduxit 140 viros doctissimos Iudeorum, ex quibus 12. praeclarissimi sunt electi; Abiathar, Ionas, Godolias, Annan, Doeth, Cusi, Beniamin, Aroel, Iubal, Tharz, Silion & Zambri, duobusque Philosophis Gentilibus sapientissimis Cratone & Zenophilo, de consensu pariter, Iudicibus constitutis, Imperatore & Regina assidentibus, & magna multitudine Christianorum, Iudeorum atque Gentilium circumstante, ad disputationis negotium properatur: vndecim quoque Magistris Iudeorum prædictis, opponentibus singillatim, & impugnantibus fidem Christi, Syluester respondens, singulos singillatim ex Scripturis eorum proprijs convincebat, decernentibus Iudicibus prædictis: 12us verò nolens per argumentum vocale arguere, sed reale miraculum magicum faciens, verum miraculo superatur. Quapropter, Regina, Iudices, & ceteri infideles qui aderant, ad fidem Christi pariter sunt conversi.

Nec potest quis dicere, Christianos in sua fidei firmamentum Vetus Testamentum, & libros Prophetas huiusmodi veteres noviter conscripsisse, quasi fidem ipsorum futuram antiquitus prædixissent. Constat enim de initio fidei Christianæ, constare de Historijs Gentium multum præcedentibus, fidem nostram testantibus evidenter de Patriarchis, Prophetis, & rebus veteris Testamenti. Ecce & testis famosus Ptolomæus 2. scilicet Philadelphus, Rex Aegypti, qui sicut Historiæ Græcorum & Iudeorum testantur, testatur & Iosephus 1. Antiquit. Iudaicæ in Prologo & plenius 12. lib. 2. Fecit sibi transferri in Alexandria per 72. Hebræos totum verum Testamentum de Hebræo in Græcum, annis quam plurimis ante Christum.

Nonne etiam Iudæi, inimici capitales fidei Christianæ, ab Abraham & Moysse instituti, per quam plurima tempora ante fidei nostræ principium vsque hodie perseverant, totum Vetus Testamentum, & libros huius Prophetas habentes, & in lingua ipsorum Hebraica, aut vicina, ab antiquis Patribus & Prophetis, antiquis temporibus editos & conscriptos concorditer attestantes?

Etsi quaeris, cur ergo ipsi non credunt in omnibus fidem Christi? dico, quod multi eorum, & qui melius intellexerunt Legem & Prophetas ipsorum, certissime crediderunt, Christo firmissime adhererunt, Evangelia conscripserunt, Epistolas proprias addiderunt, Novum Testamentum in Veteri fundaverunt, fidem Christi constantissime tenuerunt, & serventissime prædicarunt, etiam vsque ad martyrium consummatum, sicut Apostoli & Evangelistæ Iudæi conversi testantur. Vnde & Iosephus Iudæus Hierosolymita, & Sacerdos ex Sacerdotibus, qui citò post Dominicam Passionem illas famosas scripsit Historias, adhuc in Iudaismo persistens, sicut patet 1. de Bello Iudaico in Prologo, & infra lib. 3. & 20. Antiquit. Iud. ultimo: 18° Antiquit. eiusdem 8. sic ait: Fuit autem ipsidem temporibus Iesus sapiens vir (si tamen virum eum nominare fas est) erat enim mirabilium operum effector & Doctor omnium eorum, qui libenter quæ vera sunt audiunt; Et multos quidem Iudeorum, multos etiam ex Gentibus sibi adiunxit: Cuius hic erat: hunc accusatione primorum nostræ Gentis virosum, cum Pilatus in crucem agendum esse decrevisset, non deservierunt hi qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die, iterum vivens, secundum quod diuinitus inspirati Prophetæ, vel hæc, vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerant: Sed & in hodiernum diem à Christianorum qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat & genus.

Multi quoque eorum adhuc sæpius conuertuntur: multi autem propter superbiam & malitiam voluntatis non credunt, vel nolunt se credere confiteri, nisi fortassis mortis articulo imminente: Multi non credunt, seu non conuertuntur expresse propter quandam consuetudinem pessimam in quibusdam partibus observatam, secundum quam omnia bona Iudæi conversi, suo Domino conscribantur.

Multi quoque propter ignorantiam Legis & Prophetarum, & pro defectu sanæ doctrinæ non credunt; præsertim cum propter odium fidei Christianæ in oppositis principijs, & in alio intellectu Legis & Prophetarum, quamvis nimis extraneo & plurimum violento; ac etiam expositionibus antiquorum & solenniorum Doctorum suorum contrario; ab ipsis cunabulis instruuntur. Non enim latet nos Philosophos, quantam vim habeat consuetudo à pueritia introducta.

In eisdem etiam libris Prophetis continetur, quod Iudæi in poenam peccatorum suorum, in tantam cæcitatem mentis inciderunt, quod etiam clarissima non viderunt; quapropter & quod non conuertentur ad fidem Christi communiter, ante vespertam, & novissimos dies mundi, quod etiam oculi Gentilium illuminarentur & converterentur ad Christum: Moyses

A Moyses namque omnibus bonis promissis populo Iudeorum, dum tamen mandatis Dominicis obedirent, subiunxit: Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vecustodias & facias omnia mandata eius, venient super te omnes maledictiones istæ; & multis maledictionibus recitatis, adiecit: Percutiat te Dominus amentia & cæcitate, ac furor mentis, & palpis in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Istas quoque præco Christi & fidei Christianæ clarissimas; immo Dominæ per istam sic ait: Vade & dices populo huic; audite audientes me, & nolite intelligere, & videte visionem, & nolite cognoscere, cæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claudite, ne forte videat oculis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. Qui & iterum in persona populi sui loquens more Prophetico de Messia; Quasi, inquit, absconditus est vultus eius & despectus, vadenec reputauimus eum: putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum.

B Nonne & Angelus Danieli, sic ait: Tu autem Daniel claudere Sermones, & signa Librum, vsque ad tempus statutum, cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, & complerentur vniuersa hæc: Et ego audiui, & non intellexi, & dixi, Domine mi, quid erit post hæc? & ait, Vade Daniel quia clausi sunt signatique Sermones vsque ad tempus præfixum; eligentur & decalabuntur, & quasi ignis probabuntur multi, & impii agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent. Cui & adhuc concordat Ista, Obstupescite & admiramini, fluctuate & vacillare, inebriamini & non à vino moriamini, et non ab ebrietate, quoniam misceuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, Prophetas & Principes vestros qui vident visiones, operiet; per erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti literas, dicent lege istum, & respondebit, non possum, signatus est enim: & dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me, & timentur me mandata hominum & doctrinis, ideo ecce ego addam, vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo. Peribit enim sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur; & audient in die illa surdi verba Libri, & de tenebris & caligine oculi eorum videbunt, Hæc dicit Dominus, non modo confunderetur Iacob, nec modo vultus eius erubesceret: sed cum viderit filios suos opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum; & sanctificabunt semen Iacob, & Deum Israel prædicabunt, & scient errantes spiritu intellectum, ministratores discunt legem.

Hæc autem & multa similia de Iudeorum auersione, & Gentilium conuersione in Libris Prophetis continentur, qui etiam perhibent, quod & ipsi finaliter ad Dominum conuertentur. Moyses namque prophetatis populo Iudaico multis malis, propter peccata sua futura subiunxit: Novissimo autem tempore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius. De quibus & David: Conuertentur, inquit, ad vespertam: quibus & concordat Ieremias: In novissimis diebus intelligetis consilium eius & iterum; In novissimo dierum intelligetis ea. In tempore illo dicit Dominus, ero Deus vniuersis cognationibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum, quibus & consonanter Osee: Dies meritis expectabis me, sed & ego expectabo te, quia dies multos sedebunt filij Israel sine Rege, & sine Principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Teraphim; & post hæc reuerterentur filij Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum, & pauebant ad Dominum, & ad bonum eius in novissimo dierum David, inquit, Regem suum, id est Messiam; de ipso namque promittebatur diuinitus David Regi, quod de semine eius descenderet, & regeret regnum eius, quare & Messias frequenter nomine ipsius David in libris Prophetis figuratur.

Fuerat insuper prophetatum Iudæis, quod propter peccatum suum committendum in Christum, destrueretur Ciuitas eorum famosa Ierusalem, & nobile templum eius, quod ipsi irreuerenter perderent terram suam, & dispergerentur per terras extraneas, miseri, vagi & profugi, circumquaque, quod & paucis annis post fidei nostræ principium, fuit efficaciter adimpletum, & vsque hodie perseuerat per annos viz. mille 200. immo penè 300. quod & ipsimet Iudæi concorditer attestantur: quod totum ideo fortassis est factum, vt tu & multi alij, per ipsos & libros ipsorum omni suspitione carentes, pro nobis contra ipsos, verum non fictum testimonium perhibentes, conuertamini & confirmemini in hac fide.

Nec potest quis fingere illos Prophetas fuisse fictores & pseudo-prophetas. Quomodo namque videtur credibile, quod qui tantum auersabantur omnimoda vita, coluerunt & docuerunt omnes virtutes clam & palam; & hæc tam constanter fecerunt, vt etiam martyrium sustinerent, quod qui tot & tanta miracula in vita & in morte fecerunt, fecit Dominus per illos, seu pro eis, essent fictores? Quomodo etiam in huius solis quæ ad nos pertinent sunt fictores

stores, cum in omnibus alijs præteritis quæ dixerunt, tam de gente & terra ipsorum, quam alijs, puta de Babylonijs, & Regibus Babylonis, ac ipsamet ciuitate, de Aegyptijs Regibus, & terra ipsorum, de Persijs & Medis, & Cyro Rege nominatum; de Græcis, de Romanis, & alijs Prophetæ verissimi comprobentur, sicut rerum exitus demonstrant, sicut plurima Chronica latius authentica & famæ celebris manifestant: Quomodo etiam fuisse hæc, si non fuisse filijs suis & eiusbus tanta mala; nobis autem qui nondum nati sumus tante bonæ? Quomodo etiam sunt hæc, cum in præteritis omnibus, quæ ad gentem suam pertinent, quæ etiam ad Religionem Christi pertinent, inueniantur verissimi prædictores, sicut exitus rerum probat, sicut superius tangebatur? Quis etiam dubitat Deum posse illuminare & inspirare sic hominem, ut reddat eum Prophetam? Nonne prima Suppositio, nona pars & septima euidenter hoc probant? Cur ergo non decet Deum summè prouidum, & cuncta sua prouidentia moderantem, sicut prima Suppositio, & partes, sequentes ostendunt, & Philosophi consentiant sic facere? Imo decet. Decet igitur quod Prophetæ sit Dei Secretarius, hominum consiliarius, Dei & hominum mediator, diuinam hominibus nuntiata voluntatem, in hijs præteritis quæ cultum Dei & Religionem concernunt.

Omnes quoque magni Philosophi quorum scripta respexi, concedunt Prophetas, & veros Prophetas fuisse. Vnde & Arist. Secreti secretorum, vltima partis primo, dicit: Quod Prophetæ probati sunt purissimi intellectus, & veræ visionis, quod & vult Auertoes super de Somno & Vigilia exponendo, vbi & allegat Socratem ad hoc idem. Auicenna quoque 4. de Anima, 4. & 10. Metaph. vl. 1. 2. & 3. concedit Prophetas, quod & similiter Algazel 5. Physicæ suæ 6. 7. & vltimo satis planè. Ptolomæus insuper Albumazar, Haly, & Astrologi ceteri Prophetas pariter & Prophetas consentunt.

Amplius autem omnes vera somnia concedentes, vera indicia futurorum, præteritorum & presentium habent, & consequenter Prophetarum & Prophetiarum concedere veritatem: veritatem autem Somniorum concedunt omnes Philosophi & vulgares. Aristoteles siquidem in De Somno & Vigilia, vera somnia, vera rerum indicia, & vera præfagia futurorum verè concedit. Vbi & Auertoes; Istam, inquit, comprehensionem quædam dicunt Somnia & Diuinationes, & quædam Prophetas; & quidam homines negant illa, & dicunt ea accidere casu: sed negare ea, est negare sensata, & maximè negare somnia: nullus enim homo est, qui non vidit Somnium quod enuntiavit sibi aliquid futurum, & cum homo experientiauerit hoc multoties, videbit, quod hoc non accidit casu, sed essentialiter & ille alie comprehensiones scilicet Philosophiarum, siue non sint visæ, scilicet ita communiter, tamè sunt valde famosæ; & res quæ sunt famosæ apud omnes sunt necessariæ aut secundum totum, aut secundum partem. Impossibile enim est ut famosum sit falsum secundum totum, & ideo de istis omnibus idem est, & ideo sermo de quidditate Somnij sufficit, quia causæ eorum non differunt nisi secundum modum & minus, sed tantum differunt secundum nomina & modum.

Postea verò dicit, quod interpretator est ille, cui largitur intellectus intentiones corporales, cui assimilantur in somno intentiones spirituales. Interpretantis autem conditionem allegat ab Aristotele, ita dicens, & oportet interpretantem, sicut dicit Aristoteles, ut semper sit cogitans, & mundas non declinans ad mores bruti animalis. Algazel quoque 5. Physicæ suæ 3. determinat de interpretatione & præfagio Somniorum: Auicenna similiter 4. de Anima 2. concedit vera Somnia futurorum prænuucia.

Adhuc autem & causam Prophetiæ, sicut & Somniorum verorum Philosophi inquirentes, dicunt concorditer, Quod est Deus, & quod ipse illuminat & inspirat Prophetas aliquoties vigilantes, & aliquoties dormientes, & quod hoc est ex sollicitudine & cura diuina circa homines, ut sic possint cauere nociua, & vilia adipisci. Vnde Philosophus in Secreti Secretorum partis vltimæ 1. scribit: Si quis querat causam Prophetarum, qui probati sunt in hoc mundo purissimi intellectus, & veræ visionis cum miraculis inuatiuis, prouenit ex abstractione animæ a desiderijs, & concupiscentijs, & nociuis, cum fuerit dominans super corpus, & virtus flammea existens in corde non desinat. Hæc autem virtus flammea secundum eum est intellectus agens, intellectum possibilem illuminans, non comburens. Et supra partis secundæ primo; Deus excelsus & gloriosus ordinauit modum & remedium ad temperantiam humorum, & conseruantiam sanitatis, & ad plurima alia adquirenda, & reuocantia ea sanctorum Prophetarum, seruis suis, & iustis Prophetis suis, & quibusdam alijs, quos prælegit, & illustrauit spiritu diuinæ sapientiæ, & dotauit eos dotibus scientiæ: Scilicet ab istis sequentes viri Philosophiæ principatum, & originem habuerunt Indi & Perses, Græci & Latini, ab istis hauserunt & scripserunt Artium & Scientiarum principia & secreta; quia in Scripturis ipsorum nihil falsum, nihil reprobum inuenitur, sed à sapientibus approbatum. Et infra 26. dicit:

Quod

A. Quod Ezech. nouit hoc secretum, quod dicitur gloriâ inestimabilis, & thesaurus Philosophorum per visionem.

Auicenna quoque & Algazel locis superius allegatis, dicunt similiter Prophetam esse à Deo per inspirationem, & illuminationem diuinam, & hoc ex prouidentia & gubernatione ipsius. Vnde & Auicenna 10. Metaph. 3. dicit quod Prophetæ est ex Deo, & ex inspiratione eius, & quod in sapientia Dei necessarium est ipsum mittere, & quicquid constituit, non est nisi illud quod apud Deum fuit ut constitueretur.

Ptolomæus insuper propositione prima Centilogij sui dicit, quod aliqui propter vim animæ in eis dominantem, licet non habeant multam scientiam artium astrorum, habent ex meliori parte cognitionem futurorum, & sunt propinquiore veritati, quam Astrologus. Super quod dicit ibi Haly in Comment. quod duplex est via cognoscendi res futuras: vna, ut aspiciat quis motum & opera stellatum, & libris huiusmodi antiquorum, iunctis experientijs quas probauit: & alia via est, quando quis per diuinam gratiam, & inspirationem habuerit scientiam futurorum. Multenim sunt qui dant vera iudicia de futuris, quorum nec significationes, nec rationes inuenimus in opere, siue in opere, siue in operato; sed quod dicunt ex eorum cordibus manant, & ex hijs multos vidimus, & hæc via cum pura fuerit, a Philosophis vocatur diuina: & ideo dicit Ptolomæus, quod quidam eorum qui sunt sub circulo Lunæ, habent huius Artis scientiam per diuinam: alij verò per inspirationem diuinam. Quapropter & Socrates recitante Auertoe super de Somno & Vigilia, ratiocinando hominibus Athenarum sic ait: O homines, ego non dico quod vestra scientia illa diuina sit falsa, sed ego dico, quod ego sum faciens scientiam humanam.

Amplius autem quicunq; concedunt vera somnia esse à Deo, concedunt similiter prophetas: sed omnes prædicti Philosophi fatentur concorditer vera somnia esse à Deo, sicut libri eorum locis prædictis indicant euidenter. Quare & Auertoes super de Somno & Vigilia dicit, quod eadem est causa somniorum & Prophetiarum, sicut superius recitauimus, vbi & recitat opinionem vulgarem sic scribens: Vulgus dicit, quod somnia sunt ab Angelis, & diuinationes à Daemonibus, & Prophetiæ à Deo, aut cum medio, aut sine medio. Sed ipsemet ostendit diffuse, quod vera causa verorum Somniorum & Prophetiarum est Deus, qui verè fecit omnia futura huiusmodi, & est omnium vera causa vnde & dicit, quod intellectus in actû, cuius esse declaratum est in libro de Anima, scilicet intellectus agens, qui dat & agit primas propositiones, scilicet prima principia complexa, dat similiter cognitionem in Somno, & addit, sed differunt, quia in cognitionibus vniuersalibus dat principia vniuersalia facientia cognitionem illius quod erat ignotum.

Hic autem in Somno dat cognitionem rei ignotæ sine medio, & iste modus dæmonis largæ est valde nobilis, & attribuitur principio nobiliori, scilicet principio voluntatis: imo est à re diuina & ex perfecta sollicitudine circa homines; & quia Prophetia intrat hunc modum dationis, attribuitur Deo & rebus diuinis, scilicet Angelis: Et infra dicit, quod Somnia sunt propter sollicitudinem Dei circa homines, ut sciatur res futuras viles & nocentes, ut sit paratus contra illas: & ideo fuit sustentata hæc virtus cum hac enuntiatione nobili, & comprehensione spirituali: & ideo dicitur quod est *¶ una pars ¶* Prophetiæ & hoc manifestum est in somnio Pharaonis, de quo interrogauit Ioseph.

Ex hijs omnibus apparet euidenter, quam intrepide, quam securè, quam constanter, quam firmiter sit credendum veris Prophetis: nihil enim Prophetant hominibus, nisi quod viderant & dedicerant prius apud Deum; ipsis ergo iuxta Deo est credendum, ipse est enim qui loquitur per Prophetas, sicut præhabita suaserant.

Nonne & discipuli Doctoribus, Philosophi minores maioribus, & posteriores prioribus nedum Philosophis, verum & non Philosophis fidem sæpius adhibent, etiam vbi simpliciter asserunt ita esse, vbi nec euident argumentum, nec ex his quidem sensu suffragatur, sicut superius tangebatur. Quod & adhuc recitare & confirmare non piget Plato, siquidem E 2. Tim. 3. Locutus de Angelis, & dijs posterioribus, per secundum, sic ait: inuicibilium diuinatum potestatem, quæ Demones nuncupantur, prestare rationem maius est opus, quam ferre valeat hominis ingenium: Ergo compendium ex credulitate sumatur: Credamus ergo hijs qui apud seculum prius, cum ipsi cognitionem propinquitatemque diuini generis præferant & naturam maiorem Deorum atque aliorum, deque geniturs singulorum æterna monumenta in libris posteritati relinquerunt: Certè Deorum filijs aut nepotibus non credi satis irreligiosum, quamuis incongruis sed necessarijs argumentis dicant, tum quia de domesticis rebus pronuntiant, credendum esse merito puto: sit ergo nostra quoque credulitas comes assertioni præcorum virorum. Vbi & Cæcilius exponendo Platonem scribit de Pythagora dictum esse, ipsum dicere, propterea quæ quatuor vltimè non oportere, ergo inquit,

qui, neque probationes semper adhibenda, nec persuasiones affinitate hujus que dicuntur præ-
cis diuina quadam sapientia prædicis.

Aristoteles etiam 1. Elench. 2. oportet, inquit, cum qui discit credere: & 2. de Cælo & Mundo 2. oportet bene persuasibilem seipsum exhibere antiquis, & maxime Patrum nostro-
rum veros credere esse Sermones: Vbi Transiitio quam habet Auerroes: Oportet, inquit,
nos credere Sermones antiquorum, veritissimorum, verissimorum, & maxime quia sunt
parentes nostri. Si ergo auctoribus talibus, neque demonstrantibus, neque suadentibus, sed
asserentibus simpliciter ita esse, in materia Philosophica sit credendum; quanto magis præcla-
rissimis & famosissimis toti orbi Prophetis diuinitus inspiratis, diuinitusque edoctis, sicut
præcedentia docuerunt: Sed quos reputabimus veros Prophetas, quibus digne & certe cre-
damus in omnibus, si non illos præclaros per totum orbem celebriter diffamatos? Illos, in-
quam, antiquos de Veteri Testamento, de Lege veteri Iudeorum, qui in omnibus dictis suis,
de rebus præteritis tam varijs & tam multis verissimi comprobantur. Cur ergo in paucis arti-
culis fidei Christiana nequaquam eis rationabiliter est credendum? Et si prophetas alterius
alterius gentis requiris, ecce Sybilla famosissima Prophetissa inter Gentiles, cuius fama nec
Philosophos latuit, nec Poetas, quæ in libro suo expositio visiois seu somnij quod 100.
viri ex Senatu Romanorum viderunt singuli vna nocte, viz. 9. Soles multipliciter varios &
diuersos: per 9. Soles 9. futuris generationibus intellectis, expeditoque de expositione tri-
ni Solis, subiungit de quarto. Quartus Sol quarta generatio est, erunt homines quod verum
est abnegantes, & in diebus illis exurget mulier de stirpe Hebræorum, nomine Maria, habens
sponsum nomine Ioseph, & procreabitur ex ea sine commixtione viri de Spiritu Sancto filius
Dei nomine Iesus; & ipsa erit virgo ante partum; & virgo post partum, qui vero ex ea nasce-
tur, erit verus Deus & verus homo sicut omnes Prophetæ prædicauerunt, & adimplebit le-
gem Hebræorum, & adiungit sua propria simul, & permanebit regnum eius in secula se-
culorum. Nascente autem eo exercitus Angelorum à dextris & à sinistris erunt, dicentes: Glo-
ria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Veniet namque super eum
vox dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et sequitur: Erant ibi ex Sacerdoti-
bus Hebræorum, qui audientes hæc verba, indignati dixerunt ad eam; Ista terribilia sunt
verba, sileat hæc Regina. Et subditur; Respondens Sybilla dixit eis: O Iudei, necesse est
ista fieri, sed vos non credetis in eam. Dixeruntque, Nos non credimus, quia Verbum & Te-
stamentum dedit Deus patribus nostris, & non auferet manum suam à nobis. Respondit eis
iterum: Deus cæli generaturus est sibi filium, ut scriptum est, qui similis erit Patri suo, & po-
stea ut infans per gratias crescat, & insurgent Reges in eum, & Principes terræ. In diebus illis
erit Cæsari Augusto celebre nomen, & regnabit in Roma, & subijciet omnem terram sibi.
Non multi vel non pauci, non tres, neque duo sunt dii; sed vnus Deus solus & immensus, qui
fecit Cælum, Solem, Stellas & Lunam, frugiferamque Terram, & vniuersum Mare: Qui autem
illum honorant, æternam vitam hæreditabunt, perpetuumque ipsi hæreditabunt Paradisum
simul æternissimum hortum. Mortuorum vero resurrectio erit, & claudorum cursus velo-
cissimus erit, surdi audient, & cæci videbunt, loquentur non loquentes; & de panibus quin-
que & de piscebus piscibus marinis, multa millia hominum saturabuntur, & colligent reliquias
fragmentorum, & duodecim cophinos exinde replebunt: in speciem populorum veritatem do-
cebit, ventos compescet verbo, mareque furens sedabit, pedibus mare calcans, ambulansque
super vndas, infirmitatem hominibus soluet, surgere faciet & mortuos, repellens multos do-
lores, & de pane vno scruino, saturatio erit viuorum. Sed cum hæc omnia fuerint perfecta
quæ dixi, in ipso resoluetur omnis lex, & in manus impiorum posita veniet: Post hæc con-
uenient Sacerdotes Hebræorum contra Iesum, quia multa signa faciet, & comprehendunt
eum: dabunt autem Deo alapas infectis manibus, & impuro ore in ipsum spucent venenatos
spucent; dabit vero ad verbera similiter sanctum dorsum, & colaphos accipiens, tacebit, ne quis
agnoscat quod verbum, vel unde venit. Inferis loquetur, & corona spinea coronabitur, ad
cibum autem fel, & ad sitim ei acerem dabunt, & suspendent eum in ligno & occident; ipsa
enim insipiens tuum Deum non intellexisti ludentem mortalium sensibus, sed spinis corona. E-
st & horridum fel miscuisti. Templi vero velum scindetur medium, & medio die nox erit
tenebrosa in tribus horis; vel secundum aliam literam, dies erit tenebrosus per tres horas, &
forte mortis funet tribus diebus somno suscepto, & tunc ab inferis regressus ad lucem veniet,
primus resurrectionis principium mortalibus ostender, quia die tertia resurget, & ostender se-
discipulis suis, & ipse videntibus ascendet in cælum, & regni eius non erit finis: dicent me
insanam, & mendacem Sybillam: cum autem facta fuerint, tunc demum reminiscuntur mei,
& nullus postea me dicet insanam, sed Dei Magam: Hæc aut Sybilla scripsit omnia ista
Græcè,

A Græcè, quæ & prophetato de processu mundi, ex tunc vique ad finem: in fine prophetiæ suæ
protulit quoddam versum in Græco, quorum literæ capitales, has quinque dictiones Græcas
efficiunt, ΘΕΩΤΕ ΕΧΩΤ ΤΙ ΟΞ ΕΩΝΗ: quæ sonant Latine, IESVS CHRISTVS
DEI FILIVS, SALVATOR. Versus autem in Latinum translatus secundum sententiam,
& iterum secundum correspondentes literas capitales sunt isti versus Sybillæ.

1. Iudicij signum, tellus sudore madescit;
2. Et Cælo Rex adueniet, per sæcla futurus.
3. Scilicet in carne præfens ruit iudicet orbem.
4. Vnde Deum cernent, incredulus atque fidelis,
5. Celsum cum Sanctis, cui iam terminus impo-
6. Sic anima cum carne aderunt, quas iudicat ipse.
7. Cum iacet incultus densis in tænebris orbis,
8. Reijciunt simulachra viri, cum tam quodq; Gazam;
9. Exuret terras ignis, pontumque potumque.
10. Inquirens tetri portas confringet Auernei.
11. Sanctorum, sed enim cunctæ lux libera carni,
12. Tradetur, fontes æterna flamma cremabit
13. Occultos actus retegens; tunc quisque loquetur
14. Secreta, atque Deus reserabit pectora luci
15. Tunc erit & luctus, strident dentibus omnes
16. Fripitur solis iubar, & chorus interit astris;
17. Voluetur cælum, lunaris splendor abibit.
18. Dejiciet colles, valles extollet ab imo,
19. Non erit in rebus hominum sublime vel altum.
20. Aequantur campis montes, & cerula ponti,
21. Omnia cessabunt, tellus confracta peribit
22. Sic pariter fontes torrentur fluminaque igni,
23. Et tuba tunc sonitum tristem dimittet ab alto.
24. Orbe gemens facinus miserum, variisque labores
25. Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens,
26. Et coram hoc Domino Reges sistentur ad unum,
27. Recidet è cælo ignisque sulphureus amnis.

Defectus autem correspondentie in Capitalibus literis posset faciliter corrigi, si quis veller.
Et sequitur post hos versus. Tunc iudicabit Deus secundum vniuersumque opus, & ibunt im-
pii in gehennam ignis æterni; iusti autem præmium vite æternæ recipient: & erit cælum no-
uum, & terra noua, & marium nouum erit, & regnabit Dominus cum Sanctis, & ipsi regna-
bunt cum illo in seculorum secula, Amen.

Ecce & alia Sybilla Prophetissa Gentilis. Decem namque Sybillæ Prophetissæ testantibus
Chronicis fuisse leguntur. Ecce, inquam, alia Sybilla, quæ circa Christi aduentum O. Aui-
ano Augusto, & primo vocato Augusto, Rege Romanorum imperante toti mundo, secundum
Prophetiam alterius Sybillæ præmissam, & hoc pacifice per annos 12. sine bellis, sicut &
Prophetæ alij prædixerunt, ipsam consulenti, si deberet permittere se adorari pro Deo, sicut
obtulerunt ei Romani, præmissa ieiunio triduo respondit secundum Prophetiam alterius
Sybillæ præmissam, statimque apertum est cælum, & splendor nimis intravit super eum, qui
& vidit in cælo Virginem quandam pulcherrimam stantem super quoddam altare, & puerum
in brachijs suis tenentem. Audiuit quoque vocem dicentem; Hæc ara Filij Dei est; qui mul-
tum admirans, & super terram proiectus, adorans, retulit Senatoribus visionem, quam & ipsi
nimium mirabantur, in cuius visionis dignam memoriam Romæ, in loco ubi Imperatori ap-
paruit, constructa est quædam Ecclesia S. Mariæ, quæ dicitur Ara cœli.

Nonne hæc omnia testimonium reddunt Christo? Ecce Balaam alienigena, qui similiter
testimonium dixit Christo. Ecce & ille olim mortuus & sepultus, cuius sepulchrum in Con-
stantinopoli

staninopoli anno primo Constantini Imperatoris cum matre sua Irene casu erat effusa. A per Scripturam in lamina aurea secum taceat, sicut & Christus nascitur ex Virgine Maria & credo in eam. Sub Constantino & Irene Imperatoribus; O Solisterum me videbis. Sic etiam dicitur huius secundum, sicut & reuerentius illud verissimum demonstravit, cui non & primum? cum & sicut videtur in confirmatione illius primi, addidit hoc secundum.

Ecce adhuc aliud miraculum istiusmodi admirandum. Tempore quidam Ferrandi Regis Castellæ in Toledo Hispaniæ quidam Iudæus comminendo vnam rupem pro vinca amplianda, in medio lapidis inuenit concavitatem vnam, nullam penitus diuisionem habentem neque scissuram, & in concavitate illa reperit vnum librum quasi lignea folia habentem, qui Liber tribus linguis scriptus, viz. Hebræe Græce & Latine, tantum de litera habebat quantum vnum Placitum, & loquebatur de simplici mundo ab Adam vsque ad Christum, proprietates hominum cuiuscunque mundi exprimendo, & principium totius mundi posuit in Christo, sic dicens: In tertio mundo filius Dei nascetur ex virgine Maria, & pro salute hominum

parietur. In eodem quoque Libro similiter scriptum erat, quod tempore Ferrandi Regis Castellæ debuit inueniri, qui & tunc veraciter est inuentus in testimonium alienius veritatis. Ecce testes testificantes Christum futurum, ecce & testes testificantes ipsum præsentem. Ioannes Baptista in vtero matris sit, & postea in terra virili: Ecce Symeon iustus senex, Ecce & Anna annosa, omnes sanctissimi & pollescentes spiritu prophetae: Ecce & 3. Magi Orientales, præclari, qui doctrina Balaam prædicti instructi, istella Duce mirabile, Christo nato, munera detulerant. Quis Christianus hos tantos testes corruptit? subornauit & docuit, ut

Christo nostro testimonia talia perhiberent, quando nec nomen Christi, aut Christiani innotuit cuiuscunque? Hæc autem istella fortassis fuit Cometes ille visus Romanis & Octauiano Augusto, quod impetante natus est Christus, de quo Plinius 2. Naturalis Historiæ ita scribit: Cometes in vno totius Orbis loco colitur in Templo Romæ, admodum fastuosus. Diuo Augusti iudicatus ab ipso, qui incipiente eo apperuit ludos, quos faciebat Veneri Genitrici, non multum post obitum Patris, Cæsaris, in Collegio ab eo instituit. Namque hijs verbis

proditis ipsis ludorum micorum diebus, Sidus Crinitum per septem dies in regione Coeli, sub Septentrionibus est conspectum: id oriebatur circa vndecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicium fuit. Eo fidere signati vulgus credidit Cæsaris animam, inter Deorum immortalium numina receptam, quo nomine id insigne. Simulachro capitis eius quod mox in foro consecrauius, adiectum est: Hæc ille in publicum interiore gaudio sibi illuminatum, sequi eo nasci interpretatus est, & vi verum fateatur, salutare; idem

terris fuit. Verum Calcidius de stella ista præclara, clarius multum scribens, super 2. Tim. Platonis, tractando de stellis raro apparentibus, nuntiatis morbos & mortem subiungit: Est quoque alia sanctior & venerabilior historia, quæ perhibet ortu stellæ cuiusdam non morbos mortisque denuncians, sed descensum Dei venerabilis ad humanæ conuersationis rerum mortalium gratiam: quam stellam, cum nocturno iungere suspexisset Chaldaeorum profecto sapientes viri, et in consideratione rerum celestium laus exercitati, quævisse dicuntur recentem ortum Dei, reperiæque illa Maiestate parua veneratos esse & vota tanto Deo conuenientia nuncupasse.

Ouidium de Verula, & Albumazar loquentes de Christo, transilio hic sciunt. Nonne & Christum attestari videntur casus Templi Pacis, & statum Romuli in hora Natiuitatis Christi de virgine gloriosa: de quibus erat prædictum, quod non caderent, donec virgo pareret. Nonne & ipsum testatur casus omnium Idolorum Egypti, ad eius introitum in Egyptum? Nonne & ipsam sollemniter attestantur Angeli multi cælestes, in ipsa hora Natiuitatis suæ annuncians gaudium magnum Pastoribus, quia natus tunc fuit Saluator. Christus Dominus in Ciuitate David, laudandoque Deum, & dicendo Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

Nonne & ipsum testatur illa apparitio gloriosa die Epiphaniæ quo fuerat baptizatus? Nonne & ipsum attestari videtur eclipsis illa Solis, quæ Christo in carne passo, in medio mensis lunaris, circa plenilunium conseruata, ab hora sexta vsque ad nonam. Sol fuerat obscuratus. Sed aliquis fortitan cogitabit hanc obscuracionem fuisse quodammodo casualem, per interpositionem alicuius nubis: tunc temporis occurrentis: Sed si ita fuisset non est verissimile, illo modo, tot & tantos Historiographos, præsertim Mathematicum, Marinum, & Lucam, in libris fundamentalibus fidei Christianæ, concorditer hoc conscripsisse: præsertim quia tunc illa nubes fuisset multum densa, magna & lata, immo bene maior & lauior, quam tota terra in meridie obumbrata. Quis enim Philosophus ignorat Solem esse maiorem terra? quare eclipsis deus ad extremationis totius terre, seu cuiuslibet partis terre, ad contingentiam So-

E

lis

A lis in punctis oppositis recedendo a terra continuè plas distare. Quomobrem & nullam nubem excludere totam illam incidentiam luminis, nisi fuerit maior tota terra, & qualibet parte terræ totaliter obumbrata: Quis quicquam horum ignorat, qui Astronomiæ, Geometriæ, & Perspective vel huius perspexit? Sed sicut Euangelistæ testantur Christo patiente, ab hora sexta tenebræ factæ sunt per vniuersam terram vsque ad nonam, quod fortassis de vniuersa terra Iudæis debet intelligi. Oportuit ergo nubem illam fuisse densissimam & latissimam, & ab omnibus bene perceptam. Quid ergo notabile & memorabile scripsissent nostri Euangelistæ & Historiographi hæc scribendo? Quare & Lucas diligentissimus inquisitor & scriptor, causam illius supernæ obscuræ, Obscuræ, inquit, est Sol. An putandum similiter casuale, quod tunc etiam templum Templi scissum est in duas partes a summo vsque deorsum: quod terra mota est, quod petra scissa sunt, quod monumenta aperta sunt, quod multorum Sanctorum corpora surrexerunt, sicut eadem Historiæ testantur? Non sic autem, non sic putabant B inimici eius, Centurio & qui cum eo erant: sed hijs visis dicebant, verè Filius Dei erat iste, sicut non tacent Historiæ supradictæ.

Fuit igitur hæc Eclipsis huius luminaris, cælestis, supernaturalis, insinuans aliquid circa cœli & naturæ autorem. Quare & Dionysius Areopagita Philosophus adhuc Gentilis, hæc videns: Aut, inquit, Deus naturæ patitur, aut mundi machina dissoluetur, & quia credidit mundi machinam duraturam, credidit Deum pati: quare & Aram erexit intitulatam, Ignoro Deo. Quapropter & Paulo Christum Deum ignotum Atheniensibus & Philosophis prædicante, recepit Dionysius fidem Christi. Modum autem huius Eclipsis scribit idem Dionysius ad Polycarpum, summum Sacerdotem Epistola septima, vbi contra Apolliphaneum Sophistam ista negantem, sic ait: Dic ipsi quid dicis de defectu facto in Cruce Saluatoris: ambo enim apud Helopolim tunc præfentes, & coactantes inopinabiliter Lunam Soli incidentem videbamus, non enim erat conuentus, tempus, & rursus ipsam a nona hora vsque ad vesperam, ad Solis Diametrum supernaturaliter restitutam. Rememora autem & quiddam aliud ipsi: nouit enim quod Eclipsim ipsam ex Oriente vidimus inchoatam, & vsque ad Solarem terminum venientem, postea egredientem, & rursus non ex eodem & defectum, & repurgationem, sed ex contrario secundum Diametrum factam. Talla eius sunt temporis supernaturalia, & soli Christo qui est omnium causa possibilis, qui fecit magna & mirabilia, quorum non est numerus. Hoc dicit sibi, & si possibile est, Apolliphanes reprehende, & contra me tunc præsentem tibi, & simul insipientem, & simul indicantem, & simul admirantem, siquid & diuinationem. Tunc nescio vnde Apolliphanes inceptit, & ad me: sicut quæ fuerit conferens dixit: Hæc, O bone Dionysi, sunt mutationes diuinarum rerum, tanta sicut in Epistola sunt: a nobis dicta: inuicem erit sufficienter, & deficientia adimplere, & adducere perfectè Deo virum sapientem in multis existentem, & forsitan non dedignaturum mansuetè dicere super sapientem religionis nostræ veritatem.

D Si quis autem diligenter consideret, videbit multa miracula ista Eclipsi, quod Luna tam velociter ab opposito ad oppositum mouebatur, quod in medio mensis Lunaris fiebat Eclipsis Solaris, quod Eclipsis Solis incipiebatur ex parte orientali Solis: quod pars Solis primò eclipsa, fuit vltimò repurgata; & quæ vltimò eclipsata, primò purgata: quod habuit tantam moram, scilicet, per tres horas: quod Luna tam velociter redijt vnde venit: quod venit per Orientem, vel redijt contra proprium motum suum, siue proprius motus eius sit ab Occidente in Orientem velocior motu Solis, siue sub descendendo e contra. Hæc omnia esse contra naturam, nullus ignorat, qui in huiusmodi vel modicum fuerit eruditus. Quis ergo hæc potuit facere, nisi ille qui olim Iosue pugnante contra quatuor Reges, quos Dominus delere decreuit, atque orante, fecit Solem stare & Lunam: Solem in medio cœli, ut non festinaret occumbere spatio vnius diei, donec vltisceretur segens de inimicis suis prædictis. Quis hæc potuit facere, nisi ille, qui tempore Iste Propheta Dominum inuocantis, & Ezechie Regis Iudææ, fecit Solem reuerti, donec umbra in Horologio 10. lineis, & totidem gradibus correspondenter rediret, sicut sacratissimæ Historiæ, & per orbem famosissimæ clare produunt? Hoc autem signum, referente Dionysio vbi prius, Babylonios conuenienter in stuporem inieuit, & sine pugna Ezechie subiecit, sicut eandem æquali Deo, & homines excedenti, quod & maxime Persarum sacerdotibus effectum memorijs. Crede ergo Apolliphanes nostris Historijs, præsertim Euangelicis, apud nos tam authenticis, tam famosis, maxime vbi Historiam nudam tradunt. Si enim tu non credideris Historijs Gentis nostræ, quomodo credam ego Historijs Gentis vestræ? aut quomodo credet quicunque cuiuscunque Historiæ Gentis non sue? aut eam Gentis suæ, quam oculis suis non viderit adimpleram? Sed absit ab hominibus hoc venenum: hoc enim redderet homines incredibiles, illegales, infociabiles, inhumanos, incommu-

D

incommu-

incommunicabiles, inciviles, & omnia penè humanitatis fœdera dissiparet. Quis enim novit A
de qua terra, aut patria, de qua gente aut parentela descendit per quem, & à quo patria & pa-
rentela sua, & ipse tot bona suscepit, nisi per Historias & testimonia seniorum? Et si in hac
parte Historijs gentis nostræ non credis, nec credis Historijs Iudeorum, Babyloniorum, Per-
sarum, Græcorum, imò nec Dionysio & Polycarpo viris præclatis, qui illam Eclipsim siqui
præsentialiter inspexerunt, quis ergo non credis Historijs referentibus
illud esse præteritum, quod Sybilla, & antiqui Prophetæ prædixerunt à diu esse futurum, Pro-
phetia Sybillæ satis expressa superius recitatur.

Nonne & hoc est, quod Amos Prophetæ prædixit: Erit, inquit, in die illa dicit Domi-
nus, occidet Sol in Meridie, & tenebre faciem terram in die luminis, & loquuti ibi ad
literam, de finali exterminatione Iudeorum, sicut litera præcedens & sequens cõfidenter osten-
dit, quæ citò post mortem Christi prædicato Evangelio iuxta Genes, etiam apud Romanos
per Titum & Vespasianum erat plenariè consummata, quæ & vsque hodie perseuerat. Qui-
bus omnibus & alij antiqui Prophetæ multa similia prædixerunt. Sed absit quod quisquam B
ita intelligat de Eclipsi luminarium naturali: quomodo namque videret credidit tantos
Prophetas Eclipsim naturalem & consuetam, pro aliquo signo magno spiritu Prophético
prædixisse, quam vix puer cœcissimè sciret prædicere cum eius circumstantijs vniuersis per
scientiam naturalem?

Argutia autem tua, Apolophanes Sophista, vix sophistica dici meretur, vix enim apparen-
tia tenui coloratur: peccat verò mortaliter in materia & in forma: in forma quidem, quomo-
do namque tenet locus ab autoritate negativè? Auctor non dicit, ergo non verum. Quomo-
do ergo consequitur, nullus Græcorum, aut Barbarorum considerantium talia istud scriptis,
ergo ita non fuit, præsertim cum considerantes talia, nunquam viderunt vel audierunt quic-
quam tale accidere, in medio mensis Lunaris: sciebantque quod nec tunc posset contingere
per naturam. Quare etsi huiusmodi tenebræ tunc fiebant, non considerabant, saltem diligen-
ter, putantes illas accidere ex obiectu alicuius nubes condensæ, ut fieri sæpè solet. C

Posses quoque contra alia signa cœlestia memorata superius, similiter cavillare. Verum
transcende, quæso, modicum statum Sophistæ, & disc Eclipsim Solis etiam vniuersalem, ne-
quaquam ubique & omnibus apparere, sicut Eclipsis Lunæ apparet, & hoc est propter diversita-
tatem aspectus, sicut non Sophistica, sed Philosophica, scilicet Mathematica, Theoremata
clare monstrant, quare & posset Eclipsis Solis in aliqua terra contingere, etsi ipsi in Græcia
non viderent etiam claro die.

In materia quoque peccas, dicendo nullam Græcorum Eclipsim illam vidisse, aut de ipsa
mentionem fecisse, sicut præhabita manifestant. Nonne etiam resurrectio Christi à morte,
attestatio Angelorum, ascensio eius in cœlum multis videntibus, attestatio Angelorum, mis-
sio Spiritus Sancti promissi, cum inspiratione Discipulorum rudium, laicorum, tam mirabili,
tam efficaci, tam valida, ut istam linguam omnium loquerentur, intelligerentque Scripturas, D
testimonium perhibent Iesu Christo?

Nonne & alia miracula eius omnimodò tantum excedentia vires naturæ, quæ & quanta re-
stantur Historiæ nostræ authenticæ & famosæ faciunt fidem certam. Solent enim Philosophi
ab effectibus sensatis & notis, ad causas ignotas procedere inquirendo. Fuerunt autem apud
Christum multi miraculosi effectus, & apud Christianos in eiusdem nomine, vsque hodie per-
seuerant: puta conversio subita aquæ in vinum, saturatio quinque milium hominum ex quin-
que panibus, & duobus piscibus, relictis duodecim cophinis fragmentorum: mundatio su-
bita leproforum, illuminatio subita cæcorum, consolidatio subita paralyticorum; & ut plu-
rima brevibus comprehendam, quorumcunque languorum curatio subita & perfecta; imò &
subita, & vera resuscitatio veraciter mortuorum, sicut quæplures Historiæ satis authenticæ
concorditer attestantur, sicut & antiqui Prophetæ, & Sybillæ de ipsa antiquitus prædixerunt,
quod & inimici nostri Iudæi, & Iosephus contestantur. Horum ergo esse suum O Philoso-
phe, dic tu causam, nonne sicut effectus isti vires totius naturæ creatæ transcendent, sic & cau-
sa ipsorum? E

Scio autem quod à protervis Sophistis qui volunt videri Philosophi, ad hæc & huiusmo-
di multipliciter responderetur. Quidam namque irreligiosi omnia miracula negare simplici-
ter non verentur. Sed isti sicut Apolophanes superius corrigentur: Iacile namque & in-
humanum est, omnes Historias Christianorum, & etiam Iudeorum simpliciter abnegare.
Quicunque etiam negas miracula, habes consequenter negare omnem possibilitatem mira-
cula faciendi; reputas quoque te posse plenè cognoscere omnem operationem divinam, con-
tra priorem particulam huius partis, & contra 7^{am} & 8^{am} partes præmissas.

Quicunque

A Quicunque etiam negas miracula Christiana, veni & vide ad oculum, adhuc istis tempo-
ribus in locis Sanctorum per vices miracula gloriosa. Veni in Angliam ad Regem Anglo-
rum presentem, duc tecum Christianum quemcunque habentem morbum Regium quan-
tumcunque inueneratur, profundatur, & turpem, & oratione fusa, manu imposita, ac bene-
dictione, sub signo crucis data, ipse curabit in nomine Iesu Christi. Hoc enim facit continuè,
& fecit sapissimè vins & mulieribus immundissimis, & cateruatim ad eum venientibus in An-
glia, in Alemannia, & in Francia circumquaque, sicut facta quædam, sicut qui curati sunt,
sicut qui interfuerunt & viderunt, sicut populi nationum & fama quam celebris certissime
contestantur. Quod & omnes Reges Christiani Anglorum solent diuinitus facere & Franco-
rum, sicut Libri Antiquitatum, & fama Regnorum concors testantur: Vnde & morbus Re-
gius nomen sumpsit. Vade in Hiberniam; intra Purgatorium S. Patricii, & experieris mira-
culum multipliciter admirandum, quod & nonnulli certissime sunt experti.

B Amplius autem, si Historiis Christianorum de miraculis apud ipsos factis non creas, cre-
de Historiis Philosophorum, Poetarum, Chronographorum, Gentilium, & illorum qui
nunquam receperant fidem Christi, & ipsi etiam Christianis de miraculis factis apud exteras
nationes. Ecce Aristoteles famosus Philosophus in de Mundo 12. referens vnum magnum
mirabile: Fuit, inquit, dudum versus occasum terræ motus, qui euenit plurimas ciuitates,
atque cum imbribus maximis rabieque ventorum, in quibusdam locis mare conuertit in ari-
dam, aridamque in mare; factaque sunt tanta incendia, ut omnia conflagrarent. Nam ig-
nis erumpens de terra quasi ruptis Aetnæ carceribus; ferebatur in modum fluminis super
terram, ubi & fidelium genus numen præcipue honorauit, ubi & dem quidam iuuenes, paren-
tes & senes baiulantes in humeris fuissent à rheumate comprehenti, appropinquaretque eis
terribiliter flumen, ignis diuisum est flumen incendij quoque: hoc quidem hic; hoc autem
illuc se diuertit, ac iuuenes cum suis parentibus conseruauit intactos. Quod etiam expressius
testatur Solinus de Mirabilibus Mundi lib. 2. ubi agit de Sicilia, ita dicens: Inter Catinam &
Syraculas certamen est de illustrium Fratrum memoria, quorum nomina tibi diuersæ partes C
adoptant. Si Catinenses audiamus Anapius fuit & Amphinomis, si quod maluit Syracusæ
Emantiam purabimus & Critonem. Catinensis tamen regio causam dedit ficto, in quam
cum se incendia Aetnæ protulissent, iuuenes duo sublatis parentibus eueherunt inter flammæ
ignibus illæsi. Horum memoriam ita posteritas munerata est, ut Sepulchri locus nominaretur
Campus piorum. Idemque intra eodem narrat, quod ibi, scilicet in Sicilia est Vulca-
nius Collis, ubi 2. mirabilia demonstrantur: Sacrificantibus namque consuetudinis sar-
menta viridia super Aras, nec igne apposito probatur si Deus adest placatus per hoc, quod
ligna concipiunt ignem sponte, & nullo inflagrante haliu à numine attenduntur. Vbi &
post sacrificium consummatum, puluantibus alludit flamma, quæ flexuosis excessibus vaga-
bunda, quem contigit, non adurit.

D Simile huic testatur Plinius 7. Naturalis Historiæ, sub hijs verbis: Haud procul urbe Ro-
ma, in Faliscorum agro, familiaris sunt paucæ quæ vocantur Hirpæ, quæ Sacrificio annuo
quod sit ad montem Sorastem. Apollini super ambustam ligni struem ambulantes non adu-
rantur, & ob id perpetuo Senatus consulto, militiæ omniumque aliorum munerum vacatio-
nem habent.

Refert quoque Aristoteles in Secreto Secretorum Part. terræ cap. 14. quomodo Mago O-
rientali Deum orante, Iudeus qui mulam eius sibi accommodatam adduxerat, electus est
de ipsa & prostratus confracta tibia, & similitè collo lecto. Et idem infra eodem part. vit.
cap. 1. approbat miracula Prophetarum inuatiua; & supra eodem part. 3. cap. 1. allegat Her-
mogenem hæc verba. Pater noster Hermogenes, qui triplex in Philosophia optime & sup-
erphando dixi, veritas ita se habet, & non est dubium, quin interiora superioribus, & supe-
riora inferioribus respondent: operator miraculorum vnus & solus Deus est, à quo descen-
dit omnis operatio mirabilis.

Auicenna quoque 10. Metaph. concedit miracula, & similiter 4. de Anima 4. licet ibi et-
roneas causas fingat: Et similiter Algazel. 5. Philosophiæ suæ 5. miracula confectur. Albu-
mazar etiam de coniunctionibus Tract. 1. differentia. 3. determinat de miraculis solennium
Prophetarum licet sicut & Auicenna, in causis eorum abetret. Item Iosephus 2. Antiquit.
vltimo, refereas transitum Israel per medium maris rubri, in argumentum fidei hæc subiun-
git. Nullus verò differat verbi miraculum, si antiquis hominibus & malitia priuatis, via
salutis, licet per mare, sit facta, siue voluntate Dei, siue sponte reuelata, dum & eis qui cum
Alexandro Rege Macedoniæ fuerunt olim & antiquitus resistentibus Panphylicum mare
diuisum sit, & cum aliud non esset iter, transitum præbuit eis, volente Deo per eum de-
struere

Si insuper talis & tanta complexio potuit facere tanta miracula, posset & qualibet minor complexio facere miracula proportionaliter minora, in proportionale passibile, sicut tam Philosophi, quam medici contestantur. Quæ etiam virtus complexionalis posset quadriduanum mortuum iam foetidum, non tangendo; sed solo verbo, ad vitam perfectam subito reuocare, aquam in vinum mutare, panes & pisces tam vehementer multiplicare, super aquas ambulare, sicut hæc omnia fecit Christus? Quæ Complexio Christo pendente in cruce fecit terram moueri, monumenta aperiri, corpora Sanctorum resurgere, iunior & Solem eclipsari modo prædicto? Quæ complexio potuit à morte resurgere, in Cœlum ascendere, Spiritum Sanctum demittere, & tam efficaciter Apostolos inspirare? Nunquid omnes Christiani per quos fiunt miracula, illius tantummoda & non magis omnimoda complexionis existant? Immo per viros & mulieres, per senes & iuuenes, per viuos & mortuos, miracula multa fiunt. Nunquid etiam Moyses, antiqui Prophetæ, & omnes facientes miracula, istius Complexionis fuerunt? Quæ etiam Complexio mare siccaret, siccum teneret, montes transferret, faceret Solem stare atque redire?

Constat quoque Complexionem esse potentiam irrationalem, quare & secundum Philosophos, ad alterum oppositorum tantum valere: potentiam verò factiuam miraculorum ad vtrumque, secundum quod exigunt miracula facienda. Nonne etiam Complexio est potentia irrationalis, quare & secundum Philosophos, non agit ex electione & libere; sed de necessitate nature; sicut ignis calefacit. Quapropter & Complexio Christi, semper & necessarii præsentis passibili, fecisset quodcumque miraculum, quod facere potuisset. Legimus tamen ipsum, & etiam alios fecisse miracula sua sponte & ex libera voluntate.

Quid etiam oporteret Deum orare pro miraculosis effectibus, si non faceret ibi quicquam, cum etiam sufficeret Complexio naturalis? Sancti tamen per quos fiunt miracula Deum orant, quod esset omnino superfluum, nisi ipse miracula operaretur.

Si etiam aliqua creatura potest miracula facere, potest & Deus, sicut Suppositio 1^a monstrat. Cur ergo non facit, quando suppliciter exoratur? Immo magis decet Deum sic facere, & nos credere ita esse: Quare & Pater Philosophorum Hermogenes dicit, quod operator miraculorum vnus & solus est Deus, cui & Aristoteles Secreto Secretorum suorum consentit, sicut erat superius recitatum; qui etiam supra eiusdem Part. 1. 22. ostendens quid valeat præcognitio futurorum, puta hyemis nimis frigida, æstatis nimis calida, annorum famis & indigentia: Confert, inquit, multum futura præscire, quia melius declinare possunt homines, quando ventura præcognoscunt. Nam & destinatore excelsum tunc precibus implorare debent, quod per suam clementiam ab eis futura mala auerteret, & aliter ordinet. Non enim ita prædestinavit, quod in aliquo suæ potentia derogaret. Possunt siquidem homines diuinam clementiam deprecari orationibus, deuotionibus, precibus, ieiunijs, seruitijs, sacrificijs, elemosynis, & multis alijs bonis, de commissis veniam implorantes, de reatibus penitentes, & verissimè tunc Deus omnipotens auerteret ab eis quod trepidant & formidant. Cui etiam concorditer Auicenna 10. Metaph. sua 1°. dicit, quod quia primus verus nouit hoc totum, ideo ab eo incipit esse omnis eius quod fit, & propter has causas profunt hominibus orationes & sacrificia, & præcipue Litanie pro pluuia, & alia huiusmodi; oportetque ut timeas reddere malum pro malo, & studeas reddere bonum pro bono. Cuius rei certitudo facit te refugere malum. Sed certitudo huius rei est euidencia miraculorum eius, ubi & loquens de dispositione & vitilitate membrorum animalium, & plantarum, sic ait: Non est ibi causa naturalis vlllo modo; sed principium eius est ex cura diuina, sicut & illa pendent ex cura; quanto magis ergo in miraculis similiter sentiendum? & addidit, scias etiam quod plus appropinquat vulgus & tenet & dicit; verum est, nec refugiant hoc nisi illi, qui volunt videri Philosophi, eò quod ignorant causas & occasiones istorum.

Astrologi autem puta Albumazar ubi prius, & alij alibi videntes corpus terrestre minus sufficere ad miracula facienda, ascendunt ad cœlestia, dicentes diuerfas coniunctiones & virtutes Corporum cœlestium in signis diuersis miracula diuersa causare. Verum Astrologi sic Medici corriguntur. Corpus quoque Cœlestis, aut quæcumque Cœlestis coniunctio, si faciat miraculum hic in terra, cum non possit immediate hoc facere, requirit aliquod medium per quod hoc faciat: hoc autem non est tantum ignis aut aer; sed aliquis magnus homo, in aliqua tali magna coniunctione conceptus, natus, aut præsignatus per illam; videmus enim quod non solus aer operatur miraculum, sed aliquis magnus homo, aliquis sanctus homo, quod & isti Astrologi consentiunt, quod & videtur Aristot. dicere in Secreto Secretorum ult. Part. 1. Sed si sic esset, talis homo operaretur miracula virtute suæ complexionis sicut respondit prior dixit.

Quomodo

A Quomodo insuper conuenit coniunctioni & virtuti cœlesti, virtutem cœlestem infundere, motus luminarium cœlestium immutare, facere Solem & Lunam stare, redire, & Solem eclipsari per Lunam in medio mensis lunaris modo prædicto?

Quomodo insuper virtus cœlestis corporis luminosa faciat aliquam partem in terra solitam illuminari de die, & obtenebrari de nocte, sicut & regio circa eam, perpetua caligine tenebrosam? Haytonus siquidem in libro suo intitulo, Flos historiarum terre Orientis Part. 1. cap. 10. agens de regno Georgia, scribit ita. In regno isto Georgia apparet quoddam stupendam mirabile & multipliciter monstruosum, quod dicere non audeam, neque credidissimè relatione cuiusquam, nisi prius proprijs oculis aspexissem: sed quia ibi peritona, cuiusdam fuit, & hinc vidi etiam occultata, dico quod in illis partibus est quidam prouincia Hamilen, quæ in circuitu bene occupat tres dietas, & tantum quantum extenditur illa prouincia per totum quadam caliginosa & tenebrosa caligine locus ille taliter offuscatur, quod nullus est qui possit aspicere quicquam, nec est aliquis qui audeat ingredi illam terram, quoniam ad redeundum tramitem ignorat. Habitatores illius regionis asserunt se sapius auduisse voces hominum vociferantium, cantus Galli, hinnitus equorum, & per meatum cuiusdam fluminis quod de loco illo egreditur, apparent signa cæra, quod sit gentium habitatio in eodem. Verum est quod legendo inuenitur in Historijs Regni Armeniæ & Georgia, quoniam fuit quidam pessimus Imperator & dominator Persarum, qui nuncupatur nomine Sanorcus; idola colebat ille, & persequabatur crudelissimè Christianos. Quadam verò die præcepit, quod omnes habitatores Alie venirent, & sua idola adorarent, & quicumque edisset imperialibus contrariet, poenam incendij pateretur: unde accidit, quod quidam Christiani fideles, Martyrium potius elegerunt, quidam idola adorarunt, quidam ad montes fugerunt: Quidam verò boni Christiani tunc temporis, in quadam planicie habitabant, quæ Mogan vulgari-ter appellatur, & cum nollent aliquo modo idolis immolare, coguntur de fuga, & demum ad partes Græciæ crederent se transferre, ille pessimus iniquitatis filius, Imperator cum suo exercitu infelicissimo obuiavit, dum fugerent, Christianis, in illa viz. prouincia Hamilen superius nominata: Cumque iussu Imperatoris, deberent Christiani frustrati omnes vniuersaliter detruantur, clamauerunt ad Dominum Iesum Christum, & continuo illa tenebrositas perfidorum lumina offuscavit, & Christiani pergentes recto tramite euaserunt: iniqui vero in illa tenebrositate valle vsque nunc relident, & relidere debent, vique ad finem seculi, vt ab omnibus creditur & narratur.

Qualiter etiam virtus cœli Ecclesiam aut columnam sine fundamento stantem, quasi super stabilem ætrem multis temporibus immobilem sustentaret? Marcus siquidem de Venetis, qui multis annis orientales Regiones personaliter circuegit, & quæ ibi vidit & didicit, memoriam fideliter commendauit, in lib. intitulo, De Conditionibus & Consuetudinibus Orientalium Regionum, lib. 1. 39. scribit in hæc verba. Samurcham nobilis ciuitas est & magnam in Regione illa quæ tributaria est Nepoti Magni Kaan, ubi simul habitant Christiani, & qui Mahometum adorant, qui se Saracenos vocant. In hac ciuitate tale hijs temporibus factum est miraculum Christi virtute: Quidam frater Magni Kaan, qui dicebatur Cygany, qui huic præerat Regioni, inductus à Christianis & doctus, baptisma suscepit: tunc Christiani Principis fauorem habentes, ædificauerunt Basilicam magnam in vrbe Samarcham in honore B. Io. Baptistæ. Tali autem ingenio fuit per Architectos Ecclesia fabricata, vt tota celitudo Basilicæ, super vnam columnam marmoream firmaretur, quæ columna in medio eius erat: Acceperunt autem dum fieret opus quendam Saracenorum lapidem, de quo basim formauerunt sub columna prædicta. Saraceni verò qui Christianos oderant, de sublato eis lapide doluerunt; sed Cyngatin Principem mœtuentes, ausi contradicere non tuerunt: Factum est autem vt moreretur Princeps, cuius filius in Regno, sed non in fide successit; Saraceni autem impetraverunt ab ipso, vt Christiani suum eis lapidem restituere cogentur. Offerentibus verò Christianis illis præcium pro lapide magnam, reuenerunt Saraceni præcium, volentes vt sublato lapide Ecclesia destrueretur cadente columna. Cumque Christianis nullum pro hac re esset remedium; B. Io. Baptistam, lacrymosis precibus inuocare coeperunt. Adueniente igitur die quando lapis de sub columna remouendus fuerat, & à Saracenis per consequens ruina totius tecti Ecclesiæ sperabatur, nuntio diuino columna adeo à Basis subleuata est, vt per palmorum 3. spatium eleuata, sustentaretur in aere, & sic absque humani adminiculi fulcimentis, vsque hodie perseverat.

Adhuc autem, quomodo posset virtus cœlestis longis temporibus, omni anno, certo die, mare siccare, per 7. dies siccatum tenere, paruum in medijs fluctibus derelictum post annum peractum incoluntiam exhibere. Quem celebris enim historia longè ac late diffamat, quomodo

quomodo B. Clemens prædicans fidem Christi, à principe infideli projiciebatur in mare cum anchora circa collum, ne forte à Christianis inuentus pro Martyre haberetur: orantibusque Cornelio & Phæbo eius discipulis, mare per tria millia se retraxit, qui cum magna multitudine Christianorum per siccum intrantes, inuenerunt habitaculum ad modum marmorei Templi paratum, & ibi in quadam arca corpus eius decenter compositum, & anchoram iuxta eum: in cuius etiam passione mare ad 3. millia per 7. dies, aruis quamplurimis se retraxit, præbens venientibus siccam iter, donec ob furiam barbarorum Romam ubi præfuerat esset delatus, ubi & in Ecclesia, quæ ab ipso vocatur S. Clementis, solemniter veneratur.

Quomodo etiam durante miraculo recitato, quædam mulier filium suum paruulum illuc adduxit, & in fine solemnitatis, irruentibus aquis maris, præ nimia festinatione ibi reliquit, reuolutoq; anno, cum multitudine Christianorum reuertens, inuenit puerum dormientem: qui excitatus & totus incolumis, putauit se tantum vnius noctis suauiter dormisse spatio. Multa quidem & alia pene innumera miracula gloriosa cateratim se offerunt Historias reuoluenti, quæ per solam virtutem coelestium corporum nequeunt vel sophisticè colorari.

Dicitur mihi quæso Astrologus, quæ tam potens & miraculosa coniunctio in factione miraculorum priorum nouiter contingebat? Nonne motus, coniunctiones, paræ, magnæ, maiores & maximæ, oppositiones omnes, aspectus, proprietates & virtutes coelestes, sunt notæ fidei, sicut infidelibus Astrologis, seu Astrologis Sophistis, qui propter paucitatem gnarorum in ista scientia, fingunt se multa scire quæ nesciunt, & multas non causas vt causas, vt sic irreprehensibiliter super ceteros se extollant: Si inquam, tu doctus Astrologus scias assignare causam coelestem. Miraculorum quorumlibet, dic mihi quæso, quod & quale miraculum, quando, & ubi continget; quando incipiet, quantum durabit? Sed nolim mihi quæso illudere, dicendo, quod in Gadibus Hercules aut in profundo Oceani, post 100. annos, aut quod post terminum vitæ meæ, miraculum tale erit, ne forsitan videaris per fugam sophisticam declinare. Vel dic mihi quando & ubi fiebat miraculum hoc vel illud, vel adhuc mihi dic, infra quod tempus futurum in certo loco miraculum nullum fiet, vel adhuc tale non fiet: aut infra quod tempus præteritum in certo loco nullum fiebat miraculum, vel tale non fiebat miraculum? Vel si mihi nescias dicere, dicam tibi: quod enim, quale, quando, & ubi Deus voluerit aut voluit, fiet miraculum, aut fiebat; & similiter negatiuè voluntatis autem diuinæ, cum per 8^m partem & 4^m sit summè & maximè libera, non possum causam antecedentem necessariam assignare, sicut superius monstrabatur. Hoc autem euidenter apparet, eò quod miracula ista contingunt iuxta prece ad Deum, quod omnino videretur superfluum, frivolum & inane, si coelum hæc faceret, & non Deus, sicut superius est argutum.

Alij autem videntes nullum corpus posse sufficere ad miracula faciendâ, ponunt spiritum causam horum: & hij viterius variantur. Aliqui namque putant, quod spiritus hominis animæ rationalis humana sit sufficiens causa horum; non autem quilibet anima quocunq; modo disposita: sed sicut dicit Aristoteles in secreto secretorum vltimæ part. 1. Cum anima fuerit superans corpus & dominans & ei preponderans, facit Prophetâ cum miraculis iuuatuis. Hæc autem responsio potest corrigi vt priores. Præterea si anima ex sola tali dispositione habituali facit miracula, semper & necessario facit quæcunque miracula potest, quam diu est ita disposita sicut & agens irrationale. Sicut si anima ex sola specie ignis in ipsa combureret, semper combureret, quamdiu illam speciem haberet, dormiendo, vigilando & aliud quodlibet faciendo, approximato passibili & impedimento remoto. Quare & Auicenna sequens & supplens Aristotelem in hac parte, 4° de Anima 4. dicit, quod anima cum fuerit nobilis, constans, similis principijs, tunc pro voluntate eius obedit ei, nedum corpus proprium; sed & corpora extrinseca, & materia quæ est in mundo, ita vt sanet infirmos, debilitet prauos, permittet elementa, contingat pluuia, sterilitas & oborbatio à terra, quemadmodum opus oculi fascinantis est in corpore alieno: ubi & videtur iuuare animam facere talia opera, ex fortitudine & firmitate formæ rei sibi impressæ & imaginationis de illa, cuius & imaginariæ fictionis consentit Algazel 5. Phys. suæ 5. & quidam alij modernorum. Sed huius imaginationis imago facilius confringetur, & ad nihilum redigeretur, per quæ responsiones priores. Talis etenim anima volens sanare quenquam distantem, si per hoc ipsum sanaret, hoc esset per aliquam actionem expansam ad ipsum per totum medium interceptum: Norunt enim Philosophi, & medici non ignorant nihil agere in extremum nisi agendo in medium, etsi non semper similem actionem, Quare etsi in illo medio quocunq; in infirmi alij ponerentur, saltem infirmitate simili deendi, omnes similiter sanarentur.

Ita in super anima, volutio, & imaginatio est tantum finitæ virtutis: Possit ergo esse tanta distantia inter illam & ægrum, vel in parua distantia medium ita indispotum per densita-

Atem aut aliam qualitatem, quod ipsum sanare non possit: possent quoq; esse tot ægri in aliquo magno exercitu, & comitatu, aut conuentu, quod si vellet omnes sanare, nullum sanaret: aut tot inimici in aliquo exercitu, quod volendo omnes debilitare vel occidere, neminem laderet: sed nunquid sic Christus? Nonne qui ex paucis panibus & piscibus tot millia hominum satiauit tanta copia fragmentorum relicta, potuisset (si voluisset, & oportuisset) plura & plura millia satiare, panesque & pisces amplius & amplius multiplicasse, & ad maiorem distantiam & maiorem, quare & de alijs miraculis similiter sentiendum.

Talis in super anima qualitercunque volens atque imaginans, cum sit tantum finitæ virtutis, requirit certum tempus & alterationem successiuam secundum resistentiam patientis, poteritque infirmitas esse tanta, & resistentiam tantam habere, quod eam sanare non possit, quorum verumque est falsum de Christo, sicut superius est argutum.

Si etiam tam potens anima per tam fortem volutionem & imaginationem potest facere tanta miracula, cur non quælibet anima per proportionalem volutionem & imaginationem, potest proportionalia miracula operari? Quomodo etiam potest anima volendo aut imaginando mortuos suscitare, & animas à Cælo vel Inferno ad corpora reuocare? multò autem facilius posset præseruare quenquam à morte, & reddere torpore proprium immortale; imò & omnes homines, & omnes bestias immortales. Cuius etiam quæso imaginatio includit tantum exercitum, & tantam patriam tenebris, sicut superius tangebatur? Non imaginatio Christianorum, ipsi enim non videntur tunc imaginari fuisse de huiusmodi tenebris, sed de fugas, nec imaginatio persecutorum, ipsi enim (vt videtur) non imaginabantur se comprehendi tali caligine, sed persequi Christianos, illa quoque tenebrositas continuè perseuerat: habet ergo causam continuam. Sed quis tali imaginationi vacat continuè? quis sic imaginatio continuè perseuerat? Cuius imaginatio sustentauerit columnam prædictam base subrepta? Non Sarracenorum, (ipsi enim potius imaginabantur Ecclesiam ruituram) nec Christianorum, ipsi enim (vt videtur) potius sperauerunt aliquam vindictam Sarracenis diuinitus inferendam, vel basim columnæ ibi diuinitus retinendam, quam vnum tale inopinatam miraculum à sæculis inaudire, cuius etiam imaginatio tam continua perseuerat, vt tantis temporibus columnam sustentet, continuè etiam dormientibus Christianis: Refert quoq; Marcus de Venetijs 1. de Condit. Orient. Regionum 18. ipse hunc modum: In illis regionibus, scilicet inter Thaurisum & Baldachum, mons est qui olim de loco suo ad locum alium translatus est virtute diuina. Volebant enim Sarraceni Christi Euangelium vanum ostendere, pro eo quod Dominus ait, si habueritis fidem vt granum sinapis, dicetis huic monti, Transi hinc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis. Dixerunt enim Christianis qui sub eorum dominio in illis partibus habitabant, aut in Christi nomine montem illum transferre, aut omnes ad Machometum conuertimini, aut omnes peribitis gladio. Tunc deuotus quidam hic Christianus confortans oratione sua fideliter ad Dominum Iesum Christum, vidente multitudine populorum, montem transiit ad designatum locum, propter quod multi ex Sarracenis ad Christum conuersi sunt. Sed cuius imaginatio (quæso) tam fortis, vt transferat vnum montem? O Auicenna magnanime, animam magnam habens, transfer per imaginationem tuam istum monticulum, aut minimam glebam eius, & dabo tibi montem aureum possidendum. Nonne etiam imaginationes tot Sarracenorum contrariæ detinuissent potius ibi montem? Imo potius reputandum hæc, & alia huiusmodi miracula facta fuisse per Christum & Deum, qui vt iuuaret, fuit suppliciter exoratus. Cuius etiam imaginatio Saulum Iudæum tam peccatum in lege, tam feruentem in lege, tam vehementem persecutorem fidei Christianæ, tam inopinabiliter, tam potenter, tam mirabiliter conuertebat, tanta de ipso veraciter prædicebat, in fide Christiana tam perfectè, tam subito imbuebat, vt etiam confunderet Iudæos incredulos & Græcos, sapientissimos etiam Philosophos ad fidem Christianam conuerteret?

Cuius imaginatio circa corpora Sanctorum Christianorum mortuorum omnimoda miracula operatur: sicut Historiæ nostræ certissimè testantur, sicut & de S. Clemente superius recitatur, sicut & Marcus de Venetijs 3. de Condit. Oriental. Regionum 27. recitat, quomodo circa corpus S. Thomæ Apostoli in Maabar, id est, in maiore India, in quadam ciuitate sepultum, multa miracula etiam istis temporibus crebro fiunt. Quare & ipsi Sarraceni illarum partium ipsum quamplurimum reuerentur, dicuntque ipsam magnum fuisse Prophetam, & vocant eum Anar nan, id est, sanctum hominem. Cuius, inquam, imaginatio ista facit, non imaginatio corporis mortui, nullus nescit, si imaginatio animarum quæ illa corpora animauerunt, animæ illæ sunt potentes, sanctæ, nobiles, & beatæ. Quis ergo dubitauerit credere, vt credebant? Si imaginatio viuorum colentium illos Sanctos, cur non alibi imaginando similiter acciperent quod optarent? Cur (quæso) inaniter porrigunt eis preces? cur credant fal-

habet se iuari per eos, aut per Deum propter eorum merita Deo chara?

Nonne etiam inter miracula S. Thomae Cantuariensis Archiepiscopi recitatur, quomodo eundem Dominum laiciuam causam, desiderans oculos pulchriores, accedens ad iungam Sancti & hoc orans, statim fuit perennis excecata? nonne eius imaginatio in oppositum ferebatur? Cuius inuiper hominis volutio aut imaginatio fecit celestia miracula supradicta?

Amplius autem si anima talis potest miracula facere, potest & Deus, sicut 1^a. Suppositio 2^a. partes sequentes lucide manifestant; & nedum est potens & summè potens miracula facere, verum etiam summè clemens, pius, & propitius magnificus, liberalis, sicut 1^a. Suppositio 3^a. Pars demonstrant. Nonne ergo decentius credibiliusque videtur, quod cum dilectores sui modo premisso 30^a. Parte huius, in necessitatibus suis magnis, excedentibus vires suas ipsum suppliciter deprecantur, ipse eis miraculose succurrat, præsertim cum hoc eis videat expedire, quam quod immisericorditer se auertat, ipsos abiciat & repellat & perire permittat?

Nonne Hermogenes, siue Herinnas Pater vester, & vos ipsi Aristoteles & Auicenna istud superius affirmastis, Deum videlicet esse miraculorum factorem? Quomodo ergo nunc causam aliam somniasis? Nec te latet, vt xsumo, Auicenna, quod licet oculus fascinantus posset mirabiliter operari in corpore alieno, nequaquam tamen oportet, quod illa anima posset miracula huiusmodi operari. Non enim vis dicere, quod quilibet, cuiuscunque complexionis possit taliter fascinare, sed quidam habeat complexionem infectam, & quandam complexionalem malitiam venenosam, quam per os & oculos, loquendo & videndo, euaporant & emittunt subtiliter, aut alterando inficiunt medium & sic ledunt. Quare nec hoc faciunt in omni distantia, sed propinqua, sicut & oculus menstruat in speculum, & Basiliscus interfecit viua visa: miracula verò nequaquam proprietatem complexionis sequuntur, sicut superius est ostensum.

Cur igitur Auicenna altrius aliquid tam mirandum, per tam debilem rationem? & quare Aristoteles sine aliqua ratione, cur etiam contra sententiam vestram priorem, nunc ponitis aliam causam miraculorum quam Deum? An forte verisimiliter respondetur pro vobis dicendo, dicta vestra diligenter inspecta, nullam causam effectiuam miraculorum aliam assignare: Dictum siquidem Aristoteli videtur posse intelligi de causa dispositiua ad prophetiam & miracula, non propriè effectiua. Apparet enim secundum sententiam Aristotelis in de bona Fortuna, & de somno & yigilia prophetiam & vera somnia præfagia futurorum esse à Deo, & non esse homini à seipso; quod & testatur Auicenna 4. de Anima & 5. ac 10. Met. & Algazel 5. Phys. suæ, & Auerroes super de Somno & Vigilia manifestè; ubi etiam dicit, quod interpretatio somniorum est vna species prophetiæ, quod & dicit esse manifestum in somnio Pharaonis de quo interrogauit Ioseph, & addit & operatur interpretem sicut dicit Arist. vt semper sit cogitans & mundus, non declinans ad mores bruti animalis: Dictum etiam Auicennæ potest similiter fortassis intelligi & exponi. Faciunt etenim Christiani quod hominibus sanctæ vite gratanter illabitur spiritus prophetiæ, & quod Deus libenter pro talibus miracula operatur. Vel forsitan Auicenna, cum dicit animam quamlibet similem principiis posse miracula operari, intelligit quod hoc potest virtute horum principiorum, quæ secundum eum sunt Deus & Angeli: seu quod ista Principia hoc possunt & volunt quandoque per eam seu propter eam, propter similitudinem, scilicet sanctitatis & voluntatis huius animæ & ipsorum.

Sed hic quæso, audi benigne, magne Philosophæ, maxime Arabum Auicenna: Nonne cum dicis quod anima similis principiis ita potest, innuis quod dissimilis hæc non potest? Cum ergo Christus & perfecti Christiani hoc potuerunt, & possunt, sicut præmissa testantur, consequitur euidenter ipsos habuisse & habere animas similes principiis supradictis. Machometus autem vester teste seipso 9. Metaphys. tuz vltimo, non potuit miracula facere ipsomet teste, in quodam libro legis vestræ, ubi petentibus ab eo miracula, sic respondit non mississim cum hoc. Ceteri etiam Sarraceni, quanquam sint Monachi, & vitam ducant archissimam, & secundum traditiones Machometi sanctissimam, non possunt miracula facere; constat planè: Nec enim decet, quod discipulus sit super magistrum, aut seruus domino suo maior. Nonne ergo Machometus, & omnes eius discipuli Sarraceni & Tartari habent animas dissimiles principiis memoratis? Cur ergo non efficiamini Christiani, vt sic possitis istis principiis plenius simulari?

Respondent forsitan Arist. & Auicenna ad præmissa dicentes, se non negare sed affirmare Deum facere quædam miracula, & etiam animam talem quædam. Sed tunc, quæso, distinguas rationabiliter & doceas distinguere inter illa. Nonne etiam sit ita, maiora & glorioziora miracula Deo dignissime tribuuntur? Sed quæ maiora aut glorioziora miracula, quam præcursorum & prænuntiorum Christi, veterum scilicet Prophetarum & quam miracula Christi-

A Christiana, sicut ex his præmissis & historiis nostris certissimis planè constat: Est ergo Deus qui facit illa glorioziora miracula Christiana in attestationem fidei Christianæ: Iudæi autem & eorum Philosophi inimici Christi & fidei Christianæ dicunt Christum fecisse miracula, non vera, sed ficta, per artem Magicam, & per potentiam spirituum malignorum. Quidam etiam Magici in approbationem artis suæ iohannis dicunt Christum vsum fuisse quibusdam magicis libris scriptis, sicut patet in libro qui dicitur Vagæ Platonis. Sed quomodo non adueritis vos Iudæi Maichæos, qui respuunt Moysen & Prophetas, dicentes Deum falsum, principem scilicet tenebrarum, auctorem totius veteris Testamenti, posse vobis similiter respondere de omnibus miraculis Moyse & omnium Prophetarum? Quomodo vos ostendatis ergo veritatem miraculorum vestrorum contra ipsos, & ego contra vos ostendam veritatem miraculorum nostrorum.

Dicetis fortassis, vos habere Scripturam authenticam, quæ miracula Moyse attestatur: B & ego dico confidenter, nos habere Scripturam multo magis authenticam, quæ Christi miracula attestatur. Quis enim scripsit libros illos & miracula Moyse? nonne ipsemet? nonne solus? nonne & miracula nusquam prius per alios priores Prophetas prædicta? Christus autem non scripsit miracula propria, nec aliquis vnus illa scripsit, sed 4. magni Scribæ, & alij multi minores, non simul in loco vel tempore, quasi conspirantes & Christi miracula concorditer confuentes: Sed quidam in Iudæa, quidam in Italia, quidam in Achaia, & quidam in Asia, quidam in vna lingua, & quidam in alia, quidam secundum vnum modum, & quidam secundum alium, Christi doctrinam, gesta & miracula, concorditer sententia conscripserunt. Horum autem Scribarum & Protonotariorum Christi, testes sunt Apostoli, viri præclari, Christo continuè assistentes, in miraculis suis præsentem, & ipsa certissime oculis suis videntes, & tam his, quam illi natura Iudæi.

Nonne & Christi miracula fuerunt prænuntiata Prophetiæ tam per viros, quam per Sybillam, & eadem ratio de miraculis Prophetarum: vel forte dicetis conuersationem factam Moyse & Prophetarum vestrorum, euidenter ostendere ipsos maleficos non fuisse, quare & ipsorum miracula vera fuisse. Erquis vnquam sanctioris conuersationis, quam Christus, sicut nedum nostræ historiæ, sed & Gentilium contestantur? respicite facta eius, legite verba eius, attendite legem eius. Quid vnquam innocentius? quid sanctius? quid honestius valent reperiri? nonne tandem ita conuersabatur, sicut Prophete vestri & Sybilla de ipso prophetiæ prædixerunt? annon ita conuersabatur Christus, sicut siue Messias, quem vos ex peccatis secundum prædictiones Propheticas, conuersari deberet?

Obijciunt forsitan ei, quod legem vestram peruertere nitebatur, sed male. Non enim legem vestram peruerit, sed exposuit & impleuit, sicut & erat diuinitus prophetatum. Amplius autem, cur non attenditis eandem calumniam posse similiter obijci vero Messie, quem vos secundum prædictionem Prophetarum Osee vestri, dies multos expectatis, sed cum abso adhuc futurum, cum fecerit miracula sua vera, quomodo ergo vos eius miracula defendeatis, & ego veri Christi nostri vera miracula defenso?

Adhuc autem si Christus fuisset maleficus, falsus Propheta, & falsa miracula tantum fecisset, quomodo fuisset à tot, & tam solennibus testibus, tam concorditer prophetatus futurus, & etiam præsentialiter attestatus, & per vestrum Iosephum commendatus, sicut superius recitatur. Quomodo etiam esset verisimile, si miracula Christi fuissent tantum ficta & diabolica arte facta, quod fuissent diuinitus prophetata, non reprobanda, sed totaliter approbanda? præterea si Christus fuisset maleficus, pseudo-propheta, & legis subuersor, secundum legis vestræ præceptum debebat occidi, quare & ipsum occidere, nequaquam demeritorium aut punibile sed potius meritorium & præmiabile fuisse quis dubitat? sed vos propter eius abnegationem & occisionem, fuistis & estis puniti grauius, & afflicti per occisionem vestri quamplurimam in terra vestra, per Imperatorem & exercitum Romanorum, citò post occisionem

E Christi factam, per dissipationem ciuitatum vestrarum & templi, per vestram captiuitatem & demigrationem de terra vestra perfectam, per vestram dispersionem, subiectionem & vilipensionem miserabilem circumquaque, sicut historiæ vestræ & nostræ testantur, & specialiter Iosephus vester in septem libris de Iudæico bello scriptis, in quo & personaliter ipse fuit, sicut etiam indicat præsens dies. Sed quomodo Deus tam bonus, iustus, & clemens (sicut Suppositio 1^a. & 3^a. Pars ostendunt) vos nunc tam excessiue puniret incomparabiliter amplius, quam vllis temporibus retroactis, nisi pro aliquo graui peccato, quolibet peccato vestro priori incomparabiliter grauiori, præsertim cum Deus vobis promiserit & dederit terram vestram perpetuo possidendam, quod etiam iuramento firmauit, si tamen; vel dum tamen

men seruaueritis legem eius, sicut libri vestri sepiissime ac clarissime attestantur? Quod ergo tam grande peccatum tunc temporis commisit, ratione cuius tantam miseriam incurrit, nisi illud peccatum in Christum? nonne prius adulteria turpissima commisit, prophetas sanctissimos occidit, Dominum reliquit, & idola coluit, & pro hijs, & illis similibus im-misit vobis Deus nunc vnum Regem, nunc alium, nunc hos hostes, nunc illos, qui vos affige-rent multis modis, sed incomparabiliter mitius & breuius quam in afflictione predicta? Nonne maxima afflictio vestra prius, fuit captio Ciuitatis vestre & Ierusalem, Templi destructio vestri, captiuatio, transmigration in Babylone, & per 70. annos detentio vestra ibi: verum transmigra-tio illa non fuit perfecta, quin multi in terra propria morabantur, non fuit multum diutur-na, non fuit multum amara, quia adhuc in ipsa habuistis Prophetas vos diuinitus consolantes, & post 70. annos dimissi scitis liberi, & reuersi ad propria, reedificastis Ciuitatem & Templum. Hæc autem vestra captiuatio & transmigration, perfecta dissipatio Ciuitatis & Templi vestri perfecta est; multum diuturna, quia per annos poene mille trecentos est, mul-tum amara, quia nullum Prophetam toto isto tempore habuistis. Propter quod ergo tam ex-celsiuum peccatum circa tempus illud commissum, patimini istam poenam, omnes alias pec-nas vestras tam incomparabiliter excedentem, nisi propter illud *excellentissimum* peccatum vestrum, in Christum Sanctum Sanctorum, omnes alios Prophetas & Sanctos incomparabi-liter excellentem?

|| excellen-tissimum.

Hic fortassis dicentis, hanc calamitatem vobis accidisse, propter necem iniustam S. Io-baptiste aut iacobifranis Christi, quorum vterque apud vos sanctissimus habebatur: sed si vterque fuit sanctissimus, fuit & veracissimus & fidelissimus recta fide: Iohannes autem atte-stabatur solemniter Christum nostrum, & ad digitum demonstrauit: Iacobus vero fuit Disci-pulus & Apóstolus Iesu Christi, qui & fidem Christi constantissime tenuit, docuit, prædica-uit, vsque ad Martyrium triumphatum, sicut Historiæ manifestant. Est ergo sanctissima & fi-delissima fides Christi. Nec enim Iudæi occidebant, aut occidere consulebant Io. Baptistam, sed Herodes Agrippa; quem & ideo dicunt Iudæi suum exercitum prodidisse, sicut Iosephus 18. Antiquit. Iudaicæ 12. plane refert, quod & Historiæ nostræ produnt. Neque Iudæi de communi consensu S. Iacobum occiderunt, aut eius occisionem placitam habuerunt; sed Io-sepho 20. Antiquit. Iudaicæ 16. referente, quidam Ananus Pontifex Iudæorum, factio Con-cilio Iudicum, ipsum tradidit lapidandum: Quare & Cives moderatissimi Iudæorum, & qui circa legis integritatem sollicitudinem habuerunt, grauer hoc tulere, miseruntq; ad Regem lateat, rogantes, vt præciperet ei ne perpetraret talia, cum neque prius recte fecisset: Qua-propter & Rex Agrippa, ipsum à Pontificatu quem tribus nensibus habuit, deponerat. Pri-us quoque Iudæi Prophetas sanctissimos occiderunt, nec ideo talem miseriam incurserunt: immo est omnes Iudæi tunc temporis existentes, in mortem Ioannis & Iacobi vnanimiter consensissent, et ideo à terra sua expulsi fuissent, mortuis patribus homicidis, Deus cori filios reduxisset, maxime si factum paternum nullatenus approbasset, nec ratum est gratum concor-diter habuissent, propter promissionem diuinam prædictam, etiam iuramento vallatam, quod viz. Iudæi & filij eorum post eos, terram illam possiderent perpetuo, ita tamen vel si tum eius legitima custodierint? Nonne istud in Lege vestra inuenitur expresse? Annon in Num-eris legitur, quod Patribus vestris murmurantibus contra Moysen; immo potius contra De-um, & desperantibus se posse ingredi illam terram eis promissam, Dominus in poenam pec-cati incredulitatis illorum, statuit populum in deserto per annos 40. donec omnes patres cul-pabiles essent morte contempti, & tunc eorum filios inuenerit, sicut promiserat, introduc-it? Nonne etiam post ingressum vestrum, in terram vestram, propter Idololatriam vestram per Nabuchodonosor in Babyloniā transmigrationem per 70. annos captiuum fuistis, post quos Patribus Idololatriæ mortuis, filij innocentes ad propria reuerterentur, Ciuitatem & Templum diuina restituerunt? Nonne Moyses verè præuidens, & prædicens, & testes in-uocans Cælum & Terram, quod si contra Dominum peccaretis, non longo tempore ex-pectaret; sed citò deleter vos de Terra vestra, & in omnes Gentes dispergeret, remaneretisq; pauci in nationibus, subiugentur, cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ, postquam inuenerint te omnia quæ prædicta sunt, non dimittet te, neque obliuiscetur pacti in quo iurauit patribus tuis: Et iterum, cum ergo venerint super te omnes sermones isti, & ductus poenitudine cor-dis tui in vniuersis Gentibus in quas disperferit te Dominus reuersus fueris ad eum, & obedie-ris ei & eius imperijs, reducat te Dominus de captiuitate tua, & rursum congregabit te Do-minus de cunctis populis in quos te ante disperferit, & introducet te in terram quam posside-runt Patres tui, reuertetur enim Dominus, vt gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gauisus

ius est in patribus tuis: si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta eius, & reuerentiam Domini Deum tuum. Cui ergo nunc hæc vestra calamitas incomparabi-liter longe maior, grauior, & diuturnior supra modum omnibus retroactis, nisi propter ali-quod peccatum, incomparabiliter longe maius, grauius, & diuturnius supra modum? Et quod est illud, nisi occisio, occisionis approbatio & negatio continua Iesu Christi? Si mihi non creatus, credite vestro Prophetarum clarissimo Danieli, qui Iosepho vt 70. teste 10. An-tiquit. Iudaicæ vltimo, non solum futura, sicut alij Prophetæ prædixit, sed etiam tempus de-finitum, quando hæc necesse erat adimpleri, sed nusquam tempus certius definiuit, quam vbi per numerum 70. hebdomadam congruè distans, prædixit aduentum Sancti Sanctorum Christi, Ducis occisionem Christi, negationem vestri, & quod non foret eius populus qui eum fuerat negaturus, quod Ciuitatem vestram, scilicet Ierusalem, & Sanctuarium, id est, Templum dissiparet populus cum Duce venturo, & quod finis eius vastitas esse deberet, & desolatio non transitoria, sed statuta; quod hostia & sacrificium tunc deficeret, & quod abo-minatio desolationis foret in Templo; desolatio, inquam, non temporalis & brevis, sicut re-troactis temporibus, sed vsque ad consummationem, & in finem stabiliter perseverans. Non-ne tempus illarum hebdomadam, secundum prædictionem & diuisionem Propheticam in aduentu Christi, in occisione Christi, in dissipatione Ciuitatis & Templi per populum Ro-manorum cum Duce clarissime est impletum? scio quod sic Iudæi, scio quod sic, sicut per Historias Iudaicas & Genuiles potest perspicue demonstrari.

Et quamquam aliquis Sophistarum vestrorum voluerit proteruire, subtrahendo vel adden-do aliquid modicum temporibus regijs in Historijs designatis, & ideo cauillari Hebdoma-des illas Propheticas nequaquam tunc fuisse præcise impletas, nullo tamen colore potest ex-tendere illas hebdomadas vsque ad præsens, per annos ferè mille trecentos. Nulla namque Historiæ etiam si trahantur iuuare hoc possunt vel tenuiter colorare loquendo de Hebdoma-dibus dierum, scilicet & annorum, sicut Patres vestri, Prophetæ vestri, & Libri vestri hæte-nus sunt locuti. Si etiam hebdomades illæ nequaquam tunc fuerunt impletæ, dicat mihi quæ-so) aliquis peritus Iudæus, si adhuc sine impletæ, & quando, & monstrat mihi Sanctum San-ctorum, & Christum, qui tunc venit, & cætera Prophetica superius memorata: vel si non-potum sine impletæ, quando erunt impletæ? & fundet se in Lege, Prophetis, aut veris, non fi-ctis Historijs colorare, aut si hoc non potes, crede Iosepho, crede mihi scienti monstrare cla-rissime per Legem, Prophetas antiquas, & veraces Historias prædictis temporibus ipsas fuisse plenarie adimpletas.

Nonne etiam Daniel verè prædixit dissipationem Ciuitatis & Sanctuarij vestri, per Du-ccem & populum Romanorum prædictam, hostiæ sacrificijque defectum & desolationem ve-stra Ciuitatis & Templi statutam; nonne hoc indicat calamitas vestra præsens? nonne hoc in-dicat translatio ciuitatis & Templi de loco suo antiquo ad montem Caluarie, locum viz. Domi-nicæ passionis Templi, in quam nunquam reedificandi loco suo antiquo, sicut videtur ex præmissis testimonio Danielis, & Scripturæ vestre testantur? Si ergo Daniel hæc verè prædi-xit, prædixit, & verisimiliter tempus horum, hebdomades prædictas. Neque enim res itas tantum futuras prædixerat sed & tempus, verè ergo quando ista vobis acciderant, erant præ-dictæ hebdomades adimpletæ, quare & tunc veraciter venit Christus, cum hæc omnia pro-pheticæ sint connexa. Si autem Daniel istarum vestrarum tantam miseriam non prædixit, quis alius Prophetarum eam prædixit? Non est enim verisimile illo modo, quod Prophetæ ve-stri calamitates vestras improporionaliter minores, tam diligenter vobis prædicerent, & in scriptis relinquerent, & de ista incomparabiliter maxima penitus reicerent? Nonne vnus Prophetarum vestrorum sic ait? Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecit, quia non faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos Prophetas. Si insuper Daniel non prædixit hanc vestram tribulationem prædictam, remaneret eius Prophetia nondum effectura, quare adhuc expectatis reducere in terram vestram, reedificationem Ciuitatis & Templi, & habitationem vestram, in prædicta tempora, & post hæc omnia illud tantum dissidium, imo magis iuxta vocem prophetarum Danielis, abistat vobis horrida calamitas, abistat, abistat. Testantur quoque Doctores vestri in scriptis suis frequenter, Templum vestrum reedificari tertio non debere. Prophetæ autem qui videntur prophetare contrarium, Ierusalem scilicet arque Templum adhuc reedificanda, intelligunt de Ierusalem Ciuitate & Templo non terrestri, sed cælesti, sicut Doctores vestri plurimi contestantur. Per hæc igitur & similia non improbabili ter suaderi videtur quod Iudæis sobrijs, & veritatis ami-cis debeat rationabiliter apparere gentem & terram ipsorum Ciuitatem & Templum fuisse, vt præmittitur desolata, propter non receptionem, imò abnegationem, blasphemiam & occi-sionem Messie, & Christi: filios verò ipsorum, & filios filiorum, vsque in præsens, tam

* aliud

mirabile excidium continue sustinere propter approbationem, & imitationem continuam A
 scelerum patrum. Approbati enim continue accem Christi, nec ipsum credendo, amando, & colendo recipiunt: verum continue odium, abnegant & blasphemant. Cuius igitur
 attentis rationabiliter, aut verisimiliter dixerit, Christum nostrum fuisse maleficum, & miracula eius ficta?

Adhuc autem quæso, Iudei, paululum auscultate. Nonne verus Messias, si nondum venit, sed veniet, vel speratis, cum venerit & vera miracula fecerit non cognoscitur, non recipitur: imò negatur, patitur & occiditur a vobis? Nonne postea & propterea dissipabitur terra vestra, ciuitates, & sanctuarium? & vos eiciemini & dispergemini circumquaque sicut Iffas & Daniel & ceterique Prophete, ac alij vestri doctores clarissime prædixerunt? & tunc haud dubio in vestra exculationem & ipsius accusationem, aliquam mendacem calumniam confingetis, dicentes ipsum esse maleficum, & miracula eius ficta. Quod enim vera miracula facere nullatenus conceditis. Nonne Nobilis ille Propheta vestre in persona vestra loquens, sic ait: Cum feceris miracula, non sustinebis. Sufficiat igitur quæso, vobis sufficiat, quod hactenus aberrastis, redite quæso, redite, poenitentiam agite, miracula Christi agnosceite, & per ipsa ipsorum mirabilia effectorem.

Adhuc autem ex abundanti ecce Rabbi Mosse Ben Maymon, maximus Philosophorum vestrorum in libro quod de Iudiciis scripsit, ait: Iesus Nazarenus iustus esse Messias, & interfectus fuit per domum Iudicij, & ipse fuit causa seu merita, ut scilicet Israel in gladio, & ut dispergerentur reliquie ipsorum, & ut interirentur. Pro auctoritate verò istius Rabbi Mosse, quæ sunt semel a quodam magno & famulo Iudeo, nunquid scripta sua haberent authentica apud ipsos, qui percutiendo buccam suam respondit, quod quicquid Moyse iste dixit, fuit ita authenticum apud nos, ac si exisset de bucca Dei: & subiunxit: Inter primum Moysem & istum, non surrexit tantus inter Iudeos.

Amplius autem si Christus noster fuisset vir maleficus, & non bonus, misericors atque pius, hanc vestram subuersionem, & desolationem prædicens & prædicens, ipsam nullatenus defleuisset, sed magis risisset præsertim cum sciret certissime & prædixit se esse crucifigendum a vobis, vos doctrinam ipsius nullatenus recepturos: qui tamen accedens & videns ciuitatem vestram, prædicensque subuersionem ipsius ac filiorum suorum, ob causam præmissam, futuram, fleuit; compatiens super illam, sicut hæc omnia historie nostre certissime attestantur. Item si Christus noster fuisset maleficus & pseudopropheta, quomodo pro salutandis hominibus & Scripturis Prophetarum implendis sustinisset scienter & voluntarie talem mortem? quomodo etiam moriens pro suis occisoribus exorasset? hæc tamen fecit, sicut ex historiis authenticis clare patet. Annon & Propheta vestre clarissime hæc prædixit: ubi loquens plenissime de Messia futuro & passuro, sic ait: Oblatus est quia ipse voluit, & infra, cum sceleratis reputatus est, & ipse peccatum multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit. Si etiam Christus noster fuisset maleficus, pseudopropheta, aduersarius regis vestre, quomodo Sancti Prophete vestri & alij, vel Sybilla passionem ipsius, modum & circumstantias passionis tam licite prædixissent, ipsam deuotius venerando, & vestram cecitatem & crudelitatem, atque vesaniam detestando? Nonne David Psalmus 21. multum expressit & planè passionem ipsius modum & circumstantias sic prædixit: & quod ibi non dixit Psalmus 68. supplēuit. Nonne Iffas, alijque Prophete ipsam prædixerant similiter? Nonne Christus noster ipsam moniturus, incepit lingua vestra illum Psalmum 21. dicens: Eli, Eli, Lammabachabani, euidetur insinuans, illum Psalmum fuisse prædictum & impletum de ipso, qui & sitiens accepto aceto dixit consummatum fuisse, sicut historie nostre certissime attestantur. Liber etiam, qui dicitur Testamentum 12. Patriarcharum, plurima & clarissima testimonia perhibet Christo nostro, si sit verus non fictus. Et quare non possit esse verus, cum Sybilla prædicta a gente vestra Prophetica penitus aliena, tam clara testimonia dixerit Christo nostro? Cuius igitur 12. Patriarche, filij Iacob Patriarche clarissimi, & Prophete, more paterno testantur, nequaquam Messie testimonium perhiberent, si cut & fecit pater eorum, dicendo: Non accedet virga, vel sceptrum de Iuda, & Legum dator sue lator de inter pedes eius, siue de medio pedum eius, donec veniat Silius, est Messias, sicut antiqua glossa vestra ibi exponit: quæ et alia glossa vestra ibi conueniunt. Unde

al. peribit & Translatio vestra Chaldaica planè dicit non præstabit opus, seu actio perfectus, seu dominationis Regis de domo Iudæ, & Scriba de filiis filiorum eius, usque in æculum, usque quo veniat Messias: id est Messias, seu Christus, quam Prophetiam, vnam cum alijs partibus quæ sequuntur, in Christo nostro constanter plenarie adimpletam. Quam sicut historie vestre testantur a tempore Moyses semper fuerunt 71. Iudices ordinarij, siue Scribæ, habentes potestatem

A Item & iurisdictionem ordinariam, atque regiam, etiam sanguinis, & omnia iudicia exercendi, quæ etiam post translationem Babylonis, & ablationem coronæ & sceptri a tribu Iuda per Nabugodonosor Regem factam, quasi auctoritate ordinaria & potestate regia apud eos manente, iudicia huiusmodi exercebant, & hoc maxime in Ierusalem, vrbe Regia, & Metropoli regni Iuda, usque ad Herodem & Christum, qui & non longe post, omnes pariter sunt destructi. Vbi ista prophetia in Messia & Christo nostro impleri non fuerit, cum tam Sceptrum quam huiusmodi iudices, & iurisdicatio seu potestas, iamdiu a Iuda planè recessit, inueniatis vos alium Messiam qui venit. Liber insuper supradictus, etiam forte penes vos nusquam valeat inueniri, non ideo statim consequitur, quod sit fictus, potuit autem fuisse, quod liber ille fuisset translatus in Græcum, seu & alij libri vestri fuerunt, ante illud vestrum excidium maximum per Romanos, & in illo combustus penitus, vel destructus, vel etiam quod aliquis talis liber, inter alia spolia fuisset Romani delatus, & in Romanum translatus conbusis alijs libris vestris huiusmodi vel destructus.

B Amplius autem, si Christus fuisset maleficus, quomodo est verisimile quod omnia prædicta prophetice de Messia, fuissent in ipso plenarie adimpleta? Si enim ita esset, Prophete vestri & Doctores tradidissent vobis doctrinam & notitiam diminutam, & nimis deceptoriam de Messia, & certe quicquid respondendo sinneritis de multis quæ circa Christum nostrum acciderant, de tempore Auentus & Passionis Messie per Iacob & Danielem prædicto, sicut tangebatur superius, fingere non potestis. Amplius autem, simul contra Philosophos Iudeorum & maleficos supradictos, si Christus fuisset maleficus, socijs malignorum spirituum & amicis, & per ipsorum potentiam fecisset miracula, vsus fuisset aliquibus suffragijs, annulis, instrumentis, caracteribus, incantationibus, carminationibus, aut alijs talibus sicut alij Necromantici faciunt, & ars tradit, & diuersis ad diuersos effectus: quare & congruum tempus necessarium ei fuisset ad miracula faciendā. Sed ipse semper pene fecit miracula diuersa & varia, solo verbo, solo præcepto, imperio suo merò, & hoc subito sine mora, quandoque autem orauit Patrem celestem, demonem verò nunquam.

C Si etiam Christus noster fuisset maleficus, videtur quod libentius & communius fecisset miracula notia hominibus, sicut Necromantici & maligni spiritus faciunt, quam miracula iuuatia, præsertim articulo passionis sue instante: qui tamen omnes male habentes sanauit, & in ipso tempore lux passionis & articulo, cuiusdam sui tortoris auriculam amputatam per Petrum, increpato Petro tetigit & sanauit, sicut historie nostre docent. Quomodo etiam si fuisset maleficus, tam sanctissime decessisset, nullum verbum diabolicum aut profanum emittens, sed sanctissima verba semper? Quis etiam maleficus, malusne spiritus fecit omnia illa miracula, specialiter autem celestia, & resurrectionem sanctorum quæ in morte eius conuergerant, sicut superius recitatur.

D Adhuc autem, si Christus fuisset maleficus & Necromanticus, videtur quod propter se etiam suam seruandam & laus ampliam decessisset suos discipulos arte suam. Quicquid tamen totam doctrinam Christi respexerit diligenter, nusquam inuenit aliquid tale verbum, nusquam quicquam reperiet nisi putissimum cultum Dei, fidem, spem, & charitatem ad Deum, in omni necessitate orationem & recursum ad Deum cum oratione sanctissima ore suo dictata. Pater noster qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum, & cetera quæ sancta. Nihil ibi nisi integra charitas, omni moda sanctitas & perfectio honestas, cuius etiam doctrinam docti eius discipuli imitantes, omnes maleficos cum artibus eorum maleficis tanquam venena pestifera & velut heretica & fidei Christianæ contraria damnauerunt, quod & omnia Iura nostra Canonica & Ciuilia sanciunt & confirmant. Si etiam Christus per maleficia miracula fecit, Quomodo discipuli eius sancti, sancti viz. Christiani similia miracula operantur? sicut & Magister eorum promiserat eis Christus per solam inuocationem Dei, Christi, Martis, aliorumque sanctorum, absque inuocatione quævisque spiritum malignorum, & iniquissimum alius in huiusmodi artibus confusus: immo & qui de talibus artibus nihil penitus didicerunt, sed ipsas artes cum suis artificibus pro viribus destruxerunt: & hoc nō dum in vita præfati, verum etiam sepius post hanc vitam. Malefici autem & Necromantici inter Christianos non faciunt miracula, nec in vita, nec in morte, nec alij Christiani peruersi: sed tantum integri Christiani, coram Deo & homine irreprehensibiliter conuersantes. Si autem quis dixerit, quod Damones faciunt grauis miracula pro huiusmodi Christianis, quomodo est verisimile, quod tantum honorarent suos præcipuos inimicos, qui ipsos, iras eorum, idola eorum, Tempa eorum, & viuenter omnem honorem & cultum eorum, vita, doctrina, facto & verbo, totis viribus destruant, adhibeant, & confundant? Nonne magis videtur, quod vos, cultores sic potestatem

nus honorarent, ut sic ad culturam suam homines potius prouocarent, quam ad reli-
gionem Christianam tantam eis infestam, contrariam, inimicam. Nonne etiam **Hiboriz**
non est tradunt, quemodo Cyprianus ab ipsa pueritia a suis parentibus Diabolo consecratus;
Necromanus maximus, beatam Iustinam Antiochenam virginem Christianam, pro se ipso,
seu pro quodam Acladio concupuit, & ipsam primo per unum Demonem, secundo per alium
fortiorem, & tertio per principem Demonum sollicitauit, multipliciter, etiam per septennium ad
peccatum, nunc multo, nunc uisibiliter, nunc specie virginis, nunc specie iuuenis assu-
mendo, & in secula virginis tubi grandis, ipsum quoque Cyprianum, quandoque in feminam,
quandoque in arietem, & Acladium in passerem transformatum ad thalamum virginis deferen-
do, quos omnes hunc Crucis se munens superuit, & transformatos ad formam propriam
reformauit. Quomodo etiam idem Demon uidens se non posse proficere, in formam luteam
conuersus, se obtrahit Cyprianum, ut sic saltem suum impotentem palliaret, & Cyprianus dicen-
te bene uenit Iustina, statim ad prolationem nominis virginis euauit iustitiam, quare &
Cyprianus ad fidem Christi conuersus, tunc idem pro fide Christi, una cum Iustina Martyrium
consummavit. Similia quoque leguntur, de Sancto Christi Apostolo Iacobo Zebedei, qui
Heliogen & Philicum Necromanticos maximos maleficia ipsorum euacuant, per
miracula conuertebat. Si ergo uirum de Christianis, omnia miracula, immo maleficia De-
monum destruntur, qua ratione putandum miracula Christiana fieri Demonum potestate?

Amplius autem si Diabolus potest aliqua miracula facere, potest & Deus, sicut prima
Suppositio, terra & septima partes demonstrant, &c. sicut supra contra responsionem prio-
rem. Nonne & ueritatem miraculorum, Christianorum ostendunt preces Christianorum
amantium Deum, secundum doctrinam terciae partis huius, quas in necessitatibus maximis,
Deo non Demonibus, immo contra Demonibus offerunt pro miraculoso auxilio impetrando?
Quomodo namque Deus summe bonus & potens, summe pius & clemens, sicut prima Sup-
positio, & alia praecedente manifestant, tales amatores suos ad ipsum in summis periculis
fugientes, clamantes, orantes, repelleret, & Demonibus commendaret? Adhuc autem si De-
mones ita subueniant Christianis Christum & Deum orantibus in necessitatibus suis magnis,
vel hoc faciunt uoluntarie uel inuiti, sponte uel coacte: non uidetur quod sponte, cum Chris-
ti & Christiani tanta fecerint & continue faciant contra eos: si coacte, magna est uirtus fi-
dei Christianae, cui subsunt Demones etiam & coacti, obediuntque inuiti, & deseruiunt re-
nuentes. Non enim est potentia super terram quae Demonibus comparetur, quare & magis
uidetur, quod Deus per omnipotentiam suam magnam cogat sic Demones, quando uoluerit,
ut uiolenter, & quomodo uoluerit, ut cultoribus & seruitoribus suis deseruiant Christi-
anis: praefertim cum boni Christiani in suis necessitatibus excessiuis nusquam uiuant aliquo
magico documento, nusquam Diabolum, sed Deum suppliciter deprecant, quantum ergo
diligit Deus & approbat fidem Christi?

Obijcient tamen fortassis malefici, aliquisue pro eis, quod ipsi cogunt & violentant De-
mones ad aliqua facienda. Sed cur non possunt similiter cogere Angelos bonos Dei, cum
sint eiusdem naturae, aut homines uiaiores bonos aut malos infirmioris naturae: uidetur insuper
quod possit ostendi per Philosophicam & Theologicam rationem Liberum Arbitrium natu-
rale substantiae rationalis, non posse compelli seu cogi ad proprios actus suos per aliqua uerba
seu carmina, sigilla uel signa, aromata uel suffumigia, herbas uel characteres Coelestes aut Ter-
restres, neque per quacunque creaturas inanimatas, irrationales aut rationales, etiam qualibet
circa Deum. Hoc enim uidetur naturalis libertati Arbitrii repugnare: Quare & Demones a
Magicis inuocari crebro non ueniunt, aliquando autem gratis accedunt ad seducendum ani-
mas infelices, seductusque amplius obstruendum. Nonne etiam alias Demones tam maligni
& callidi & potentes cogunt homines praecipue peccatores ad omnia maleficia facienda?
Amplius autem si Christus fuisse factor, & fecisset miracula tantum fida, cur tempore pra-
dicationis & passionis suae cessauerunt miracula uestra uera, nec haec uos renouant, sicut &
Historia uestra tradunt. Ex Historijs namque uestris & aosis similiter potest patere quod
Romani dissipabant Ciuitatem uestram & Templum secundum praedictionem Prophetica
Danielis & Christi An. 42. post Passionem seu Ascensionem eius in Coelum, igitur & Thal-
mud uestrum Babylonium clare dicit, 10. signa facta sunt in domo Sanctuarij. Non abor-
tuus mulier propter nidorem carniui Sanctuarij. Nec carnes Sanctuarij foetebant in-
quam, Non fuit inquam musca uisa in domo Carnificum, Non contigit accidens Sa-
cerdoti magno in die propitiacionis, Non est inuenta corripio in garba, siue in manipulo,
neque in duobus primis, nec in panibus propositionis, statim per ordines & adorantes ce-
rant ipsius, licet retracti a domo Propitiatorij per 11. uisus. Non nocuit Serpens neque
Scorpio,

A Scorpio, in Ierusalem. Nunquam dixit homo proximo suo augustus est noster locus ma-
nendi in Ierusalem. Nunquam pium extinxerunt ignem lignorum praeparationis, ne-
que uictus uentus columbiam fumi: licet omnes ueni qui sunt in mundo flarent in eam non
poterant eam deuicare. Fragmenta uasorum fictilium absorbebantur a locis suis, Cine-
res quoque altaris interioris et Candelabri absorbebantur a loco suo. Omnia uera ista signa cess-
auerunt per 40. annos ante destructionem Templi, sicut dictum est; Signa non uidimus, non
ultra propheta, neque apud nos est sciens usque quod. Alius quoque liber uelut, qui dicitur
Iona, testatur quod Magistri uestri traderunt quod 40. annis in quibus ministravit Symeon
iustus, fors nominis Domini ascendebat in dextra & 40. annis ante destructionem domus, id
est Templi non ascendit fors in dextra, sed in sinistra. Lingua quoque splendoris, laua uiz.
rubricata suspensa in Templo conuertebatur in albarem, sed ex tunc nequaquam; linum eti-
am uespertinum prius semper ardebat, ex tunc non, sed exstinguebatur quandoque. Ignis si-
militer praeparationis qui deberet ardere continue in altari semper fuerat ualidus, & non fuit
necesse ut supponerent multa ligna, sed tantum duas ascellas propter mandatum appositio-

B militer praeparationis qui deberet ardere continue in altari semper fuerat ualidus, & non fuit
necesse ut supponerent multa ligna, sed tantum duas ascellas propter mandatum appositio-
nis lignorum: extunc uero & ultra quandoque erat ualidus & quandoque nequaquam; &
omni non cessabant Sacerdotes ligna supponere tota die. In manipulum insuper siue garbam,
& in duos panes facierum siue positionis seu propositionis immitebatur tanta benedictio,
quod quantumlibet modicum contingeret Sacerdoti, comedeat & saturabatur, & adhuc su-
perflueret reliqua; Ex tunc autem tanta maledictio est immissa, ut quicquid inde Sacerdo-
tibus prouenerit, non ualeat quantum una faba. Quare & honesti retrahebant manus suas,
& gulosi tolerabant. Adhuc autem quod anno quo mortuus est Symeon iustus, praedixit Iu-
dais semoriturum illo anno, quibus sciscitantibus unde sciret, respondit, omni die quo in-
trabam, scilicet Sancta Sanctorum, assimilabatur mihi senex albis indutus qui mecum intra-
uit, & mecum exiuit: Hodie uero apparuit mihi senex unus nigris indutus, qui mecum in-
gressus est, sed non exiuit: postea inermis est septem diebus & mortuus est, & ex tunc ces-
sauerunt fratres eius Sacerdotes benedicere, scilicet in nomine Domini. Porro quoque tem-
pli aperiebant se semper sponte, donec increpauit eas. Rabban Iohanan filius Zaqqai, & dixit

C Templum, Templum, cur destruis te ipsum? scio enim de te, quod finis tuus erit destructio:
Super te namque prophetauit Zacharias. Aperi Libane portas tuas, & deuoret ignis Cedros
tuas. Haec eadem & Talmud uestrum Hierosolymitanum commemorans, omnibus inquit
diebus quibus fuit Symeon iustus existens, ascendit fors nominis Dei in dextra &c. sententia-
liter sicut supra, & sequitur, Quadraginta uero annis cum nondum erat domus destructa ex-
tinguebatur lumen uespertinum, & lingua splendoris rubescebat ut sanguis, & fors nominis
ascendebat in sinistra, & erant portae Templi aperientes se de nocte, & manantes reperi-
bant eas apertas, dixitque Rabban Iohanan, Templum, Templum, quare obliuiscaris nos?
scimus quod finis tuus erit ad uastationem, & quod super te prophetauit Zacharias, Aperi
Libane portas, &c. & deuoret ignis Cedros tuas. Nec latet uos Iudaeos neque alios deber
latere, quomodo numerando, maiori numero, puta articulo quasi numero integro recitari
soletis frequenter digitos, & numeros minores quasi minutias seu fractiones abijcere negli-
gendo. Licet igitur libri uestri affirmant quod miracula uestra cessauerunt per 40. annos,
ante destructionem domus seu Templi; potest tamen esse quod per 42. annos, aut 43. 45.
uel circiter antea cessauerunt, tempore scilicet Baptismi, praedicationis miraculorum opera-
tionis, Passionis, aut Ascensionis Domini Iesu Christi, sicut potius reputo uerum esse. Ve-
rum licet tunc temporis miracula uestra penitus defecerunt, prius tamen circiter annos cen-
tum defecere inceperunt, sicut & ante noctem profundam lux aliquantulum tenuatur, & ante
caecitatem perfectam uis aliquantulum obscuratur. Iosephus namque uelut 3. Antiquit.
Iud. 8. tradit, quod Deus omnipotens dereliquit scire legentibus siue ad sacra ueniat, siue ad
essenolit, & subdit, Et hoc non solum Hebraeis uoluisse manifestum, sed etiam peregrinis.

D Libane portas, &c. & deuoret ignis Cedros tuas. Nec latet uos Iudaeos neque alios deber
latere, quomodo numerando, maiori numero, puta articulo quasi numero integro recitari
soletis frequenter digitos, & numeros minores quasi minutias seu fractiones abijcere negli-
gendo. Licet igitur libri uestri affirmant quod miracula uestra cessauerunt per 40. annos,
ante destructionem domus seu Templi; potest tamen esse quod per 42. annos, aut 43. 45.
uel circiter antea cessauerunt, tempore scilicet Baptismi, praedicationis miraculorum opera-
tionis, Passionis, aut Ascensionis Domini Iesu Christi, sicut potius reputo uerum esse. Ve-
rum licet tunc temporis miracula uestra penitus defecerunt, prius tamen circiter annos cen-
tum defecere inceperunt, sicut & ante noctem profundam lux aliquantulum tenuatur, & ante
caecitatem perfectam uis aliquantulum obscuratur. Iosephus namque uelut 3. Antiquit.
Iud. 8. tradit, quod Deus omnipotens dereliquit scire legentibus siue ad sacra ueniat, siue ad
essenolit, & subdit, Et hoc non solum Hebraeis uoluisse manifestum, sed etiam peregrinis.

E Dum ergo sacrificijs cessasset, alter lapidem Sardonychum qui in dextro humero Ponti-
ficis portabatur, micabat, & ex eo ita splendor exilicbat, ut etiam procul positis apereretur,
cum prius hoc lapidi non inesset, & hoc itaque mirabile est, his tamen qui sapientiam, non
abiectione diuini operum nasciscuntur. Quod uero est mirabilius dicam. Per duodecim
enim lapides, quos supra praedixi Pontifex uiros in Esin, id est in rationali portat, uictoria pug-
naturus Deus praenuntiabat. Tantis enim splendor fulgebant in eis, cum nondum exercitus
moueretur, ut omni fieret multitudini manifestum eorum auxilium adesse Deum. Unde Graeci qui
nostras solemnitates honorant, eodem modo in his contradicere ualent. Esin rationalem
uocant. Cessauit itaque & Esin & Sardonyx splendere annis ducentis antequam haec ego conscri-
berem. Nec mirum, Veniente namque Messia secundum Prophetiam Iacob tacitam superius asse-
rentur.

renda fuit à Iuda virga seu sceptrum, & tota ordinaria Iudiciariaque potestas, quod non potuit aut non decuit subito fieri, sed per bella succedentia & potentiam vestram destruentia successiue, vt & sic lucerna vestra extingueretur similiter successiue, eò quod viam & semitas Mesia venturi in proximo, sicut ex prophetijs & traditionibus maiorum vestrorum bene sciuitis, aut scire debuistis, nequaquam debere preparastis, sicut est vobis propheticè imperatum. Quinimò & contra ipsam venientem vos ipsos inimicos, iniudiatore, contradiutores, & oppugnatores impios preparastis, sicut rei exitus indicauit, multisque annis prioribus vestra legiūma neglexistis, mala multimoda exercentes, sicut libri Machabzorū, quos Afamonai filios seu Afamonas vocatis, & libri Iosephi de Antiquitate & bello Iudaico, vna cum alijs Historijs contestantur. Sed quare tempore Christi nostri prædicto miracula vestra penitus cessauerunt? Nonne quia vos eius gloriosa miracula deprauastis, ipsum Autorem miraculorum contempsistis, abnegastis, occidistis, discipulos quoque suos & totam eius doctrinam à vestris finibus eiecistis? Quid mirum si Autorem miraculorum recedete à vobis, & miracula pariter recesserunt: imò & ex recessu miraculorum à vobis, potest non improbabilius argui recessus ipsorum Domini Dei nostri, qui teste Propheta, facit miracula magna solus, sicut & supra per testimonia Prophetica monstrabatur: Quare & circa tempus illud audiebatur vox in templo vestro dicentium, Migremus hinc, migremus ex his sedibus; sanctorum videlicet Angelorum. Nonne ergo tunc temporis Dominus & Deus exercituum cum Angelis suis sanctis à vobis vestrisque sedibus demigravit, & ad populum Gentium qui habitabat in tenebris transmigrauit, ipsosque illuminans factus est Pater illorum, Pater futuri olim sæculi, nunc presentis. A Christo namque velut à Patre nostro dicimur Christiani, cuius presentiam paternalem, & paternitatem presentem apud nos lucide indicant beneficia eius magnifica, miracula scilicet gloriosa, sicut & olim apud vos eius presentiam indicabant. Dicitis fortassis quod Deus operatur pro vobis continuè vnum miraculum magnum inter inimicos vestros, tanto vos tempore conseruando, pascendo, & necessaria ministrando. Sed istud magis videtur ad vestram miseriam, quam ad vestrum miraculum deputandum. Nam etsi sit miraculum, in miseriam tamen vestram dignoscitur redundare, in poenam peccatorum vestrorum, sicut erat de vobis antiquitus prophetatum. * Moses namque dixit, si parantes malum coram Domino Deo vestro eum ad iracundiam prouocetis, testes inuoco hodie Caelum & terram, citò vos perituros esse de terra, quam transito Iordane possiduri estis. Delebit vos Dominus, atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus; Non dimittet te, nec omnino delebit. David quoque in persona Mesia & Christi tunc passuri à vobis sic ait; * Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei, Disperge illos in virtute tua & depone eos, &c. quæ & mendacia vestra execranda adhuc continuata in Christum, & poenam vestram indicant euidenter, & vsquequo hæc durabunt, donec sciant quod Deus dominabitur, nedum Iacob, sed & finium terræ totius, atque ad vespertam conuertantur. Nonne continuè viuuis in subiectione grauissima, & miserabili seruitute, in miseria & arumna, in dolore multiplici & labore, quod miraculum sine mirum quod laborari omni quaque ex laboribus suis viuant, dicente Poeta

* Deut. 4.

* Psal. 8.

|| Quid de falsis.

*Omne solum sortis Patria, est ut piscibus aquor,
Et volucribus vacuum quicquid in orbe patet?*

Nec sunt Christiani inimici vestri censendi vt dicius, sed amici. Amore namque Christi qui ex vobis descendit, voluit, orant, & procurant pro viribus vobis bonum, imò bona maxima in presenti, & similiter in futuro, sicut sibi ipsis. Quod igitur conseruamini isto modo, est in poenam peccatorum vestrorum, vt etiam per vos alij castigentur, ne insuper lucerna & memoria sanctorum Patrum vestrorum penitus extinguatur. Dicit enim Moses, non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti in quo iurauit Patribus tuis: & David, Ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei. Quod & non irrationabiliter fieri creditur, vt libri vestri prophetici apud vos inimicos fidei Christianæ manentes, fidem Christi fideliter attestentur, sicut superius tangebatur; Adhuc autem & propter eos qui ex vobis quotidie conuertuntur, amplius autem & propter reliquias Israel, quæ finaliter conuertentur.

Alij autem, puta Saraceni & eorum Philosophi fatentur miracula Christi nostri, & veram causam miraculorum suorum, videlicet verum Deum, & veram eius potentiam & virtutem, sed dicunt vterius, illa miracula non probare ipsum fuisse Deum, sicut etiam Christiani, sed aliquem || magnum sanctum || magnum Dei amicum, & || magnum Prophetam, sicut Moses & Mahometes fuerunt, & hæc est traditio Mahometi. Sed si Christus fuit magnus sanctus, magnus Dei amicus, & magnus Propheta, sicut & Deus per tam euidentia miracula demon-

|| Magistrū
|| Magistrū
|| Magistrū

A strauit, non fuit mendosus seductor, sed verax ductor & doctor. Non fuit ergo doctrina eius mendosa, sed vera: In eius autem doctrina habetur ipsum fuisse Deum: Fuit ergo veraciter Christus Deus. Hic respondebitis fortitan cum Manichæis hæreticis, secundum traditionem Mahometi dicentes totam doctrinam Christi fuisse veram, sed eius discipulos velut rudes ipsam male intellexisse, & ex ignorantia aut ex malitia ipsam scribendo multipliciter corripisse, in ipsa autem doctrina Christi nullatenus contineri ipsum fuisse Deum, Sed fortitan in doctrina per discipulos eius corrupta. Sed hic quæso pacifice aucultetis. Nonne Auctoritatem & Veritatem incorruptam Euangeliorum nostrorum sufficienter ostendunt contra responsionem proximam iam || præmissam || Nonne rationabiliter potius credendum videtur, quod totales, & tamen Christi discipuli, Apostoli, & Euangelistæ cum ipso continuè presentialiter conuersantes, ipsius vitam & opera continuè presentialiter intuentes, ipsiusque doctrinam continuè presentialiter audientes, de istis concorditer conscripserunt, quam quod Mahometes solus & absens, quia per sexcentos annos & amplius Christo posterior de his scripsit? Imò scriptura nostra de Christo, quam tot & tales scripserunt concorditer, & fide, vita, ac doctrina continuè testabantur, videtur multo magis authentica lege vestra, quam Mahometes solus vel aliquis discipulus eius solus, aut vxor eius aliqua sola scripsit. Adhuc autem fortassis diceris, quod Mahometus fuit Propheta, quare & quod Christi doctrina fuit ei diuinitus reuelata. Verum quamquam fuisse Propheta, multa potuerunt fuisse, nequaquam sibi diuinitus reuelata. Nonne ergo magis credendum testibus concordibus presentibus, videlicet, audientibus, palpantibus, quam Mahometo soli & absenti, de cuius prophetia non constat specialiter in hac parte? Cur etiam non credendum Christum docuisse se fuisse Deum, cum antiqui Propheta Iudæ, & Sybilla ipsum fore Deum concorditer prophetabant, sicut ex prophetijs ipsorum potest perspicue demonstrari? Quomodo ergo credam soli Mahometo, & istis multis clarissimisq; Prophetis non credam? Nec potest quis fingere non Christianos finxisse huiusmodi Prophetias, sicut superius est ostensum. Adhuc autem si Mahometes fuit Propheta, ita fuerunt Christi discipuli facta eius scribentes, sicut historia nostra docet. Nonne secundum Auicennam maximum Philosophorum vestrorum 10. Metaph. suæ 2. Prophetia est donum spiritus sancti, & quam plene habuerunt discipuli Christi pariter congregati Spiritum Sanctum, seu donum huiusmodi Spiritus Sancti, quando die Pentecostes Spiritus Sanctus in specie ignis repleuit totam domum ubi erant sedentes, & ipsos omnes, in tantum vt eum essent Hebræi, linguis omnium gentium subito loquerentur? Nonne Petrus & Paulus, & alij Christi discipuli prophetabant? Nonne Ioannes Christi discipulus & Euangelista, decursum mundi à tempore Christi vsque ad finem mundi in sua Apocalypsi prophetando descripsit, ubi & de Mahometo vestro, & vestri per eum seductione, & Christianorum per vos impugnatione non tacuit. Nonne & multi alij Christiani multis temporibus clarissime prophetabant? Discipuli quoque Christi, Apostoli & Euangelistæ Euangelia nostra distantes, scribentes, ipsaque vita, doctrina, facto, & verbo, etiam vsque ad martyrium & in ipso martyrio, constantissimè attestantes, fecerunt, id est, Deus fecit pro eis multa miracula gloriosa tam in vita quam post vitam eorum: Quare & secundum responsionem vestram præmissam ipsi fuerunt magni sancti, & magni Dei amici, imo maiores Mahometo vestro, pro quo Deus miracula nulla fecit, sicut superius tangebatur. Fuit ergo vita & doctrina eorum sancta & vera, quam Deus per miracula talia approbat & testatur. Præterea à tempore Christi vsque modo, semper inter Christianos miracula durauerunt, per Christianos seu pro Christianis, qui secundum istam doctrinam Christi quam habemus, vixerunt. Deus ergo approbat talem vitam pariter & doctrinam. Nonne primò sancti Martyres Christiani, viri & mulieres innumeri pro ista fide certantes, miraculis plurimis claruerunt? Nonne & postea Doctores Christiani contra Hæreticos pro fide quam tenemus, verbis & scriptis concorditer dimicantes, miraculis plurimis claruerunt? Nonne Confessores & Virgines secundum fidem istam viuentes, miraculis plurimis claruerunt, sicut historia plerimè contestantur? Quomodo etiam videtur credibile si Christiani errarent communiter in credendo, præsertim cum diligant Deum secundum doctrinam proximæ partis huius, quod Deus non reuelaret veritatem alicui Christiano, pro quo facit alia miracula tot & tanta, sed tantum vni infidei, idololatæ Gentili, vestro scilicet Mahometo? Talis enim fuit priusquam Prophetia munus accepit, sicut libri vestri testantur. Sic enim reuelauit Christo nostro Iudæo, & per ipsum discipulis suis Iudæis, quomodo legem ipsorum voluit exponere spiritualiter & implere. Adhuc quæso aduertite diligenter modum faciendi miracula Christi & omnium aliorum. Nonne omnes alij, per quos seu pro quibus fiebant miracula, orabant ad Deum tacite vel expresse pro miraculis faciendis, protestantes se non posse miracula facere propria potestate, & se Deum

Deum non esse; Christus autem creberrimè & pæne semper miracula faciens, sine orationis A
 suffragio illa fecit, undè & prætendebat se facere omnia propria autoritate, propria potestate
 & tota sua propria voluntate; vnde ostenderet se esse Deum, & Deus ab hominibus crede-
 retur. Vnde & ut plurimum miracula faciendo, tantum voluntatem faciendo expressit, &
 statim fiebat miraculum quod volebat, ut sic euidenter ostenderet se habere voluntatem in-
 frustrabilem, omnipotentem & generaliter efficacem, qualem non habet aliqua creatura, cum
 sit tantum virtutis finitè, sed solus Deus virtutis simpliciter infinitè, sicut octaua pars doc-
 cet. Dixit enim mortuis, paralyticis, aliisque infirmis, surge; Cæcis, respice; Manco, exten-
 de manum tuam; Leproso, volo, mundare; & multis percontibus multa, fiat, & statim fiebat
 miracula quod volebat; Fuit ergo veraciter Christus Deus. Quomodo namque aliter
 Deus ipsum taliter approbasset? Quosdam autem infirmos curauit, quosdam alia faciendo
 propter ministerium; quandoque autem orauit Deum Patrem pro miraculo faciendo,
 ut sic ostenderet quod virtute humanitatis assumptæ non potuit miracula facere, sed
 tantum virtute diuina. Amplius autem Christus fuit maior Propheta & emissarius
 Mahometo; quare & ut videtur lex Christi lege Mahometi. Nonne ille est maior Pro-
 pheta qui habet spiritum Prophetiæ, & virtutem miracula faciendo, quàm ille qui habet al-
 terum horum tantum? Nonne Auicenna clarissimus Philosophorum vestrorum, 4. de Ani-
 ma. 4. dicit quod proprietates faciendo miracula pendet ex virtute desideratiua, quæ prouenit
 ex anima Prophetæ dignioris prophetiæ; & 10. Metaphysicæ. 1. quod ceteritudo est ex eu-
 dentiamiraculorum; Christus autem excellentissimè habuit ambo ista, sicut quamplures
 historie manifestant; Mahometus autem vester vix tenuiter, si tamen aliquater, vnum
 horum, donum videlicet Prophetiæ. Aliqua namque vera prædixit, sed pauca, aliqua
 verò falsa; sicut libri vestri & rerum exitus manifestant; sed miracula nulla fecit, sicut ip-
 semet in Scriptura vestra testatur. Annon & hoc idem supra, contra quartam responsum
 per Autoritatem Auicennæ similiter est ostensum? Nonne etiam sanctior Propheta videtur,
 qui sanctius mundum ingreditur; sanctius conuertatur in mundum, & sanctius exit mun-
 dum? Christus autem sanctius ingressus est mundum, quia per annuntiationem Angeli-
 cam conceptus de Spiritu Sancto, ex Sanctissima Virgine Maria, & natus, sicut liber legis ve-
 stræ multis locis testatur: Sanctius conuersatus est in mundo, sicut vita, doctrina, & mi-
 racula sua probant, nec vos negatis ut credo; sanctius egressus est mundum; sicut illa mi-
 racula maxima, quæ circa mortem eius acciderant, lucide manifestant, resurrexit à mor-
 te, ascendit in cælum. promissit Spiritum Sanctum suis; fuit ergo excellentior Ma-
 hometo. Adhuc autem quia vos Philosophi Saraceni estis magni Astrologi, & omnia quæ
 geruntur inferius causis superioribus deputatis, ut secundum vestra principia vobis loquar;
 Aduertite quæso magnam conjunctionem Saturni & Iouis, quæ præcessit, & præsignifica-
 bat Prophetam vestrum & sectam cum omnibus circumstantiis ponderandis; respicite &
 conjunctionem magnam, imò maiorem & maximam, eorundem cum suis circumstantiis
 vniuersis, quæ paucis annis Christum præcessit, & fuit significatrix super Prophetam nostro
 futuro & secta: Hæc enim & vestri & nostri sciunt promptissime calculare, & considerate
 quæ debeat solennior, excellentior & dignior iudicari. Nonne coniunctio illa Christi? Quis
 Astrologus dubitat aut ignorat? Nonne ergo Propheta noster & secta nostra, Prophetam ve-
 strum, & sectam similiter superant & excellunt? Nonne & Christus & religio Christiana
 habuit plurima clarissima testimonia ante, simul, & post, sicut præcedentia docuerunt, &
 continuata miracula adhuc docent? Vester autem & vestra, nulla, vel saltem non tot, non talia,
 neque tanta. Adhuc autem lex dicens ad perfectionem & felicitatem animæ in præsentem & in fu-
 turo, melior videtur & dignior illa, quæ ducit ad felicitatem seu voluptatem corporis in præ-
 senti & similiter in futuro. Lex autem nostra ducit ad perfectionem & felicitatem animæ ra-
 tionalis principaliter in præsentem & similiter in futuro, vestra autem ad felicitatem seu volup-
 tatem corporis in præsentem, & etiam in futuro, sicut institutiones & promissiones legis nostræ &
 vestræ testantur. Nonne & Auicenna maximus Philosophorum vestrorum, 9. Metaphysicæ. 1. vlt.
 Lex, inquit, nostra quæ dedit Mahometus, ostendit dispositionem felicitatis & miseriæ, quæ sunt
 secundum corpus, sed alia est promissio, quæ apprehenditur intellectu & ratione demonstratiua,
 & hæc est felicitas & miseria animarum, quæ probatur argumentationibus, quæuis nostræ & vestræ
 rationes debiles sint ad imaginandum eas nunc, propter causas quas ego ostendam. Sapientibus
 verò Theologis multo magis cupiditas fuit ad consequendam hanc felicitatem, quam felici-
 tatem corporis, quæ quamuis daretur eis, non tamen attenderunt eam, nec appreciati sunt eam
 comparatione huius felicitatis, quæ est coniuncta primæ veritati, sicut ostendam de ea.
 Igitur faciam sciri dispositionem huius felicitatis & miseriæ, quæ est ei contraria; Corporalis
 autem

A autem felicitas iam assignata est in lege. Nonne & Galdiffa vester, & Soldanus, ac alii ma-
 iores vestri secundum traditionem legis vestræ credunt & prædicant, quod mortui vestri re-
 suscitati ad vitam, comedent & bibent omnia delicata, puta lagana, mel, lac, caseum, & bu-
 ryrum, & quod habebunt multas & pulchras vxores, quibus carnaliter miscantur? Sed quàm
 inhonestum hoc esset in felicitate futura, quàm carnale, quàm bestiale, quàm irrationale,
 questionem Philosophus facile non perpendit? Ad quid enim ibi oportebit comedere? vel
 propter necessitatem, vel propter solam voluptatem? Si propter necessitatem, erunt ibi cor-
 pora hominum alterabilia ad infirmitates, orbitates, tristitias, & ad mortem, & ita forsitan al-
 terati: hoc autem felicitati repugnat. Felicitas namque secundum omnes Philosophos
 vestros, & alios, est bonum, stabile, & perfectum. Si propter solam voluptatem, quis eos à
 gula, incontinentia, aut intemperantia, excusabit. Si etiam ibi carnaliter comeditis, nonne
 & carnaliter egeritis, & locum felicissimum turpiter polluetis, & abominationem, foetorem
 B & tridum inuicem parietis? Adhuc autem si comeditis ibi & bibetis, nonne & postea dormie-
 tis, sicque à felicitate cessabitis, & miseriam incurretis. Docent enim Philosophi concordan-
 ter, quod actus est perfectior potentia, & vius habitus; quare & felicitas quæ est summum
 bonum humanum in actu & vsu, non in potentia habituè consistit. Vnde & quidam Philo-
 sophorum præclarus recitat, 1. Eth. vlt. approbando dictum vulgare, Nihil differre secun-
 dum dimidium vitæ felices à miseris. Ad quid etiam ibi haberetis vxores, vel propter gene-
 rationem, vel propter solam voluptatem? Non propter generationem: Hic enim tantum
 non ibi est locus, tempus, & necessitas generandi, nec quisquam ibi indigebit hære, cum
 quilibet ibi semper ut crederetis, immortaliter sit victurus. Adhuc autem vel semper ibi gene-
 rabitis, vel cessabitis aliquando; si semper generabitis, producetis immoderatam & onero-
 sam multitudinem filiorum, nec illa societas paradisi seu cæli vnquam erit perfecta, nec fina-
 liter consummata: si aliquando generare cessabitis, cessabitis & à vestra felicitate, & æter-
 nam miseriam incurretis. Filij quoque vestri ibi progeniti, vel generabunt ibi vltius, vel
 C nequaquam: si generabunt, erit ibi infinita & immoderata multiplicatio filiorum. Videtur
 quoque quod filij, qui nunquam beatitudinem meruerunt, erunt ibi ita beati, sicut Patres co-
 rum, qui ipsam hic multipliciter meruerunt, cum ibi non sit tempus, nec locus merendi: Si
 nullatenus generabunt, nunquam beatitudinem consequentur, sed miseri semper erunt. Nec
 habebitis ibi vxores propter solam voluptatem expleadam, quis Philosophus dubitat? quis
 honestus ignorat? quis sanus hoc sperat, nisi porcus forsitan Epicuri? Item vel habebitis ibi
 concupiscentiam & appetitum venerorum ante actum venerorum, vel nequaquam: si habe-
 bitis, habebitis ibi tristitiam & dolorem ex dilatione, & carentia delectabilis concupiti. Dicit
 enim Philosophus, 3. Eth. 2. 1. Intemperans concupiscit delectabilia, propter quod & trista-
 tur non adipiscens; cum tristitia enim concupiscentia, qui & 12. Metaphysicæ. ostendens Deum
 semper optime se habere, 39. probat ipsum semper habere maximam delectationem seu vo-
 D luptatem, & hanc esse alicuius actus semper præsentialem existentis, quia actus existens est
 per se & maximè delectabilis; spes verò de actu futuro, & memoria de actu præterito non per
 se, sed propter actum, & quatenus habent quasi præsentialem ipsum actum. Super quod A-
 uerroes vester, Spes, inquit, & rememoratio, quamuis sint voluptuose, tamen sunt de rebus
 non existentibus in actu, & sunt voluptuose, quia sperans imaginatur ea esse comprehensa
 in actu, & similiter memorans, & innuit quod comprehensio voluptuosa non est nisi illius
 quod est in actu, non in potentia, & quod desiderium præcedens comprehensionem magis
 videtur dolor quàm voluptas, quod & Auicenna vester, & omnes Philosophi & Medici con-
 stantè, & frequens experientia manifestat; tristitia autem felicitati non conuenit, sed re-
 pugnat. Si verò concupiscentiam nequaquam habebitis, nec habebitis delectationem in o-
 perare ut videtur. Ad quid etiam oportebit non concupiscentes omnino actum huiusmodi ex-
 ercere? Et si vos vinum cum tot vxoribus plenis voluptatibus affluetis, & hæc felicitas vestra
 E erit, cur non & quilibet mulier multos viros habeat, ut sic suis plenis voluptatibus similiter
 fiantur, aut ipsæ semper infelices & misere permanent? Amplius autem vel semper con-
 tinuè exercebitis actum carnis, vel cessabitis aliquando per vices: sed absit quod vel leuiter
 cogiteris vos exercituros continuè talem actum; sic enim & porcis apud vos quoque immen-
 dis & illicitis ad vescendum, efficiuntur turpiore. Neque etiam poteritis exercere contig-
 uentem actum cum vna vxore, eo quod habebitis ibi multas; neque cum multis; quomodo
 etiam poterunt multe vxores viri vnus pro felicitate sua complenda, in tali actu continuè
 occupari, nisi cum vniuersis adulterium committendo? Et si à tali actu aliquando
 cessabitis minores vestra felicitas vel cessabit, sicut præmissa testantur. Quis
 Philosophorum ignorat, felicitatem humanam tantummodo consistere in operatione
 per

perfectissima hominis, & quis nesciat operationem perfectissimam hominis esse operationem secundum perfectissimam potentiam hominis, circa perfectissimum suum obiectum? & quis dubitat animam rationalem esse perfectiorem potentiam, quamque potentia corporali? Quare & certum est debere, quod felicitas hominis in cognitione, in conjunctione, & fructu perfectissimam Dei consistit, sicut Hermes, Plato, Aristoteles, Avicenna, Algazel, Averroes, & omnes Philosophi tam Saraceni, quam alij pariter consentantur. Nonne & delectatio corporalis & anima bestialis, precipue autem venereorum, quam plurimum impedit operationem animae rationalis spirituales, & delectationem eius sinceram? quare & perfecta felicitati repugnat: Dicunt enim Aristoteles 7. Eth. 1. Impedimentum, ei quod est prudenter esse, delectationes, & quanto magis gaudet, puta ex qua venereorum: Nullum enim vique posse intelligere aliquid in ipsa. Cur etiam in tali delectatione carnali & bestiali humanam beatitudinem expectatis, & non in delectatione spiritali & rationali, perfectiori, permanentiori, quia continua, honestiori, puriori, meliori, atque maiori, praefertim cum ambobus simul non possitis habere? repugnant enim ad iocundum & mutuo se expellunt, sicut superius proximo docebat. Et quis Philosophus nesciat, quod si potentia perfectioris, insatigabilioris, honestioris, sanctioris, & melioris circa convenientissimum suum obiectum, sicut proportionalis operatio, sic & proportionalis delectatio rationabiliter debet esse; potentiam autem hominis perfectissimam, insatigabilissimam, quam materialem, & incorruptibilem, purissimam, honestissimam, sanctissimam, maximam, Deiformem, & universaliter optimam esse animam rationalem, quis negat? & proportionale eius obiectum quis dubitat esse Deum? Nullus ergo permittitur dubitare felicitatem delectabilissimam, & delectationem felicitissimam expectandam in operatione animae rationalis perfectissimae, continuissimae, sincerissimae, & sanctissimae circa Deum, sicut praedicti Philosophi, & plurimi alij Gentiles, Iudaei & Saraceni unanimiter consentantur, & quam rationabiliter iuxta praemissa? Nonne secundum primam suppositionem, tertiam partem, & quartam, Deus est summus, copiosissimus, abundantissimus, & infinitissime delectabilis, voluptuosus, deliciosus, dulcis, suavis, amabilis, gaudiosus, felix, & bonus? Cur ergo secundum partem 7^{am} & 8^{am} non potest se talem suis cultoribus in futura beatitudine exhibere; & ipsos suis sinceris deliciis & semper continuis, sanctis & continue eternaliter satiare, ut sic ipsemet eis felicitas delectabilissima & delectatio felicitissima semper fiat? Nonne & hoc pulcherrime congruit rationi? Annon secundum omnes Philosophos vere Philosophos, & secundum exigentiam rationis, homo debet omnia facere propter finem? & cum non sit infinitus processus in finibus, sicut secunda suppositio & ipsi pariter consentantur, aliquis est omnium finium ultimus, qui propter se quaeritur, & alij propter ipsum: hic autem est beatitudo felicitasque finalis, & in quo quaerenda ipsa felicitas nisi in Deo? & quid erit ista felicitas, nisi Deus? alioquin Deus propter aliud a se esset amandus finaliter, & a suis cultoribus venerandus, contra omnes recte Philosophantes, & contra 30. partem huius. Nonne & secundum 31. partem Deus amatoribus & servitoribus suis non parte sed abundanter retribuet, & ubi & quando necdum existentia, sed etiam possibilia & imaginabilia circa Deum quantalibet, ipsum amant, & servant ei hoc modo, quod pro quantalibet bonis delectabilibus capescendis, aut malis vitabilibus praecauendis, nusquam ipsum scienter offenderent villo modo. Nonne ergo bonum maius ipsis retribuet, & delectationem maiorem? & quod bonum nisi seipsum? & quam delectationem, nisi suam propriam infinitam? & quis nesciat delectationem divinam esse sanctissimam, sincerissimam, honestissimam, continuissimam, & abundantissimam infinitam, sicut prima Suppositio, tertia, quarta, & 20. partes docent. Hanc autem felicitatem delectabilissimam & delectationem felicitissimam, & maxime Deiformem nos Christiani secundum legem nostram, Christi doctrinam, omnes concorditer expectamus. Nonne ergo lex nostra rationabilior, honestior, & sanctior est quam vestra? Nonne & in Scriptura vestra habetur quod sol oritur inter duo cornua diaboli: quare & quod illi qui adorant ad Orientem, adorant diabolum? quod Aethiopes, quando ruditer, videt diabolum, & ideo tam horribilem sonum facit? quod Gallus quando cantat, videt Angelum, & ideo ita cantat? & multa similia quae nullus Philosophus dubitat esse deliramenta inania & fementa? Videtur quoque contra ordinem naturalem quod legi subiacent, spirituales, & divini, sicut est lex nostra, rudior, carnalior, bestialiorque succedat, sicut est lex vestra. Naturalis enim processus videtur de ruditer ad subtile, de carnali ad spirituale, de minus perfecto ad magis perfectum? Nonne & excellentiam legis nostrae super vestram, ostendunt potentissima miracula pro nobis contra vos divinitus sepe facta, sicut multiplicia chronica referunt, quorum & pauca superius recitavimus? Respondet:

A Respondetur fortiter & dicitur, quod etsi lex nostra esset melior, vestra tamen est bona & sufficiens ad salutem, sed si nostra sit bona est vera de rebus, vestra autem mala falsa, atque erronea, repugnant enim in minis. Si enim nostra sit melior, cur persequimini eam tantum? cur tam non eligitis meliorem? aut si non omnes velitis, cur non patimini volentes ex vobis ipsam eligere & tenere? sed si quis ex vobis ipsam elegerit, ipsam continere trucidatis: Audite & cum istis Philosophis vestrorum. 10. Metaph. suz vlt. docentem expresse, non debere esse aliam legem nisi illam quae descendit a Deo per Prophetam, cuius institutio optima est, & illam esse dilandam per totum mundum, & si qui fuerint qui a lege discordant, prius inquit, corrigantur ut respiciant, quod si facere non poterint, occidantur. Et tota igitur ista longa concerratione colligitur ratio talis brevis, Quicquid Deus revelavit, & testabatur, est verum, sicut prima suppositio, & tertia pars demonstrant; Fidem Christianam Deus revelavit, & testabatur sicut praecedentia manifestant; Fides ergo Christiana est vera. Scio quod proterui & caulliosi proteruiens caullando, vel tacite cogitantes quod praecedentia non demonstrant Deum revelasse aut testatum fuisse hanc fidem. Et fateor, quod non est ibi demonstratio Mathematica ex principiis per se notis, sicut nec in Philosophia naturalis, Metaphysicali, neque morali, sed qualem materia talis moralis permittit. Nonne bene dicit Philosophus ille magnus 1. Eth. 3. quod bene dicitur sufficienter, si secundum subiectam materiam manifestetur? Certum enim non similiter in omnibus est querendum: bona autem & iusta de quibus Civilis intendit, tantum habent differentiam & errorem ut videantur lege sola esse, natura vero non. Amabile igitur de talibus dicentes, grosse & figuratiter ostendere veritatem: Eodem utique modo & recipere debium vnumquodque dictorum, disciplinam enim est in tantum certitudinem inquirere secundum vnumquodque genus, in quantum natura rei recipit. Proximam enim videtur & Mathematicum persuadentem acceptare, & Rhetoricum demonstrationes expetere. Imo & Plato de rebus naturalibus locutus in secundo Prologo in Timaeum, sic ait, Praedico iam o Socrates, si dum de natura vniuersae rei disputatur, minime inconcussas & inexplicabiles rationes afferre valeamus, ne miremini, quin potius intueri, si nihilo minus quam quicvis alius consensit ad eas assertiones asseram. Memento enim tam me qui loquor, quam vos qui indicatis, homines fore, atque rebus ita subtilibus mediocrem explanationem magis cuiusdam esse onus laboris. Accedat igitur, supplex, professor alterius fidei cuiuslibetque asseratque pro fide sua rationes quas potest; asserat & Christianus pro fide sua rationes praemissas, vel alias possibiles meliores, & has & illas, hinc inde iusto libramine ponderetis, & scio, & scio me scire, quod vestrae inveniuntur minus habentes.

Et si quis mihi resistendum putaverit arguendo miracula non posse fidem nostram probare, eo quod inter Idololatrias & Gentiles quandoque fiebant miracula, sicut superius recitatur, nisi fortassis fides infidelis eorum per sua miracula possit similiter approbari; Non improbabili fortiter respondendum, quod ante tempus Circumcisionis & Legis, & similiter tempore quo duratur, fuerunt quidam etiam apud exterarum nationum inter Idololatrias & Gentiles, qui vel per revelationem divinam, vel per doctrinam humanam, vel investigationem, inveniunturque propriam, Deum veraciter cognoverunt, licet forte tenuiter & velate, & ipsam similiter coluerunt. Nonne quidam Gentiles Christum venturum clarissime prophetauerunt, sicut superius tangebatur? cur ergo non decebat Deum in Sacris suis mirabilibus miracula pro talibus operari; ut seipsos in cognitione, & dilectione sua magis proueheret & firmaret, alioquin ad Religionem ipsorum attraheret imitandam? Tales quidem videntur fuisse quidam Iusti & Prophetae ante diluvium & post diluvium, ante Circumcisionem & Legem. Tempore vero Circumcisionis per Abraham instituta, Iob rex Edom, quintus ab Abraham Patriarcha, qui post electionem Iacob ex Esau reprobatum processit. Tempore quoque Legis datae per Moysen, tales videntur Regna Aethiopiae, & vii Ninivitarum, sicut sacra litera, etiam Evangelica testantur. Talis insuper videtur fuisse Nabuchodonosor rex clarissimus Babilonis, & primus monarcha Chaldaeorum, post suam humilationem, poenitentiamque peractam; Darius quoque Rex Medorum, qui & a Chaldeis transiit Monarchiam. Talis similiter videtur fuisse, lege adhuc durante, ille quoque Alexander nobilis Rex Graecorum, qui & a Medis abstulit Monarchiam; quod & euidenter testatur Cornelius Ceuirio, vir religiosus & Deo acceptus, in quoque Iudeis, nec dum Christianas esset. Cur ergo de alijs personis similibus non similiter est credendum, sicut historiis divinis, vel alijs de ipsis minime faciant mentionem? Nonne per loquens per Prophetam de ciuitate sua & ciuibus, generaliter suis dicit: Memor ero Babilonis & Babilonis scientium me, ecce alienigenae, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illi. Nonne & eius Apostolus eandem generaliter

tem expertus; In veritate, inquit, comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Vnde & Augustinus in libello suo De tempore Christianae Religionis contra Porphyrium, & De Praedestinatione Sanctorum, ad Prosperum & Hilarium, 11. Ab initio, inquit, generis humani alias occultatur, alias evidentiur, nec prophetari desinit Christus, nec qui in eum crederent, defuerunt; & ab Adam ad Moysen, & in ipso populo Israel, quae specialiter quodam mysterio gens Prophetica fuit, & in alijs gentibus, antequam venisset in carne. Cum enim nonnulli commemorantur in sanctis hebraicis libris ex tempore Abraham, nec de stirpe carnis eius, nec ex populo Israel, nec aduentitia societate in populo Israel, qui tamen huius sacramenti participes fuerunt; cur non credamus etiam in ceteris hac aequae illa gentibus alias alios fuisse, quamvis eos commemoratos in eisdem autoritatibus non legamus? De iustis liquidem & Prophetis ante circumcissionem vel legem diuinitus institutam, multa habentur Historiarum sanctae authenticae, & famosae. De Iob quoque habetur Historia celebris & vulgata, vnde & Augustinus 18. De ciuitate Dei, 48. Necipios, inquit, Iudaeos existimo audere contendere neminem pertinuisse ad Deum praeter Israelitas, ex quo propago Israel esse cepit, reprobatum eius fratre maiore: Populos enim reuera qui Dei populus proprie diceretur, nullus alius fuit; homines autem quodam non terrena sed coelesti societate ad veros Israelitas supernae ciues patriae pertinentes etiam in alijs gentibus fuisse, negare non possunt: quia si negant, facillime conuincuntur de sancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec Profelytus, id est, advena populi Israel fuit, sed ex gente Idumaea genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est, qui diuino sic laudatur eloquio, ut quod ad iustitiam pietatemque attinet, nullus ei homo suorum temporum coaequetur: quae tempora eius quamuis non inueniamus in Chronicis, colligimus tamen ex libro eius, quem pro sui merito Israelica in auctoritatem Canonice receperunt, tertia generatione posteriore fuisse quam Israel: Diuinitus autem prouisum fuisse non dubito, ut ex hoc vno sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad spirituales Israelites, quod nemini concessum esse credendum est, nisi cui diuinitus reuelatus est vnus Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Qui & de perfectione iustitiae hominum, 32. dicit, Quod iusti antiqui crediderunt in Christum, gratia eius adiuti, ut gaudentes eum praefererent, & quidam etiam praenuntiarent esse venturum, ut in illo populo Israel, sicut Moyses, & Iesus Naue, & Samuel, & Dauid, & ceteri tales, vel extra ipsum populum, sicut Iob, vel ante ipsum populum sicut Abraham, sicut Noe, & quicumque alij sunt quos vel commemorat, vel tacet Scriptura diuina. De poenitentia quoque Nabuchodonosor salutari & conuersione ad Deum per praedicationem Danielis, & diuinum flagellum docet Historia Danielis: Quare & Augustinus De Praedestinatione & gratia Dei, & est quintus inter eius Sermones, 17. dicit, Quod Nabuchodonosor post innumeras impietates flagellatus poenituit, & poenitentiam meruit fructuosam, Pharaon vero nequaquam: & quod hi duo fines habuere diuersos, quod & recitatur in Canone, 23. questione quarta Nabuchodonosor. De Dario quoque videtur patere in historia Danielis. Nonne & de nobili Alexandro hoc rationabiliter aestimandum, praesertim quia in doctrina illius praecari Philosphi, & Magistri sui Aristotelis fuerat educatus, qui verum Deum esse, & omne summum bonum, primum efficiens, & primam formam, & vltimum finem omnium sciuit, & docuit euidenter, sicut libri sui Philosophici manifestant? Iosephus quoque 11. Antiquit. Iudaicae, vlt. recitat, quomodo cum Alexander post captam Gazam indignans, festinaret Ierusalem, Ioaddo principi Sacerdotum post supplicationem & immolationem Deo oblata, ab ipso & populo dormienti, Deus praecipit ut consideret, sentisque ciuitatem ornaret, portasque protenus aperiret, & alios quidem cum veste alba, ipsum autem & reliquos Sacerdotes cum legitimum stolis iussit occurrere, nihil seuum sperantes pauci, Deo providente, quod & fecerunt. Ex subdit, Phoenices vero & Chaldaei Regem secuti putabant, quia quicquid potuissent furor imperialis permittere in ciuitatem, ipse committeret, & Principem Sacerdotum summis afficeret contumelijs, quod & diuerso contigit euenire. Nam Alexander providens multitudinem vestibus albis indutam, Antistites vero cum bysinnis stolis, sed & Principem Sacerdotum hiacynthina & aurea stola, super caput habentem cydarium, & super laminam auream, in quo scriptum est Dei nomen, adiit solus, & nomen adorauit, & Principem Sacerdotum primum veneratus est; omnibus vero iudicis vna voce Alexandrum salutauit, & circumstantibus Regibus Syriae, & reliquis, hoc facientem stupuerunt, corruptamque Regis mentem perauertit. Parmenius vero solus eum interrogauit, dicens: Cur eum omnibus adorantibus, ipse adorasset Principem Sacerdotum gentis Iudaeae? Cui ille, Non haec, inquit, adorant, sed Deum cuius principatus sacerdotij factus est. Nempe, somnium in huiusmodi eum habitu confixi, adhuc

A adhuc in Dio ciuitate Macedonia constitutus, dumque mecum cogitarem posse A suam vincere, incitauerunt, ut nequaquam negligerem, sed confidenter transirem: nam se perduciturum meum dicebat exequitur, & Persarum traditurum potentiam; ideoque neminem alium in tali stola videns, eum hunc aduersum habens visitoris & probationis nocturnae membrisam salutem. Exinde arbitror diuino iuuamine me dilectum, Dariumque vicisse, virtutemque solenne Persarum. Propterea & omnia quae meo corde sperabantur, prouentura confido. Et postquam Parmenio locutus est; Principem Sacerdotum honorans, accurrentibus reliquis Sacerdotibus ad ciuitatem visque peruenit, & ad templum ascendens sacrificauit Deo secundum Sacerdotum ostensionem; ipsi autem Principi Sacerdotum, & reliquis Sacerdotibus munificenter multa donauit. Postea quoque fortassis & quodammodo aliter, & quodammodo similiter responderi, dicendo quod iam idololatrias ipsa propter se nullatenus adorasse; sed tantummodo propter Deum; diuinamque virtutem iuxta responsum ultimam viginti primae parisi, sicut & nos imagines Christi, Dei, Trinitatis, Angelorum, & Sanctorum hominum adoramus. Quare & videtur quod Deus potuit ipsos tribulatos clamantes non incongrue exaudisse, ipsosque miraculose se oportere adiunxisse. Adhuc autem & quodammodo aliter, & quodammodo similiter forsitan dici posset; quod iam Idololatrias cognouisse & coluisse veraciter tantum Deum, sub nomine tamen & idolo Dei Iouis, sicut apparet ex praemissis circa decemam sextam partem huius; & nihil minus praeter ipsum alia quaedam idola coluisse, sanctis Angelis, hominibus, vel demonibus dedicata, non tamen finaliter propter ipsam et idola, neque finaliter propter ipsa quorum fuerant idola, sed quia sunt creaturae, & serui, & instrumenta Dei, voluntatem ipsius in prosperis & aduersis circa homines exequentes, ut sic in ipsis & per ipsa Deum finaliter adorarent, sicut & nos Deum propter se, & sanctos Angelos eius & homines, & ipsorum imagines adoramus finaliter propter Deum. Erlicet fortassis in modo colendi Deum ex simplici ignorantia; non ex certa malitia errauerunt, diligenter tamen cum praeter omnibus secundum doctrinam trigentesimae partis huius, volentesque scire, & diligentiam debitam apponentes, quis cultus & modus colendi fuit Deo placitus & acceptus, paratque cultum illum & modum cogitum obseruare, ipsum interim secundum suam scientiam & conscientiam honorauerunt, Deus ista pie & discretè respiciens, ignorantiae, & simplicitati eorum peperit, si ceram vero dilectionem, sanctam intentionem & voluntatem beneuolam acceptauit. Hoc autem consonum videtur rationi. Non enim videtur quod iustissimus atque piissimus, ipsam suppositione tertia parte, & quarta testantibus, plus requirat ab homine quam accepit, & etiam sit in homini potestate, imò quod illud acciperet, si intentione debita offeratur. Nonne etiam secundum sententiam Philosophorum communem & secundum iudicium cuiuslibet naturalis, deliberate proponens dare aliquid, puta aurum, & adhibita diligentia requilita, deceptus loco illius dare aurichalcum, quod si seris, nullatenus faceret, non aurichalcum sed aurum dare videtur; & liberalis merito reputatur, sicut etiam est contra. Dicit enim Philosophus 4. Ethic. 2. Non in multitudine datorum quod liberale, sed in dantis habitibus; & supra 3. 40. Existente autem inuoluntario quod vi & propter ignorantiam, voluntarium videbitur utique esse, cuius principium in ipso sciente singularia in quibus est operatus, & infra, 6. 10. Iusta dicimus operantes quosdam, nequaquam iustos esse, puta a legibus ordinata facientes vel nolentes, vel propter ignorantiam, vel propter alterum quid, & non propter ipsa quamuis operentur, quidem quae oportet & quaecumque oportet & studiosum; sed ut videtur, est qualiter habentem operari singula, velut sit bonus: dico autem puta propter electionem, & ipsorum gratia operatorum. Electionem quidem igitur rectam facit virtus, quae cumque autem illius gratia nata sunt fieri, non sunt virtutis, sed alterius potentiae. Dicendum autem sciendum manifestus de ipsis. Est utique quaedam potentia quam vocant deinotera, haec autem est talis ut ad suppositam intentionem contententia possit haec operari & fortis ipsi. Siquidem igitur in bono, laudabilis est, si autem praua, astuta. Nonne & videtur Apostolum hoc sentire dicentem; Cum enim gentes quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt, eum modum legem non habentes, ipsi sibi sunt leges, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se rationem cogitationum accusantium aut etiam defendentium in die cum iudicabit Deus occultis hominum. Nonne & veritas ipsa dicit, Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit. Quare & Augustinus 2. de sermone Domini in monte 27. Oculum, inquit, hic accipere debemus ipsam intentionem qua facimus quicquid facimus. Quod si munda fuerit & recta, & illud aspiciens quod aspiciendum est, omnia opera nostra quae secundum eam operamur, necesse est bona sine omnia opera totum corpus appellari, quia & Apostolus membra nostra dicit quaedam opera quae improbat & mortificande praecipit, dicens:

Mortificate membra vestra quæ sunt supraterram, fornicationem, immunditiam, iracundiam, & cetera talia: Non ergo quid quisque faciat, sed quomodo faciat considerandum est. Quæ & super titulum Psalmi. 31. Bonum, inquit, opus intentio facit, intentionem fides dirigat. Non valde attendas quid homo faciat, sed quid, cum facit, aspicias. Quæ & 83. quæstionum 27. dicit quod mali, per quos agitur id quod ignorat, non iniustus quæ refertur ad Deum, sed malevolentiæ suæ mercedem accipiunt: quemadmodum nec bonis imputatur, quod ipsi prodesse volentibus nocentur alicui, sed bono animo benevolentia præmium tribuitur. Qui insuper in libello de inhonesta familiaritate mulierum sic scribit, Voluntas prona facienti reputatur pro opere facti; quod & similiter videtur iura velle dicentia; Voluntas & proposito maleficia distinguenda. Nonne & Ambr. 1. de offic. Affectus, inquit, tuus operi nomen imponit; & Hieron. in epistola ad Paulinum de omnibus divinis historiæ libris sic ait; Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Quis enim potest rationabiliter dicere, quod voluntas sincera Domino famulandi secundum doctrinam trigelimum non est recta, & rationabiliter acceptanda, licet in modo famulandi sit replet error inuitus: Cur alias Seneca in sanctorum Catalogo poneretur? Nonne B. Hier. de virtutibus illustribus 12. & ponitur præfatio in ep. Senecæ, na scilicet: Lucius Annaeus Seneca Cordubensis Photionis Stoici discipulus. & pater Lucani Poëte, continentissime fuit vitæ, quem non ponerem in Catalogo Sanctorum, nisi me illæ epistolæ pronocarent, quæ leguntur à plurimis Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum: In quibus cum esset Neronis magister, & illius temporis potentissimus, optare se dicit eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos. Hic ante biennium quam Petrus & Paulus martyrio coronarentur, à Nerone interfectus est. Nonne & secundum Iura Canonica, propter hanc causam error in persona & in conditione dirimit matrimonium iam contractum? Nonne etiam hac de causa ignoranter accedens ad uxorem alienam, quam reputat esse suam, ab adulterio excusatur? Nonne scribitur isto modo, Error personæ & conditionis consensus coniugij non admittit. Si quis enim pacisceretur se venditurum agrum Marcello, & postea venisset Paulus dicens se esse Marcellum, & emeret agrum ab illo, nunquid cum Paulo convenit iste de precio, aut dicens est agrum sibi vendidisse? Item si quis promitteret se venditurum mihi aurum, & pro auro offerret mihi Aurichalcum, & ita medietas, nunquid diceret consensisse in Aurichalcum? nunquid volui emere Aurichalcum? nec aliquando in illud consensii, quia consensus non nisi voluntatis est. Sicut igitur hic error, materie excludit emptionis consensum, sic & in coniugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum quem hunc esse putabat. Quod etiam error personæ nonnullus excuset auctoritate illa probatur, quia uxoris soror, utroque in scio, sorore videlicet & marito in lectulum eius isse, & à viro sororis suæ cognita perhibetur: quæ tamen sine spe coniugij perpetuo permanere censetur, ille tamen qui cognovit eam per ignorantiam excusatur. Aliiter etiam hoc probatur: Diabolus nonnunquam in Angelum lucis se transformat, nec est periculosus error si tunc creditur esse bonis, cum se bonum simulat. Si ergo tunc ab aliquo simplici quæreret, si suæ beatitudinis vellet esse particeps, & ille responderet se in eius consortium velle transire, nunquid dicens est consensisse in consortium diaboli damnationis? annon potius in participationem claritatis æternæ? Item si quis hereticorum nomine Augustini, vel Ambrosij vel Hieronymi, alicui Catholicorum seipsum offerret, atque ad suæ fidei mutationem provocaret, si ille præberet consensum, in cuius fidei sententiam consensisse diceretur? non in hereticorum sententiam, sed in integritatem fidei Catholicæ, quam ille hereticus se sententiebatur habere. Quæ ergo in persona decepta errore, non in hunc, sed in eum, quem ipse mentiebatur se esse, consensit, patet quod eius coniux non fuerit. Hanc eandem sententiam cum eisdem exemplis & Doctores Theologici profitentur. Credo tamen constanter quod Deus, pius & iustus, omni eum amanti præ omnibus, volentique efficaciter ipsum cultu & modo debitis venerari, & diligentiam debitam perseveranter adhibenti, reuelat quandoque religionem debitam & necessariam ad salutem, religionem videlicet Christianam implicitè vel expresse. Multi namque Iudæi atque Gentiles Christum venturum lucidè præviderunt, & prophetice prædixerunt, sicut non paucæ testantur historiæ, & præcedentia ceperunt. Quomodo namque Deus, qui prima Suppositione & paribus sequentibus, ac Philosophis multis testantibus, rebus etiam vilissimis inanitis & bestiis providet, hominem siue providentia derelinquet? Et qui 27. parte cum sequentibus ostensionibus quærarum, ac historiis multis probantibus, hominibus quæquam Deum quærentibus, imò & continentibus, quandoque providet gratiosè de necessariis ad salutem, quomodo piè & perseveranter secusdem suam scientiam & virtutem, ipsum quærentibus atque colentibus necessitatem denegabit, si eam suam adiret, ipsos despiciet, abijcet, & repellat? Puto quoque veraciter quod plurimi infideles nullam

4. sententia
diff. 30.

A nullam vel non debitam diligentiam adhibent ad inquirendum & cognoscendum debitum cultum Dei; imò & si ipsi negligentibus per inspirationem divinam, rationem, aut prædicationem humanam gratis reuocatur & evidenter appareat, quod lex nostra sit melior lege sua, imò & quod lex nostra sit vera, ipsorum autem erronea, ex quadam pertinaci superbia indurati nolunt superba colla curvare, nolunt sectam antiquam relinquere, nolunt meliorem admittere, nolunt acquiescere veritati; sed & resistunt pro viribus, obgarrunt, contradicunt. Contuli enim nuper cum quodam Iudæo perito & multum famoso de conversione sua ad fidem Christi, post alia rogans eum ut oraret Deum suum deorè, quatenus illuminaret cor eius, & ostenderet ei veraciter, quæ lex esset melior & acceptior coram eo. Qui mihi respondit, quod nunquam hoc faceret, quia hoc esset dubitare aliquo modo de lege suo, & aliquantulum hæsitare. Quæsim, si voluit ut ego sic orarem pro eo Deum suum & meum communem, videlicet magnum Deum, & libenter orarem: qui statim respondit, quod non, propter causam dubietatis prædictam. Tunc ego, tu non vis orare pro teipso, nec permittere, aut gratum habere quod ego pro te orem; ora quæso pro me modo prædicto, ut sic saltem eius duritiam contumacem ad orationis beneficium provocarem: qui peremptorie reuocans, Scio, inquit, quod tu nunquam eris bonus Iudæus, atque subiunxit, & si tu velis dubitare de lege tua, ego nolo de mea. Amplius autem & aliter & veraciter dici potest, quod quædam sunt miracula fantastica, delusoria, & Diabolica; quædam vera; Miracula delusoria fecerunt Magi Aegyptij Pharaonis, sicut in Exodo recitatur, & talia erant miracula inter Idololatrias Isthædes, & hæc est responsio Augustini. 10. de Civit. Dei 16. huiusmodi miracula pertractantis. Obijcies forsitan quod eodem modo possunt dicere Infideles de miraculis Christianis; fateor, & dixerunt. Et si quæras, quomodo ergo possunt refelli? Respondeo, si hoc dicant vniuersaliter de omnibus Christianorum miraculis, possunt refelli ut prius; si particulariter, puta de aliquibus mirabilibus delusionibus apud aliquos Christianos fortassis pro veris miraculis reputatis, non sunt forsitan refellendi. Et si quæras ulterius quomodo possunt hæc discerni, respondeo quod probabiliter per circumstantias, & coniecturas probabiles concurrentes, per sanctitatem vitæ, per modum credendi, a mandati, orandi, & impetrandi miraculum, & per modum miraculi impetrati, & cetera talia, quæ non est facile numerare; certitudinaliter autem per illuminationem & inspirationem divinam, et per Spiritus Sancti donum, quod ab Apostolo discretio Spirituum nuncupatur. Hoc enim potest Deus facere, per septimam partem huius, & multum decet ipsum hoc facere Christianis ipsum amantibus, & colentibus secundum doctrinam, 30. partis huius, et si non semper & generaliter omnibus Christianis; illis tamen quorum interest de miraculis iudicare, puta summis Sacerdotibus, & principibus Sacerdotum, quando necessitas vel opportunitas hoc requirit, sicut in Canonizatione sancti cuiuspiam faciendi. Nec mirum: In multis namque historiis inuenimus, quod Deus multis principibus gentibus multa se & principibus suos concernentia reuelavit, de Pharaone Rege Aegypti, Gen. 41. de Nabuchodonosor rege Babylonis, Dan. 2. & 4; de Balthasar successore ipsius, Dan. 5. de Alexandro rege Grecorum, 11. Antiq. Iudaicæ: vltimè superius recitatur, de Chamgiuscan primo rege Tartarorum, in Historiis Tartarorum sicut superiusangebatur; de Agamennone rege Grecorum & somnio quod de instituendo prælio viderat, & in Grecorum Concilio referebat, Scribit Homerus, quod Nestor vir magnæ prudentiæ fidem reatus conciliais respondebat, de statu publico credendum est regio somnio; Et recitat Macrobius super somnium Scipionis. Nonne & Caiphas cum esset Pontifex Iudæorum licet malignus, Spiritu Dei tactus veraciter prophetauit: quanto ergo dignius decet Deum principi nostro summo, nostro summo Pontifici huiusmodi sui Spiritus munera impartiri? Adhuc autem Gentiles & eorum Philosophi forsitan respondebunt, dicentes, quod etiam lex nostra sit bona, & melior alia lege positiva quacunque, sola tamen lex naturæ naturalis videlicet rationis conscientia siue synderesis sufficit cuiusque ad ipsum in omnibus regulandum ad omnia faciendi. Verum si lex nostra sit bona, & optima, est & vera; & in ipsa continetur expresse, quod qui non crediderit, sicut docet, damnabitur. Item si lex nostra sit bona & optima positiva, est & perfectior sola lege naturæ: continet enim totam perfectionem illius, & addit, in sufficientiam eius supplet, corriget, defectus. Cur ergo illam non eligitis & tenetis? Adhuc autem si sola lex naturæ sufficeret homini ad quæcunque, cur Deus, qui nihil agit frustra prima suppositione, tertia parte & vobis ipsi testantibus aliam legem & alias leges dedit, antiquam & novam, sicut præmissa testantur, præsertim cum vtrique difficilior ad sciendum, & laboriosior ad implendum? Quis enim sapiens facit quicquam peripsum, ad quod sufficienter pauciora, sicut ratio naturalis & omnes Philosophi concorditer attestantur, & superiusangebatur? nisi fortassis decen-

|| vestri.

|| aliqua.

ius, virtus, & melius fiat per plura. Quod si est verum de legibus positivis, & specialiter A
Christiana, cur illam non accipitis & tenetis? Gentiles quoque Philosophi rationem natura-
lem rati se sequi, umbra tenui & fallaci, ac mendaci imagine phantastica rationis frequenter
seducti, irrationabiliter aberrabant, sicut verissima ratio, & ipsorum creberrima contradictio
clare docet. Quomodo ergo tam irregularis, tam enormata regula, & tam fallax sufficit ho-
mini ad ipsum in omnibus dirigendum? Nonne Deus, qui prima Suppositione, tertia parte,
& secunda Suppositione testantibus, sincera, summa, & prima veritas comprobatur, magis
veritatem quam fallaciam, verum quam falsum obsequium, rectitudinem quam errorem
magis diligit, & acceptat, præsertim circa religionem & cultum divinum? Nonne secundum,
3^a partem huius, solus Deus propter seipsum super omnia esse & aiosissimè est amandus, de-
votissimeque colendus? quomodo ergo propter errorem irrationabilis rationis & seductæ
conscientiæ nihil refert istum cultum vero Deo, vel Dæmonij aut idolis exhibere? Nonne &
Gentiles Philosophi, || *veri* Philosophi idola reprobant, & vnum verum Deum colendum
esse censuerunt: sed ad quem fructum si tantum valeat colere idolum sicut Deum? Cur insu-
per, quæso, Philosophi tam laboriosam diligentiam circa cognitionem veritatis impendunt,
si falsitas & veritas æqualiter ponderent, æqualiter valeant, æqualem fructum parturiant qui-
buscunque, dum tamen secundum conscientias suas agant. Nonne & vbi error est peior &
gravior, lex rectificans magis necessaria comprobatur; & quis ignoret errorem erga Deum, &
circa cultum divinum esse peiorem & graviorem, quam erga hominem, & circa poliniam hu-
manam? Et hic etiam per ipsos Gentiles Philosophos leges plurimæ statuuntur. Quomodo
ergo non est lex || *alia* necessaria circa Deum & cultum divinum? Quare & Arist. 7. Polit. 9.
partes necessarias civitatis enumerans; Præcipue, inquit, ea quæ circa divinam curam, quam
vocant Sacerdotium: cui & Plato, & alij Gentiles Philosophi consentiunt in hac parte. Si e-
tiam sola ratio naturalis sufficiat homini ad omnia faciendam, cur tot leges humanæ etiam ab
ipsis Philosophis inaniter statuuntur? Nonne Plato scripsit de legibus multos libros? Aristote-
les de Ethica & Politica multos? Tullius de Repub. multos libros? & alij multi Gentiles
Philosophi de materia simili multos libros? Adhuc autem Philosophi, audite me paululum
patienter. Nonne sicut oeconomus in parvula domo sua, sicut Princeps politicus in parvula
civitate sua, sicut rex in parvulo regno suo potest statuere subditis suis leges; leges, inquam,
positivas, arbitrias, & voluntarias, quas qui servauerint præmierit, & qui non servauerint
aut contempserint præmijs careant, & debitas poenas luant; sic & Deus summus oeconomus
in maxima domo sua, summus Princeps in suo maximo principatu, & summus Rex regum in
maximo regno suo, cur ergo non possit statuere, ut quicunque legem Christianam ser-
vauerint, accipiant gloriam sempiternam; & qui illam non servauerint, sed contempserint,
gloriæ careant, & æternam damnationem incurrant? posset vique, quod & fecit, sicut præ-
cedentia manifestant. Erratis quoque Philosophi originale peccatum; originalem ineptitu-
dinem ad vitam futuram in omnibus hominibus non videntes. Nonne potuit Deus primo
homini legem huiusmodi statuere, ut si mandatis divinis pareret in omnibus, haberet beatitu-
dinem sempiternam; sin autem, tam ipse quam successio sua tota privationem beatitudinis
& miseriam sempiternam, nisi ipse vel aliquis filiorum suorum satisfaceret competenter? Sic
namque potest homo Princeps terrenus promittere, siue dare cuiuspiam civitatem. Qua lege
statuit, si ille primus homo contra mandatum divinum peccaret, nonne tota illa progenies
reproba fieret, & ad vitam æternam inibiabilis haberetur? sic autem factum fuisse, ex lege
Christiana colligitur. Quicquid ergo feceritis, secundum vestrum ingenium naturale, nisi fa-
tisseceritis, nihil facitis ad futuram gloriam capefcendam, obstante lege prædicta. Dicitis for-
tassis, quod facile est satisficere Deo pro peccato: sed nonne satisficere Deo pro peccato sci-
citer in eum commissio, est reddere aliquid tantum vel maius pro quanto peccatum non de-
buit fuisse commissum, præsertim si distictè & rigore agatur cum peccante? Alias enim
non plene restituitur Dei honorum contempnibiliter violatum, nec facit satis, sed minus vel nihil;
quare nec plene placat offensum. Sed quis potest reddere Deo tantum, cum per 30. partem
huius nullum peccatum deberet committi scienter in Deum, pro quantiscunque bonis servan-
dis suelocandis, aut quantiscunque malis poenalibus habitis amouendis, siue non habitis
præcavendis. Dicitis fortassis quod peccator per impotentiam excusatur: Sed est forte per
impotentiam excusatur a nouo continue proprioque peccato, non reddendo quod debet,
non tamen ab antiquo debito & peccato, nec reddendo habitis ad beatitudinem sempiternam,
lege prædicta verante. Quid etiam diceret Philosophus, si Deus nullum hominem vellet ha-
bere consortem Angelorum in beatitudine sempiterna, & felicitate incomparabili, nisi simi-
lem Angelis, innocentem & virginem à peccato, & à talibus innocentibus & virginibus gene-

A generatum, quantumcunque peccator satisficeret pro peccato? Virgo namque culpabiliter
defforata, etsi satisficiat quantumcunque, non redditur tamen virgo. Adhuc autem fortassis
dicitis, quod Deus potest omne peccatum sine aliqua satisfactione dimittere simpliciter pec-
catori; sed istud non obstat: Nam etsi hoc posset, non tamen hoc faciet secundum legem
prædictam: Si etenim istud posset, posset dimittere peccatum simpliciter impunitum con-
tra 21. partem. Non improbabilius quoque videtur secundum Philosophicas rationes,
quod si homo sit modo peccator, & posset esse iustus, hoc fieri per aliquam mutationem,
& non in Deo, propter sextam partem præmissam, nec in aliquo impertinenti, quia hoc
impertinens videtur; quare in ipso homine peccatore: hæc autem mutatio, satisfactio pro
peccato, aut non sine satisfactione esse videtur. Nonne & secundum omnes verè Philoso-
phantes, omne malum, scilicet pura malitia & peccatum, non est res aliqua positiva, sed pri-
uatio vel carentia rei bonæ, aut cuiuspiam bonitatis; Priuatio autem in subiecto apto plenè
tollitur non potest, nisi per plenam positionem habitus quem priuabat; Non enim potest ibi
medium reperiri. Et si quæsieris, quis ergo potest aut potuit tantam satisfactionem pro pec-
cato hominis exhibere; Dico quod Christus simul Deus & homo sufficientissimus omni-
quaque, sicut prima suppositio cum sequentibus partibus clare probat, sicut & lex Iudæorum
prædixit, & lex Christianorum veraciter proficitur. Quid ergo restat, nisi ut omnes effusa-
mini Christiani, ut huius satisfactionis participes fieri valeatis?

Contra Philosophos negantes possibilitatem creationis, adhibitionis & recreationis.

33.

R Epudient Philosophi illam Meretriculam facram, quam sub specie sapientiæ palliatam
diutius amauerunt, fallaciter mentientem creationem, annihilationem, & recreatio-
nem non esse possibilem. Deus enim secundum primam suppositionem quintam partem &
septimam est summè perfectus, sufficientis, potens, et efficax, in tantum quod nihil perfectius, suf-
ficientius, potentius, aut efficacius esse posset: Et nonne perfectius, sufficientius, potentius, &
efficacius reputandum, facere quippiam propria tantum virtute ex nihilo, quam ex materia
præiacente necessario requisita? Item si Deus sit infinite maioris potentiz, & efficacia, quam
aliqua causa effectiua creata, cur non potest in effectum, in modum efficiendi proportio-
naliter fortiorer arque maiorem secundum regulas Philosophicas naturales? cur ergo cre-
are non potest? Amplius autem secundum octauam partem præmissam, Deus habet volun-
tatem vniuersaliter efficacem; Quare etsi nulla vnquam fuisset materia, nec aliquid præter
eum, & veller quippiam aliud esse realiter, statim esset. Adhuc autem secundum primam
suppositionem & tertiam partem huius, quicquid essentiale & intrinsecum dignum Deo tri-
buitur, si possit sine contradictione teneri, teneri debet necessario, non negari; Et nonne
posse creare tribuitur ita Deo, potestque facillimè ab omni contradictione defendi: est ergo
creatio rerum possibilis; quare & annihilatio & recreatio pari modo, quarum & possibilitas
D potest similiter demonstrari. Annihilatio quoque specialiter, creatione concessa, facillimè sua-
detur: Absit enim quod opus exile creatum esset potentius ad manendum, quam omni-
potens opifex ad destruendum si veller; quod & de re quilibet enutritis & virtutis huius, etsi crea-
ta non esset, posset similiter demonstrari. Nonne & secundum 17^{am} partem huius, nihil aliud
à Deo est necesse esse, sed possibile esse secundum contradictionem; quis ergo non facillimè
videat; Deum cum sit necesse esse, & omnipotens simpliciter omni quaque de se a potentia
absoluta posse annihilare quodlibet aliud? Possibilitate verò creationis & annihilationis ad-
missa, quis possibilitatem recreationis negabit? Appendant quæso Philosophi rationes præ-
missas, & rationes ipsorum contrarias iusta lance, & puto quod rationes ipsorum inuenien-
tur minus habentes; si tamen aliquas habeant rationes depouant rogo superbiam excecanti-
tem, & homines errabiles humiliter se agnoscant, (quod eorum contradictio frequens ad-
inuicem, imò & vnius eiusdem ad seipsum diuersis temporibus manifestat) nec verecundanter
E proficere, fortissemper & pulchriorem rationem præ alijs amplectendo, ne forte
alias tam re quam nomine Philosophi iuste priuentur, & friuoli nominentur. Aduertant
oro suppliciter, quam validatio requireretur ad tantam famositatem reprobendam, quæ ab
omni fide & secta, & ab omnibus penè hominibus approbatur, præsertim cum tam fortibus
rationibus fulcitur. Quare & Philosophus, 10. Eth. 2. redarguens negantes bonum esse quod
omni appetunt, quod inquit, omnibus videtur, hoc esse aimus: Interimens autem hanc fi-
dem non omnino credibilia dicit. Auertit quoque super de somno & vigilia; Res, inquit,
quæ sunt famolæ apud omnes, sunt necessariæ aut secundum totum, aut secundum partem.
Si autem Philosophi in hac parte nullam habeant rationem, cur irrationabiliter ita dicunt?
præsertim

praefertim cum Deum non possit creare, annihilare, & recreare non sit per se notum, imò a contrarium apud plurimos est famulum.

Contra Philosophos negantes possibilitatem creationis mundi

34

Fugentur Philosophi affirmantes, quod Deus non potuit mundum creare. Secundum proximam namque partem Deus potuit aliquam rem creare, cur ergo non mundum cum mundus sit entitatis & virtutis finitae, Deus autem simpliciter infinitus, sicut prima Suppositio, 3^a pars & 4^a demonstrant. Potest quoque Deus annihilare mundum, sicut per proximam partem & probationem ipsius, & per decimam septimam partem patet: & ipsum similiter recreare per eandem proximam partem huius & ostensionem ipsius, quare & potuit ipsum creare simili ratione. Potissimum etiam quod videtur ob stare, est impossibilitas creationis ex nihilo, sed hoc non obstat, secundum proximam partem huius: Aliamque Philosophorum arguitur quam sint fragiles quis igitur orat. Quod tamen ut evidenter cunctis appareat processum ille 8ⁱ Physicorum parvulum est rimandus; n. cum quia fuscandini, quidam fideles illo processu infidelium procedentes, usque in infidelitatis voraginem processerunt. Videntur autem mihi Christi gratia *Christiano, nisi non enim Christianus*, nec alicuius legis sectator, sed amator veritatis tantummodo, etiam videretur, quod ille processus peccat mortaliter in materia & in forma. Constat autem Philosophis quod prius, & ante accipitur dupliciter ad propositum, scilicet secundum naturam & secundum tempus. Pono igitur contra Aristoteles & Averroes quod mundus incepit & motus in *A* instanti, & quod nullum fuit tempus, mutatio, neque successio temporalis, aut aliqua duratio vera mutabilis, aut parvitas, magna, vel parva antecellum primum motum qui sit *B*. Pono igitur consequenter quod nihil omnino praecessit *A* prioritate aliqua temporali, sicut nihil praecedit coelum exteriori prioritate vel superioritate locali, & quod hoc sit consequens, patet per se ipsum. 10, illius 8ⁱ dicentem: Prius & posterius quomodo erunt, tempore non existente, aut tempus, si non sit motus? & ex alia parte pono, quod Deus aeternus, eiusque aeterna sapientia ac voluntas praecessit *A* prioritate naturae, sicut causa causatum. Cum ergo tu Aristoteles per totum illum processum supponis quod cuiuslibet rei factae non esse praecedit necessario suum esse, & hoc loquendo de praecessione temporali, ut innuis 10, & tu Averroes hoc idem dicis expresse in comment. decimo octavo quoque decimo quinto ac alijs hoc supponis. Ecce quam impudenter petis in principio, quod finaliter probare deberes, scilicet quod ante *A* & *B* fuit prioritas temporalis, quae necessario, & verum ipse dicis, aliquem motum sequitur aut importat. Hic ergo peccas in forma probandi, & in materia similiter. Haec enim tua suppositio repugnat verae meae positioni, quam primo ponebam. Et per idem potest faciliter responderi ad omnia talia quae arguitis, & quare fecit mundum in *A* & *B* tunc incepit, hoc fuit per aliquam novam volitionem, quam tunc habuit & non prius, vel propter aliquam novam dispositionem in agente vel passio, aut aliquo alio modo, vel propter amotionem alicuius, quo non amoto, noluit operari, vel saltem propter praesentiam horae vel instantis, quae vel quo semper ante disposuit facere tunc primo mundum & motum, & nullum istorum fuit sine mutatione; ergo ante *B* primam mutationem alia mutatio prior fuit. Ecce quomodo semper supponitis quod ante *A* fuit mutabilis & longa successio temporalis, quod debemus probare; huius enim oppositum ponebam in primis. Cum etiam queritis, vel queratur pro vobis, quare Deus in *A* fecit mundum & non prius, ecce quomodo innuitis quod ante *A* fuit aliquid prius prioritate temporali quod non est verum: sed simile est ac si quereretis, quare coelum est terminatum in sua convexitate, & non supra. Patet similiter quomodo non sequitur contra me illud quod magnum impossibile reputans, scilicet quod a voluntate antiqua proveniat immediate actio nova; Voluntas enim Dei aeterna quae fecit mundum, non est antiquior mundo antiquitate seu proprietate temporis, sed naturae: nec mundus ea novior aut posterior tempore sed naturae. Replicabitis forsitan hic dicentes, eadem ratione Deus non est antiquior mundo, & mundus incepit esse, nec est aeternus, ergo & Deus similiter: vel si Deus non incepit, sed est aeternus, & mundus similiter. Concedo vobis quod Deus non est antiquior mundo antiquitate temporis actualis, & ultra cum dicitis, ergo Deus incepit esse, non sequitur. Et si dicatis, Incipere esse est nunc esse, & nunquam prius fuisse, Deus vero in *A* fuit & nunquam prius, hic dico intendatis definire convertibiliter accipere esse, per nunc esse, & nunquam prius fuisse, si intelligatis, per nunquam prius fuisse, actualiter, scilicet per nullum tempus actuale praecedens, non recte definitis. Imò incipere esse, est nunc esse, & nunquam prius fuisse habitualiter: siue potentialiter scilicet, & si tempus prius fuisset,

A fuisset, adhuc non fuisset in eo & sic mundus incepit in *A* quia licet ante fuisset tempus actualiter, mundus non fuisset in eo, sicut anima Petri non fuit in tempore ante creationem illius; sic autem Deus non incepit esse in *A*, quia quantumcunque tempus prius fuisset, Deus necessario fuisset in illo: quod autem non prius tempore fuit, hoc est quia tempus defuit sibi, non ipse tempori si fuisset. Et per idem patet ad aliam partem conclusionis vestrae, quae est, quod Deus non est aeternus & aeternum enim est, quod est sine inceptione, & definitione modo praedicto. Sicut enim immensitas Dei non est determinata aut restricta per hoc quod est actualiter tantum in quodam loco determinato, puta in mundo & non extra, secundum quorundam Philosophorum & vestram sententiam, quia necessario coexistet omnique quantoque maiori si esset: sic nec eius aeternitas brevitate temporis coarctatur. Si autem intelligatis aeternum non sicut ceteri hominum, sed modo vestro, quod est per omne tempus actualiter, potest concedi quod mundus est aeternus, sicut et Aristoteles videtur definire aeternum, seu potius eius definitionem ab Antiquioribus allegare 1. de Caelo 100. dicens, Hoc nomen aeternum divine enunciatum est ab Antiquis. Finis enim continens id quod uniuscuiusque tempus, cuius nihil est extra secundum naturam, aeternum uniuscuiusque vocatum est. Secundum eandem autem rationem, & totius coeli finis, & omne tempus, & infinitatem continens perfectio, aeternum a semper esse sumens denominationem. Possemque iuxta stultitiam tuam aliter tibi forsitan respondere, supponendo secundum Logicam tuam 1. per Hermenias, quod verbum consignificat tempus, & concedere tibi istam, Deus incepit esse, scilicet esse in tempore vel in instanti, seu temporaliter, vel instantaneè, sicut incepit esse Dominus temporis, & temporalium quorumcunque. In *A* enim Deus fuit instantaneè & non prius: nec ex hoc sequitur, quod Deus non sit aeternus sed novus, nec quod ipse mutetur sed ipsa, ut ex prioribus satis constat. Adhuc forsitan obiurabis mihi, sophisticè arguere gestientes, quod mundus sit omnino coaeternus cum Deo, sicut loquebar, quia si Deus fecit mundum in aliquo instanti primo, potuit fecisse eum non in aliquo instanti primo, sed immediate post instans, si aliquid instans praecessisset, sicut fecit motum & tempus immediate post primum instans: & si sic fecisset mundum cum motu & tempore, mundus fuisset aeternus. Nunquam enim incepisset intrinsecè, nec extrinsecè: In nullo enim instanti primo fuisset, nec in aliquo instanti non fuisset immediate post quod fuisset; imò ante quodlibet instans fuisset, ut patet de singulis inductivè, & nunc non est mundus minoris durationis quam tunc fuisset: ergo nunc est aeternus. Ad istud autem sophisticè stultitiae argumentum, non oportet alias respondere, nisi propter consilium sapientis, ne talis stultus sophisticans sibi sapiens videatur. Tales enim secundum Apostolum dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt: Primo igitur vos proprio gladio castigabo: vos enim ponitis superficies corpora terminare: Ponatur ergo per omnipotentiam Dei, & secundum proximam partem huius, vel licet vos ponitis similes vel saltem ex talibus conditionaliter arguis multis locis, quod toto caelo salvo eius convexa superficies destruat, vel arguatur conditionaliter more vestro: Si illa destrueretur salvo caelo, ipsum esset simpliciter infinitum. Non enim terminaretur intrinsecè nec extrinsecè, quoniam ad nullam superficiem sicut constat. Vt etiam ex abundanti respondeo, & dico, quod mundus non est aeternus, sed incepit esse & hoc extrinsecè, non actualiter: ita quod aliquod tempus vel instans actualiter ipsum immediate praecessit, sed habitualiter, ut dictum est prius, quia si fuisset tempus aeternum, supposita aetate mundi in aliquo eius instanti necessario incepisset extrinsecè, & quod sic actualiter non incepit, non est propter antiquitatem mundi, sed propter defectum temporis praecedentis. Sed nec sic forsitan obgarrire cessabitis, sed dicetis, est ante mundum non fuit tempus verum, fuit saltem imaginarium, & procedunt argumenta de temporali ficto, sicut & de vero. Hic autem dico, sicut tu Aristoteles 4. Metaphys. 10. probas, quod res non sequuntur imaginationem aut affirmationem: Vnde quantumcunque quis imagineatur tempus ante mundum, non imago propter hoc fuit aliquod tempus ante, sicut propter nullam imaginationem cuiuscunque est aliquis locus, aut tempus extra coelum, esse tempus, 1. de Caelo 100. sic dicendo: Manifestum igitur quia neque locus, neque vacuum, neque tempus est extrinsecè. Adhuc autem vi maiori verecundia vos confundam, sique in agnitionem veritatis adducere, redueam. Ponatur secundum vestram grossam imaginationem & rudem, quod ante mundum fuisset aeterna successio *1. vera vel ficta*, & quod dico tunc, quod in *A* instanti successio illius Deus voluntate produxit mundum, & quod tunc incepit *B* prima mutatio nova, seu primus motus novus, quem nulla mutatio nova praecedebat, nisi forte partes illius successiois aeternae per vos posita: & cum arguis, ergo Deus tunc vel immediate ante habuit aliquam novam dispositionem, quam prius non habuit, quae mediante tunc produxit mundum & non prius, ergo illa fuit sibi acquisita per aliquam mutationem

mutationem nouam priorem: ergo ante *B* primam mutationem nouam fuit alia mutatio noua prior: dico, quod ista ratio procedit de agente irrationali, non autem rationali, ut tu Aristoteles 9. Metaphys. 10. docuisti, ubi posita distinctione potentiarum per rationale & irrationale, & assignata una differentia inter illas, alteram assignasti, scilicet quod quando potentie irrationales, *A* & passiuæ cum debitis dispositionibus approximantur ad inuicem, necesse est hancquidem agere, illam pati, de potentijs autem rationalibus non est ita, quod & tu Auerroes ibi comment. 10. planissime contestaris. Potest ergo agens rationale & voluntarium dispositissimum ad agendum, expectare per tempus & tempora, etiam per tempus æternum, & tandem nouiter agere sine mutatione aliqua precedente: vestrum igitur profectum inter 3as Physicorum ubi hoc non vidistis, & 9. Metaphys. ubi hoc vidistis, & videndum alijs reuelatis, vestrumque defectum pristinum retractatis, laudo plurimum & commendo. Sed ne propter variationem auctoritas vestra suspecta forsitan videatur, hoc idem per rationem ostendam. Si enim non sic esset, nulla esset potentia libere contradictorie ad agendum. Si namque sit alia, ponatur *A*. primus actus eius liber: Vel ergo positus omnibus necessarijs & sufficientibus ad productionem *A*. producit necesse *A*. vel non: Si sic, cum omnia illa ponit, non sit liberum, quia *A* est primus actus liber, & positus illis, necessario ponitur *A*. nec *A* ponit erit liberum, nec in potestate libera producentis. Item si posita causa actiua libera cum omnibus dispositionibus necessarijs & sufficientibus, necessario sequatur effectus productus, cum illam sic ponit non sit in libera potestate ipsius, sed quodammodo necessarium, & in omni consequentia necessaria, si antecedens sit necessarium, & consequens erit similiter necessarium, non liberum, & contingens, nullus actus libere producentur, nec potentia rationalis erit liberior irrationali. Nunquam enim producit actus liber nisi à causa rationali disposita, ut dictum est. Si autem positus illis non necessario producat *A*, ergo illa potentia libera sit tribus omnibus illis semper vniformibus omni modo, potest libere expectare per tempus, & tempora, & tandem nouiter producere *A* sine mutatione aliqua precedente, quæ aliquid faciat circa ipsam. Prius enim erat sufficienter disposita ad producendum *A*, & nunc est omnino, sicut tunc; quare & nunc sufficienter potest producere *A*, & toto tempore medio potuit produxisse. Et si tu queras, quare ergo producit nunc *A*, & non prius; Respondent quidam quia vult, quorum responsum non probio; quia sit *A*, primum velle liberum, tunc non producat *A*, quia vult, per idem velle, quia tunc idem velle prederet naturaliter semetipsum; nec per aliud velle, quia tunc *A* non esset primum, & quia tunc reuerteretur eadem quæstio de illo alio velle, & sic procederet infinitè. Dico igitur quod querens quare &c. querit causam; causa autem efficiens est illa potentia libera; quia igitur est actiua potentia rationalis & libera, libere tunc producit; causa verò finalis est finis quem sibi præstituit in agendo. Scio tamen quod queris causam, quam non poteris inuenire, scilicet qua posita determinatè & necessario sequeretur, quod in potentijs actiuis rationalibus non est verum, quod tam Auctoritas, quam ratio docuerunt, quod tamen pro verissimo supponeres per totum illum processum 8° Physicorum claudicatis turpissime à semitis veritatis. Quod & Auerroes 9. Metaphys. suæ 1. & Algazel 4. Metaphys. suæ 1. similiter supponentes in vestram sententiam inciderunt. In alio quoque videmini vobis certissime demonstrare, & hoc vniuersaliter de omni virtute siue rationali, siue irrationali, sicut tu Auerroes 9. comment. asseris manifestè. Data namque prima mutatione arguitis, quod hac prima alia fuit prior, te Auerroes arguitur Aristotelis sicfermate, Motum & motor sunt in capitulo ad aliquid, & cum in aliquo tempore hoc non mouet, & hoc non mouetur; & post, hoc mouerit, & illud mouetur, manifestum est quod inter ista, facta fuit relatio quæ non fuit ante, & omnis relatio sequitur transmutationem: Ergo, necesse est vt ante transmutationem positam sit aliqua transmutatio in motore, & in moto, aut in vtroque, aut in extrinseco, verbi gratia quod sit illic aliquid impedimentum quod *A* auferatur. Sed ecce quam turpiter deliras: cum enim supponitis quod omnis relatio sequitur motum aut mutationem priorem, vel intelligitis de sequela relationis, & prioritate mutationis temporali vel naturali: Si temporali, maiè supponitis; relatio namque inter agens rationale & passiuum non necessario sequitur mutationem temporaliter precedentem, sicut precedentia docuerunt, sed quandoque cooritur temporaliter vel instantaneè, & consurgit cum prima eius actione, seu agere eius primo, licet naturaliter subsequatur: De sequela verò & prioritate naturali loquendo nec tenus quidem apparentie colorem habetis. Habeo etiam specialiter aduersum te Auerroes, quod non requiritur necessario aliqua cogitatio aut imaginatio de præsentia temporis, vel instantis, ut tu Comment. octauo & decimo quinto, videris supponere. Multa enim facimus, quando de præsentia temporis minimè cogitamus, nec instantia numeramus

A ramus vel si hoc contingat, multa facimus non propter præsentiam aut imaginationem huius aut illorum, sicut nec propter præsentiam simia, aut cæterorum imperitissimorum quorumcunque. Deus tamen qui nihil facit casualiter quouismodo, sed per suam sapientiam infinitam suauiter cuncta disponit, nunquam fecit, facit, aut faciet aliquid in aliquo tempore vel instanti, cum ab æterno disposuit illud tunc facere, ideoque ab æterno disposuit facere mundum in *A* instanti, & fecit illum in *A* sine transmutatione aliqua precedente, nisi forte in illa successione æterna, vel eius partibus, quæ tu ponis. Et cum tu dicis comment. 8° quod iste sermo est non intelligibilis, quia cum voluntas voluerit facere aliquid in aliqua hora, necesse est vt in voluntate fiat aliqua concupiscentia in illa hora, quæ non fuit ante, & illa concupiscentia erit causa propinqua ad agendum in illa hora, & non ante, & causa huius concupiscentie est præsentia temporis, & præsentia temporis quæ non erat ante est transmutatio necessaria aut sequens transmutationem; concupiscentia igitur facta per præsentiam temporis est transmutatio extra transmutationem primam datam. Ante igitur transmutationem positam primam est alia transmutatio, & non potest homo sanus fugere hanc fidem estimatione potentie. Hic dico veraciter quod etsi essem infirmus in fide, vel mortuus ab omni fide, nisi à fide rationis solius, videretur mihi quod tu tam presumptuose sophisticans, & tam notorie impoenitenter peccans in materia, & in forma, poenitentia maxima dignus esses. Peccas enim grauiter, supponendo quod Deus non posset facere aliquid certâ horâ, quod disposuit tunc facere, nisi tunc reciperet aliquam nouam dispositionem, mediante qua tunc ageret, quam prius non haberet, quod est contra prius ostensa. Peccas etiam mortaliter contra verum immortale & necessarium, innuendo illo comment. 8° & expressè supponendo comment. 1. quod Deum intelligere seu imaginari tempus præsens est transmutatio sequens transmutationem, quasi aliter ex parte sui intelligat aliquod tempus quando est futurum, & aliter quando est præsens, cuius oppositum sexta pars ostendit; & tu ipse infra eodem 8° & alibi, ac alij multi Philosophi sapies testes estis, & quod præsentia temporis sit causa mouens intellectum diuinum, & efficiens intellectionem temporis præsentis in eo contra 7^{am} partem huius, & contra te ipsum super 12. Metaphys. comment. 51. planè. Erras similiter innuendo, quod Deus aliter ex parte sui velit aliquod tempus, vel quidlibet aliud quando est futurum, & aliter quando est præsens, sicut & circa cognitionem diuinam errasti, quia tunc esset mutabilis contra sextam. Supponis insuper quod præsentia temporis sit causa mouens voluntatem diuinam, & efficiens concupiscentiam seu volitionem in ea contra 7^{am} partem huius. Constat autem secundum priora, quod intellectus aut voluntas Dei non mouetur aut patitur ab aliquo posteriori, nec aliter ex parte sui intrinsecè, sed similiter omni modo intelligit & vult aliquod primo futurum, secundò præsens, tertio præteritum; ideoque sicut ab æterno, æternis cognitione & volitione cognouit, & vult creare mundum in *A*. sic & fecit per eandem cognitionem & volitionem præcise non mutatas omnino, sic quoque in tempore facit quemlibet effectum immediatum quem facit. Et si Christianus Christianum testem desideret, ecce Augustinum, 12. de Cinit. Dei 17. & 14. materiam hanc tractantem. Peccas quoque non modicum in forma probandi, cum arguis quod ante primam transmutationem nouam datam, alia fuit prior, quia præsentia temporis quæ non erat, est transmutatio necessaria, vel sequens transmutationem; hoc enim non est contra te. Ponebam enim imprimis *B* primam transmutationem nouam, exceptis partibus illius successione imaginaria sit æterna, quam te ponente admisit, si tamen illa sit transmutationes nouellæ. Ne autem in hoc quod dixi superius, scilicet nullam successione aut durationem partibilem temporalem præcessisse mundum. videar onerosus Catholicis, qui assueti sunt audire frequenter & dicere, quod Deus præcessit mundum diu, æternaliter, vel etiam infinite, ostendam quod Catholicè debeat ita dici. Nam secundum veritatem Catholicam, nihil aliud à Deo fuerat ante mundum, & per sextam partem Deus est immutabilis omnino, nihil ergo mutabile, nec aliqua transmutabilitas fuit ante mundum; *E* Quare nec aliqua successio aut duratio temporalis, quæ sine qualicumque mutatione nequit intelligi. Item in omni successione aliud aduenit, aliudque recedit: sed Deo, propter eius immutabilitatem omnimodam, nihil aduenit aut recedit. In Deo ergo nulla fuit successio ante mundum, nec in aliquo alio, cum nihil aliud fuit ante. Item omnis talis successio habet partes maiores & minores, priores & posteriores: Deus autem secundum, 10. & 26. partes, tales partes non habet; Nulla ergo talis successio ante mundum fuit in Deo, nec in aliquo alio, cum nihil aliud fuit ante. Item quod si fuisse, potuerunt ibi fuisse signate tales partes, vt hora, dies, mensis, & annus, sicut in tempore nunc corrente, cum tamen nihil fuerat ante mundum: per cuius mensuram aut comparationem potuit fieri talis distinctio vel mensura. Nec potest quis dicere quod hæc omnia, scilicet mutabilitas, aduentus & recessus, partibilitas secundum maius & minus,

minus prius & posterius, ac mensurata distinctio fuerint in puro non ente, cum in puro non ente nihil penitus possit esse, nisi forsitan purum non ens. Item omnis mutatio, aduentus, & recessus est necessarii alicuius actualiter mutati, aduentus & recessus. Quodlibet enim horum necessarii est in aliquo subiecto actualiter, sicut naturalis Philosophia docet per totum: sed nullum purum non ens est tale. Nec videtur quare talia magis poni deberent in uno non ente, quam in alio; & non possunt poni in quolibet: quare in nullo. Item partibilitas, maioritas, & minoritas sunt proprietates quantitatis & quanti: sed non ens non est quantum. Item eadem ratione nunc esset talis temporalis successio extra coelum. Item non magis videtur, quod talis quantitas successiva fuerat ante mundum, quam quantitas permanentis: sed hæc ante mundum non fuit. Item si ante mundum fuit talis temporalis successio, Deus potuit destruxisse illam ante creationem mundi. Quis ergo in tantum novit sensum Domini, aut consilium eius fuit, ut sciat dicere, non destruxit? Quis etiam (quæso) potest probare necessariò sic fuisse, ex quo non necessariò ita fuit, sed potuit non sic fuisse? Item si talis temporalis successio fuerat ante mundum, non oportuit creasse tempus cum mundo. Illa enim antiqua successio suffecisset. Item si sic, videtur quod adhuc durer cum tempore creato præsentem, sicque duo tempora distincta totaliter coexistunt contra Philosophum, 4. Phys. expressè. Item sola æternitas fuerat ante mundum, sed in ea nulla est successio temporalis, ut patet per Boetium, 5. De consolatione Philosophi: profa vlt. definientem sic eam; Æternitas est interminabilis vita: tota simul & perfecta possessio, in cuius explanatione subsequenter adiungit; Illud iure perhibetur æternum cui neque futurum quicquam abest, nec præteritum fluxerit, unde & subdit expressè quod ponendam in primis, sic dicens; Neque Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simpliciter potius proprietate nature. Cui concordat Augustinus super illud Psalm. 101. Ne revoces me in dimidio dierum meorum, in generatione generationum anni tui, & respondens, Qui non veniunt & transeunt, nec ideo veniunt ut non sint. Omnes enim dies in hoc tempore ideo veniunt ut non sint, omnis hora, omnis mensis, omnis annus, nihil horum stat antiquam veniat, erit, cum non venerit, non erit; Illi ergo anni tui æterni, anni tui qui non mutantur in generatione generationum, erunt: non enim aliud anni tui, & alium ipse; sed anni Dei æternitas Dei est, æternitas Dei ipsa eius substantia est, quæ nihil habet mutabile, ubi nihil est præteritum, quasi iam non sit, nihil est futurum, quasi nondum sit. Non est ibi nisi est, non est ibi fuit & erit: quia & quod fuit iam non est, & quod erit nondum est: sed quicquid ibi est, non nisi est. Hæc æternitas vocavit nos, & erupit ex æternitate verbum; iam æternitas, iam verbum, & nondum tempus. Quare nondum tempus? quia factum est tempus, quoniam omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et infra super illud, Initiò tu Domine terram fundastis novi æternitatem tuam, qua præcedis omnia quæ fecisti. Idemque 1. Confess. 6. transiens illud eiusdem Psalmi; Anni tui non deficient, dicit, quod anni Dei sunt hodiernus dies Dei, qui nunquam peragitur neque transit, sed anni nostri & dies transeunt per illum hodiernum Dei. Idem infra eodem, 12, 28. dicit; Quod aliquid præcedit aliud æternitate, aliquid tempore, aliquid electione, & aliquid origine: æternitate sicut Deus omnia, tempore, sicut fructus; electione, sicut fructus florem; origine, sicut sonus cantum. Idem quoque 3. Delibero arbitrio vlt. exponens illud Psalmi 83. Quoniam melior est dies vna in atrijs tuis super millia, dicit; Quod mille dierum in temporis mutabilitate intelliguntur, unus autem dies nomine incommutabilitatis æternitatis vocatur. Hanc etiam totam positionem videtur Augustinus tenere, 12. de Civit. Dei 15. cum sic dicit; Istæ dimensiones temporali-um spacionum, scilicet horæ & dies, menses & anni, quæ vilitate ac propriè dicuntur tempora, manifestum est quod à motu siderum cœperunt: unde & Deus cum hæc infirmiter dixit; Et sint in signa & tempora, dies & annos. Vbi enim nulla creatura est cuius mutabilibus moribus tempora peraguntur, tempora omnino esse non possunt. Ideoque Angeli semper fuisse dicuntur, quia omni tempore fuerunt, sed non ideo Deo coæterni sunt, quoniam tempus quia mutabilitate transcurrit, æternitati immutabili non potest esse coæternum. Quapropter si Deus semper Dominus fuit, semper habuit creaturam suo dominatui servientem, veritamen non de seipso genitam, sed ab ipso de nihilo factam, nec ei coæternam; erat quippe ante illam, quamvis nullo tempore sine illa, non eam spacio transcurrente, sed manente perpetuitate præcedens. Non vult tamen istam sententiam affirmare, quod ideo faciendum putavit, ut legentes vitent, à quibus questionum periculis se debeant temperare, nec ad omnia se idoneos arbitrari, quam doctrinam eius doctissimam cum omni reverentia veneror & amplector. Sed hic forsitan quis opponet quoniam Augustinus 12. de Civit. Dei 12. innuit, quod ante creationem mundi fuerunt infinita retrò tempora, quibus Deus cessavit: ab illa creatione, & post-

A & postquam noviter mundum creavit. Dicitque ibidem, Quod Dei à creatione cessatio retrorsus æterna tanta est, ut si ei conferatur quantalibet magna & ineffabilis numerolitas temporum terminata, non debet videri tanta, quanta est gutta humoris brevisima oceano comparata. Istorum enim unum est per exiguum, alterum verò incomparabiliter magnum, sed utrumque finitum, illorum verò est alterum infinitum, scilicet illa cessatio Dei à retrò. Item per rationem, aliter Deus non potuit fecisse mundum prius quam fecit, non enim fuerat quicquam prius. Dico ergo quod hæc & multa similia quæ possent adduci, intelligunt quod ante mundum fuerant multi anni, non actualiter sed potentialiter, sicut extra coelum sunt spacia, & miliaria infinita, quia Deus potuit fecisse mundum prius per quantalibet tempora, & annos quotcunque; sicut potest facere extra coeli spacia, & miliaria supra omnem numerum terminatū. Quare & ipsimet 1. de Gen. contra Manichæos. 3. Manichæis querentibus, si in principio aliquo temporis fecit Deus cælum & terram, quid agebat antequam fecit cælum & terram, quid ei B subito placuit facere quod nunquam fecit per tempora æterna? ita respondet: his Respondemus Deum fecisse cælum & terram in principio temporis, sed in Christo, cum verbum esset apud Patrem, per quem facta sunt omnia; sed & sine principio temporis Deum fecisse cælum & terram credamus, debemus utique intelligere quod ante principium temporis non erat tempus: Deus enim fecit & tempora, & ideo antequam faceret tempora, non erant tempora. Non enim possumus dicere fuisse aliquod tempus, quando Deus nondum aliquid fecerat. Quomodo ergo erat tempus quod Deus non fecerat, cum omnis temporis ipse sit fabricator, & si tempus cum cælo & terra esse cœpit, non potest inveniri tempus, quando Deus nondum fecit cælum & terram. Et cap. 4. immediate subiungit, cum autem dicitur, quid ei subito placuit, sic dicitur, quasi aliqua tempora transferint, quibus Deus nihil operatus est; Non ante transire poterat tempus, quod nondum fecerat Deus, quia non potest esse operator temporum, nisi qui est ante tempora. Ratio verò facta irrationabiliter argumentatur, & C irrationabilem causam sumit. Licet enim ante mundum non fuit aliquid prius prioritate temporis, potuit tamen fuisse per creationem Dei, in quo potuisset mundum similiter prius creasse. Cetera autem argumenta vestra Aristoteles, & Averroes pro æternitate mundi confutavit, eo quod gradum apparentiæ & alterationis sophisticæ vix attingant, reputant superfluum discutere studiose; imo & omnia argumenta vestra pro æternitate mundi loquuntur, vix aliquo colore tenui ostentationis sophisticæ fallaciter offuscantur; ut sic ad disputationis scripturam vix ingredi mereantur. Nonne tu Aristoteles, Magistri tui Platonis & ceterorum Philosophorum priorum doctrinas, & specialiter in hac parte impudenter coartemmens procaciterque impugnans, secundum modum vestrum loquendi, verberator Patrum merito dici potes; sicut scripta eorum & tua luculenter ostendunt? Nonne & ideo Chalcidius super 2. Timæ. Platonis de te sic dicit, Hic suo quodam more, pleni perfectique dogmatis electo quid visum sit, cetera fastidiosa incuria negligit. Te ipsum quoque contra te ipsum in testem citabo 2. Namque de cælo & mundo 80. Videntur inquis, usque ad aliquid quætere, sed non usque quidem ubi possibile habitationis. Omnibus enim nobis hoc consuetum, non ad rem fieri questionem, sed ad contraria dicentem. Nonne & 1. Topicorum tuorum, inveniens questionem de æternitate mundi esse problema neutrum, sic scribis: Sunt autem problema, & de quibus sunt contrarii syllogismi: dubitationem autem habent, utrum sic se habent, vel non sic, eo quod in illis utrumlibet sunt rationes verisimiles, & de quibus rationem non habemus, cum sint magna, difficile arbitrantur esse, quare assignare, ut utrum mundus æternus est vel non. Nam huiusmodi quæret aliquis: Quare & Galenus in quodam libro suo materiam istam tractans recitante Averr. super 1. de Cælo & mundo comment. 22. dicit; quod nullus potest scire utrum mundus sit æternus vel novus, nec certitudinem aliquam de hoc habere; quare & tu ipse mortis debitum solutus, sceleratibus suis astutibus, nequam ut prius ostentatione pomposa, garrula, et inani, sed sincera conscientia affirmasti, quod E in 8. primis libris tuis Physicis inveniuntur omnes viæ scientiæ, quibus homo potest comprehendere, & docere principia ad vias omnium methodorum, & scire rationes adductas, super eas quæ rationabiliter adherent rebus disputabilibus, & quæ discubarent ab eis, non habentes rectam viam per quam aliquid veri sciri valeat, & huiusmodi rationes sunt vicinæ veritati, etiam veræ non sint, sunt tamen viles ut per eas ostendatur audacia loquentis in scientia sua ad debilitanda verba scilicet sui, & superanda verba vi suæ scientiæ, cum rationibus ordinatis & mirabilibus eo quod locus non habeat potentia resistendi, & hæc scientia est vilis, sicut scribit in hieraca, quæ licet sit toxicum, tamen si detur patienti, dolorem minuit, & præstat remedium; hæc autem in libro qui de morte eius scribitur 13. planissime recitantur.

Contra Philosophos & Hereticos negantes possibilitatem conceptus & partus Virginis, dicentesque Christum nequaquam de sancta Maria semper Virgine natum esse.

animalibus.

Possident se Philosophi & Heretici mente corrupti, possibilitatem conceptus virginis negantes, dicentesque Christum nequaquam de sancta Maria semper virgine natum esse. Nōne Deus omnipotens per septimam partem huius, habens voluntatem vniuersaliter efficacem secundum 3^m qui potest creare ex nihilo aliquid, unō & totum mundum annihilare & recreare si velit, hominemque creare ex nihilo secundum partes proximas præcedentes, potest & sine viri auxilio formare puerum in utero virginali? Qui etiam secundum præmissa circa 3^{am} partem huius, potest & facit omnimoda miracula, cur solum miraculum hoc non potest? In alijs quoque animalium speciebus quorum femine solent communiter ex societate matris concipere, aliquoties inuenitur, quod sine mati concipiunt, & pariunt multis modis. Vnde Virgilius 3. Georg. sic scribit:

*Ante omnes furor est insignis equarum.
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium, superant montes & flumina tranant,
Continuēque avidis ubi subdita flamma medullis
Viret magis, quia vere calor vadit ossibus ille.
Ore omnes verse in Zephyrum stant rupibus alis,
Exceptantque leues auras, & sape sine villis
Coniugis ventō grauidæ, mirabile dictu.*

Nec quisquam repūret istud mendicium & figmentum, quia à Virgilio Poeta conscriptum. In libro namque illo Georgicorum, magis videtur reputandus Philosophus quam Poeta, C. sicut materia & processus euidenter ostendunt; Multi quoque Philosophi, & Doctores Catholici Poetas, etiam ipsum Virgilium in eodem libro solent sæpius allegare. Illum quoque locum Seruius commentator eius exponens, dicit quod illæ equæ sunt de Hispania, & quod foetus illi à vento concepti sunt breuioris vitæ, quam alij naturaliter propagati. Ecce & Plinius 8. Naturalis historię agens de naturis equarum; Constat, inquit, in Lusitania circa Vlyssipponem oppidum & Tagum amnem, equas Fauonio stante obuertas animalem concipere spiritum, idque partum fieri, & gigni perniciosum ita, sed triennium vita non excedere. Cui & concordant Solinus de mirabilibus mundi 4. agens de Hispania & rebus eius, sic scribit; In Lusitania promontorium est Artabrum, alij Olyssipponense dicunt. Hoc cœlum, terras & maria distinguit; Hispaniæ satius sunt cœlum, & maria hoc modo diuidit, quod à circuitu eius incipiunt Oceanus Gallicus, & fons septentrionalis Oceano Atlantico & occasu terminatis: Ibi oppidum Olyssipponem Vlyxe conditum, ibi Tagum ob arenas aureas catenis amittunt præculunt. In proximis Olyssipponis equæ lasciuient, pura fecunditate: Nam aspirante Fauonii vento concipiunt, & sciētes viros aurarum spiritum maritantur. Et infra 10. tractatus de Cappadocia & equis, sic ait: Edunt equæ & ventis conceptos, sed hi nunquam vitæ triennium æuam trahunt. Ecce & Philosophus maior istis 5. de Animalibus 2. sic ait; Perdecies, si secundum ventum iterint, femellæ à masculis prægnantes sunt, frequenter autem & voce, si apperentes extiterint, & super volitantibus [ex] affare masculum. Ecce hic triplex conceptus femine sine mare, à vento voce, afflatu; quod & breuiter tangens Solinus 3. de mirabilibus mundi, ubi agit de terro sinu Europæ, & perdecibus; Ipsas, inquit, libido sic agit, vt si ventus à masculis flauerit, hant prægnantes odore. Si igitur in alijs speciebus; femina virtute naturæ potest concipere sine mari, cur non in specie humana potest femina pura virgo sine mare concipere, virtute diuina omnes vires naturæ creare incomparabilior excedente. Et si sit possibile virtute diuina, feminem sine viro viriliter semine posse concipere, quis infirmitati præsumpti Christum virtute diuina de sancta Maria semper Virgine permanente conceptum & natum fuisse, præterum cum præclara testimonia in ostensione ne 32. partis huius prætacta, & multa similia clarissime hoc ostendunt. Nonne & cœli hanc Dei gloriam celebrabat, & hanc eius iustitiam populo mirabant, quando mota sunt cœlum & terra per coniunctionem vnam dignissimam, modicum prius quam Christus de sideribus conditis Gentibus adueniret? Qui enim extendit cœlum sicut pellem, & complicit sicut librum, in quo & sicut testantur Philosophi futura figuratiter describunt, in quo & nihil inane est de se ipsum, sicut nullus negat, ad quid aliud designandum descripsit in cœlo figuram & signum virginis gloriolæ puerum nutriendus? De hac liquidem virginæ & puero eius puro

A puro Albumazar doctrinam veterum Chaldeorum secutus, & maioris introductorij differentia prima, dicit quod in prima facie, prima scilicet tercia virginis, oritur puella quam vocamus Celchinus Dorastora, & est virgo pulchra; honesta, & munda, prolixi capilli, & pulchra facie, habens in manu sua duas spicas, & ipsa sedet super sedem struam, & nutrit puerum, dans ei ad comedendum in loco qui vocatur Arabicus, & vocant ipsum puerum quendam gentes Ielum, & oritur cum ea vir sedens super ipsam sedem. Quid hæc significat? quid prætendunt? Dixit enim Deus in creatione luminarium supernorum; Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem & noctem, & sint in signa: Illa quoque constellatio, signum virginis communiter appellatur. Signum relatiue dicitur ad signatum; quid ergo significat istud signum: quid melius, quid aptius, quid conuenientius, quam quod vna pura virgo continuè manens virgo, puerum cœlestem proferret, & lacte suo nutret? Si namque femina, primo virgo, postea secundum cursum naturæ deuirginata, conciperet, pareret puerum, & nutret, quale signum hoc esset, quid magnum, quid mirum, quid extraneum designaret? qua ratione signum talis signati tam gloriose collocaretur in cœlo omnium oculis contemplandum, cum nihil insolitum figuraret? Quotidie namque fit ita, nec signum illud virgo rationabiliter vocaretur, sed potius mulier seu matrona. Non est ergo hoc signum huius signati, sed alterius supradicti. Quare & ille videntissimus Elias; Dabit, inquit, Dominus ipse vobis signum, Ecce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Immanuel, butyrum & mel comedit. Quale rogo signum esset, si virgo deuirginata conciperet, & quare diceretur, quod Dominus ipse daret signum, si non ipse supra cursum naturæ aliquid faceret? Sed vir & mulier secundum cursum naturæ filium procrearent; Vir autem sedens super sedem cum ea, nonne apte significat sponsum eius, quæ etsi perpetua virgo maneat, multas tamen ob causas honestas virum accepit, secundum prophetiam Sybille in ostensione trigemæ secundæ partis superius recitatam. Nec sine mysterio reputandum, quod signum virginis supradictum inter signa cœlestia ponitur sexto loco. Per hoc enim designat signatum suum firmum in sexta mundi ætate. Hic autem numerus est perfectus teste Boetio 1. Arithmetice 22. quare & hæc ætas perfecta temporis plenitudo: Qua propinquius veniente, facta est vna coniunctio maxima & incomparabiliter gloriosa Saturni & Iouis in principio Aetatis, cum mutatione triplicitatis aqueæ ad igneam per 6. annos & paucos dies & horas ante Christi aduentum. Quod si quis velit præcise & demonstratiue habere, potest faciliter reuoluendo motus eorum, vel facilius per tabulam ad hanc & omnes coniunctiones huiusmodi nuper factam. Illi autem coniunctioni præfuit Mercurius Dominus virginis, quod signum tunc temporis ascendebar, per quæ omnia significabatur perspicue prædictum signatum signi virginis tunc futurum, cœlestem scilicet puerum de virgine nasciturum, qui foret maximus Prophetarum, & traderet nouam legem. Nec sub silencio penitus transeundum, quod Mercurius interpretatur illuminans occursum signi, & cuius signi magis, quam proprii signi sui hoc autem est virgo, propter suas in eo plurimas dignitates, sicut omnes Astrologi contestantur. Interpretatur quoque Mercurius sermo, & dicitur medius currens, quod quid est aptius figura quam verbum Dei, media persona; Dei & hominum Mediator: Si quis autem testimonium Ouidij illius De Vetula ad autoritatem vel ad voluptatem acceptare voluerit in hac parte, ecce libro 3. de Vetula, loquens generaliter de huiusmodi magnis coniunctionibus, & specialiter de hac vna, sic scribit:

*Vna quidem talis felix te tempore nuper
Cælaris Augusti fuit anno bis quademo,
A regni nouitate sui, qua significasti
Post annum sextum nasci debere Prophe:am,
cuiusq; maris coitu, de Virgine, cuius habetis
Typus, ubi plus Mercurij vni multiplicatur.
Cuius eris consors, complexio prima, sicut e
Scit: Nam nusquam de signis sic dominatur
Mercurius, sicut in signo Virginis: illic
Est eius domus, exaltatio, triplicitasque
Per totum signum, nec non & terminus eius
In primis septem gradibus, datusque Prophe:æ
Typus habetur ibi, quomodo sub eadem mare, necque
Huius in imaginibus quæ describuntur ab Iouis.
Et Chaldearum septentibus & dicitur
Dicitur, ex veterum scriptis, ascendens prima*

*Virginis in facie, prolixi Virgo capilli,
Munda quidem, magniq. animi, magniq. decoris
Pluris honestatis, & in ipsius manibus sunt
Spice suspense & vestimenta vetusta.
Scdē sedē strata, puerum nutrit, pater lū
Ad comedendum dans, puerum Iesum vocat istum, Gens quādam.
Hec autem celsa pars ascendeat in hora,
Qua cum Saturno Iouis est coniunctio sancta,
Super significans sectamq. triplicitatem
Mutare suam, nec non etiam propē punctum
Veris, ubi fieri coniunctio maxima posset
Principio signi, propior si forte fuisset.
Tunc & erant anni Græcorum quinque trecenti
Atque nomen mones, cum ter sex penē diebus:
Felix cuipleneconiunctio tanta pateret.*

Et cetera multa de excellentia huius Prophetæ, & sectæ suæ, fidei, siue legis. Nec mirum si Deus humanitas nasciturus, more natiuitatis humanæ, quibusdam beatis præfagijs, & testimonijs glorijs, & cælo visibiliter omnibus voluit demonstrari, ut sic tam magnum, & admirandum effectum omnibus generaliter salutarem, magnum & admirandum indicium omnibus generaliter præmonstraret, sicut & Natiuitatem Christi mirabilem stella mirabilis indicauit, sicut ostensio 32. patris tangebatur. Nec quia talis constellatio, aut talis coniunctio Christum præcelsit, ideo Christus fuit de virgine nasciturus, aut legem daturus, sed potius e contra; hæc enim non erant causa istorum, sed signum, nec ideo Dominus stellarum & temporum ipsis subiicitur, sed hæc sibi. Prima namque suppositione 8^a parte, & Philosophis ipsis testantibus, omnia simul cœlestia, & singula separam statuta diuina inuolubiliter semper custodiunt, & eius in omnibus deferunt voluntati. Nec debet quenquam mouere quoddam hæc Virgo apud Chaldeos describitur vno modo superius recitato, & secundum Indos & alios aliter. Imagines enim cœlestes à varijs variè describuntur, secundum assumptionem vel abiectionem aliarum stellarum, vel secundum aliam & aliam ordinationem earundem stellarum, sicut libri ipsorum de imaginibus indicant manifestè. Quare & dicit Albumazar vbi supra, Quidam sapientum vnius regionis diuersi sunt ab alijs sapientibus alterius regionis, in creatione harum imaginum, & in figuris, atque esse earum, & inuenimus hoc tribus modis. In descriptione tamen Virginis prælibata Antiqui Babyloniorum, Persarum, & Aegyptiorum pariter concordabant, promittente ibidem Albumazar in hæc verba: Ex primis incipientibus narrare imagines super quas concordauerunt Antiqui Persarum, & Babyloniorum, atque Aegyptiorum; post hæc narrabimus hoc in quo conuenerunt sapientes Indorum. Et prædicta descriptio Virginis est prima quam narrauit, ubi & iuxta processum promissum subiungit. Et secundum Indos oritur in hac facie puella Virgo habens super se linteum laneum, & vestimenta vetera in manu illius, & manus illius suspensæ, & ipsa est erecta in medio Mitteri, volens venire ad mansiones Patrum suorum, atque amicorum petere vestimenta & ornamenta. Secundum Ptolomæum verò 7. Almagesti 4. hæc Virgo describitur stans erecta atque alata, sed sicut ipsemet ibi testatur, in hoc discordat à prioribus, ponens longitudinem Virginis, quod ipsi latitudinem posuerunt. Alijs enim, ut dicit, latitudo excederet longitudinem, quod non decet. Verumtamen licet in muliere stante hoc indecens videatur, in muliere tamen sedente super sedem stratam, & puerum nutriende, non oportet hoc indecens reputari. Veritas tamen est, quod descriptio eam Virginis secundum Babylonios, Persas, & Aegyptios supradictam non recitat nec emendat. Sed nonne quæ rationabiliter præsumendum, quod tot & tanti sapientes concordēs istam virginem gloriosam aptius figurarent, quam solus Ptolomæus ab ipsis alijsque discordans, maxime cum hancfigurationem eorum videatur penitus non vidisse? Nulla tamen figurarum præmissarum à mysterio magno vacat. Ut autem ista Astrologica prælibata credibilia cunctis appareant, de Inuentoribus, Auctoribus, & Doctoribus Astrologiæ, Astronomiæ, & ceterarum humanissimarum artium paululum differendum. In his siquidem artibus plurimum clauerunt filij Seth, Enoch, Noe, Abraham, Solomon, & alij Sancti Patres, sicut quamplures Historiæ testantur. Scribit namque Iosephus in Antiquitatibus Iudæicis. 1. quod Seth nutritus & perueniens ad ætatem, quia iam posset ea quæ bona sunt discernere, virescens studuit, & cum fuisset egregius, imitatorum sui filios dereliquit. Illi autem omnes cum boni fuissent orti, in eadem terra sine aliqua vexatione viucentes felicissimè commemorati sunt; nihilque eis vsque ad vitæ terminum

A terminum traxerunt. Dispositiōem verò rerum cœlestium, & ornatum earum primitus inuenerunt, & ne dilaberentur ab hominibus, quæ ab eis inuenta videbantur, aut antequam venissent ad cognitionem, deperissent, cum prædixisset Adam ceterminationem rerum omnium, vnam ignis virtute, alteram verò aquarum, vi ac multitudine torē venturam, duas facientes columnas, aliam quidem ex lateribus, aliam verò ex lapidibus amabas quæ iuuenere, conscripserunt; ut etsi constructa lateribus exterminaretur ab imbris, lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere, simul & quia lateralem aliam posuissent, quæ cum lapidea permaneret hætenus in terra Syriæ. Philosophus quoque in Secreto secretorum partis 2. primo, Deus inquit excelsus & gloriosus ordinauit modum & remedium ad temperantiam humorum, & ad conseruantiam sanitatis, & ad plurima alia acquirenda; & reuelauit ea sanctis Prophetis seruis suis, & iustis Prophetis suis, & quibusdam alijs quos prælegit, & illustrauit spiritu diuinæ sapientiæ, & dotauit eos dotibus scientiæ. Ab istis sequentes viri Philosophiæ principatum & originem habuerunt, Indi, & Persæ, & Græci, & Latini ab istis hauserunt, & conseruauerunt artium & scientiarum principia, & secreta; quia in Scripturis ipsorum, nihil falsum, nihil reprobum inuenitur, sed à sapientibus approbatum. Et infra 26. Dignum est, inquit, Alexandro, ut scias magnam medicinam, quæ dicitur gloria inestimabilis, quæ etiam vocatur thesaurus Philosophorum: Ego siquidem nunquam percepi nec veraciter noui, quis eam inuenit. Quidam enim asserunt quod Adam fuit eius inuentor; Alij autem dicunt quod Aesculapius & Hermogenes, Medicus, Hir-fos, & Donastios, & Vauldos Hebræi, & Dioris, & Carans gloriosi Philosophi, qui sunt octo, quibus datum est nosse secreta scientiarum quæ latebant omnes homines. Illi sunt, qui inuenerunt, & disputauerunt de his, quæ sunt supra naturam, de Pleno, de Vacuo, de Finito, de Infinito, & concorditer conuenerunt in confessione istius Medicinæ inestimabilis, quam diuiserunt in 8. partes. Quidam siquidem hoc asserunt, quod Enoch nouit hoc secretum per visionem; Volunt etiam dicere quod iste Enoch fuit Magnus Hermogenes, quem Græci multum comendant, et laudant, & ei attribunt omnem scientiā secretarum & cœlestem. Quare & in Prologo in librum Hermetis Mercurij triplicis Trismegisti de Mundo & Cælo, scribitur isto modo: Legimus in veteribus diuinorum historijs tres fuisse Philosophos, quorum primus Enoch, qui & Hermes, & alio nomine Mercurius dictus fuit: Secundus Noe, qui & similiter Hermes nuncupatus fuit: Tercius verò Hermes Mercurius triplex dictus fuit, quia & Rex, & Philosophus, & Propheta floruit. Hic enim post diluuium cum summa æquitate regnum Aegypti tenuit, & in liberalibus & in mechanicis artibus præualuit, & Astronomiam prius elucidauit, virgam auream, librum latitudinis, & longitudinis, librum electionis, & Erich super aquisitionem planetarum, & super Astrolabium, & alia multa opere luculento compleuit. Iosephus insuper 1. Antiquitat. Iudæor. 2. loquens de longitudine vitæ Noe, & aliorum Patrum illius temporis Antiquorum. Illi, inquit, cum essent religiosi & ab ipso Deo facti, cumque eis pabula opportuniore ad maius tempus existerent præparata, tantorum annorum circulis vitæ vivebant: Deinde propter virtutes & gloriosas vilitates, quas iugiter perferuntabantur, id est, Astrologiam & Geometriam, Deus eis ampliora viuendi spacia condonauit, quæ nunquam edificare potuissent, nisi sexcentis viverent annis; Per tot enim annorum circula magnus annus impletur. In libello quoque de morte Aristotelis 9. refertur secundum sententiam Melonis discipuli Aristotelis, quæ & Magister plurimum commendatur, quod vsque ad aduentum Noe homines essent immortales. Solem & Lunam alias quoque stellas ex seipsis moueri, quare & esse primos motores simpliciter atque Deos, ipsos tanquam dijs secundum varia idola seruierunt; de quibus & vndecima pars tangebatur; Noe autem fuit primus qui cognouit creatorem sphaerarum, & quod ipse est principium cuiuslibet motionis, & ipse habebat scientiam, & gradum altissimum harum rerum. Albumazar quoque 5. maioris Introductorij, dicitur in 1. dicit, Quod in historijs veterum diuinorum reperitur, quod Noe Propheta venerandus primus omnium Babyloniam post diluuium populauit, insinuatque Babylonios, seu Chaldeos; & omnes Chaldei erant sapientes in numero astrorum, & scientia iudiciorum, & confluxebant ad Doctores eorum ab omnibus climatibus amore discendi, & secundum affectionem quorundam, Sem filius Noe docuit hos primam scientiam hanc astrorum. Hoc autem testimonium Albumazar & similia, ideo maiori fide dignum videtur, quia historiam multas nouit, sicut ille liber Introductorius pluribus locis probat: Imò & ipsemet Historiographus vnus erat, dicente Haly super 1. quadripartiti Ptolomæi, Scimus quod Albumazar antequam Astronomiam regeret, erat vnus ex illis qui Chronicas faciebant, sicut reperimus in scriptis. Huic autem concorditer Ouidius ille de Verula libro

libro tertio De scientia iudicij & mortalitatis, sic ait:

*Hæc scripsi prior illi Propheta & de venerandis,
Et docuit primogenitus Sem filius eius.*

In libello quoque de morte Aristotelis 9. similiter recitatur, quod post Noe natus est Abraham, qui fuit sapientior omnibus, & ad maximum gradum Prophetia peruenit, cognouitque quiddam Sol, & Luna, & omnes stellas habebant primum motorem, & ideo non est secutus viam Patris sui, & generationis sue, qui idola adorabant. Ipse siquidem Abraham Iosepho referente, 1. Antiquit. Iudaicæ 5. erat nimis intelligens in omnibus & sapiens in his quæ audierat, & de quibuslibet aliquid cogitaret: propterea & virtute prudentia maior alijs fuit, & opinationem quam de Deo cuncti tunc habebant, innovare & immutare prævaluit. Primus itaque præsumpsit pronunciare Deum Creatorem unum esse cunctorum; reliqua verò licet ad felicitatem tendentia, per præceptum præbentis singula quæque dari, & non propria subsistere virtute confessus est. Hæc verò consuebat per terræ passionem & maris, & ea quæ contingunt circa Solem & Lunam, & ex omnibus quæ circa cælum semper cueniunt. Virtute enim eis præfente, & providentia ordinationis eorum cuncta disponi docebat, quibus quicumque privarentur, manifesti fierent, quia neque ea quæ ad utilitatem nobis necessaria sunt, sua potestate potuerunt possidere, quæ scilicet secundum iubentis fortitudinem ministrantur, cui bonum est solummodo honoris & actionem tribuere gratiarum: De isto quoque nobili Abraham, Berofus & Hecateus Historiographi Chaldaeorum faciunt mentionem, dicente Iosepho ubi prius. Meminit autem Patris nostri Abraham Berofus, non quidem nominans eum, sed ita dicens, Post diluvium decima generatione, apud Chaldaeos fuit quidam vir iustus & magnus, in coelestibus rebus expertus; Hecateus etiam ad memoriam eius plus aliquid fecit: Librum enim de eo conficiens dereliquit; Et infra eisdem, Arithmetica verò Aegyptijs contulit, & quæ de Astrologia sunt, ipse contradidit. Nam ante aduentum Abraham in Aegyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A Chaldaeis enim hæc plantata nascuntur in Aegypto: unde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Salomon quoque diuinitus inspiratus, ut patet 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. tantam sapientiam, & intelligentiam, & scientiam recepit à Domino, ut nullus ante eum similis ei fuerit, nec post eum. De quo 3. Reg. 3. scribitur, Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & præcedebat sapientia Salomonis, sapientiam omnium orientalium & Aegyptiorum, & erat sapientior cunctis hominibus. De quo & Iosephus 8. Antiquit. Iudaicæ 2. dicit, Quod Deus dedit ei intellectum & sapientiam, qualem nullus alter hominum habuit, nec Regum, nec privatorum, ut etiam homines antiquos præcelleret; & nec Aegyptijs qui sapientia omnibus differre dicuntur comparatus modicum vel minus esset, cuius utique multum nimis sapientia præcedebat. Composuit autem libros quinque, & quatuor milia. Nullam namque naturam ignoratam, inexaminatamque præterijt, sed de omnibus philosophatus est, & disciplinam proprietatemque earum eminenter exposuit. Horum igitur Patrum diuinitus illuminatorum doctrinis doctissimis posteriores Philosophi informati, has gloriosas scientias conscripserunt, & quædam quodammodo alia non penitus aliena, quia ex primis illis fontibus derivata, per addiderunt secundum quod ipse Aristoteles superius recitavit. Libros autem veterabilium Patrum horum, superbia forsitan quorundam sophisticorum Philosophorum, ut inuentorum gloriam furarentur, destruxit, titulosque mutavit, aut nimia fortassis vetustas temporis aboluit. Nonne & in libris nostris sacris, Prophetia ipsius Enoch septimi ab Adam sollemniter allegatur, cuius tamen scriptura minime reperitur?

¶ Lecateus.

¶ Forte legendum
Lecateus.

¶ Similiter
addiderunt.

36.

Contra Epicureos & Sadduceos dicentes Spiritum nullum esse, immortalitatem quoque animæ rationalis irrationabiliter abnegantes: & contra Auerrois asserentem omnes homines unicam animam rationalem habere.

Crentur Epicurei & Sadducei sanentur dicentes Spiritum incorporeum nullum esse, immortalitatemque animæ rationalis irrationabiliter abnegantes, avertaturque Auerroes astruens omnes homines unicam animam rationalem habere. Hi autem videntur fuisse illi Antiqui, aut imitatores eorum qui recitante Philosopho locis diuersis, tantum materialia & materiam, & sensibilia posuerunt & sensum, negantes intellectum, vel ipsum esse corpus aut formam corporalem, quare & corruptibilem affirmantes, quapropter & summum bonum, in volupcatibus corporis statuentes, sicut porcus in cæno, ita se in huiusmodi volupcatibus volutabant. De Epicuro quem Philosophi porcum nominauerunt, & de sectatoribus eius por-

cinis

A cinis, libri Philosophici & Grammatici sapienter recordantur. Pro Sadduceis autem sciendum, quod Iosephus 2. de bello Iudaico, & 18. Antiquit. Iud. 3. dicit quod apud Iudæos 4. Philosophia, & Philosophorum species habebantur, Pharisei, Sadducei, Essæi, siue Esseni, & Iudaici à quodam principe suo Iuda, siue Libertarini, quia pro libertate certantes, qui & ideo 7. de bello Iudaico Sicarij nominantur. De quarum secunda 2. de bello Iudaico, Sadducei, inquit, illud est secunda collectio & 18. Antiquit. Iudaicæ 3. Sadducei animas mortales existimant, simulque cum corpore interire: Porro & de Epicureis & Sadduceis sacri nostri codices recordantur. De opinione vero Auerrois prædicta in expositione sua super 3. de Anima comment. 5. & alijs sequentibus satis constat. Sed quomodo nullus est spiritus incorporeus, cum secundum octauam partem & decimam Deus spiritus incorporeus comprobatur. Quid enim spiritus incorporeus nisi substantia rationalis incorporea est dicendus? Iste quoque spiritus omnipotentissimus habens voluntatem vniuersaliter efficacem secundum partem 7.^m. & 8.^m. cur secundum 33.^m. & 34.^m. partes non potest & potuit creare & creasse, & latere & fecisse alios spiritus sibi similes, sicut & alias naturas dissimiles, & hos quidem a corporibus absolutos, quos Angelos appellamus, illos vero corporibus cōmixtos quos animas rationales vocamus, & utramque speciem immortalē? Si ergo hoc totum sit possibile, cur negabitur nolle, cum hoc magis conueniat diuinæ largitati, & omnifaræ bonitati, quam prima Suppositio & partes sequentes perspicue docuerunt præsertim cum illud apud omnes magis Philosophos, vere Philosophos, apud omnem fidem & sectam, & apud omnes pene homines sit famulosum, maxime cum & istud rationibus muniatur, & vix vmbra rationis tenui impugnetur iuxta præmissa circa 32.^m. & 33.^m. partes huius. Quot & quam varia experimenta certissima multiplices spiritus esse probant? Nonne & artes Magicæ, licet male, spiritus esse docent, sicut & tangebatur superius circa trigessimam secundam & vigesimam primam partes.

Opiniunculam autem Auerrois quis nesciat esse vacuam, falsam, iatutam & confictam, nullam verisimilitudinem aut probabilitatem habentem? quare & circa ipsam minus sollicitè laborandum; ne tamen intactam omnino se iactet, videtur saltem perhaudorè reuelenda. Quis igitur attentis prioribus diligenter, non clare videat, Deum posse singulis hominibus singulas animas impartiri, hoc enim magis Deo conuenit & naturæ? Cur enim Deus alijs imperfectioribus speciebus, quæ Deum non norunt, non diligunt, neque colunt, daret abundanter singulis singulas animas & formas proprias naturales; & hominibus multum nobilioribus, in natura Deum scientibus, diligentibus atque colentibus, omnibus simul parissime tantum vnam? cur potius ita de hominibus, quam de vegetabilibus, de alijs animalibus, aut de corporibus coelestibus ordinaretur quæ ratio, vel quæ causa, cum de similibus videatur similiter sentiendum? Adhuc autem secundum trigessimam primam partem, Deus remunerabit omnem suum cultorem plenarie, & abunde, quod non facit in vita præfenti, ut constat; faciet igitur in futura; & nequaquam suos contemptores & cultores æqualiter; nec omnes suos cultores æqualiter, sicut nec æqualiter meruerunt. Habent ergo singuli homines singulas animas, quibus post mortem præmientur vel puniuntur, ut conuenit, singillatim. Nonne & tu ipse super illud Philosophi 1. Eth. 16. de Felice, ut vere bonum & sapientem omnes existimamus, fortunas deceter ferre, sic dicis, ut dicitur de Iob, *¶ Cui sit salus?* Ad quid enim orares pro salute Iob defuncti, nisi sperares animam ipsius, & animas virorum virorum post mortem saluandas, secundum suorum exigentiam meritorum? Amplius autem de remuneratione seu præmitione hominum in præfenti, illud namque quo Deus præmiat virtuosos in vita præfenti, in anima potius quam in corpore est ponendum; sed ita ut vna tantum anima omnium, quicquid de tali præmio, vel de pœna recipit vnus homo, recipiunt & alij vniuersi. Secundum hanc quoque sententiam insensatam, si vnus homo haberet in anima felicitatem perfectam, miseriamque perfectam, haberent simul & omnes, essentque omnes simul perfecti & miseri: quare & nec felices, nec miseri, quæ nullus concesserit nisi miser. Quomodo insuper Deus sapiens, iustus, & potens sua maxima præmia tam improvide dispensaret? Nonne Philosophus 1. Eth. 14. ita dicit, Si aliud aliquod Deorum est donum hominibus, rationabile & felicitas Dei datum esse, & maxime humanorum, quanto optimum? Videtur autem & diuinitatem esse. Virtus enim præmiū & finis optimum videtur & diuinū quid & beatum. Et infra 18. Deos * beatificamus & felicitamus, & virorum diuinitatibus beatificamus. Super quod & tu Auerroes: Nos, inquit, referimus dedicatos & electos hominum ad felicitatem; Et infra in fine illius primi, sic ais, Sint grates Deo donatori sapientie & largitori felicitatis. Adhuc autem si per omnipotentiam summam Dei omnes homines felices & miseri nullo superstitio morerentur, anima rationali seruati, aut esset ipsa misera vel beata, cur potius talis quàm talis, nec simul posset esse misera & beata? Amplius autem secundum

D *¶ Cui sit salus?* Ad quid enim orares pro salute Iob defuncti, nisi sperares animam ipsius, & animas virorum virorum post mortem saluandas, secundum suorum exigentiam meritorum? Amplius autem de remuneratione seu præmitione hominum in præfenti, illud namque quo Deus præmiat virtuosos in vita præfenti, in anima potius quam in corpore est ponendum; sed ita ut vna tantum anima omnium, quicquid de tali præmio, vel de pœna recipit vnus homo, recipiunt & alij vniuersi. Secundum hanc quoque sententiam insensatam, si vnus homo haberet in anima felicitatem perfectam, miseriamque perfectam, haberent simul & omnes, essentque omnes simul perfecti & miseri: quare & nec felices, nec miseri, quæ nullus concesserit nisi miser. Quomodo insuper Deus sapiens, iustus, & potens sua maxima præmia tam improvide dispensaret? Nonne Philosophus 1. Eth. 14. ita dicit, Si aliud aliquod Deorum est donum hominibus, rationabile & felicitas Dei datum esse, & maxime humanorum, quanto optimum? Videtur autem & diuinitatem esse. Virtus enim præmiū & finis optimum videtur & diuinū quid & beatum. Et infra 18. Deos * beatificamus & felicitamus, & virorum diuinitatibus beatificamus. Super quod & tu Auerroes: Nos, inquit, referimus dedicatos & electos hominum ad felicitatem; Et infra in fine illius primi, sic ais, Sint grates Deo donatori sapientie & largitori felicitatis. Adhuc autem si per omnipotentiam summam Dei omnes homines felices & miseri nullo superstitio morerentur, anima rationali seruati, aut esset ipsa misera vel beata, cur potius talis quàm talis, nec simul posset esse misera & beata? Amplius autem secundum

G3

concordem

concordem Philosophorum sententiam, Naturam esse principium motus & quod aliud
 eius est natura, & naturam quae est forma, esse horum principium effectuum; animam quo-
 que rationalem esse naturam hominis & formam, quare & ipsam esse principium effectuum
 omnium motuum & actuum humanorum, ipsamque esse finem virtutis quis dubitat? Quare
 & finem acque determinate potentia in agendo. Si ergo tunc moueat, locatque corpus homi-
 nis, vnus quantum potest, & secundum vltimum suum potentia, quomodo potest simul mo-
 uere similiter aliud tale corpus alterius hominis, velocitate aequali, & tertium corpus, & quar-
 tum, & ita deinceps ultra omnem terminum & mensuram, immo & corpora infinita, si po-
 nerentur homines infiniti? Quomodo adhuc potest aliquis motor finitus mouere per se di-
 uersa mota totaliter separata, & penitus inconnexa? Nonne Aristoteles Deus tuus, & tu cul-
 tor eius, 1. Metaphys. sux, ex numero motuum coelestium arguitur numerum intelligentia-
 rum mouentium? Si tamen vnica anima sufficit ad mouendum omnia corpora humana mul-
 tam graua, multum resistentia, & multum difficilia ad mouendum, tam multa, tam inordi-
 nata, & tam inconnexa ad inuicem, cur non simili ratione, immo multo maiori, sufficit vni-
 ca intelligentia ad mouenda omnia corpora coelestia, à conditionibus talibus aliena, cum sint
 pauca, optime ordinata ad inuicem & connexa; & nedum corpora coelestia nunc existentia,
 sed & plura & maiora quantumlibet si ponantur, sicut & vnica anima sufficit ad mouendum
 aequaliter corpora hominum, ultra omnem numerum & mensuram? Secundum sententiam
 tamen vltimam si alicui orbi coelesti apponeretur vna stella vltimus motor eius ipsum omnino
 non moueret, vel ipsum moueret cum fatigatione & potius vel tardius. Simili quoque modo
 potest argui de operationibus magis proprijs animæ rationali, puta de intellectione, volu-
 tione, memoria, rememoratione, syllogizatione & similibus. Quomodo namque sufficit
 anima vna finita & parua, simul & semel ad operationes tales, tam multas, tam varias & diuer-
 sas, nec minus ad quotlibet tales simul, quam ad vnica separatim? Nonne & sicut experi-
 entia cetera docet, & omnes Philosophi confitentur, quod vna operatio animæ, vel impe-
 dit aliam, vel expellit? quomodo ergo potest eadem anima tot actiones, tam varias & con-
 trarias simul & semel perfectissime exercere? Nonne & anima talis finita, & parua, sicut est
 entitatis & naturæ finita, sic est & capacitas finita? quomodo ergo potest semel & simul
 tot intellectiones, volutiones, memorias, syllogismos, ac talia sine termino, sine fine capere
 & tenere? Amplius autem, sicut Auicenna 5. de Anima 3. & Algazel, 4. physica suæ vlt.
 hanc ipsam redargunt; Si esset eadem anima omnium, esset & eadem scientia omnium,
 nec quicquam sciretur ab vno, quod ab alio nesciretur. Nonne si || esset eadem anima omni-
 um, cum omnis scientia hominis sit in anima subiectiue, & in quolibet homine sit anima ra-
 tionalis, in quolibet homine est omnis humana scientia, omnis habitus, & similiter omnis
 actus rationali animæ inexistens? Quilibet ergo homo habet omnem scientiam habitualement,
 & similiter actualement, quam aliquis alius homo habet, cuius contrarium videmus in nobis cer-
 tissime experiri. Cur namque si haberem lucem clarissimam in domo, ser oculo corporali,
 non possem tam oculo corporis intueri? aut si possem, cur non similiter de luce scientiarum
 clarissima in domo seu oculo spiritali, & oculo mentis meæ? Dicit enim Philosophus 1.
 Eth. 7. Sic ut in corpore visus, in anima intellectus. Cur insuper si haberem in Gazophyla-
 cio materiali thesaurum multiplicem, non possem de illo extrahere quod vellem? aut si
 possem, cur de Gazophylacio & thesauro meo multipliciori incomparabiliter spiritali magis
 propinquo, magis proprio, & magis potestati meæ supposito, non possem si velim, ceteris
 viribus meis nitari extrahere tota vnum? Nonne experientia communi docente, & secundum
 sententiam Aristotelis, cui ipsius, & aliorum Philosophorum concordem, habens habitum, po-
 test, cum voluerit, vni illo? cur ergo non potest omnis homo, cum habeat omnem scientiam
 habitualement, & omnem scientiarum habitum actualiter, vii || omni pro libito voluntatis?
 Nonne & Philosophus, 2. Post. vltim. Inquirens qualiter principia cognita nobis fi-
 ant, nunquid habitus eorum, cum non insint, fiant in nobis? aut cum insint, lateant:
 reprobando secundum membrum, sic ait; Si quidem igitur habemus ipsos, inconueniens
 est; contingit enim certissimis habentem cognitiones principiorum demonstrantia late-
 re. Quæ de problematibus particula 30. 2. & 4. idem sententia videtur; qui & 3. de anima 4.
 ita dicit; Potentia quodammodo est intelligibilia, intellectus, sed actu nihil antequam in-
 telligit, oportet autem sic esse, sicut in tabula, in qua nihil est, & si scriptum, quod quidem
 accedit intellectui. Vbi & textus quem re exponis, sic habet; Quod accedit intellectui, debet
 currere illi cursu, scilicet sicut tabula, quæ est aptata picturæ, non picta in actu omnino. Quan-
 tum autem pondus autoritatis verba Aristotelis habeant, & specialiter in hac parte; tu ipse
 illo comment. 14. clare testaris, affirmans quod omnes opinantes intellectum esse simplicem,
 non

A non passibilem abstractum, & non mixtum corpori non credant, nisi propter hoc quod dixit
 Aristoteles, Quotiam ita est difficile hoc, à Deo. Quod si sermo Aristotelis non inueniretur
 in eo, tunc valde esset difficile cadere super ipsum, aut forte impossibile, nisi inueniretur ali-
 quis talis vt Aristoteles. Credo enim quod iste homo fuit regula in natura, & est exemplar
 quod natura inuenit ad demonstrandam etiam perfectionem humanam in naturis. Et in-
 fra 36. loquens de labore Autempace, in questione de continuatione intellectus agentis cum
 homine tam diligenti & improbo, quod illa questio non recessit ab eius cogitatione, neque
 per tempus idus vnus oculi, & alijs difficultatibus & ambiguitatibus illam concernentibus
 questionem, sic ait; Causa autem istius ambiguitatis & laboris est, quia nullum sermonem ab
 Aristotele inuenimus in hac intentione. Qui & super 1. Phys. in prologo ita scribis, Nomen
 Autoris est Aristoteles filius Nicomachi sanienissimus Græcorum qui composuit alios li-
 bros in hac arte, & in Logica, & in Metaphysica, & iste inuenit, & compleuit istas tres artes.
 Inuenit, quia quicquid inuenitur ab Antiquis in hac scientia, non est dignum quod sit pars hu-
 ius: Compleuit, quia nullus eorum qui secuti sunt cum vsque ad hoc tempus, quod est mille
 quingentorum annorum, nihil addidit, neque inuenit in eius verbis errorem, & talem virtu-
 tem esse in indiuiduo vno miraculosum & extraneum existit, & hac dispositio cum in vno
 homine reperitur, dignius foret esse diuinus quam humanus. Quomodo ergo huius vni di-
 uini, auius tanti Autoris, tam canonica, & tam authentica verba intelligis aut exponis? Non-
 ne comment. 1. 14. supradictio, exponens exemplum Philosophi comparans intellectum in
 potentia existentem tabula non scriptæ, non pictæ, sic ais; Cum notificauit modum passio-
 nis in intellectu, cepit dare de rebus sensibilibus exemplum, per quod intelligitur ista inten-
 tio in intellectu materiali; & licet non sit verum, tamen est via ad intelligendum, & ille modus
 doctrinæ necessarius est in talibus rebus, licet sit Rhetoricus. Sed quam viciosa glossa tua que
 textum suum corrodit? quam improba expositio, quæ textum suum expellit? quam proter-
 uus filius, qui dicit Patri suo, mentiris? Quis tu? qualis autoritatis? aut quantæ vt tanto Phi-
 losopho contradicas, præferim cum nullam autoritatem maiorem, nec vllam rationem ali-
 quod animal rationale cogentem, probabiliter vel mouentem pro parte tua adducas, sicut
 prima suppositione, & paribus sequentibus intellectus perspicue est videre. Quæ ergo teme-
 ritate, quæ cæcitate, quæ audacia, imò quæ insania tanto viro, tanto Philosopho, tam famoso,
 tam procaciter præsumptas obgarrire, cum nullus teste teipso in verbis eius sit error? immò
 quam insensatus effeceris, cum non sentis teipsum contradicere tibi ipsi, dum Aristotelem
 tantum commendas, & ipsi nihilominus contradicis? quis igitur tibi crederet? Maiore nam-
 que Autore & minore contradicentibus cui potius adhaerendum? quis dubitat quin maiori?
 & quis nesciat Aristotelem te maiorem? Timeo igitur plurimos in hac parte propterea plu-
 rimum delirasse, quia scriptorū tuam diligentius respexerant, & scripturas Aristotelis neg-
 lexerunt. Nonne & tu ipse super 3. de Anima comment. 30. loquens de Autempace errante,
 sic ais; Illud quod fecit istum hominem errare, & non etiam longo tempore, est quia moder-
 ni dimittunt libros Aristotelis, & considerant libros expositionum, & maxime in Anima, cre-
 dendo quod iste liber, impossibile est vt intelligatur. Nonne idem Philosophus eodem 3.
 multis locis, dicit animam intellectiuam esse passibilem & receptibilem specierum, habereq;
 omnia intelligibilia, & omnium species in potentia, non in actu? quare & probat ipsam ne-
 cessario indigere alio intellectu, puta agente, qui potentialitatem eius perficiat, & ad actum
 perducat? Nonne illius 3. 5. dicit animam intellectiuam non habere aliquam naturam nisi
 passibilem, nec esse aliquod intelligibile actualiter, priusquam intelligat illud actu? Nonne
 verba sua sunt ista? neque ipsius est naturam, neque vnā esse, sed ante hanc quod possibilis
 vocatus, itaque animæ intellectus. Dico autem intellectum quo opinatur, & intelligit anima
 nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere: vbi & textus quem tu exponis, sic habet:
 Non habebit naturam nisi istam, sed quod est possibile. || Illud igitur de anima quod dicitur
 intellectus; & dico intellectum illud per quod distinguimus & cogitamus, non est in actu ali-
 quod enim antequam intelligat. Et loquitur hic Philosophus ad similem intellectum sicut
 infra 37. vbi dicit; Nunc autem de Anima dicta recapitulantes dicamus iterum, quod om-
 nia ea quæ sunt, quodammodo est anima. Aut enim sensibilia quæ sunt, aut intelligibilia:
 est autem scientia quidem sensibilia quodammodo, sensus autem sensibilia: Et sequitur 38.
 Qualiter autem hoc fit oportet inquirere. Secantur igitur scientia & sensus vtresque, quæ quidem
 potentia est in ea quæ sunt potentia quæ || nulla actu in ea quæ nunc actus. Anima autem sen-
 sitiuam & quod scire potest potentia hæret, hoc quidem sensibile, illud vero sensibile, ne-
 cesse est autem aut ipsa, aut species esse. Ipsa quidem igitur non sunt; Non enim lapis in ani-
 ma est sed species; quare anima sicut manus est; manus enim organum organorum, & intel-
 lectus

lectus species specierum, & sensus species sensibilium, verum est in potentia non in actu, quare & supra 6. sic ait, Bene iam dicentes sunt, Animam esse locum specierum, nisi quod non tora sed intellectiva, neque actu, sed potentia species. Et infra 3. ostendit quod anima dicitur sciens seu scire in potentia duobus modis, remotè videlicet & propinque, siue potentia remota seu essentiali, qualis est in homine priusquam addiscat; & potentia propinqua seu actuali, qualis est in habente scientiam in habitu, sed non veniens in actu, à qua potentia potest per se exire ad actum. Vnde & sic ait; Cum autem hic scilicet intellectus singula sciat, sciens dicitur quidem secundum actum, hoc autem confestim accidit cum possit operari per seipsum, est quidem igitur & tunc potentia quodammodo, non tamen similiter & sicut ante addiscere, aut inuenire. Qui & infra 17. scribit ita: Quoniam autem sicut in omni natura est aliquid, hoc quidem materia vnicuique generi, hoc autem est potentia omnia illa, alterum autem causa & factum, quod in faciendo omnia utras ad materiam sustinuit, necesse & in anima has esse differentias. Et statim 18. & est intellectus hic quidem talis in omnia fieri, illa verò in omnia facere. Istam quoque sententiam totam Avicenna, Algazel, & omnes penè Philosophi alij plane tenent. Si igitur hæc ita se habent, quomodo præsumis asserere falsum esse, quod intellectus antequam intelligat, est sicut tabula in qua nihil est actu scriptum aut pictum? Imò quia istud verum est, falsum & falsum est quod tu dicis, omnia scilicet intellectus speculativa, omnes species, omnes scientias, omnes habitus, omnes actus, & vniuersaliter omnia & singula possibilia ibi scribi actualiter, & æternaliter ibi scribi, actualiter & æternaliter ibi pingi, actualiter & æternaliter ibi esse. Nonne illo comment. 5. sic ais, Cum consideratum fuerit de istis intellectis, secundum quod sunt entia simpliciter, non respectu alicuius individui, verè dicuntur æterna esse, & quod non intelliguntur quandoque & quandoque non, sed semper, quoniam cum sapientiam esse in aliquo, modo proprio homini, est sicut modum artificiorum esse in modis propriis homini, æstimatur quod impossibile est, ut tota habitatio fugiat à Philosophia, sicut opinandum est quod impossibile est ut fugiat ab artificijs naturalibus. Si enim aliqua pars eius caruerit eis, scilicet artificijs, verbi gratia, quarta septentrionalis terra, non carebunt eis alia quarta, quod enim declaratum est, quod habitatio est possibilis in parte meridionali, sicut in parte septentrionali; forte igitur Philosophia inuenitur in maiori parte substantiæ in omni tempore. Et infra 20. Intellectus qui dicitur materialis secundum quod diximus, non accidit ei, ut quandoque intelligat, & quandoque non, nisi in respectu fortioris imaginationis existentium in vnoquoque individuo non respectu speciei, verbi gratia, quod non accidit ei, ut quandoque intellectum & quæ intelligat, & quandoque non, nisi in respectu Socratis & Platonis, similiter autem & respectu speciei semper intelligit hoc vniuersale, nisi species humana deficiat omnino, quod est impossibile. Nonne Plato in Menone similiter quodammodo posuit omnem videlicet scientiam semper esse in anima cuiuslibet, sed latere; quare & ab Aristotele reprobatur: cur ergo non es tu similiter reprobandus? Si insuper ita esset, quod esset officium intellectus agentis; quid ageret circa intellectum possibilem? quid iuaret? nullam enim speciem, nullam intentionem, nullam cognitionem agit in eo, cum omnes species intentio atque cognitio, sicut & cætera cuncta quæ habet, in ipso actualiter, æternaliter perseverent; Quomodo ergo dicunt Philosophi, & tu ipse, quod intellectus agentis est denudare & abstrahere intentiones materiales ad immaterialitatem, & ita transire ipsas, de ordine ad ordinem, de materialitate ad immaterialitatem; de phantasia quæ est virtus materialis in intellectu possibilem, qui est virtus immaterialis, & sic tandem facere illud quod est intellectum in potentia esse intellectum in actu? Scio quod dicis hoc verum esse respectu individui, non respectu speciei, aut intellectus humani simpliciter. Sed quid quæso operatur intellectus agens in individuo demonstrato? Intentio namque denudata per eum non transfertur nec intrat in intellectum possibilem per præmissa; remanet ergo in virtute materialis; quare & materialis ut prius licet fortassis subtilior parum quam prius. Quod tamen subtiliter intendo non videtur dicendum, cum statim in ipso instanti sensationis & imaginationis intelligatur quodcumque; sicut omnes communiter experimur; dicitur; magister tuus 3. de Anima. 28. sentire est simile ipsi dicere solum & intelligere, quam eius sententiam & tui planissime proferis. Nonne & intentione imaginata manente grossa & rudi, sicut influit ab obiecto, habita tamen intentione rei congrua in intellectu, posset homo intelligere? cur non posset? Adhuc autem quæ necessitas ponendi intellectum agentem ad modicum subtiliandum intentionem materiale phantasticam? Cur non sicut in alijs animalibus sufficit sola phantasia? Cur non simili modo ponis intellectum agentem ad subtiliandum intentiones aliarum virtutum? Quis insuper legens & non negligens libros Aristotelis, Theophrasti, Themistij, Avempace, Avicennæ, Algazel, & aliorum Philosophorum dixerit intel-

A intellectum agentem esse necessarium homini, quia parum subtiliter intentiones materiales phantasticas, dum tamen materiales, & in virtute materiali phantasticas manent, sicut prius, & non potius ad esse simpliciter recitatum? Amplius intentiones, propositiones, discursus, & conclusiones, & cæteri habitus atque actus in anima rationali semper secundum te actualiter existentes, vel sunt finiti in numero, vel simpliciter infiniti; non infiniti simpliciter, quia ipsi sic finiti simpliciter, sicut entitatis, & capacitatis finiti; nec etiam potest esse aliqua multitudo actualiter & simpliciter infinita, sicut Magister tuus, & tu ipse sæpius affirmas. Si verò sint tantum finiti, puta centum vel mille, possibile est aliquos homines & aliquem hominem de hominibus secundum te simpliciter infinitis in præterito, & in futuro intelligere & habere, facere & formare aliquam intentionem, propositionem, discursum & conclusionem, actum & habitum, alium ab illis omnibus & cæteri habitus atque actus. Quis negaverit? quis dubitaverit? quis non statim concesserit ita esse? sicut nimis in centro circuli, per quemlibet semidiametrum potest ducere ad propriam partem eius in periphæria situm, licet non simul nec successivè per omnes ad omnia puncta sua: sic & habens principium scientificum stat in medio infinitorum discursuum possibilem ducentium ad conclusiones proprias infinitas, potestque per singulos ad singulas conclusiones exire, etsi non per omnes ad omnes. Possent quoque homines in præterito per infinitos tales discursus procedere ad conclusiones proprias infinitas, sicut viros scientificos reputo non latere. Est ergo aliqua conclusio scibilis ab homine, imò & infinitæ conclusiones ab hominibus scibiles, quam & quas intellectus possibilem actualiter iam non habet. Hoc idem & de conclusionibus, & opinionibus erroris potest similiter apparere. Quis enim nesciat veritatem signis sagittantibus positò, & punctum in medio arcus comparari, ad quod contingit attingere paucis modis vel vno, sed deficere infinitis? Quis ergo non videat conclusiones & opiniones erroneas posse infinitis modis variari & multiplicari, præsertim apud homines infinitos. Adhuc autem quis nesciat, si secundum tuam sententiam mundus sit æternus ante & post, secundum cursum communem infinitis fuisse, & futurus esse eclipses Solis & Lunæ, scibiles specialiter ab hominibus, imò scias & sciendas, sicut secundum assertionem tuam præmissam magis videtur? Quod & quia constat certissime esse possibile, supponatur: Fæuerit ergo & erunt infinitæ investigationes, conclusiones, & scientiæ propriæ, & speciales de illis: quis enim crediderit eandem esse scientiam particularem & propriam, eandem credulitatem, adhesionem & affirmationem nunc esse futuram eclipsin, videlicet nocte illa vel die, & tunc esse futuram eclipsin, videlicet septimo mense sequente? Multi namque sciunt vnum, & aliud dubitant & ignorant. Alias insuper idem esset, scire, credere, adhaerere & dicere tunc esse futuram eclipsin; & tunc, & tunc, & tunc quodcumque tempore designato, quod nullus dubitat esse falsum, sicut & satis apparet in alijs talibus de futuro. Identitas insuper actuum humanorum immanens, secundum tuam sententiam æternaliter pertransiens vniuersum, similiter reprobatur: Quis enim ignoraret non esse eundem actum sed diversum affirmandi interiectis & credendi eclipsin nunc est, eclipsis eras erit, eclipsis hinc fuit, & illa, & cætera affirmaciones & affirmata non sunt eadem, sed diversa, & à vero in falsum, & contra infinites permittantur? Nonne etiam actus intelligendi, credendi, amandi, & similia faciendi in infinitum, secundum varietatem graduum in varijs hominibus & temporibus variatur? non autem varietas non potest in eadem anima actualiter simul esse, sicut præhabita docuerunt. Non dubitabit fortassis vicarius tuus, & dicit, quod intellectus seu homo per intellectum intelligit, & vult multa varia & distincta, particulariter propriè & distinctè per eandem intentionem seu speciem, & per eundem actum realiter non omnino diversum. Sed quis nesciat intelligentem per quodcumque quæcumque dixerit propriè & distinctè distinguere, seu posse distinguere per idem distinctè & propriè inter illa? & quis dubitaret eundem hominem per eandem potentiam, per eandem speciem, & per eundem actum omnino, sine aliqua diversitate adiecta non posse distinguere diversitè ipsa, videlicet cognoscere propriè, particulariter, & distinctè? Aliter enim posset idem homo per eandem speciem cognoscere tunc quantum distinctè, puta 3, & non aliud, puta 5, & alias e contra. Sed quæ laci, quod vnum in quantum vnum præsertim in potentijs naturalibus non libens, non potest facere semper eundem, non aliud nec diversum, in eodem patibili non diversum? Nonne ratio perspicue hoc demonstrat: quæ namque in talibus causa diversitatis effectuum? quæ ratio liberæ sed necessitatis naturalis? Nonne ideo Aristoteles 2. De generat. & corrupt. 1. inquit, & similiter habens, semper idem unatum est facere. Idem tamen aliquotes facit contraria, & diversa: sed hoc est propter contrarietatem & diversitatem aliquam in agente vel passio, sicut docet idem Philosophus 2. Metaph. 10. 9. 11. 12. 13. & 2. Phys. 308. quod & explicatio

explicat. Auctoris locis illis similiter conuenit. Adhuc autem aliter potest intellectus per se
 a specie generale diffiniri, cognoscere omnes species generis, seu generis aliquis, & hanc
 induit speciem in se quodammodo, & unice speciem unius coloris, & hanc quodammodo
 coloris speciem, diffinire, & gradat. Amplius autem hanc speciem, & hanc speciem, & hanc
 no significet diuersa proprie, & distincte, significet ergo *animam*, & *actum*, & *di-*
 uerfam proprie, & distincte, componaturque homo in mente *A*, cum *A* per *B* actum, pro *C* tan-
 tum dicendo, *A* est *A*, & est compositio illa vera, componaturque similiter pro *C* ex parte sub-
 iecti, & pro *D* ex parte predicati, & est compositio illa falsa, si eadem propositio erit si-
 mul vera & falsa. Secundum illam quoque sententiam intentiones rerum & species naturales
 in mente essent paræ & quæque, significarent enim diuersa, secundum eandem intentionem
 seu nomen, & diuersam ac propriam rationem: Quapropter & significarent, significarent
 possent ad placitum. Cur enim non possent significare alia quædam diuersa & alia fieri, ita
 sed hæc quis dubitat esse falsam, naturæ contraria, & Philosophia diffinire naturalia. Nonne &
 Philosophus 2. de Anima 135. ita scribit: Inquiret autem quis, cum causa plures habemus
 sensus, sed non vnum solum, & respondet, An quatenus minus late aut consequentia, scili-
 cet ad sensibilia propria, & communia & motus, magnitudo, & numerus. Si enim esset vi-
 sus solus, & ipse alibi, laterent utique magis, & viderentur esse idem omnia, propter id quod
 consequuntur, sed inuicem simul color & magnitudo, nunc quidem quoniam in altero sensi-
 bili communia sunt, manifestum facit quod aliud quid vnumquodque eorum est. Sup-
 ponit ergo Philosophus quod sensus non potest distinguere inter diuersa, nisi per diuersa,
 & infra eodem 145. ostendit, quod oportet necessario, quod quicunque discernit inter aliqua
 diuersa, discernat per eandem virtutem indiuisibilem, & in tempore indiuisibilem, scilicet in
 instanti, & mora questione, quomodo virtus indiuisibilis possit discernere & discernere con-
 traria & diuersa, responder quod illud quod sentit diuersa, scilicet diuersa secundum esse,
 est diuisibile, id est, secundum rationem, cognitionem, & intentionem diuersi sui loco,
 || aut & numero indiuisibile, id est, secundum essentiam propriam, ubi & Auerroes. Possi-
 bile est ut ista virtus iudicans omnia simul sit eadem subiecto, & indiuisibilis, sed per inten-
 tiones quas recipit est diuisibilis ut dicimus de pomo, quod est indiuisibile subiecto, & diui-
 sibile secundum accidentia diuersa in eo, scilicet odorem, colorem, & saporem: Ita quod
 dissoluetur questio sic, quoniam ista virtus in quantum est diuisibilis comprehendit res nu-
 meratas diuisibiles, & in quantum est eadem, iudicat ea vnicuius iudicio. Et super 3. de Ani-
 ma. com. 9. dicit prius esse declaratum, quod quæcunque virtus apprehendit aliteratem in-
 ter duo, necesse est quod sit vna vno modo, & multa alio modo, scilicet duabus dispositio-
 nibus diuersis. In ista quoque sententia omnes committuntur exponentes. Hanc ergo res-
 ponsionem huius vicarij veritas reprobatur, nec proprius Dominus approbat, sed impug-
 nat. Amplius autem quomodo in eadem anima indiuisibilis, & in eadem eius potentia indi-
 uisibili possunt tam opposita, tam contraria, tam perfecta, & tam actualia simul esse, ut
 puritas & ignorantia respectu ciuium, imo scientia & deceptio, ac opinio contraria,
 viraque in particulari, & in actu, & simul velle & nolle; amor & odium in particulari, &
 in actu, & simul respectu eiusdem, summa virtutes & vitia contraria ipsi summa, summa
 bonitas & malitia priuatiue opposita, & positue contraria ei summa; summa felicitas & mi-
 seria opposita ei summa. Scio enim, & scis, & quis nescit, quod experientia communi do-
 cente, & sententia Philosophorum concordia testante, opposita priuatiue, & contraria posi-
 tiue nata sunt fieri circa idem amborum susceptibile successiue non simul, præsertim in actu
 completo. Annon verecundaris fateri quod in Anima tua & in te sunt omnes errores & hæ-
 reses, omnia vitia, & peccata, concupiscentiæ, malitiæ, & miseriæ spiritalis in actu, &
 quod inseparabiliter ibi manent. Sed scio responsiunculum tuum fictum. Dicis enim, quod
 licet sit eadem anima omnium, non ideo oportere eandem esse scientiam omnium, quia in-
 tentiones imaginariæ, quæ se habent ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum, quibus &
 ideo intellectus necessarius indiget sciendo, in diuersis indiuiduis sunt diuersæ. Hæc autem
 imaginariæ responsio, est ipsius vtique vitæ identitatem scientiæ in omnibus, alia
 incommuni superius adducta vitæ non potest, imo neque identitatem scientiæ poterit
 euitare, quia saltem sit eadem scientia habitualis in omnibus, cum omnis habitualis scien-
 tia in intellectu, qui est eadem in omnibus. Porro ergo secundum præmissa quæcumque, actuali-
 ter vt quacunque scientia cum voluerit, considerando actualiter & sciendo quæcumque scien-
 tia vniuersali simpliciter, propositionis vniuersalis simpliciter, cuius retinere aut si aliter pro-
 prie in virtute imaginaria non habentur. Adhuc autem ponantur duo Philosophus & laicus
 seu clericus demonstrationum ignarus, similes seu æquales, in imaginaria & in omnibus alijs
 virtutibus

A virtutibus materialibus, intentionibusque earum; & habeat Philosophus demonstrationem ad ali-
 quā conclusionem subiecti alius vero nulla. Tunc Philosophus habet certam scientiam conclusionis
 illius, & demonstratiue scit illam, quare & alius, & eam in virtute imaginaria, & eius intenti-
 onibus sunt similes & æquales, quod tamen quis nesciat esse falsum? Nonne & multa sunt
 intellecta, quibus nulla vere intentiones imaginariæ correspondent? Quod autem suppo-
 nis intentiones imaginarias se habere ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum, & intelle-
 ctum ad cognoscendum quodcumque ipsis necessarii indigere, verum videtur, & de sententia
 Philosophorum in principio, quando intellectus est quasi tabula nuda, in qua nihil est pictum
 vel scriptum, donec cognoscibilium species acquirantur. Sed cum fuerint acquisite, & in in-
 tellectu plenè depictæ, & scriptæ, cur non possit ipsas legere per ipsas, & cognoscere res per
 ipsas absque ulteriori actione, aut motione intentionum imaginariarum? quod enim est iam
 perfectè generatum, perfectè formatum, perfectè completum, non videtur indigere viterius
 B generante, sed forsitam conseruante. Adhuc autem quis dubitat intellectum esse perfectiorem
 potentiam potentij materialibus, virtutibus sensitiuis; hæc autem cum fuerit informata pie-
 nariè per species obiectorum, semper quamdiu species manserint, possunt sufficere per il-
 las cognoscere illa obiecta, absque hoc quod ab illis obiectis aut quibuslibet alijs moueantur?
 Quis de virtutibus & sensibus interioribus, imaginariæ, cogitantiæ, & memoratiue istud non
 sentiat in seipso? Quis insuper in naturalibus vel parum prouectus hoc etiam non aduertat?
 Quis non est expertus illa experimenta in principio perspectiue? Alacem recitat, visu vides
 licet diu & stabiliter insuente visibilia forma, & diuertente se inde; vel etiam se claudens;
 visionem priorem manere seu apparentiam, & similitudinem præsentis visitoris, quæ quidem
 visio necessariè comprobatur. Quapropter & Philosophus de somno & vigilia, Cum inquit,
 continè sentiamus aliquid, transferentibus secundum sensum sequitur passio, vt de Sole
 ad tenebras; Accidit enim nihil videre propter adhuc subsistentem motum in oculis à lumine;
 C & si ad vnum colorem multo tempore aspiciamus aut albi, vel viridem, eiusmodi videtur
 ad quædamque visum permutemur, & frad Solem prospicientes, vel aliquod splendidum,
 conclusumque, obseruantibus quidem videtur, secundum directionem qua accedit visum
 videre, primum quidem huiusmodi colorem, deinde permutatur in purpureum, deinde in
 purpureum, quousque in nigrum veniat colorem, & euanescat. Hoc idem & ratio clare mon-
 strat: Ponatur enim Deum omnipotentem seruare in oculo speciem ab obiecto receptam,
 destructo obiecto, & qualibet specie eius in medio extra visum, habebitque visus habere
 potest omnimodam operationem suam intrinsecam sicut prius, videbitque videre potest
 ut prius, nihil enim deficit requiritur. Obiectum enim & medium nullatenus requiruntur,
 nisi ad speciem in oculo generandam, vel ad generatam conseruandam. Cur ergo de potentia
 nobilissima intellectus non similiter sentiendum? Intellectus ergo in principio quando est to-
 tus potentialis indiget intentionibus huiusmodi extrinsecis sicut mouentibus, informati-
 bus, & actuantibus, sed cum plenè informatus & actus extrinsecis, non indiget ipsis vltra,
 sed ex tunc potest per se & suam intrinsecam sufficienter cognoscere vniuersa, sicut ex tunc magis
 videtur tunc obesse, quàm prodesse, eo quod distrantur intellectum à speculatione sinceram, &
 operatione sua perfectam. Quare & Auerroes de Anima 3. ostendens, quomodo virtutes ani-
 males adiuuant animam rationalem in multis: Anima, inquit, humana iuuatur à corpore ad
 acquirendum principia consentienti & intelligendi; deinde cum acquirantur, redit ad seip-
 sam: Si autem obstitit aliquid virtutum quæ sunt infra eam, & impediunt eam, aliquibus
 dispositionibus retrahunt eam à sua actione: si verò impedita non fuerit, non egerebit eo postea
 in suis actionibus proprijs, nisi in aliquibus tantum, in quibus est opus redire ad virtutes ima-
 ginarias, & considerate representant id quod appetitur in imaginatione, & representatio eius in ima-
 ginatione firmetur auxilio intellectus, hoc autem contingit in principio tantum & non po-
 E stea, nisi parum. Cum autem profuerit anima, & roboratur, sola per se operatur operationes
 suas absolute. Virtutes autem sensibiles & imaginariæ, & ceteræ virtutes corporales retra-
 hunt eam à sua actione, verbi gratia, sicut homo qui aliquando indiget iumento, & eius appa-
 ratu quo perueniat ad quod proponit, quod cum accesserit, causa quæ fuit perueniendi, eadem
 est prohibendi. Idem 9. Meta. vlt. cum forma describitur in anima, pericitur ibi apprehen-
 sio visæ, sed non: sicut delectari, nec noceri certe, nisi hoc quod est defectum in anima, non
 quod est extra. Quicquid autem describitur in anima agit suam actionem, quamuis non: ha-
 beat causam extrinsecam; causam enim essentialis est hæc descriptio, extrinseca verò est causa
 per accidens, vel causa causa. Amplius autem quis nesciat omnem potentiam cognitiuam
 cognoscere propriè per actum proprium intrinsecum, immanentem, non per aliquid extrin-
 secum

expositio Auerrois locis illis similiter conficitur. Adhuc autem aliter posset intellectus per vni-
 ca specie generale distincte cognoscere omnes species generum, seu generis alicuius, & singula
 individua specierum: id quod visus per eandem & vnicam speciem vniuersi coloris distinguere omnes
 colorum species, differentias, atque gradus. Amplius autem si eadem intentio, & idem actus omni-
 no significet diuersa proprie, & distincte, significant ergo *A* intentio, & *B* actus *C* & *D* di-
 uersa proprie & distincte, componaturque homo in mente *A*, cum *A* per *B* actum, pro *C* tan-
 tum dicendo, *A* est *A* & erit compositio illa vera, componaturque similiter pro *C* ex parte sub-
 iecti, & pro *D* ex parte predicati, & erit compositio illa falsa, si quae eadem propositio erit si-
 mul vera & falsa. Secundum istam quoque sententiam intentiones rerum & species naturales
 in mente essent pure æquiuocæ; significarent enim diuersa, secundum eandem intentionem
 seu nomen, & diuersam ac propriam rationem: Quapropter & significarent, significarent
 posset ad placitum? Cur enim non posset significare alia quædam diuersa, & alia, sicut ista?
 sed hæc quis dubitat esse falsa, naturæ contraria, & Philosophiæ diffusa naturalis. Nonne &
 Philosophus 2° de Anima 135. ita scribit? Inquiret autem quis, cuius causa plures habemus
 sensus, sed non vnum solum, & responderet, An quatenus minus late aut consequentia, scilicet
 ad sensibilia propria, & communia ut motus, magnitudo, & numerus? Si enim esset vi-
 sus solus, & ipse albi, laterent utique magis, & viderentur esse idem omnia, propter id quod
 consequuntur se ad inuicem simul color & magnitudo, nunc quidem quoniam in altero sensi-
 bili communia sunt, manifestum facit quod aliud quid vnumquodque eorum est: Sup-
 ponit ergo Philosophus quod sensus non potest distinguere inter diuersa, nisi per diuersas;
 & infra eodem 145. ostenso, quod oportet necessario, quod quicunque discerneret inter aliqua
 diuersa, discernat per eandem virtutem indiuisibilem, & in tempore indiuisibili, scilicet in
 instanti, & mota quaestione, quomodo virtus indiuisibilis posset percipere & discernere con-
 traria & diuersa, responderet quod illud quod sentit diuersa, scilicet diuersa secundum esse,
 est indiuisibile, id est, secundum rationem, cognitionem, seu intentionem diuersam loco,
 aut & numero indiuisibile, id est, secundum essentiam propriam; ubi & Auerroes. Possi-
 bile est ut ista virtus iudicans omnia simul sit eadem subiecto, & indiuisibilis, sed per inten-
 tiones quas recipit est diuisibilis ut dicimus de pomo, quod est indiuisibile subiecto, & diui-
 sibile secundum accidentia diuersa in eo, scilicet odorem, colorem, & saporem: Ita quod
 dissolueretur quaestio sic; quoniam ista virtus in quantum est diuisibilis comprehendit res nu-
 meratas diuisibiles, & in quantum est eadem, iudicat ea vnicò iudicio. Et super 3. de Ani-
 ma. com. 9. dicit prius esse declaratum, quod quæcunque virtus apprehendit alietatem in-
 ter duo, necesse est quod sit vna vno modo, & multa alio modo, scilicet duabus dispositio-
 nibus diuersis. In ista quoque sententia omnes conueniunt exponentes: Hanc ergo res-
 ponsionem huius vicarij veritas reprobat, nec proprius Dominus approbat, sed impug-
 nat. Amplius autem quomodo in eadem anima indiuisibili, & in eadem eius potentia indi-
 uisibili possunt tam opposita, tam contraria, tam perfecta, & tam actualia simul esse, ut
 puta scientia & ignorantia respectu eiusdem; imò scientia & deceptio, ac opinio contraria,
 utraque in particulari, & in actu, & simul velle & nolle, amor & odium in particulari, &
 in actu, & simul respectu eiusdem, summæ virtutes & vitia contraria ipsis summa, summa
 bonitas & malitia priuatiuè opposita, & positiuè contraria ei summa; summa foelicitas & mi-
 seria opposita ei summa. Scio enim, & scis, & quis nescit, quod experientia communi do-
 cente, & sententia Philosophorum concordantem testante, opposita priuatiuè, & contraria posi-
 tiuè nata sunt fieri circa idem amborum susceptibile successiuè non simul, præsertim in actu
 completo. Annon verecundaris fateri quod in Anima tua & in te sunt omnes errores & hæ-
 reses, omnia vitia, & peccata, concupiscentiæ, malitiæ, & miseriæ spiritalis in actu, &
 quod inseparabiliter ibi manent? Sed scio responsionem tuam fictam: Dicis enim, quod
 licet sit eadem anima omnium, non ideo oportere eandem esse scientiam omnium, quia in-
 tentiones imaginariæ, quæ se habent ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum, quibus &
 ideo intellectus necessariò indiget sciendo, in diuersis indiuiduis sunt diuersæ. Hæc autem
 imaginaria tua responsio, etsi posset vitæque vitare identitatem scientiæ in omnibus, alia
 inconuenientia superius adducta vitare non potest, imò neque identitatem scientiæ poterit
 euitare, quin saltem sit eadem scientia habitualis in omnibus, cum omnis habitualis scien-
 tia sit in intellectu, qui est idem in omnibus. Potest ergo secundum præmissa quicquid, & actuali-
 ter utique quicquid, scientia cum voluerit, considerando actualiter & sciendo quæcunque, sicut sci-
 entia vniuersali simpliciter, propositionis vniuersalis simpliciter, cuius termini aut similes pro-
 priè in virtute imaginaria non habentur. Adhuc autem ponantur duo Philosophus & laicus
 seu clericus demonstrationum ignarus, similes seu æquales, in imaginaria & in omnibus alijs
 virtutibus

A virtutibus materialibus, intentionibusque earum; & habeat Philosophus demonstrationem ad ali-
 qua conclusionem subtiliorem, alius vero nulla. Tunc Philosophus habet certam scientiam conclusionis
 illius, & demonstratiuè scit illam; quare & alius; cum in virtute imaginaria, & eius inten-
 tionibus sunt similes & æquales, quod tamen quis nesciat esse falsum? Nonne & multa sunt
 intellecta, quibus nulla vera intentiones imaginariæ correspondent? Quid autem suppo-
 nis intentiones imaginarias se habere ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum, & intelle-
 ctum ad cognoscendum quodcumque ipsis necessariò indigere, verum videtur, & de sententia
 Philosophorum in principio, quando intellectus est quasi tabula nuda, in qua nihil est pictum
 vel scriptum, donec cognoscibilem species acquirantur: Sed cum incipit acquirere, & in in-
 tellectu plenè depicta, & scripta, cur non possit ipsas legere per ipsas, & cognoscere res per
 ipsas absque ulteriori actione, aut motione intentionum imaginariarum: quod enim est iam
 perfectè generatum, perfectè formatum, perfectè completum, non videtur indigere ulterius
 generante, sed fortitan conservante. Adhuc autem quis dubitat intellectum esse perfectè formem
 potentiam potentis materialibus, virtutibus sensitiuis; hæc autem cum fuerit informata pri-
 uariè per species obiectorum, temper quamdiu species manserint, possunt sufficienter per il-
 las cognoscere illa obiecta, absque hoc quod ad illis obiectis aut quocumque alij moueantur.
 Quis de virtutibus & sensibus interioribus, imaginariæ, cogitantiæ, & intentionum in seipso
 sentiat in seipso? Quis insuper in naturalibus vel parum prouectus hoc etiam non videtur?
 Quis non est expertus illa experimenta in principio per seipsum Alacen recentem, vniu. vides
 licet diu & stabiliter intente viliibilia fortia, & diuertente se inde, vel eam in se claudere,
 visionem priorem manere seu apparentiam, & similitudinem prius visionis, eam quidem
 visio necessariò comprobatur. Quapropter & Philosophus de somno & vigilia. Cum inquit,
 continuè sentiamus aliquid, transferentibus secundum sensum sequitur passio, vnde de solo
 ad tenebras; Accidit enim nihil videre propter adhuc subsistentem motum in oculis a lumine;
 & si ad vnum colorem multo tempore aspiciamus aut album, vel viridem, ealmodi videtur
 ad quemendque visum permurtemus; & si ad solem prospicientes, vel aliquid splendens,
 conclusumus, obseruantes quidem videtur, secundum directionem qua accipit visum
 videre, primum quidem huiusmodi colorem, deinde permuratur in purpureum, deinde in pur-
 pureum, quousque in nigrum veniat colorem & euanescat. Hoc idem de ratio dicit in
 nitrat: Ponatur enim Deum omnipotentem seruare in oculo speciem ad obiecto receptam,
 destructo obiecto, & qualibet specie eius in medio extraximus, habebimusque visum habentem
 potest omnimodam operationem suam intrinsecam sicut prius; videbitque videtur se potest
 ut prius; nihil enim deficit requisitum. Obiectum enim & medium nihilatenus remanent,
 nisi ad speciem in oculo generandam, & ad genitam conservandam. Cur ergo de potentia
 nobilissima intellectus non similiter sentendum? Intellectus ergo in principio quando est
 tus potentialis indiget intentionibus huiusmodi extrinsecis ipsam mouentibus, informantibus,
 & actuantibus, sed cum plenè informatus & actuator sufficienter cognoscere vniuersa; imò ex tunc magis
 videtur ei obesse, quam prodesse, eo quod distrahunt intellectum à speculatione suam, &
 operatione sua perfectæ. Quare & Auerroes de Anima 3. ostendens, quomodo virtutes natu-
 rales adiuuant animam rationalem in multis; Anima, inquit, humani uariatur a corpore ad
 acquirendum principia consentiendi & intelligendi, deinde cum acquirunt, reddit ad seip-
 sam: Si autem obstitierint aliquæ virtutes quæ sunt intra eam, & impediunt eam, aliquibus
 dispositionibus retrahunt eam à sua actione: si vero non impedita sit, non egredietur ea possit
 in suis actionibus proprijs, nisi in aliquibus tantum, in quibus est opus redire ad virtutes ima-
 ginarias, & considerare eas iterum: ad hoc ut percipiat principium aliud ab eo quod habue-
 rat, & adiuuant representare id quod appetitur in imaginatione, & representatio eius in ima-
 ginatione firmetur auxilio intellectus; hoc autem contingit in principio tantum & non po-
 stea, nisi parum. Cum autem proficit anima, & roboratur, sola per se operatur operationes
 suas absolute; virtutes autem sensibiles & imaginariæ, & ceteræ virtutes corporales retra-
 hunt eam à sua actione; verbi gratia, sicut homo qui aliquando indiget iumento, & eius appa-
 ratu quo perueniat ad quod proponit, quod cum accesserit, causa quæ fuit perueniendi, eandem
 est prohibendi. Idem 9. Meta. ult. cum forma describitur in anima, perhibetur ibi apprehen-
 sio visa, sed non facit delectari, nec noceri certè, nisi hoc quod est descriptum in anima, non
 quod est extra: Quicquid autem describitur in anima agit suam actionem, quamuis non ha-
 beat causam extrinsecam; causa enim essentialis est hæc descriptio, extrinseca vero est causa
 per accidens, vel causa causæ. Amplius autem quis nesciat omnem potentiam cognitiuam
 cognoscere propriè per actum proprium intrinsecum, immanentem, non per aliquid extrin-
 secum

secum propriè: cur ergo Laicus benè dūpētus in corpore, & in omnibus potentius corpora-
libus, habens in anima sua actus scientificos clarissimos, & scientiam clarissimam actualem
|| bonum. non potest illis vti cum velit, non potest illos percipere: cur tantum *lumen* in domo sua vi-
dere non potest? posset enim per oculum corporalem, si proportionatum lumen haberet, in
oculo corporali, imò & per tactum rudissimum sensum proportionaliter informatum perci-
peret, & sentiret.

Adhuc autem fortassis obdurata fronte adicies respondere dicendo, quod intellectus pos-
sibilis, seu anima rationalis non est forma essentialis hominis per quam existit, sed intelligen-
tia quædam celestis, quæ perficit hominem tantummodo cognoscendo, & per actionem suam
solummodo cum homine copulatur. Illo namque comment. 1. sic ait: Dicamus igitur
quod manifestum est, quod homo non est intelligens in actu, nisi propter continuationem intel-
lecti cum eo in actu; Et est etiam manifestum quod materia & forma copulantur adinuicem,
ita quod Congregatur ex ijs fit vnicum, & maxime intellectus materialis, & intentio intelle-
ctiua in actu. Quod enim componitur ex eis, non est aliquid tertium aliud ab eis, sicut est de
alijs compositis ex materia & forma. Continuatio igitur intellecti cum homine, impossibile
est ut sit, nisi per continuationem alterius istarum duarum partium cum eo, scilicet partis quæ
est de eo quasi materia, & parius quæ est de ipso, scilicet intellectu quasi forma. Et cum de-
claratum est ex prædictis dubitationibus, quod impossibile est, ut intellectus compleatur in
vnoquoque hominum, & numeretur per numerationem eorum, per partem quæ est de eo quasi
|| scilicet. materia, scilicet intellectu materiali, remanet ut continuatio intellectuum * cum nobis
hominibus sit per continuationem intentionis intellectus cum nobis. Et sunt intentiones ima-
ginatiuæ, scilicet partis quæ est in nobis de eis aliquo modo quasi forma; & ideo dicere puerum
esse intelligentem in potentia potest intelligi duobus modis; quorum vnus est, quia formæ
imaginatæ quæ sunt in eo, sunt intellectus in potentia secundum autem est quia intellectus ma-
terialis, qui natus est recipere intellectum per intentionem illius formæ imaginatæ, est recipi-
ens in potentia, & continuatur cum nobis in potentia. Declaratum est igitur, quod prima
perfectio intellectus, differt à primis perfectionibus aliarum virtutum animæ, & quod hoc
nomen, perfectio, dicitur de eismo modo æquiuoco. Et infra comment. 19. Opinandum est, in-
quis, secundum Aristotelem, quod vltimus intellectuum abstractorum in ordine, est iste in-
tellectus materialis; Et comment. 20. super illud verbum textus, Intellectus passibilis est cor-
ruptibilis; dicit, quod Intellectus 4. modis accipitur, pro intellectu materiali, pro intellectu
in habitu, pro intellectu agente, & pro virtute imaginatiua, innuens quod ibi accipitur pro
virtute imaginatiua. Et infra 33. dicit planè, Actio intellectus est alia ab actione virtutis co-
gitatiuæ, quam Aristoteles vocauit intellectum passibilem, & dixit eam esse generabilem &
corruptibilem, & homo non est generabilis & corruptibilis nisi per hanc virtutem. Et illo
comment. 20. sic adiungis, & per istum intellectum quem vocauit Aristoteles passibilem, di-
uersaatur homines in 4. virtutibus dictis in Topicis, & per istum intellectum differt homo
ab alijs animalibus. Et quis nesciat hominem per eandem formam essentialiorem constitui in
esse & specie hominis, per quam differt essentialiter ab alijs speciebus? Forma ergo essentialis
hominis per quam est homo, & differt essentialiter ab alijs speciebus non est anima rationalis,
immaterialis & immortalis, sed || alia forma materialis, generabilis & corruptibilis, puta vir-
|| aliqua. tus imaginatiua vel cogitativa, sicut tu sentire videris. Sed quis taliter sentit, nisi fortiter in-
sensatus? Quis enim nisi irrationaliter irrationalis nesciat hominem esse animal rationale,
rationalitatem quoque esse differentiam eius essentiali, per quam essentialiter definitur
in esse, & in specie hominis ponitur, & ab alijs animalibus separatur? Quare & formam eius
essentialiorem esse animam rationalem, rationalem, inquam, non solum participatiuè & improprie,
sed essentialiter per se & proprie, secundum distinctionem Philosophi. 1. Eth. in fine.
Adhuc autem si forma essentialis & vltima hominis esset forma materialis & irrationalis essen-
tialiter, & rationalis solummodo secundum participationem & influentiam ab infima intelli-
gentiarum celestium, homo per se & essentialiter, per omnia scilicet essentialia sua esset ani-
mal rationale, nec rationale deberet poni in definitione sua essentiali. In definitione nam-
que essentiali nihil accidentale extrinsecumue ponendum. Secundum eandem insuper ira-
tionabilem rationem, animalia irrationalia rationalia dici possent; participant enim ali-
qualiter ratione: Recipiunt enim ab homine disciplinam; cum etiam animæ eorum sint ma-
teriales, & similes animalibus materialibus, seu formis essentialibus & proprijs hominum, dif-
ferantque solummodo in materialitate, in subtilitate & ruditate secundum magis & minus;
Cur non possunt || animalia irrationalia participare quodammodo & recipere aliquam in-
fluentiam rationis ab illa intelligentia, sicut homo, & dici rationalia; sicut homo? Et si
dixeris

A. dixeris hominem non esse animal rationale, priusquam intellectus materialis actualiter copu-
letur cum eo, necessestario consequenter infantes non esse homines nec animalia rationa-
lia; ipsosque de vna specie in aliam permittari, de irrationali & bestiali ad rationalem & huma-
nam; quare & homines posse similiter remutari. Amplius autem quomodo & per quid copu-
latur intellectus cum isto homine singulari? non nisi per suam operationem & intellectio-
nem recte. Et quis modus alius dari posset? Intellectus ergo est causa efficiens copulatio-
nis istius, quare & naturaliter prior ea. Sed nonne prius naturaliter est habere intellectum
quam intelligere vel operari per ipsum, sicut & habere visum quam visum per ipsum; & ita
de alijs formis actibus & potentijs vniuersis? Nōne tu ipse Comment. 18. loquens de intelle-
ctu agente, & recipiente sic ais: Cum inuenimus nos agere per has duas virtutes cum volu-
mus, & nihil agit nisi per suam formam, fuit necesse attribuire nobis has duas virtutes intel-
lectus. Adhuc autem intellectus immaterialis, id est, intelligentia illa celestis, vel est tantum
in celo, in orbem lunæ, vel in hominibus: Si tantum in celo, quomodo intelligit homo, & agit
B. per formam & scientiam tantum distantem ab eo? Si in hominibus, vel in solis hominibus, aut
etiam in omnibus alijs rebus orbitaliari subiectis: Si in omnibus alijs, hoc videtur valde mi-
rabile & incredibile, & contrarium Philosophiæ & opinioni communi. Quare igitur ratio vel
auctoritas ad hoc cogit? cur insuper alia intelligentiæ superiores & perfectiores non replent
similiter totum spacium orbibus suis subiectum. Illa insuper intelligentia est entitatis tantum
finitæ, quare & presentia, & repleuitatis, & occupatiuitatis simpliciter tantum finitæ.
Tantum ergo posset esse spacium orbis lunæ, quod ipsa non sufficeret ad replendum & occu-
pandum totum, imò nec vsque ad terram: & si sic esset, adhuc nihilominus videretur homi-
nem esse animal rationale, & posse ratiocinari ut prius. Si autem ponatur in solis hominibus,
quomodo erit in || hominibus distantibus, neque adinuicem neque ad aliquod tertium copula-
tus, & non in medio. Tot insuper posset esse homines tot corpora & tanta habere, tantumque
diffare, quod non posset sufficere ad ipsos plenarie occupandos, sicut ratio præmissa tangebat.

C. Amplius autem sicut anima vegetatiua ad vegetabile, & anima sensitua ad sensibile; sic & ani-
ma rationalis ad animal rationale: proportionalia namque videntur. Sicut ergo anima ve-
getatiua & sensitua ad vegetabile & sensibile, sic & anima rationalis ad animal rationale se ha-
bet. Sed vtraque istarum est forma essentialis, substantia, actus, species, ratio, & quod quid erat
esse illius cuius est, ipsum per se & proprie essentialiter animans, actiuus, & informans, con-
stituens, perficiens, & inherens sicut ratio clare monstrat, & planè testatur Philosophus 2. de
Anima, definitionem animæ inuestigans, & inuestigatè ostendens. Quare & de anima rationa-
li similiter sentiendum. Nonne Philosophus definit vniuersaliter animam, dicit ipsam esse
substantiam, sicut speciem corporis Physici in potentia vitam habentis, 2. de Anima 4. vbi &
textus quem tu exponis dicit, quod anima est forma corporis naturalis, super quem ostendo
quod anima est forma, & quomodo differt à forma || accidentalī dupliciter, ita sentis; || actuali
Quoniam verò est substantia secundum formam, manifestum est ex hoc, quod est aliud ab
accidente, quoniam accidens non est pars huiusmodi substantiæ compositæ, forma autem est
pars huiusmodi substantiæ compositæ. Et etiam æquiuocè dicitur forma esse in subiecto; &
accidens esse in subiecto, subiectum enim accidentis est corpus compositum ex materia & for-
ma, at est aliquid existens in actu, & non indiget in suo esse accidente; subiectum autem for-
mæ non habet esse in actu secundum quod est subiectum nisi per formam, & indiget forma ut
sit in actu. Eadem quoque sententia potest haberi a Philosopho, infra 7. sic scribente, Vnde
non oportet querere si vnum est anima & corpus, sicut neque ceram & figuram, neque om-
nino vniuersumque materiam, & id cuius est materia. Hoc enim vnum & esse cum multipliciter
dicatur, quod proprie est actus est. Quod & infra 8. ostendit per exemplum de dolabra &
substantia eius, scilicet forma eius; & nono per exemplum de oculo & visu, qui est sub-
stantia eius secundum rationem, scilicet forma eius. Vbi & subdit, Oportet igitur accipere
quod est in parte, in toto viuente corpore. Proportionaliter namque habet sicut pars ad par-
tem, totus sensus ad totum corpus sensitiuum secundum quod huiusmodi; Quare & vniuer-
saliter sicut vna anima ad suum animatum, ita & alia quæcunque ad suum. Quapropter & Phi-
losophus ibi 7. Si, inquit, aliquid commune in omni anima oportet dicere, erit vique actus
primus corporis organici physici. Quid est in omni anima, nisi in omni specie, in triplici scilicet
specie animæ? Nōne & idem Philosophus. 1. de Cælo & mundo. 2. dicit quod totum
& omnia tribus determinata sunt, quæ enim duo ambos dicimus, & duos ambos, omnes au-
tem non dicimus, sed de tribus hanc prædicationem dicimus primum. Philosophus ergo de-
finit animam intelligit vniuersaliter de quacunque. Sed scio tuam responsionem cau-
losam; Dicit enim, Induxit hanc sermonem in forma dubitationis, cum dixit, Si &c. Quis
enim nesciat quod si, non semper affirmationem excludit, & dubitationem includit, sicut nec
videtur,

[illegible]

De Causa
CAP. I.
A. taphyl. 17. & 18. ponens differentiam inter causas
quidē causae, velut prius factae, existentes; quae autem & posterius aliquid
mo, tunc & sanitas est, & figura aetere sphaera; si autem & posterius aliquid
dum est. In quibusdā enim nihil prohibet, ut si est Anima tale non omnis, sed ho-
nem namque impossibile forsan; ubi & tu scribis, dixit forte, quia demonstratio super ho-
est istius artis, sed libri de Anima. Eandem quoque sententiam in de problematibus, & Se-
creto Secretorum locis planis, quod anima rationalis creatur à Deo, & quod sunt singula singulo-
citatur sententia eius planis, quod anima rationalis creatur à Deo, & quod sunt singula singulo-
rum premittenda vel puniendae post mortem secundum multitudinem corporum immo-
sententia Aristot. Avicennae, & Algazel imitantur: Avicenn. 5. de Anima 3. Algazel. 4. Phys. suae
vit. offendentes animas rationales esse multas secundum multitudinem corporum immo-
rum, nec tamen corporibus corporaliter esse impressas, neque praecedere temporaliter corpo-
rationalis vel puniatur secundum convenientiam meritorum idem Philosophi plene docent,
B. ra, sed creati in ipsis, ubi & istam tuam sententiam redargunt & resellunt; quod etiam anima
quoque vel puniatur secundum convenientiam meritorum idem Philosophi plene docent,
Avicenn. 5. de Anima 4. & 9. Metaphys. ult. Algazel 4. Physica suae ult. & 5. Physica suae 1.
Imò & istam // sapientiam tuam mirabilem omnes sapientes Philosophi, omnes sapientiores // sententia
Prophetæ, nisi fortassis paucissimi per doctrinam tuam // indoctam seducti, concorditer argu-
re edocui, nisi fortassis paucissimi per doctrinam tuam // indoctam seducti, concorditer argu-
unt & condemnant. Amplius autem prima suppositione accepta, & partibus sequentibus in-
tellectus, quis dubitat Deum omnipotentem potuisse, & posse dedisse, & dare singulis homini-
bus singulas animas rationales, sicut & alijs animalibus singulas formas suas. Potuit quoque po-
tius, & magis decet Deum potentissimum & largissimum fecisse & facere sic quam secus,
sicut & alijs rebus naturalibus singulis singulis animas rationales, sicut & alijs animalibus singulas formas suas. Potuit quoque po-
tius, & magis decet Deum potentissimum & largissimum fecisse & facere sic quam secus,
quod & similiter homines magis decet multas ob causas naturales potuisse, & posse dedisse, & dare singulis homini-
C. go non ista sententia potius quam tua tenenda? praesertim cum ista sit tam famosa, & contra-
ria tam istam sententia, illa vix umbra tenui rationis aut autoritatis fallaciter colorata.
que autem rationem quae reuocare videatur, quam tamen de pharetra tua non recolo ex-
Fortior namque rationum quae reuocare videatur, quam tamen de pharetra tua non recolo ex-
iussit, est talis: Si non esset ut dicis, Anima rationalis ex nihilo crearetur, licet non confe-
omnes negant. Sed hic Plato & Platonici responderent consequentiam licet non confe-
quens euitando, per reversionem earundem animarum in diuersa vel eadem corpora per vires
superius memorati, sicut & omnes Prophetæ & leges, sicut & partes praemissae possibiliter
creationis ex nihilo demonstrabant. Posses quoque arguere secundum Philosophiam quo-
randam, quod si essent aliquae animae rationales per motum à corporibus separatae, essent pe-
nitens otiosae, cum non mouerent vllum corpus, sicut & de Intelligentiis celestibus argumen-
tant. Sed quae consequentia? aut quis color? Spiritus rationalis non habet hanc operatio-
nem, ergo nullam, sed est penitus otiosus. Non sunt aliae actiones naturales & propriae, est intelligere,
corporalis & extranea, actio vero eius maxime essentialissima, perfectissima, & beatissima est
cidentalis & speculari. Quinimò & actio eius naturalis inharere, & beatissima est
diligere, & speculari. Quinimò & actio eius naturalis inharere, & beatissima est
cognoscere & diligere Deum plenè, ipsi felicitate gustare, concorditer proficere. Quare & spiritus
quid de vera Philosophia modicum seu motores à mouendo, sed Intelligentia ab intelligendo
appropriatus sunt paucioribus imò minus operationibus extrinsecis dedite, tanto beatior
Intelligentiis in eadem specie nec est, nec esse potest pluralitas numerica: quare nec in ani-
E. mabus rationabilibus simili ratione. Sed quia ratione imò quia similitudine rationis probabis
assumptum? Nonne actiones Intelligentiarum essentielles & accidentales de quibus superius
tangebatur sunt eiusdem speciei? quis enim in illis diuersitate rationis probabis
monstrabit? Nonne & aliam similitudinem ei in specie & in gradu creare, & ambas pariter conseruare, & ita
libet annihilare, & aliam permanentem, aliam similitudinem ei creare, & ambas pariter conseruare, & ita
Intelligentia permanentem, aliam similitudinem ei creare, & ambas pariter conseruare, & ita
tres & quatuor, et vterius quotquot veller: alioquin nequaquam plenè omnipotens videri-
tur. Adhuc autem non desinis obgarrere, sed dicis: Si posuerimus quod Intellectus materi-
alis

videtur aut forte, licet pieraque loca Philosophia demonstrent. Nonne & ideo statim infra 8. A subiungit, vniuersaliter quidem igitur dictum est, quid sit Anima; Substantia enim quæ secundum rationem; hoc autem est quod quid erat esse huiusmodi corporis; ubi & translatio tua habet; Iam igitur diximus, quid sit Anima vniuersaliter; & est substantia secundum hanc intentionem. Nec debet quæquam moueri, quod dicit Philosophus infra 11. quod aliquæ partes Animæ non sunt actus corporis: Per hoc enim assignat differentiam inter actus animæ separabiles à corpore & inseparabiles, dicens quod partes animæ vegetatiua & sensitiua in animalibus non sunt separabiles à corpore; quia sunt actus quarundam partium animalis, actus videlicet quibusdam partibus animalium propriè inherentes, sicut formæ materiales cum materia propria coextensæ; quare nec possunt à suis materiis separari. Anima vero rationalis non est talis actus alienius partis corporis, nec totius; quare & separabilis est ab eis, sicut nauis à navi, sicut innuit ibi Philosophus. Quare & infra 17. loquens de intellectu, dicit expressè quod hoc solum contingit separari sicut perpetuum à corruptibili; reliquæ autem partes animæ manifestum quod non separabiles sunt. Nec enim debet moueri quod dicit supra eodem 21. De intellectu autem & perspectiua potentia, nihil adhuc manifestum est, sed videtur genus alterum animæ esse, quali non sit comprehensa in definitione animæ generali præmissa: Intelligit enim quod de anima intellectiua nihil speciale & proprium adhuc manifestum est per aliquam definitionem, & determinationem specialem & propriam, sicut de alijs Animabus; imò nec ante tertium librum sequentem, qui specialiter est de ipsa. Amplius autem quis nesciat naturam esse principium & causam mouendi, & quiescendi in quo primum est per se, & non secundum accidens 2. Phys. 3. quare & id quod mouet animal processiuè esse formam eius essentialē, scilicet animam ipsam * essentialiter & propriè informantem, quod & ratio comprobatur, & Philosophi contestantur. Homo autem mouetur processiuè, loquitur, comedit, & similia operatur per animam rationalem, per voluntatem videlicet rationalem, quam potentiam quandam seu partem animæ rationalis haud dubio constat esse. Non enim mouetur motibus supradictis ab alijs animabus, aut ab alia Anima. Hoc enim maximè videtur ab anima bestiali, ab anima seu virtute concupiscibili & irascibili, sed tunc non mouetur libere huiusmodi motibus, sed necessariò, sicut brutum. Videmus insuper & sentimus, quod virtute concupiscitiua excitante quenquam fortissimè ad mouendum, ad illecebras prosequendas, ipse per iudicium & voluntatem rationis libera se refrenat, quod etiam eadem virtute concupiscitiua, seu irasciua, siue fugitiua retrahente quenquam fortissimè ab aliquo opere difficili, tristabili, terribili, virtuoso, ipse nihilominus libere facit illud; alioquin tota Philosophia moralis esset inutilis & inanis. Duorum insuper hominum æqualiter affectorum in omnibus virtutibus corporalibus & potentijs sensitiuis, vnus mouetur, alius non mouetur; vnus prosequitur vitium vel virtutem, alius vero fugit, secundum differentiam suarum rationalium voluntatum. In anima namque seu in parte animæ rationaliua, secundum Philosophum est voluntas, in irrationali vero concupiscentia atque ira; quamquam & secundum eundem Animalia etiam communicent voluntate, quæ non est nisi eorum concupiscentia sensualis. Voluntas igitur rationalis & anima rationalis mouet hominem processiuè & alijs motibus memoratis. In ista quoque sententia conueniunt omnes Philosophi, quorum scripta potui reperire; quinimo & tu ipse super 3. de Anima, ubi Philosophus materiam istam tractat; Anima ergo rationalis est natura hominis & forma essentialis, ipsam essentialiter, per se primò & propriè constituens, actiuam, & informans. Amplius autem, non dubium istam sententiam insensatam sententiæ Aristotelis repugnare: Aristoteles namque sentit & docet, quod Anima rationalis non educitur de potentia materiæ, sicut alia, sed aduenit ab extrinseco, & fit in quolibet homine singulari, nec ipsum temporali ter antecedit, sed æternali ter ei succedit, sicut libri sui diuersi testantur. 1. Namque de Anima. 65. Intellectus, inquit, videtur inferri substantia quædam existens & non corrupti: ubi & translatio quam exponis sic habet; Intellectus autem videtur esse substantia aliqua quæ fit in re & non corrumpitur. Et intelligit ibi Philosophus per intellectum, intellectum materialem, animam scilicet intellectiuam, sicut eius processus euidenter euident, quod & tu ipse testaris: Qui & 2. de generatione animalium 6. qui est 16. de Animalibus in translatione antiqua, & 18. in noua, Inquit an omnes animæ ingrediantur in matrem, in spermate, in potentia scilicet & virtute, vel nulla; aut nunquid omnes adueniant de foris siue nulla; aut hæc quidem sic, hæc autem non: Et respondendo, ostendo quod non est possibile animas corporales de foris aduenire, subiungit; Relinquitur autem intellectum solum de foris aduenire, & diuinum esse solum. Nihil enim ipsius operationi communicat corporalis operatio, ubi & docet quod animæ corporales non sunt separabiles à corpore, sed intellectus tantummodo. Idem 12. Metaphys.

A taphys. 17. & 18. ponens differentiam inter causas efficientes & formales, sic ait; Mouentes quidæ causæ, velut prius factæ, existentes; quæ autem ut ratio, simul quando enim sanatur homo, tunc & sanitas est, & figura ætæ spheræ; si autem & posterius aliquid manet, perscrutandum est. In quibusdā enim nihil prohibet, ut si est Anima tale non omnis, sed intellectus: Omne namque impossibile forsitan ubi & tu scribis, dixit forte, quia demonstratio super hoc non est istius artis, sed libri de Anima. Eandem quoque sententiam in de problematibus, & Secreto Secretorum locis diuersis affirmare videtur. Nonne & in libello de morte Aristotelis, recitatur sententia eius planè, quod anima rationalis creatur à Deo, & quod sunt singule singulorum præmiandæ vel puniendæ post mortem secundum exigentiam meritum: istam quoque sentent. Aristot. Auicenna, & Algazel imitantur: Auicen. 5. de Anima 3. Algazel. 4. Phys. suæ vlt. ostendentes animas rationales esse multas secundum multitudinem corporum humanorum, nec tamen corporibus corporaliter esse impressas, neque præcedere temporaliter corpora, sed creari in ipsis, ubi & istam tuam sententiam redarguunt & resellunt; quod etiam anima rationalis non moriatur cum corpore, sed etiam post mortem æternali ter maneat, prædictum quoque vel puniatur secundum conuenientiam meritum iisdem Philosophi planè docent, Auicen. 5. de Anima 4. & 9. Metaphys. vlt. Algazel 4. Physica suæ vlt. & 5. Physica suæ 1. Imò & istam sapientiam tuam mirabilem omnes sapientes Philosophi, omnes sapientiores Prophetæ, omnes leges, omnes gentes, & linguæ, & omnes & singuli homines instinctu naturæ edocti, nisi fortassis paucissimi per doctrinam tuam indoctam seducti, concorditer arguunt & condemnant. Amplius autem prima suppositione attempa, & partibus sequentibus intellectus, quis dubitat Deum omnipotentem potuisse, & posse dedisse & dare singulis hominibus singulas animas rationales, sicut & alijs animalibus singulis singulas animas irracionales, sicut & alijs rebus naturalibus singulis singulas formas suas. Potuit vique, potuit arque potest, & magis decet Deum potentissimum & largissimum fecisse & facere sic quam secus, quod & similiter homines magis decet multas ob causas naturales pariter & morales. Cur ergo non ista sententia potius quam tua tenenda? præsertim cum ista sit tam famosa, & contraria tam infamiss, ista cunctis fauorabilis, illa omnibus odiosa; ista tot & tantis rationibus atque autoritatibus roborata, illa vix vmbra tenui rationis aut autoritatis fallaciter colorata. Fortior namque rationum quæ re iuuare videtur, quam tamen de pharetra tua non recole exiisse, est talis; Si non esset ut dicis, Anima rationalis ex nihilo crearetur, quod Philosophi omnes negant. Sed hic Plato & Platonici responderent consequentiam nec consequens euitando, per reuersionem earundem animarum in diuersa vel eadem corpora per vices temporum circularem. Ego tamen consequentiam & consequens fateor, sicut Philosophi superius memorati, sicut & omnes Prophetæ & leges, sicut & partes præmissæ possibilitatem creationis ex nihilo demonstrabant. Posset quoque arguere secundum Philosophum quorundam, quod si essent aliquæ animæ rationales per mortem à corporibus separatae, essent penitus otiosæ, cum non moueant vllum corpus, sicut & de Intelligentijs celestibus argumentant. Sed quæ consequentia? aut quis color? Spiritus rationalis non habet hanc operationem, ergo nullam, sed est penitus otiosus. Non sunt alie actiones quamplures quam motio corporalis; imò motio corporis celestis vel alterius est actio spiritus rationalis multum accidentaliter & extranea; actio vero eius maximè essentialis naturalis & propria, est intelligere, diligere, & speculari. Quinimò & actio eius naturalissima, perfectissima, & felicissima est cognoscere & diligere Deum plenè, ipsi feliciter inherere, & beatè ipso frui, sicut omnes qui de vera Philosophia modicum quid gustant, concorditer proficiunt. Quare & spiritus rationales celestes non Mouentur seu motores à mouendo, sed Intelligentia ibi intelligendo appropriatijs nuncupantur. Quapropter & non improbabili ter posset videri, quod quanto Intelligentijs sunt paucioribus imò minus operationibus extrinsecis dedit, tanto beatiores existunt: tanto namque à contemplatione diuina, inhaesione & fruitione beatifica videntur minus distrahi, & ipsi vacare liberior, & integrius possidere. Adhuc forsitan arguis, quod in Intelligentijs in eadem specie nec est, nec esse potest pluralitas numeralis: quare nec in animabus rationalibus simili ratione. Sed qua ratione? imò qua similitudine rationis probabis assumptum? Nonne actiones Intelligentiarum essentielles & accidentales de quibus superius rangebatur sunt eiusdem speciei? quis enim in illis diuersitatem specificam essentialē demonstrabit? Nonne & secundum 17. & 33. partes huius, Deus posset Intelligentiam quamlibet annihilare, & aliam simillimam ei in specie & in gradu creare? quare & posset similiter aliam intelligentiam permanente, aliam simillimam ei creare, & ambas pariter conseruare; & ita tres & quatuor, et vltius quotquot veller: alioquin nequaquam plenè omnipotens videretur. Adhuc autem non desinis obgarrire, sed dicis; Si posuerimus quod Intellectus materi-

alis est numeratus per numerationem indiuiduorum hominum, continget ut si sit aliquid: A
hoc aut corpus, aut virtus in corpore, potentia scilicet corporalis corporaliter materialiterque
extensa, sicut alias animas esse constat? Sed ista consequentia tam inconnexa quam incon-
cinna, tam inartificialis, et tam informis nullum indiuiduum scientificorum aut vulgarium
hominum habens virtutem congruam intellectus debet illucere aut mouere, sicut praehabitae
manifestant. Quis enim nesciat Deum omnipotentem posse multiplicare animas rationales
immateriales secundum multitudinem hominum et corporum humanorum; Intellectuales
quoque multae mouentes orbes coelestes sunt aut esse possent eiusdem speciei essentialis, sicut
superius monstrabatur: quare et omnes recte Philosophantes, omnes Prophetae et leges an-
tecedens consequentiae tuae concedunt, consequens vero negant. Ceterae vero tuae arguitur
tanquam ridiculose potius dignae sunt despici, quam ad curam responsionis recolligi vel ad-
mitti. Nam sicut dicit Philosophus, quolibet contraria opinionibus proferente sollicitum
esse stultum est: Et iterum; Omnes quidem perferutari opiniones inanius fortassis est; suffi-
ciens autem eas maxime, quae superficie tenus aut apparent, aut existimantur habere ali-
quam rationem.

37

*Contra Philosophos negantes motum caeli, & generationem hominum posse cessare, mor-
tuos posse resurgere cum suis corporibus, bonos posse ad caelos conscendere, & malos
descendere ad inferna, & utrosque posse sic vivere in aeternum.*

|| abnegan-
tes

C Essent Philosophi, || negantes motum caeli, & generationem hominum posse cessare, mor-
tuos cum suis corporibus posse resurgere, bonos posse ad caelos ascendere, & malos de-
scendere ad inferna, & utrosque posse sic vivere in aeternum. Aristoteles siquidem & Auer-
roes videntur asserere quoddam motum caeli, generatio & successio hominum necessario sunt
aeterni. Epicurati quoque & multi alij Philosophi possibilitatem resurrectionis corporum
humanorum & praemiationis post mortem hominum negant plane. Quibus & Plinius, 2.
Naturalis historiae fauces scribit: Imperfectae vero in homine naturae praecipua solatia, ne
Deum quidem posse omnia. Nam nec sibi potest mortem consciscere si velit, (quod homini
dedit optimum in tantis vitae poenis) nec mortales aeternitate donare, aut reuocare defunctos,
nec facere ut qui vixit non vixerit, qui honores gessit non gesserit, nullumque habere in pra-
teritis iam praeterquam obliuionis, per quam declaratur proculdubio potentia naturae, idque esse
quod Deum vocamus. Vnde beatus Augustinus super illud Psalmi 88. sicut Luna perfecta
in aeternum, & testis in caelo fidelis, tractatu secundo, In nulla, inquit, re tam vehemente-
ram pertinaciter, tam obnoxie & contentiose contradicitur fidei Christianae, sicut de carnis re-
surrectione: Nam de animae immortalitate multi etiam Philosophi gentium multa disputa-
uerunt, & immortalem esse animum pluribus & multiplicibus libris conscriptis memorie re-
liquerunt; sed cum ventum fuerit ad resurrectionem carnis, non titubant sed apertissime con-
tradiciunt; Et contradictio eorum talis est ut dicant fieri non posse ut caro ista terrena possit
in caelum ascendere. Sed nonne qui secundum 33^{am} & 34^{am} partes potuit mundum creare,
& potest cum annihilare, potest facere motum eius cessare, & quomodo aliter esset omni-
potens, & haberet voluntatem vniuersaliter efficacem secundum 7^{am} & 8^{am} partes praemissas,
praesertim cum hoc nullam contradictionem includat, sicut apparet ex 34^a parte. Hoc ergo
tribuendum est Deo, sicut suppositio prima probat. Motor quoque coelestis vel est Deus vel
non Deus: Si Deus, cum ipse moueat voluuntarie, & secundum 8^{am} partem ipse habet libe-
ram voluntatem, cur ergo non potest cessare? Si non Deus, est inferior Deo, & minor; Deus
ergo liberrimae & efficacissimae voluntatis potest facere ipsum cessare & eius mobile quietare.
Qui etiam secundum praemissa in ostensione 32. partis, fecit Lunam in plenilunio consueto
reuertere velociter usque ad Solem, & ipsum tam mirabiliter eclipsare, qui fecit Solem retro-
cedere, atque stare, cur non possit facere motum caeli cessare? Rursus autem si Deus potest
facere motum caeli cessare, cur non & motum generationis humanae, praesertim cum ille prior
regulator minus impediibilis & magis necessarius videtur, potestque particula ista secunda
ostendi ut prima. Si etiam generatio hominum necessario sit mansura, vel hoc est a solis ho-
minibus, quod non videtur, cum libere generent; vel a motu coelesti, quod non videtur,
quia ille potest cessare; vel a Deo, quod non videtur, quia si aliquid ibi agat, cum secundum
partem 8^{am} ipse sit agens rationale, ex libera voluntate potest non agere. Amplius autem si
creatio & recreatio rerum, imò & mundi totius sit possibilis, secundum 33^{am} & 34^{am} par-
tes, & virginem concipere & parere filium secundum 35^{am} partem, cur non resurrectio ho-
minum

A minum & corporum mortuorum, cuius & possibilitas potest similiter demonstrari? Deus
etiam qui secundum praemissa in ostensione 32. partis omnimoda miracula operatur, cur
istud miraculum non poterit operari, imò & aliquoties operatur, sicut ibi fuerat recitatum?
Est insuper Deus alicuius potentiae restitutor deperditorum, reparatur deceptorum, & re-
formatur deformatorum, & non tantum finit, sed simpliciter infinita per 4^{am} partem hu-
ius: Potest ergo mortua quaelibet suscitare. Item aliqua potentia creata potest viua mortifi-
care sicut morbi, gladij, & venena; sed absit quoddam aliqua res creata, parula, & finita sit po-
tentior ad destruendum, quam Deus ad reparandum propter praemissa. Et si dixeris haec vera
esse, si in materia esset aliqua potentia redeundi; sed non est ita, quia a priuatione ad habi-
tum non est possibilis regressio, sicut Philosophi contestantur: videtur quoddam mensores diui-
nam potentiam secundum modum potentiae agentium creatorum. Illa enim agendo requi-
runt potentiam naturalem in materia eis subiecta, Deus autem nequaquam, cum possit cre-
are ex nihilo, cum etiam omnem potentiam, materiam & rem destructam, etiam annihilatam
valeat recreare per 33^{am} partem huius. Nec est omnino certissimum a priuatione ad habitum
non esse regressionem possibile; In multis namque contingit, qui quicquam amisit, re habere amis-
sum: non est ergo hoc certum, praesertim respectu potentiae Dei magnae. Nec isti Philosophi
asserunt aliquid efficax argumentum, & iam allatum est argumentum euidens contra eos:
cui ergo parti potius adhaerendum? Quis etiam aesciat quot historiae contestentur, homines
saltem secundum corpora fuisse in bestias transformatas? Nonne magnus ille liber Ouidij
Metamorphoseos hoc multis locis testatur: Vnde & nomen accepit; sed planissime 14. li-
bri quinto, ubi recitatur expressè, quomodo Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis, ipsos in
bestias transformando: & infra eiusdem 8. narratur similiter de conuersione sociorum Dio-
medis in aues. Nec potest quis dicere haec & omnia talia esse signenta poetica, & menacia
fabulosa: Multi namque Auctores faciunt mentionem de famosissima malefica illa Circe, &
de* operibus eius miris. Boetius siquidem 4. de Consolatione Philosophiae metro 3. recitat
praedictam transformationem sociorum Vlyssis venientium ad hanc Circeam, quam deam
appellat, virtute quorundam poculorum carminatorum per eam. Solinus 2. de mirabilibus
mundi dicit Circeam Circeos infedisisse montes, carminum maleficijs varias imaginum facies
mentientem. Papias in elementario suo dicit; Circe filia Solis quae dicta est mutasse socios
Vlyssis, Circe insula Orientis, Circeus est mons ubi Circe habitauit. Plinius etiam 7. Na-
turalis Historiae, perhibet genus Marforum, qui a Circe descendunt, vim naturalem habere
contra venena serpentum: De quibus & Solinus de Mirabilibus Mundi 1. Gentem, inquit,
Marforum serpentibus illatum esse nihil mirum. A Circe filio genus ducunt, & ea habita
potentia debent sibi sciunt feruunt venenorum. Circe quoque filia Circes scripsit in Ma-
gica de Imaginibus quoddam librum. Euvantes sicut recitat Plinius 8. Naturalis historiae,
tradit Arcadas ad quoddam stagnum Italiae duci, vestituque in quercu suspensio transmutare,
& abire in deserta, transfigurati que in lupos, & cum ceteris eiusdem generis congregari per
D 9. annos, quo in tempore si homines abstinerint, reuertere ad idem stagnum, & cum transmu-
tauerint effigiem recipere, ad pristinum habitum, addito 9. annorum senio: ubi & similiter
recitatur quoddam Fabius dicit eandem se recipere vestem, scribiturque ibidem quoddam Ithacopis
narrat Democetum quendam in sacrificio quod faciebant Arcades in Lycaeo cum hostia hu-
mana, pueri immolati exta degustasse, & in lupum se conuertisse, eundemque decimo anno
resumtum. Solinus etiam de Mirabilibus Mundi 2. sic scribit: Insula quae Apuliae omnia vi-
det, tumulto ac delubro Diomedis insignis est, & Diomedezas aues solamur: De quibus &
multis mirabilibus recitatis subiungit; Ob hoc ferunt Diomedis socios aues iactos. Vnde &
Papias, Diomedem Pagam Deum asserunt, & socios eius in aues conuersos, vnde & Diome-
dez aues dicuntur, Graecè Erodios. Graeci quoque resstantur socios Diomedis in volucres su-
isse conuersos, & hoc non fabuloso poeticoque mendacio, sed historica attestatione confir-
mant; quod & 18. de Ciuit. Dei 16. recitat Augustinus. Hoc idem & Varro nuntius multipli-
citer confirmare, de quo Augustinus 18. de Ciuit. Dei 8. Hoc, inquit, scilicet conuersionem
praedictam sociorum Diomedis, Varro ut asseruat, commemorat alia non minus incredibilia,
de illa Maga famosissima Circe, quae socios quoque Vlyssis mutauit in bestias, & de Arcadi-
bus, qui fore ducti transmutabant quoddam stagnum, atque ibi conuertebantur in lupos, &
cum similibus feris per illius regionis deserta vivebant. Si autem carne non velerentur hu-
mana, rursum post 9. annos eodem renato stagno reformabantur in homines. Denique et-
iam nominatum expressit quendam Democetum gustasse sacrificio quod Arcades immo-
lato puero de suo Lycaeo facere solerent, & in lupum fuisse mutatum, & anno 10. in figu-
ram propriam restitutum, pugillatim sese exercuisse, & Olympico vicisse certamine. Nec
propter

propter aliud arbitratu idem historicus in Arcadia tale nomen affictum Pani Lyceo, & Ioni A Lyceo, nisi propter hanc in lupos hominum mutationem, quod eam nisi diuinitus fieret non putarent. Lupus enim Græcè Lycos dicitur; unde Lycei nomen apparet inflexum: Romanos etiam Lupercos, ex illorum mysteriorum veluti semine dicit exorios. Isidorus etiam 11. Eth. vlt. Scribantur, inquit, quædam monstruosæ hominum transformationes, & commutationes in bestias, sicut de illa magna famosissima Circe, quæ socios quoque Vlyssis mutasse fertur in bestias; & de Arcadibus, qui forte ducti transmutabant quoddam itagnum, atque ibi conuertebantur in lupos. Nam & socios Diomedis in volucres fuisse conuersos non fabuloso mendacio, sed historica affirmatione confirmant. Sed & quidam asserunt Strigas ex hominibus fieri. Ad multa enim latrocinia figuræ sceleratorum mutantur, & siue magicis caribus, siue herbarum veneficio totis corporibus in feras transeunt. Si quidem & per naturam pleraque mutationem recipiunt, & corrupta in diuersas species transformantur, sicut de vitulorum carnibus putridis, Apes; sicut de Equis, Scarabei; de Mulis, Locustæ; de Cancris, Scorpiones. Amplius autem in de mirabilibus quoque Hybernæ legitur, quod in partibus Vitorie, quidam viri ac mulieres conuertuntur in lupos, & post septennium reuertuntur. Solinus quoque de mirabilibus mundi 3. refert quod Neuri in æstate mutantur in lupos, & iterum remutantur. Quanta insuper fama adhuc modernis temporibus in Anglia & Francia diffamat quosdam viros, ex quadam proprietate, seu infirmitate complexionis, in lupos quandoque conuertere, & luporum opera exercere, & passione sedata rursus ad seipsos reuerti. Item Augustinus 18. de Ciuitate Dei 19. Nos, inquit, cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres imbutas his malis artibus in caeco dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus, unde in iumenta illico verterentur, & necessaria quæque portare, post quæ perfuncta opera iterum ad se redire; nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Cui & concorditer Wilhelmus Malmesburienfis libro secundo de gestis Angiorum refert, Quod quidam histrio nomine Ephæbus exceptus est hospitio à duabus aniculis commanentibus in strata publica, qua Romæ itur, quem sibi ipsi & alijs asinum videri fecerunt, & pro asino qui tamen gestulationes solitas prout potuit, exercebat, ad magnum risum multorum, donec tandem volutus in aqua ad statum pristinum remeauit. Nonne & Apuleius in libro suo Metamorphoseos, quem de asino aureo nominat, planè recitat de seipso, Quod volens addiscere à quadam Maga artem, qua homines in bestias mutarentur, & hoc experimentaliter in seipso, quod ipse in asinum est mutatus, & priusquam remutari valeret, in quadam domo maleficæ positus, à quibusdam latronibus superuenientibus, & ipsam spoliantibus, sarcinulis suppositis est abductus, qui & postea remutatus, de illa sua transformatione scripsit librum prædictum non metuo, sed prola, sicut idem liber legentibus patefecit. Nonne etiam ars transformationum & reformationum huiusmodi traditur in *vacca Platonis*, seu fingitur ibi tradi, in quo & multa alia turpia, superstitiosa & Magica continentur. Præterea refert Ouidius 3. Metamorph. quod quidam Tiresias de femina mutabatur in virum: Neque necesse est vt istud dicatur esse mendacium, poeticumque figmentum. Plinius enim libro septimo Naturalis historie scribit ita: Ex foeminis mutari in viros, non est fabulosum; Inuenimus in Annalibus, Licinio Crasso, Longino Consulibus, Casium puerum factum ex virgine sub parentibus, iussu Aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mucianus prodidit visum à se Argis Aristonem fuisse, nupsisse, & mox barbam & virilitatem prouenisse, uxoremque duxisse: Eiusdem sortis & Sanyra puerum à se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem vniuersum die Lucium ciuem Tifritanum. Dicit etiam Augustinus de quæstionibus nouæ & veteris legis 57. tempore Imperatoris Constantij manifestum est puellam in parte Campaniæ mutatam in masculum, & Romam perductam. Refert quoque historia Britonum libro 8. quod Vter Rege, Britonum obsidente Gorloys ducem Cornubiæ in castello suo Dimuliot, uxore sua Ygernam, quam Rex ardentissime concupuit, posita in Tintagel alio castro suo tutissimo, consulenteque Vlsin familiarem suum, & post Vlsin, Merlinum vatem tunc præsentem, quomodo suo desiderio potiretur: Merlinus respondit, Vt voto tuo potiaris, vitendum est tibi nonis artibus, & tempori tuo inauditis: Scio medicaminibus meis dare tibi figuram Gorloys, ita vt per omnia ipse videaris. Si itaq; parueris, faciam te prorsus simulare eum. Vlsin verò Iordanum de Tintagel familiarem suum, alia autem specie sumptu adero tertius, poterisq; tutò adire oppidum ad Ygernam, atq; aditum habere. Et sequitur, Paruit itaq; Rex diligentemq; animi adhibuit. Postremo commissa familiaribus suis oblatione, commisit se medicaminibus Merlini, & in specie Gorloys transfiguratus est. Mutatur etiam Vlsin in Iordanum, Merlinus in Britaelem, ita vt nemini quod fuerant, cõparerent, sicque veniens ad Ygernam, susceptusq;

per

A per omnia tanquam Gorloys, suscitauit ex ea famosum illum Anturum; & dum hæc ageretur caprum est castrum, & dux occisus. Et sequitur, Venerunt nuntij ad Ygernam, qui & necem ducis & obfidiõnis euentum indicarent. Sed cum Regem in specie Consulis reidere iuxta eam inspexissent, erubescerent admirabantur ipsum, quæ in obfidiõne interfectum deseruerant ita eos incolumè præuenisse. Nesciebant enim quæ medicamenta Merlinus confecerat. Rex autem egressus petiit exercitum suum, & exuta specie Gorloys in Vter rediit. Nonne & famosi & lacti apices indicant, quandam virgam fuisse conuersam in cœlestium & reuersam, & alias quasdam virgas in dracones conuersas? Aquamque conuersam in sanguinem, puluerem quoque terræ in Ciniphes; Nabuchodonosor ita transformatum fuisse, quod cor eius ab humano fuit commutatum, & cor feræ ei datum, quodque ab hominibus fuit eiecctus, & cum feris fœnum vebos comedit, donec super eum septem tempora mutarentur, quibus explicitis sensus suus reuersus est ad eum, figura quoque sua reuersa est ad eum? quam transformationem Hieronymus locum illum exponens, multis exemplis similibus astruit, & confirmat. Vnde & Iosephus 10. Antiquit. Iudaica. 9. Vidit, inquit, in somnis Rex, quia castrus de regno cum bestiis erat habiturus; & cum degisset hoc modo septem annis in deserto, reciperet denuò principatum; & hoc Daniel exposuit, & sicut ei prædixerat, ita prouenit. Nam cum habitaret prædictum tempus in eremo, & nullus præsumisset septem illis annis rerum dominium detinere, supplicans Deo vt regnum reciperet denuò, reuersus est ad eum. Nullus igitur me culpet, eo quod ita narrauerim singula, sicut in antiquis libris inueniuntur scripta. Si igitur talis transmutatio corporum humanorum aliarumq; rerum sit possibilis per potentiam qualemcunque & quantamcunque creatura, paruulam & finitam, sicut multi infideles & Philosophi conituntur, cur per Dei potentiam, imò omnipotentiam infinitissimè infinitam, qua maior nec potest esse, nec etiam cogitari, non est possibilis reformatio corporum mortuorum ad formam priorem, & quædam transformatio ad quandam formam seu speciem meliorem, & ita resurrectio mortuorum? Amplius autem secundum famam communem, & secundum Auicennam in ostensione partis trigessimæ secundæ superius allegatum, & secundum Algazelem 5. Physicæ suæ 5. & secundum alios quosdam Philosophos & Geniles, fascinationis est possibilis per visum & loquelam quorundam ad deteriorationem animalium, macerationem, & mortem. Vnde Virgilius in Bucolicis Ecloga 3^a.

Nescio quis tenebris oculis mihi fascinat agnos.

Testes sunt Iligonus & Nymphodorus cum Apollonide Philatcho, Plinio, 7. Naturalis Historiæ taliter referente in Africa familias quasdam effascinantium, Iligonus & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant Probata, arefcent Arborea, emoriantur Infantes. Esse eiusdem generis *in Triballis*, & Illyricis adijcit Iligonus, qui visu quoq; effascinant, interueniuntque quos diutius intueantur, ita ut præcipue oculis; quod eorum malum facilius sentire impuberes; notabile esse quod pupillas binas in oculis singulis habeant: Huius generis & facinoras in Scythia quæ Vicia vocantur, prodit Apollonides Philarchus; & in Ponto Tibiorum genus, multosque alios eiusdem naturæ, quorum notas tradit in altero oculo geminam, in altero equi effigiem; eosdem præterea non posse mergi, nec veste quidem degauros. Solinus etiam de mirabilibus Mundi 1. sic scribit, Apollonides perhibet in Scythia foeminas nasci, quæ Vicia vocantur: Has in oculis pupillas geminas habere, & perimere visu, si quem forte iratè aspexerint: Hæ sunt & in Sardinia. Si igitur debilis creatura per visum aut verbum tantum valeat ad deteriorationem, aut mortificationem vinorum; cur Deus omnipotens per suam omnipotentiam infinitam non tantum & incomparabiliter amplius valeat ad similes contrariæ effectus? Quis etiam nesciat quantum Necromantia, & aliæ artes Magica valeant, sicut libri Theorici & practici scientiarum illarum, & sancti libri pariter attestantur; sicut & docet fama cõmunis, & experientia nimis frequens; sicut & de Magisterijs Cypriani in ostensione trigessimæ secundæ partis superius tangebatur: si igitur tantum valeant istæ artes per potentiam demonum, siderum, imaginum, characterum, aut verborum, siue per potentiam aliam creatam quamcunque, quantum magis valet Dei omnipotentia infinita? Cur ergo non valet mortuos veraciter suscitare. Si igitur secundum præmissa Deus omnipotens potest cælum quietare, & mortuos suscitare, potest & suscitatos ad cœlestia subleuare, & cum seipso habitare in cælis in cælestibus collocare. Hoc enim minus videtur quàm illa, quod & potest ostendi vtilia. Deus quoque omnipotens qui secundum præmissa circa trigessimam secundam partem in cœlestibus atque terrestribus omnimoda facit miracula, cur non poterit facere istud vnum. Etsi Deus hoc potest, cur non potest & malos cum suis corporibus suscitatos deprimeret ad inferna? Si insuper Deus potest mortuos suscitare ad vitam, potest & suscitatos

fuscatus quamdiu voluerit conseruare in vita; hoc enim minus videtur quam illud, quod & A potest ostendi ut illud.

38. *Contra Philosophos & hereticos negantes meritum temporale posse rationabiliter premiari premio sempiterno, aut peccatum temporale posse iuste puniri poena aeterna.*

|| posset
perpetuo
vivere

Corrigentur Philosophi & heretici diffidentes meritum temporale posse rationabiliter premiari premio sempiterno, aut peccatum temporale posse iuste puniri poena aeterna. Nonne homo quandoque rationabiliter conferret terram aut villam seruitori suo, & suis heredibus perpetuo possidendam; & ita conferret illi, si *perpetuo viveret*, pro breui suo seruitio temporali: quanto magis decet Deum summè bonum, diuitem, liberalem & omni virtute plenissimum infinitè, sicut prima Suppositio, tertia & quarta partes ostendunt, seruitores suos pro suo seruitio temporali similiter vel amplius premiari? Nonne etiam Deus summè liberalis & bonus posset conferre rationabiliter Angelo vel homini semper victuro, bonum aliquod sempiternum, non pro aliquo merito suo prior, sed purè liberaliter, purè gratis? cur ergo non posset bene merentem licet temporaliter, aeternaliter premiari, praeteritum cum Deus quolibet premiet ultra condignum secundum 31^{am} partem? Amplius autem decet quemlibet Dominum scientem & potentem premiari seruitores suos secundum qualitatem & quantitatem sui seruitij & amoris; quilibet autem seruans Deo rectè, sic diligit eum & colit, quod pro quantumcunque bono quantumcunque durabili, non offenderet eum scienter seruitium debitum committendo, aut quicquam displicens committendo, secundum 30^{am} partem huius. Nonne ergo conuenientissimè decet Deum summè scientem, & summè potentem rependere suo huiusmodi seruitori aliquod bonum maius, & aliquod primum amplius bono & premio quolibet temporali, bonum & premium videlicet sempiternum? Et si quis dixerit, quod bonitas quaedam inseparabiliter consequens actum bonum secundum praemissa circa 31^{am} partem, potest pro insufficienti premio reputari, quomodo omnes leges bene meritis salaria praemia statuunt, & disponunt? Si etiam Deus bene merentem non aliter premiat, premiat eum parè, non ultra condignum, contra 31^{am} partem. Quicunque insuper debet colit Deum secundum doctrinam 30. partis huius, pro quantumcunque maiori bono quam illo, nusquam eum scienter offenderet villo modo. Quomodo ergo decet Deum summè potentem, & copiosissimè liberalem, tantum cultum talis sui cultoris tam parè, tam exigue premiari? Nonne & homo bonus & potens seruitores suos idoneos amplius premiabit? Multo conuenientius ergo Deus melior & potentior quolibet homine infinitè. Amplius autem pro quantumcunque poena habita remouenda, vel non habita praecauenda non deberet quis scienter peccare, tanta poena potest ei iuste imponi pro quocunque peccato scienter commissio, quare & quantumcunque etiam infinita secundum durationem per 30^{am} partem huius. Nonne & homo pro delicto temporali in principem temporalem peccatum perpetuo carceri condemnatur? Et si posset aeternaliter vivere, aeternaliter in carcere puniretur, amitteretque terram suam seu feudum pro se & suis heredibus in aeternum, sicut & quis pro temporali delicto conuictus & pronuntius falsarius & perituros, & ita infamis, & si aeternaliter viveret, pro tali aeternaliter haberetur. Cur ergo non similiter de temporali delicto commissio in principem summum Deum? Nonne & delictum scienter commissum in personam maiorem, puta in patrem aut principem, maiori & diuturniori poena est dignum? Nonne ergo delictum scienter commissum in Deum omnipotem Patrem & Principem incomparabiliter excellentem est dignum poena maiori incomparabiliter & aeterna? Sinamque tale delictum tantum esset dignum poena temporali finita, puta annali, posset & simile delictum commissum in personam maiorem per augmentationem personae finitae augeri, donec esset dignum poena aequali, imò & maiori. Adhuc autem cum quis pro peccato suo contra Deum scienter commissio mittitur in carcerem & poenam, nequaquam iuste liberandus videtur, donec satisfecerit pro commissio. Sed quomodo potest quis, si exquisitè & rigorosè agatur cum eo, satisficere Deo pro quocunque peccato scienter in eum commissio, cum secundum 30^{am} partem nullum peccatum deberet scienter committi in Deum, pro quantumcunque bonis seruandis, siue lucrandis, aut quantumcunque malis habitis amouendis, siue non habitis praecauendis, & satisficere pro peccato, sit reddere tantum vel maius, pro quanto peccatum non debuit fuisse commissum, sicut ostensio trigesima secunda partis sufficit ac plenius arguebat? Si quis autem dixerit, quod impotentia satisfaciendi ipsum excusat, contra dicitur ei per praemissa circa 32^{am} partem istius: Secundum hoc etiam videretur, quod omnis peccator, dum peccat, excusaretur per impotentiam non peccandi. Non enim potest pro tunc non peccare, sed

A sed necessario pro tunc peccat. Nonne etiam ipse se debitorem constituit & impotentem effecit, & hoc per culpam suam non abolitam, sed manentem? Iustum quoque videtur, ut fur, vel raptor, qui debet satisficere, bona aequalia vel maiora reddendo, si non possit, interim patiarur poenas luendo. In punitione namque peccantis honor offensus seu latus sublatum aliquoties restauratur, satisfactio quascunque praestatur, peccatum castigatur, peccandi occasio refrænatur, & iustitia conseruatur, nisi indulgentia fortassis offensus interueniat gloriosa. Adhuc autem impotentia satisfaciendi culpabilis nusquam videtur excusare a toto, quin debeat reddere quantum potest. Quantumcunque ergo peccans contra Deum, semper satisficiat, & reddat Deo pro viribus quantum potest; etiam si viuat in aeternum, nunquam redditor plenariè excusatus, quin semper similiter facere teneatur, & in supplementum satisfactionis debeat quaecunque poenas quas potest interim sustinere. Non enim decet optimam politiam optimi legislatoris, quod peccans scienter ipsum & leges suas contemnens, & non peccans; Satisficiens & non satisficiens similes habeantur. Nonne ideo in omnibus legibus politijs, sicut praemia bene merentibus sic & poenae delinquentibus, & non satisficientibus statuuntur? Si etiam peccanti scienter contra Deum, satisfactio propter impotentiam satisfaciendi remittitur; vel remittitur ei necessario absolute, vel libere: si necessario absolute, quare gratia remittenti? qualis namque liberalitas reputanda, si quis illud remittat quod non potest non remittere, quod non potest habere, quod non potest exigere villo modo? Et quis nisi ingratus praesumerit dicere, quod remissio debiti non est grata? si libere potest non remittere. Adhuc autem si peccator propter impotentiam satisfaciendi, a satisfactionis debito excusatur; vel excusatur & redditur innocens à peccato, vel tenetur continuo reus peccati: Si reddatur mundus & innocens à peccato, semper sic fuit etiam dum peccauit propter impotentiam supradictam, vel si per aliquod tempus teneatur reus peccati, praedicta impotentia non obstat, quare non sic posset per tempus aeternum? praeteritum si nullo tempore satisficiat: Si teneatur & est reus peccati, quantum poenam necessario & inseparabiliter habet annexam, docet ostensio 31. partis. Quomodo etiam quicunque peccator, quamdiu manet reus peccati, non digne à sincera beatitudine & consorcio beatorum relegatur, & constituitur in carcere detinetur? Si quis autem responderit quod illa poena essentialis inseparabiliterque annexa est sufficiens pro peccato, intentionem huius particulae non excludit. Non enim vitat, quin peccator pro temporali peccato ista saltem poena eternaliter puniatur; Quare nec vitat quin à beatitudine & beatorum Collegio aeternaliter excludatur. Potest quoque ista repositio corrigi per praemissa, sicut alia repositio similis praebata.

Contra Philosophos & Hereticos negantes resurrectionem mortuorum futuram ad vitam beatam vel miseram secundum differentiam meritorum, concedentesque ipsam esse futuram siue statim post mortem, siue post spacium magni Anni in corporibus bestialibus, vel humanis, alienis vel proprijs ad vitam mundanam bestiis vel hominibus solitam, temporalem, per consuetam periodum duraturam; credentesque vniuersaliter omnium mortuorum tam bonorum quam malorum resurrectionem futuram ad vitam & beatitudinem sempiternam, & nullorum ad poenam & miseriam sempiternam; putantes quoque bonos aeternam beatitudinem possessuros, non tamen in celo, malosque aeternam miseriam habituros, non tamen in inferno; sed ambos in terra communiter permanseuros, dicentes insuper corpora bonorum nequaquam ad meliorem, sinceriorem & calesciorem conditionem in futura beatitudine transformanda, aut immortalia tunc futura, sed in statu pristino remansura, corpora autem malorum viuientia in aeternis supplicijs aeternaliter minime duratura; fingentes etiam impudenter felicitatem aeternam bonorum futuram debere consistere in carnis voluptatibus consuetis, aut in aliquo alio, seu quibuslibet alijs praeter Deum.

Resurgant Philosophi ad ipse vitae negantes resurrectionem mortuorum futuram ad vitam beatam vel miseram secundum differentiam meritorum. Consurgant ad lucem sententiae veterioris, concedentes resurrectionem mortuorum futuram, siue statim post mortem, siue post spacium magni Anni in corporibus bestialibus vel humanis, alienis vel proprijs ad vitam mundanam, bestiis vel hominibus solitam temporalem, per consuetam periodum duraturam; credentesque vniuersaliter omnium mortuorum, tam bonorum, quam malorum resurrectionem futuram

turam ad vitam & beatitudinem sempiternam, & nullorum ad poenam & miseriam sempiternam: Putantes quoque bonos eternam beatitudinem posse habere, non tamen in Cælo; malosque eternam miseriam habituros non tamen in inferno, sed ambos in terra communiter permanuros; Dicentes insuper corpora beatorum nequaquam ad meliorem, sinceritatem & coelestis conditionem in futura beatitudine transformanda, aut immortalia tunc futura, sed in statu pristino remanenda; corpora vero malorum victoria in æternis suppliciis eternam debere consistere in carnis voluptatibus consuetis, aut etiam in aliquo alio, seu quibuscumque alijs præter Deum. Resurrectionem siquidem mortuorum futuram Epicuræi & Sadducæi negabant, putantes animam rationalem esse mortalem sicut superius recitatur. Horum quoque sententiam insensatam Plinius 7. Naturalis historię, etiam quibusdam irrationabilibus rationibus nititur confirmare sic scribens: Post sepulturam alia inanissimum ambages omnibus à suprema die eadem quæ ante primum, nec magis à morte sensus vllas aut corporis aut animæ, quam ante natalem. Eadem enim vanitas etiam in futurum se propagat, & in mortis quoque tempore ipsa sibi vitam mentitur, alias immortalitatem animæ, alias transfigurationem, alias sensum inferis dando, & manes colendo, Deumque faciendo qui iam eam esse desierit, seu verò vilo modo spirandi ratio cæteris animalibus distet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo similem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus animæ persequitur materiam, vbi cogitatio illi? quomodo visus, auditus, aut qui tangit? qui vllus eius? aut quod sine his bonum: quæ deinde sedes? quantæ multitudinis tot sæculis animarum velut umbrarum puerilium status elementorum, similis & deasseruandis corporibus hominum & reuiuiscendi promissa Democrito vanitas, qui non reuixit, ipsoque malo ista dementia est iterari vitam mortemque. Interea quies nunquam si in sublimis sensus animæ manet, inter inferos vmbæ. Perdit profecto ista dulcedo credulitatis præcipuum naturæ bonum mortem, & duplicat obitum, sed dolores etiam post futuri æstimationem inuenit; Etenim si dulce vivere, cui potest esse vixisse? Iosephus etiam 2. de bello Iudaico loquens de Sadducæis, Animarum, inquit, generaliter vel supplicii à denegant vel honores: De his insuper Epicuræis & Sadducæis, & opinione ipsorum Sacre etiam literæ memorantur. Dionysius insuper de diuinis nominibus 6. recitat insaniam Simonis abnegantis resurrectionem corporum mortuorum, eo quod sit contra naturam ut dicit. Concedentes autem resurrectionem futuram vltius sperantur. Quidam namque dicunt ipsam futuram statim post mortem, per ingressum animarum in alia corpora bestialia vel humana; omnem aliam præmiationem vel punitionem post mortem homini denegantes. Vnde Ouid. i. 5. Metamorph. pomposum procerum præmittendo, sic ait;

*Magna nec ingenij inuestigata priorum,
Quæque diu latuere Canam iuuat ire per alia
Astra, iuuat terris & inertis sede relicta
Nube veli, validique humeris insistere Atlantis:
Palanctesq; homines passim ac rationis agentes
Despectare procul, trepidos, obitumq; simentes
Sic exhortari, seriemque euoluere futi.
O genus attonitum gelida formid. ne mortis,
Quid figa, quid tenebras, & numina vana times?
Materiem vatam, falsique pericula Mundi
Corpora siue rogos flammæ, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent. Animæ semperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitantque recepta.
Ipse ego (Nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atreide.
Cognoui clypeum læuæ gestamina nostræ
Nuper ab Anihæis, templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoscumque occupat artus
Spiritus, æquæ feris humana in corpora transit,
Inque feræ nos, nec tempore deperit vllus:
Vix, nonis facili signatur cæca figura,*

Nec

A *Nec manes ut fuerat, nec formæ seruet easdem,
Sed tamen ipsa eadem est: Animam sic semper eandem
Esse, sed in varias decem migrare figuras.*

Ouidius autem in hac parte videtur sequi Platonem, qui 2. Tim. 6. agens de statu Animarum post mortem, loquensq; de Animabus vincensibus passionis, & victis ab eis, sic ait: Quasque dum transierant, ac subiugarent, iustam his lenemque vitam fore; sin autem vincere iustam atque confragosam; victas porro ad mutare sexum atque ad inhumanitatem naturæ muliebres relegari secundæ generationis tempore; nec à vitij intemperantiaque desistentibus, tamen poenam, reiectionemque in deteriora non cessare, donec instituto, meritisque congruas immantium ferarum induant formas. Hac etiam occasione fortassis & quidam Philosophi sicut tangit Ambrosius de bono mortis, posuerunt summum præmium Philosophorum magnum hoc esse, ut animæ eorum post mortem in Apes, aut Noctilucas transirent, ut qui prius alios Philosophica suauitate cibassent, postea & ipsi mellis dulcedine cibarentur; seu ut qui prius alijs lumen sapientiæ ministrassent, postea & ipsi luminis munere dotarentur: Qui & consequenter aliorum animas posuerunt in alia corpora bestialia correspondentia demigrare, puta Muscorum in Luscinas, Militum in Apros, Principum in Leones. Ex his quoque euidenter apparet Platonem & Ouidium dicere, animas hominum quandoque ad alia corpora humana muliebria & virilita transmigrare. His similiter consenserunt illi pseudopoeæ, qui dixerant se Homeri spiritum recepisse, contra quos inuenit Petrus, ita dicens;

*Nec fonte labra proliu Caballino;
Nec in bicipiti somniasse Parnasso
Memini me, ut sic repente Poeta prodirem.*

Tales & fuerunt quidam hæretici asserentes Ioannem baptistam habere spiritum animamque Eliæ, ipsamque personaliter esse Eliam, occasione quorundam verborum Evangelicorum, quæ vltima sunt oculis insipientium hoc sonare. Alij, puta Plato & eius sequaces ponunt veram resurrectionem futuram, reuersionem videlicet animæ ad corpus suum antiquum, post spaciū magni anni: De isto siquidem magno anno Plato 1. Tim. vlt. Est, inquit, intellectum facile, quod perfectus temporum numerus completum annum compleat, cum demum cum omnium octo circumaactionum cursus peracti, velut ad originem atque exordium circumaactionis alterius reuertentur, quam semper idem atque vniformis motus dimerietur. Qui & infra 2. 1. 6. loquens de animabus vitiosis & poenis earum, ac siue poenarum; Panam, inquit, malorum non prius fore, quam secuta eas rara & eadem semper volueris illa mundi circumaactio cuncta eorum vitia ex igne, aqua, & terra, & aëre contracta omnemque illuuiem deterferit, inconcussis & immoderatis erroribus ad modum rationis temperiemque reductis, quo positis fordibus expiata, purificataque demum ad antiqui vultus honestatem peruenire mereantur. Et supra eisdem, loquens de Animabus victicibus passionum, Victicibus inquit, ad comparis D & teste Augustino 22. de Ciuitat. Dei. 27. duxit ad corpora redituras. Huius quoque opinionis fauoris fuit aliquando multum communis in Anglia apud multos, qui sicut Chronographi nostri testantur, morientes fecerunt thesaurum suum sepeliri cum eis, ut sic cum redeuntes ad corpora rehaberent. Quantitas autem huius magni anni diuersa ponitur à diuersis: Varro namque de gente populi Romani, sicut recitat Augustinus 22. de Ciuitat. Dei. 28. sic ait; Genethliaci quidam scripserunt esse in reuascendis hominibus quam appellant Palingenesiam Græci, hanc scripserunt confici in annis. numero quadringentis quadraginta, ut idem corpus & eadem anima quæ fuerant coniuncta in homine aliquando, eadem rursus redeant in coniunctionem. Iosephus 1. Annquit. Iudaica 2. asserit magnum annum per sexcentorum annorum curricula adimpleri, sicut superius recitatur. Alij verò imitantes Ptolomæum 7. Almagesti 2. ponentes sphaeram 8. moueri secundum successionem signorum per vnum gradum in omnibus centum annis, dicunt magnum annum triginta sex millia annorum solatium continere. Ex his autem euidenter apparet quod Plato putauit poenam malorum esse finicodam temporaliter, non eternam, cui & concordat Auicenna 9. Metaphys. suæ vlt. dicit, Quia poena est ex accidente extraneo, & tale non durat, nec remanet, sequitur ut poena quæ debetur Animæ non sit perennis, sed remouetur, & deletur paulatim; quousque purificata perueniat ad felicitatem. Cui & Origenes similiter creditur consensisse. Quidam verò concedentes resurrectionem futuram ad beatitudinem & miseriam sempiternam, imitantes Philosophos, de quibus eloquitur Augustinus superius allegatus, existimant quod resurgentes recipient hanc & illam communiter hic in terra, non autem hanc in cælo & illam in inferno; quibus & quidam Iudæi consentire videntur, dicente Theophilo super illud Lucæ 9. Iohannes surrexit

rexit à mortuis, &c. Iudæi resurrectionem mortuorum expectabant in vita carnali, & in comestationibus & potibus. Vnde & patet, quod isti Iudæi putant felicitatem futuram debere consistere in carnis voluptatibus consuetis, quod & putant Saraceni seu Agareni, sicut superius tangebatur; quod etiam Tartari multi credunt, sicut evidentur apparere per Marcum de Venerijs, De conditionibus orientalium regionum locis diuersis; qui & sicut recitat idem Marcus tam impudenter desipiunt, ut etiam iuuenem mortuum, & iuenculam mortuam si solui decesserint, faciunt sollemniter desponsari, ut sic in vita futura suis liberius voluptatibus perfruantur.

Sed cur negant Philosophi resurrectionem mortuorum futuram ad vitam, tamen eius possibilitas superius sit ostensa; tantaque fama, tanta secta seu leges, puta Iudæorum, Christianorum, Saracenorum, seu Agarenorum, & Tartarorum; multi præclari Prophetæ, multi quoque Philosophi ipsam concorditer attestentur, sicut ex præmissis & historijs alijs multis patet; cum & historiæ nostræ certissimæ, & quædam aliæ referant euidenter quosdam mortuos veraciter surrexisse, sicut ostenso 32. partis tangebatur: Nonne & Plato de Legibus siue de Republica, refert quendam militem nomine, Er, Pamphilum natione, in prælio vulneribus interemptum, die 12. quo ipse cum alijs ibi peremptis cremari debuerat, reuexisse, & quicquid emensis diebus egerat, aut viderat nuntiasse, iudicium publicum humano generi profuturum? Nec aliquis suspicetur tantum philosophum in talibus mendaciter fabulari; hoc enim non est Philosophis philosophantibus consuetum. Nonne & Plinius 7. Naturalis historiæ, scribit vnum magnum capitulum de reuidentibus? Nonne & illud nobile volumen Hæraldis apud Græcos, refert expresse quendam scæminam septem diebus exanimem rediisse ad vitam? Nonne & Varro narrat similiter quosdam mortuos surrexisse, & recitat Plinius ubi prius? Nonne & Democritus resurrectionem mortuorum concedit, & Plato redemptionem ad vitam, sicut superius tangebatur: quem & Porphyrius imitatur, beato Augustino, 22. de Ciuitate Dei 27. recitante. Nonne & Bonellus Philosophus, sicut in turba Philosophica recitatur, dixit Pythagoræ: Omnia ecce Pythagora, moriuntur & viuunt notu Dei; & subdens de re quadam corporali & medicinali, quomodo est mortificanda & viuificanda in melius, & hoc per exemplum de homine confirmando sic ait, Tunc autem, doctrinæ fili, illa res igne indiget, quousque illius corporis spiritus vertatur, & per noctes dimittatur, ut homo in suo tumultu & puluis fiat. His peractis, Deus reddet ei animam suam & spiritum, ac infirmitate ablata confortatur illa res, & post corruptionem emendatur, quemadmodum homo post resurrectionem fortior fit, & iunior quam fuerat in hoc mundo. Si igitur hæc ita se habeant, cur negant Philosophi resurrectionem mortuorum futuram, præsertim cum nullam vel tenuem in contrarium afferant rationem? quàm cogens tamen & valida ratio requireretur ad irritandum aliquid tam famulosum apud omnem legem & sectam, maxime cum eius possibilitas sit certissime demonstrata, eiusque veritas rationabilius affirmata, quàm valeat impugnari, iuxta præmissa circa 33.^{am} partem huius? Nonne secundum 36.^{am} partem, Anima rationalis est immortalis, incorruptibilis, & æterna, & singulæ singulorum, habetque aptitudinem & appetitum naturalem administrandi corpus humanum, habitandi in eo, & per illud suas nobiles operationes exercendi, sicut & formæ aliæ naturales ad sua formata, formabiliaue se habent. Si namque humana non appeteret naturaliter, & amaret coniunctionem, & cohabitationem cum corpore, secundum esse solitarius separatam, quomodo coniungitur corpori, & ipsum inhabitans administrat contra ordinem naturalem: quomodo insuper esset homo species naturalis, & tam nobilis species, ut etiam Angelis non habentibus corpora, quoquomodo nobilior videretur propter multas operationes suas nobiles quas hi non habent. Vnde & Hermes de verbo æterno, 10. loquens de Angelis simplicibus, & hominibus compositis, ita scribit: Aliqui paucissimi prædicti sortiti sunt cœli suspiciendi venerabilem curam: quicunque autem ex duplici naturæ suæ confusione, in interiori intelligentiam mole corporis relederunt curandis clementis his quæ inferioribus sunt prepositi. Animal ergo homo non quod is eo minor, quod ex parte mortalis sit, sed eo fortè aptius efficacius compositus ad certam rationem, ut mortalitate auctus esse videatur, scilicet quoniam vtrumque nisi ex vtraque materia sustinere non potuisset, ex vtraque formatus est, ut & terrenum cultum & diuinitatis suæ haberet dilectum. Et infra 24. Denique & bonum hominem, & qui posset immortalis esse ex vtraque natura compositus, diuina atque mortali, & sic compositum esse per voluntatem Dei; hominem constitutum esse meliorem & dijs, quos ex sola immortalis natura formauit, & omnium mortalium, propter quod homo dijs cognitione coniunctus ipsos religione veneratur, dijs; etiã pro affectu omnia humana custodiunt. Hic autè per deos intelligit Angelos, qui modis loquendi apud Platonem, Aristotelem, & alios Græcos Philosophos crebrius reperitur. Si igitur hæc

sint

- A si sit ita, quomodo anima rationalis æterna, virtuosa & sancta, semel per mortem separata à corpore, æternaliter, naturaliter appetet corpori sociari, & æternaliter naturaliter hoc carebit? quomodo æternaliter naturaliter esuriat & sitiet coniungi cum corpore, & æternaliter naturaliter hoc carebit? quomodo æternaliter naturaliter anhelabit ad regnum suum naturale, ad corpus in quo experientia & ratione docente, & Philosopho superius attestante dignissime præsidet, sicut Rex in Ciuitate & regno, & æternaliter naturaliter priuabitur suo regno: imò non videtur ista carentia atque priuatio naturalis, sed potius violenta: Et quomodo tale violentum æternum? Nonne Philosophi istud negant, & quomodo talis appetitus naturalis potest esse otiosus & æternaliter otiosus? quomodo Anima talis sancta semper eluens & sitiens remanebit? Quare nunquam beatus, sed æternaliter misera permanebit iuxta præmissa de beatitudine circa partem 8.^{am} præsertim cum Deus summe liberalis & bonus non parceat sed abunde remuneret vniuersos secundum 31. partem. Sed quomodo Animam sanctam hic pro eius amore
- B & honore secundum doctrinam 30.^{am} partis huius esurientem sitientem, & multipliciter laborantem abundanter remunerat, si ipsam in futuro similiter esurire, sitire, & miseram semper esse permittat? miseram inquam semper, quia semper carentem re & spe. corpore semper naturaliter concupito. De beatitudine autem in spe loquens Philosophus, 1. Eth. 14. dicit, quod Pueri dicti felices propter spem beatificantur; De beatitudine verò in re constat per ipsum & alios multis locis. Et si forsitan dixeris, quod Deus pro corpore quod appetit, aliquid aliud ei dabit; illud aliud vel sedat omnino & satiat appetitum illum prædictum, vel non sedat; Non sedat propter præmissa; quomodo namque Anima ipsa manet, habet quandam aptitudinem & concupiscentiam naturalem ad corpus sicut præhabita manifestant: Quomodo etiam tollitur illa priuatio, siue carentia quam Anima sustinet, nisi per restitutionem corporis quo priuatur? et quomodo cessabit illa concupiscentia naturalis illa carentia permanente? Si non sedat, redeunt inconuenientia prius tacta. Secundum omnes quoque Philosophos immortalitatem Animæ concedentes, Anima virtuosa beatitudinem seu felicitatem pro premio suo expectat. Quid enim aliud pro sufficienti premio expectaret non aliquid vilius, nec melius; constat clare, quod & præmissa circa partem 32.^{am} testantur. Dicitque Philosophus 1. Eth. 14. quod felicitas videtur esse virtutis præmium; beatitudo autem siue felicitas est bonum humanum finale, vltimum omnium humanorum, sicut præmissa secundum partem 3.^{am} indicant euidenter. Habito autem fine, & præcipue tali fine, motum seu mobile requirit per se, alioquin ille finis non esset perfectus. Natio igitur tali fine perfecto, nihil restat vitæ, quod tanquam non habitum appetere valeat, nihil exterius in quod tendat, nihil quod amplius concupiscat, sicut & præmissa circa partem 8.^{am}, lucide manifestant; quod & testatur dictum Aristotelis ibi scriptum. Quare & Boetius 3. de consolatione Philosophiæ prosa 2.^a sic ait: Omnis mortalium cura, quam multiplicium studiorum labor exerceat, diuerso quidem calle procedit, ad vnum tamen beatitudinis finem nititur peruenire: id autem est bonum, quo quis adepto nihil vltius desiderare queat, quod quidem est omnium summum bonorum, cuiusque bonitas intra se continens, cui si quid abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari. Liqueat igitur esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum. In felicitate ergo & beatitudine finali perfectæ, Anima corpus desideratum habebit. Amplius autem si Anima virtuosa non simul beatificaretur cum corpore quod affectat, vel hoc esset, quia Deus hoc non posset, aut quia non veller: Non quia non posset, propter 37. partem huius 7.^{am} 8.^{am}. Nec quia non veller, cum sit summè iustus, retributus, pius, liberalis, & bonus, per primam Suppositionem 3.^{am} 4.^{am} & 31. partes. Amplius autem in qualibet politia recte disposita, statuuntur præmia pro uocantia ad virtutes, & poenæ à vitijs retrahentes; aliter enim plurimi homines pigri ad virtutes, & procliu ad vicia redderentur, quod & omnes Philosophi concorditer attestantur. Deus ergo totius politie mundanæ sapientissimus institutor & rector, ipsam sine huiusmodi præmijs non relinquit. Sed boni nequaquam sufficienter præmiantur, nec mali sufficienter puniuntur in vita præfenti. Mali namque frequenter in vita præfenti delicijs affluunt, & propter spiritibus consolantur; boni vero è contra priuantur delicijs, & aduersitatibus cruciantur, imò & bestie plurimæ viuunt delicatius in vita præfenti multis hominibus virtutis. Quid etiam quæso dignum retribuit Deus homini temperato propter eius amorem & honorem, secundum doctrinam 30.^{am} partis huius, à delicijs abstinenti, & tristitia sustententi? quid conuenientius quam delicatias ampliores, secundum trigessimam primam partem: quod tamen in vita præfenti non facit; facit igitur in futura, præsertim cum facillimè istud possit, sicut præhabita docuerunt. Si etiam virtuosus perseueranter per vitam sustineat tristitia propter Deum, & tandem mortem tristissimam propter eum, propter eius legem & honorem seruandum; &

exhono

ex honoratione vitanda secundum doctrinam 30. quid nisi vitam delectabilissimam ei redder
 secundum 31^{am} partem? quomodo aliter suos milites ad mortem terribilem animaret? Aut
 enim potest reddere talibus suis militibus stipendia sufficientia, aut non potest. Quis præsum-
 ferit dicere quod non potest, propter 7^{am}, 8^{am}, & 37^{am} partes huius? Si autem potest, aut vult
 aut non vult? Et quis dixerit eum nolle propter 31^{am} partem huius? hoc etiam caritatis &
 non liberalitatis & bonitatis plenissimæ videretur. Potest ergo & vult; quare & faciet abun-
 danter secundum 8^{am} & 31^{am} partes. Amplius autem quis nesciat hominem appetere natu-
 raliter bonum, & magis maius, & maxime maximum bonum, videlicet ipsius salutium per-
 fectè, felicitatem seu beatitudinem perfectissimè satiantem, & omnia desideria quietantem,
 sicut superius tangebatur. Ille autem appetitus vel debet satari plenarie, vel non debet; &
 quis dixerit quod non debet? tunc enim otiosus & innaturalis homini videretur; sed quomo-
 do naturalissimus, generalissimus, & maximus appetitus humanus permittitur esse talis? quo-
 modo etiam Deus qui prima suppositione, & partibus sequentibus, Philosophus quoque re-
 stantibus nihil agi frustra, talem appetitum otiosum indidit homini, tam perfectæ naturæ,
 tam nobili creaturæ? Non sic senserunt Philosophi, non sic sentiunt nisi forsitan insensati. Si
 autem appetitus prædictus debeat satari, & non saturari in vita præsentis, sicut experientia
 crebra docet, satiabitur igitur in futura: Erit ergo resurrectio mortuorum. Amplius autem
 quis nesciat totum hominem ex anima & corpore constitutum, non animam solum mereri?
 Quis enim dubitat actiones naturalium specierum, esse totius compositi, non alterius partis
 tantum. Quare & Philosophus 1. de Anima 64. Dicere, inquit, irasci animam simile est & si
 quis dicat eam texere vel edificare. Melius enim fortasse est, non dicere animam misereri aut
 addicere aut intelligere, sed hominem animâ. Et infra 66. Intelligere autem aut amare, aut
 odire non sunt illius passionis, sed habentes illam, secundum quod illam habet. Et quid iustius,
 quid æquius, quid decentius, quid congruentius, quid convenientius quam velle qui meruit,
 præmiari? quæ namque iustitia, æquitas, ratioque admittit, quod unus mereatur, & non ipse
 sed alius præmiari, & hoc non breui tempore sed æterno, præsertim cum ille cui merendo
 scriuerat, postea si vellent illum qui meruit, æquè facilius præmiari? Quid
 ergo convenientius quam ut totus homo in anima simul & corpore proprio beatificetur præ-
 miari? Hoc enim facillimè potest Deus, & hoc convenientissimè eum decet, sicut præhabita
 fuerunt. Huiusmodi ergo rationibus Plato Porphyrius, & alij multi Philosophi persuasi
 concorditer censuerunt, quod animæ humane per mortem à corporibus separata, corpori-
 bus denuò redderentur, sicut superius tangebatur. Ex his autem euidenter apparet error re-
 sponsonis & opinionis dicentis solum animam, aut hominem secundum solum animam de-
 bere præmiari, vel puniri post mortem. Quis etiam cum tanta diligentia rationabiliter labo-
 raret, colendo virtutes, abstinendo à vitijs, pro beatitudine acquirenda, & miseria præcauen-
 da alteri & non sibi? Ideo forsitan aliter responderetur, dicendo quod homo sufficienter præ-
 miatur pro omnibus suis bonis operibus in præsentis, & hæc videtur responsio Epicuræorum,
 Sadducæorum, & Auerrois iuxta prædicta 36^a parte: Sed hæc refellitur per præmissa. Præ-
 terea cum secundum 36^{am} partem, anima rationalis sit immortalis & singula singulorum, ipse
 post mortes hominum permānebunt; & non sine convenienti mercede lætitiæ vel doloris.
 Non enim decrevit naturam, quod tam nobiles animæ corporibus separatæ, actione & passi-
 one omnimoda, velut dormientes aut mortuæ æternaliter priuarentur, & quod esset omnino
 æqualiter bonis animabus & malis, neque diuinæ congrueret bonitati sicut præmissa testan-
 tur, & omnes fatentes immortalitatem & proprietatem animarum vniuersimodè consentient.
 Et si animæ post mortem hominum debeant sufficienter & beatificè præmiari, debent ad sua
 corpora remeare sicut præcedentia suaserunt. Nonne Hermes Mercurius Trismegistus, clarus
 Propheta, & Philosophus gloriosus in tantum, ut etiam Pater Philosophorum, teste Aristotele
 superius allegato appelleretur, de verbo æterno 13. dialogizans cum Asclepio scribit ita: Hunc
 scilicet hominem sic effectum conformatumque, & tali ministerio obsequioque præpositum ad
 summo Deo, in quoque competenter mundè mundum seruando, Deum piè colendo, dignè &
 competenter in vtroque Dei voluntati parentem, talem quo munere credis esse muneran-
 dum? Siquidem cum Dei opera sit mundus, eius pulchritudinem qui diligentia seruat at-
 que auget, operam suam cum Dei voluntate coniungit; cum speciem quam ille diuina
 intentione formauit, adminiculo sui corporis diurno, opere, curaque componit, nisi eo
 quo parentes nostri munerati sunt, quo etiam nos quoque munerati, si foret diuinæ voluntati
 coplacitum, optamus pijsimis votis, id est, ut emeritis atque exutos mundana custodia,
 nexibus mortalitatis absolutos, naturæ superioris partis, id est, diuinæ puris sanctosque resti-
 tuat: Iuste & verè dicis o Trismegiste: Hæc est enim merces piè sub Deo, diligenter cum mundo
 viuētibz.

ſi pietati.

A viuētibz. Sæcus enim impietate qui vixit, & reditus denegatur ad cælum, & constituitur
 in corpora alia indigona animo sancto & foeda migratio; ut ille rationis sermo processit, o
 Trismegiste, futura æternitatis spe, animæ in mundana periclitantur; sed alijs incredibile, alijs
 fabulosum, alijs forsitan videatur esse deridendum. Res enim dulcis est in hac corporali vita
 qui capitur de possessionibus fructibus. Quare animam oborto vt autem detinet collo, veni
 parte sui qua mortalis est inhaereat, nec sint partem diuinitatis agnoscere inuidens immorta-
 litatem malignitas. Et infra 30. De immortalis, inquit, aut mortali modo differendum est;
 Multos enim spes, timorque mortis exeruat veræ rationis ignarus. Mors enim efficitur dis-
 solutione corporis labore defessis, & numeri completi, quo corporis membra in vnam ma-
 chinam ad vsus vitales aptantur. Hæc est ergo mors, corporis dissolutio, & corporalis sensus
 interitus. De hac superuacua sollicitudo est; sed est & alia necessaria, quæ aut ignoratio aut in-
 credibilitas contemnit humana. Quid est, o Trismegiste, quod aut ignorat, aut esse possit
 diffidat? Audi ergo o Asclepi. Cum fuerit animæ de corpore facta discessio, tunc carnis
 examenque meriti eius transiet in summi dæmonis potestatem, isque eam cum piâ iustamque
 peruerit, in sibi competentibus locis manere permittit sin autem delictorum ille tam ma-
 culis vitijque oblitari viderit, desuper ad ima deturbans, procellis turbinibusque aeris, ignis,
 & aquæ sæpè discordantibus traditur inter cœli & terram inundans fluctibus in diuersa,
 semper æternis poenis agitata rapitur, ut in hoc animæ obit æternitas, quod sit immorta-
 li sententia æterno supplicio subiugata. Ergo ne his implicemur, verendum, timendum, ca-
 uendumque esse cognosce. Incredibiles enim post delicta cogentur credere, non verbis, sed
 exemplis, nec minis sed ipsa passione poenarum; Non ergo, o Trismegiste, hominum de-
 licta sola humana lege puniuntur. Primò, o Asclepi, terrena quæ sunt, omnia sunt morta-
 lia, tunc etiam quæ sunt corporali ratione pro vitæ meritis aut delictis poenis obnoxia, tan-
 to post mortem seuioribus subiunguntur, quanto in vita forsitan fuerint celata, dum inue-
 nirent. Præcia etenim omnium rerum diuinitate reddentur per iudicium, vt sunt pro delictis
 rum qualitatibus poenæ. Vbi & consequenter 31. de remuneratione bonorum, subiungit; Con-
 tra iusto homini in Dei religione & in summa pietate præsidium est. Deus enim tales ab om-
 nibus tutat malis. Pater enim omnium vel Dominus, & is qui solus est omnia omnibus seli-
 benter ostendit. Non enim vbi sit loco, nec qualis sit qualitate; nec quantum sit quantitate,
 sed hominem sola intelligentia mentis illuminans, qui discensibus ab animo errorum tene-
 bris, & veritatis luce percepta toto se sensui intelligentiæ diuinæ commiserit, cuius amore
 à parte naturæ qua mortalis est liberatus immortalitatis futuræ concipit fiduciam. Hos
 ergo inter bonos malosque distabit; vnus enim quisque pietatē, religionē, prudentiam, cui-
 tut, & venerationē Dei, clarescit vera ratione perspecta, & fiducia credulitatis suæ tantum
 inter homines, quantum Sol lumine cæteris astris antestat. Et adhuc infra 41. Aus, in-
 quit, tuus, o Asclepi, Medicinæ primus inventor, scilicet Aesculapius, cui templum conse-
 cratum est in moere Libyæ, circa litus Cortodilorum, in quo eius iacet mundanus homo, id
 est, corpus; reliquus enim, vel potius, si est homo, totus in sensu vitæ melioris remanet in cæ-
 lum. Noñne & Plato 2. Timæ. 4. dicit quod Dijs, scilicet Angelis post dissolutionem, id est
 vnus, quod crediderant, scilicet animam, facta discessione animæ & corporis debent recipere.
 Et infra 6. dicit, quod Animabus corporalium passionum victricibus, ad comparis stelle
 contubernium sedem redditumque patere, asturis deinceps vitam veram & beatam. Vnde &
 Ambrosius de bono mortis, Hortum, inquit, illum sibi Plato composuit, quem Iouis hor-
 tum, alibi Hortum mentis appellauit; Iouem enim & Deum & mentem totius dixit; in hunc
 introisse animam quam Venerem nuncupat, vt se abundantia & diuitijs huius horri repletet,
 in quo repleta ponit iacere, potiusque nectar effunderet. Quod & forsitan intelligere volue-
 runt illi antiqui Poetæ & Theologizantes, qui recitante Aristotele 3. Metaphys. 15. posue-
 runt quosdam gustantes nectar, & manna, Deos esse immortales. Vnde & Socrates, sicut
 recitat Ambrosius de bono mortis, festinare se dixit ad suos Deos, ad illos optimos Viros.
 Hanc autem sententiam Socratis Plato eius discipulus, cum nonnullis alijs imitatur, si-
 cut apparet ex ostensione decimæ tertie partis huius, & vniuersaliter omnes dicentes ho-
 mines factos Deos. Vnde Plinius 2. Naturalis Historiæ agens de Deo dicit: Quod
 est hominibus ad æternam gloriam quedam via: Hæc præterea iere Romani, hæc pūc
 cœlestis passu vadit maximus omnis aui rector Vespasianus Augustinus fœlis rebus subue-
 niens. Hic est verustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, vt tales numinibus
 ascribantur. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum, & quæ supra dixi, siderum,
 ex hominum nata sunt meritis; Iouem autem, Mercurium, alterneque alios inter se vo-
 cari. Hoc autem totum referendum videtur ad animas defunctorum. Quare & Her-

mes Mercurius Trismegistus de Verbo eterno 41. loquens de Aesculapio & Hygiea
 viris, & Ofire muliere dedicatis, & per sua idola adoratis; Contingit, inquit, ab Aegyptijs
 hæc sancta animalia nuncupari, colique per singulas civitates eorum animas, quorum sunt
 consecrata viuentia nuncupantur legibus incolantur, & eorum nominibus nuncupentur. Ani-
 mas autem passionibus videtur, & viuis deditur, dicit Plato, 2^a. Timæ. 6. pœnis debitis pun-
 tiendas, sicut superius tangebatur, qui & infra 9. loquens de homine in bonitate, & honesta-
 te, & prudentia instituto, & de contrariis disposito, ita scribit; Si ad hunc statum accedat auxi-
 lium, eruditionis honestas, moderatioque, diligentia, immunis omni perturbatione ac-
 que agnitudine ducit, & si negligit, claudum nec vitæ ferpens cum familiari demum stultitia
 reuocabitur ad inferna. Sed hæc quidem nouissimè proueniunt meritis iam vitæ locatis.
 Hæc insuper in libro suo de Legibus, siue de Republica, immortalitate animæ iam asserta,
 affirmat consequenter fructum iustitiæ & virtutum præcipue post mortem hominis expectan-
 dum, iniustitiarum quoque dampnum. Quare & sanctus recitat Augustinus 1. de Civitate Dei 22.
 Cleombrotus lecto libro Platonis, ubi de immortalitate animæ disputatur, præcipuum
 dedit de muro, ut sic ab ista vita migraret ad eam, quam credidit meliorem. Quem & Aristoteli
 eius discipulus persequitur in De Secretis secretorum, tertia parte, 7. Si, inquit, anima sit
 perfecta & completa ante separationem eius à corpore, virtute vniuersali quæ sublimatur per
 ipsam, & deducitur usque ad supernam perfectionem, & tunc acquirit aliud regimen donec
 perueniat ad circulum seu firmamentum intelligentiæ, cui bene complacuit. Si verò non,
 Anima dilabitur usque ad abyssum inferorum, deinde recipit eam regimen siue speculandi
 Deo. Qui etiam mortuorum informans, & consolans suos discipulos contra mortis timorem,
 & de statu Animarum post mortem, sicut recitatur in libello de morte eius conscripto, 6. Sic
 ait; In primis interrogabo vos si confitemini & creditis in scientia Philosophiæ quæ continet
 omnes scientias, quod est vera, & qui inquit eam, inquit veritatem & rectitudinem, & quæ
 ad alios animos, & per eam est differentia inter homines, & alia animalia. Quibus
 consentientibus ita esse, secundo sic querit; Si ita est, sicut dicitis, bonumque prouenit homini,
 vel prouenit hominibus in hoc seculo in quo sumus hodie, aut post mortem in alio seculo? Si
 vos dicitis; In hoc seculo, in quo sumus priusquam moriamur, ergo gradus conuenientes sci-
 entiarum non didicistis. Nam plures homines qui non ambulauerunt per viam rectam, nec cog-
 nouerunt Creatorem suum, fuerunt dies suos in bono; & annos in desiderijs eorum; & plu-
 res sapientes sunt qui multiplicati sunt in scientijs & intelligentijs, & didicerunt doctrinas, &
 cognouerunt Creatorem suum, & habent priuationem boni & pacis. Et vos si turbati estis,
 & de morte timetis, quæ est via & incessus animæ recedentis à corpore ignaro ad compre-
 hendendum gradus diuinos, & coniungendum se sapientibus animabus & lætis, non datis sci-
 entiarum gradus suos nec rationes suas, sed demergimini in anima bestiali cum alijs bestiis. Ecce
 ex istis potest elici ratio prius facta, quod quia homines virtuosos non remunerantur sufficien-
 ter in vita presenti, remunerabuntur in vita futura: cui & per totum penè librum innuitur
 confidenter, ostenditque homines virtuosos, puta Philosophos studiosos, nequaquam præ-
 miari plenarie in hac vita, cum alijs omnimodis desiderijs & delicijs affluant in presenti, & isti
 his priueantur, imò & multis tristitijs affligantur; præsertim cum felicitas seu beatus finis
 illis perfectam dilectionem requirit, sicut præhabita manifestant; quod & ipsemet 1. Eth. 2.
 10. clarè probat: Vnde 1. Eth. 13. Optimum, inquit, & pulcherrimum, & delectabilissimum
 felicitas. Et non diuersa sunt hæc, secundum Desideria super inscriptionem; Optimum, iustis-
 simum, desideratissimum autem sanum esse, delectabilissimum vero, quo quis optat frui.
 Omnia enim existunt hæc optimis operationibus; has autem vel vnam barum optimam dici-
 mus esse felicitatem. Quare & in libello priori 7. alloquitur discipulos suos ita; Declaravi
 vobis quod homo non potest comprehendere scientias nobiles, nisi per gradus animæ, quan-
 do est purgata, & perfecta, & sanctificata ab immunditijs. Et infra 8. Nescitis quod Philoso-
 phus purus & perfectus mortificauit omnia desideria sua in hoc seculo, in comestatione, potu,
 & vestitu, & alijs delectationibus; & thesauris auri & argenti, & contempsit omnes delecta-
 tiones. Et infra; Sapiens despexit omnes delectationes corporales & odium, & perfectus ani-
 mam suam inquirendo scientiam Creatoris sui, qui de nihilo fecit ipsum ens: ipse est qui læ-
 tari debuit in morte, quæ est recessus animæ à corpore. Nam quam vilitatem haberet ipse in
 vitæ, ex quo mortificauit omnes delectationes quæ sunt despectæ & viles? imò exultare debet
 in temporis quo anima sua approximat Creatori suo, & delectatur in claritate sua, quoniam
 non timet approximare se ipsi, nec inuenit contradictorem, nec repulso-
 rem.

A forè. Et adhuc infra 13. Beata inquit est anima, quæ non est infecta prauis operibus huius mun-
 di, & intellexit Creatorem suum, & est ipsa quæ reuertitur in locum suum in delicijs magnis, non
 tamen delectationibus corporis quæ sunt despectæ, & vitæ animæ peccatrici, quæ non habet
 virtutem, nec posse redeundi ad locum suum, nec potest abscedere in patriam suam, in qua tur-
 pia opera delectationis corporis impediunt ascensum eius factum. Cuius doctrinam scholares tu
 sectantes, ipso mortuo sic dixerunt; Ille qui recolligit animas Philosophorum, recolligit ani-
 mam tuam, & reponat eam in thesauris suis, sicut dignum est animam hominis directæ & per-
 fectæ sicut tu es, sicut finis illius libelli testatur. Similem quoque sententiam de Animabus
 mortuorum post mortem. Avicenna 5. de Anima 6. & 9. Metaphys. suæ vii. & Algazel 4.
 Physicæ suæ vii. & 5. Physicæ suæ 1. concorditer profitentur. Quibus & concorditer Auer-
 roes, super illud Philosophi 1. Eth. 16. de Felicitate, ut verè bonum & sapientem omnes exiti-
 mamus fortunæ decenter ferre; sic ait, ut dicitur de Job, Cui sit scilicet. Cur enim ei mortuo
 pro patientia seu fortitudinis meritis optaret, & oraret salutem, nisi ipsam & similes mortuo-
 rum saluandos speraret? Istis adhuc concorditer Sixtus Pythagoricus in sententijs suis ait,
 Immortales crede tibi permanere in iudicio & honores & pœnas. Et iterum, Male viuentes
 cum à corpore excefferint cruciabitur malus Dæmon, usque quo exigit ab eis etiam nouissi-
 mum equandantem. Beatus vir, cuius animam nemo reprehendit ad Deum pergentem. Et
 infra, Sapientem de corpore si quis extrudat iniuste, iniquitate sua benticum ei præstat; ab-
 soluitur enim tanquam de vinculis. Et inferius, Qualia gesserit studia anima corpus inhabi-
 tans, tales habebit testes in iudicio; Immundam animam immundi Demones sibi vindi-
 cant. Hanc quoque sententiam & Italici Philosophi attestantur, Tullius, Seneca, Macrobius,
 Boetius, aliique quam plures. Vnde & in Prologo Macrobij, super somnium Scipionis scri-
 bitur isto modo: Sic habeto, omnibus qui Patriam seruauerint, adiuuerint, auxerint, cerum
 esse in cælo definitum locum, ubi beati æuo sempiterno fruuntur; Nihil enim est illi princi-
 pi Deo, qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptus, quam consilia
 cælestis hominum iure sociati, quæ Civitates appellantur. Harum rectores & conservato-
 res hinc profecti, huc reuertuntur. Inter doctrinas insuper & sapientias Prolomæi, 1. Alma-
 gesti Prologo primo scriptas, scribitur isto modo: In bono quod Deus operatur, quasi boni-
 tatem largi datoris attendere debes, & in malis aduersis quasi purgationis & æternæ remunera-
 tionis bonitatem, quanto plus finis propinquas, tanto bonum cum augmento operare.
 Albumazar: quoque 6. Maioris Introductionis differentia 26. agens de domibus planetarum,
 Domus, inquit, vocatur domus peregrinationum & motionis, fidei quoque atque
 operum bonorum, propter reuersionem eius ad locum significantem esse secundum, quia na-
 rus dum egreditur de ventre matris suæ, mutatur de loco in locum, & de esse in esse, & ex na-
 tura Saturni ad naturam Iouis, & ideo significat peregrinationem. Et sicut Iupiter est fortuna,
 & significauit ex || fortuna seculi substantiam & durationem, atque abundantiam quæ
 admodum iam diximus, & fortuna futuri seculi quæ fit per fidem; ideo significauit etiam fide-
 dem, & facta est huic domui significatio similis eidem significationi. Rursum etiā quia Iupiter
 & Venus sunt fortunæ, & fortunarum sunt due species, quarum vna est fortuna huius mundi,
 & altera seculi futuri; & fortuna alterius mundi est dignior fortuna huius mundi, & quæ
 queritur per fidem. Et quia Iupiter est plus fortuna quam Venus, ideo facta est ei significatio
 super fidem, per quam queritur fortuna futuri seculi, quæ est dignior. & facta est veneri sig-
 nificatio super fortunas huius mundi, ex ludis, & gaudio, atque lætitia. Nenne & isti poste-
 riores Philosophi istam suam sententiam mutuam videntur ab Antiquioribus Philosophis
 Hebræorum, iuxta præmissa circa 35. partem? Pharisei namque, referente Iosepho, 18. An-
 tiquit. Iudaicæ 3. Iudicium Dei futurum esse sentiunt; Illic cunctos homines propria meri-
 ta recepturos, tam eos quidem qui secundum virtutem vixerint, quam illos qui peccata des-
 prauati sunt, animas autem immortales dicunt. Qui & 2. de bello Iudaico loquens de Essæis
 posuit in tormentis, sic ait; In medijs cruciatibus subidentes, & eis qui tormenta admo-
 rant, illudentes, constantes animos cum quadam hilaritate reddebant, scilicet quasi qui eas
 denuo essent recepturi. Et quidam bonis concinentes in hoc Græcorum sententijs, pronun-
 tiant ultra Oceanum degere, ubi eis sit reposita perfruitio. Illic quippè esse regionem, quæ
 nec imbribus, nec niuibus, nec assibus aggrauetur, sed quam Oceano oriens Zephyrus, & le-
 niter aspirans amaret; malis autem animabus procellosa loca & hyberna delegant, plena ge-
 mitibus excruciantur sine fide pœnarum. Videntur autem mihi secundum hanc ipsam in-
 telligentiam, Græci quoque fortibus suis quos Heroas & Semideo vocauerunt, beatorum
 Insulas sequesteras; improborum autem animabus locum apud Inferos impiorum, in quo e-
 tiam cruciari quosdam commentum fuit; Sisyphos videlicet, & Tantalos, & Ixiones, & Tities.